

Фентезі Віт

журнал твого виміру

Ерін Гантер
Рафаель Аріас
Александра Тора
Наталя Савчук
Володимир Арєнєв

Дан та Юлія Даніленки
Владислав Ніколаєв
Остап Соколюк
Анастасія Шнайдер

15 таємниць для
підлітків: в дусі
жанру і по віку

Супергероїні:
хто вони, звідки
і куди прямують

Поради
письменникам-
початківцям

СВІТ ФЕНТЕЗІ

№10 (24). Жовтень 2016
Видається з вересня 2013 року

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор і засновник
Вікторія Ваколюк

Заступник головного редактора
Оксана Пронько

Коректори
Дмитро Кривдик, Наталя Макарова,
Наталія Андрійченко, Оксана Пронько.

Дизайн та верстка
Оксана Пронько,
Вікторія Ваколюк

Над номером працювали:
Вікторія Ваколюк,
Інна Ковалишена,
Артем Острожинський,
Оксана Пронько,
Світлана Колінько,
Катерина Грицайчук,
Анатолій Пітик

Обкладинка:
Модель: Gabriel Adler
Фото: © Юля Булгакова

При підготовці номеру було
використано матеріали Deviantart,
постери та кадри з фільмів і серіалів.

© Світ Фентезі 2013-2016
Редакція залишає за собою пра-
во на літредагування та коректуру
надісланих матеріалів при їх підготовці
до публікації без узгодження з авто-
ром. Редакція може не поділяти точ-
ку зору автора. Відповідальність за
достовірність фактів, імен, дат та інших
відомостей несуть автори публікацій.

Сайт:
<http://svitfantasy.com.ua/>

Електронна пошта:
svit_fantasy@ukr.net

ЗМІСТ

4 **НОВИНКИ ЛІТЕРАТУРИ**

10 **НОВИНКИ КІНО**

12 **ПАЛАНТИР**

МАГ-КОРЕСПОНДЕНТ

16 Квест-кімната «Пастка»

ІНТЕРВ'Ю

20 Наталя Савчук

24 Александра Тора

28 Рафаель Карріон Аріас

ЧОРНИЛЬНІ ЧАРИ

32 «Коти-вояки» Ерін Гантер

36 «Джонатан Стрейндж і містер Норрел»
Сюзанна Кларк

38 «Книга заборон і таємниць»

40 «Порох із драконових кісток»
Володимир Аренєв

44 ДУМКА КНИГОЛЮБА

КОМІКСФАН

46 Супергероїні: хто вони, звідки і куди
прямують

КРИПТОФЕНТЕЗІ

50 Хто-хто на кладвищі живе? Майстер-клас
із препарування літератури жаху

80 Сон Бога. Фентезі Романа Костенка «Міф»

ТЕМАТИЧНЕ КОЛО

54 Фентезі та інвалідність

ПРОБА ПЕРА

58 Як обдурити редактора і виправити
помилки початківця малою кров'ю

62 Виправляємо помилки початківця: слово
психолога

КІНОМАГІЯ

64 «Ритуал» Шредінгера

АНІМАЦІЯ

68 «Твоє ім'я» Макото Шінкай

70 Як завоювати Зоотрополіс

КІБЕРПРОСТІР

76 Pillars of Eternity

КОСПЛЕЙ

82 Падме Амідала, Gabriel Adler

КНИЖКОВА ПОЛИЧКА

90 «Міф» Роман Костенко (уривок)

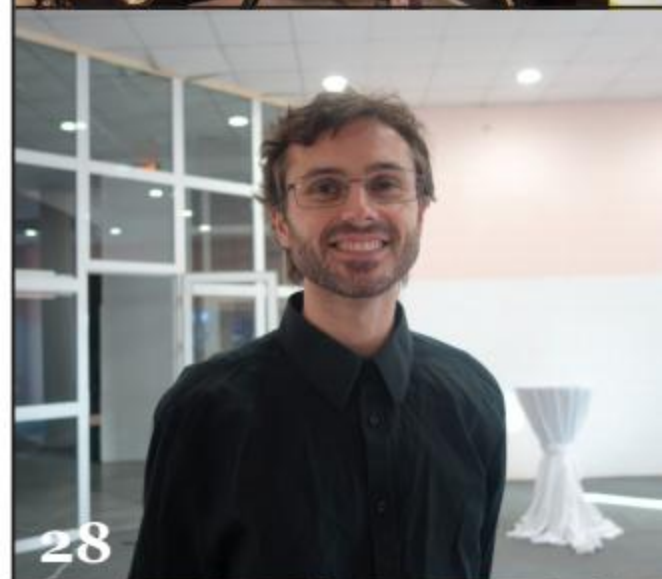
ЧИТАЛЬНЯ

100 «Марта і Годинникар» Анастасія Шнайдер

104 «Запалюючи сонця: епізоди з життя смерті»
Владислав Ніколаєв

114 «Час Іти» Остап Соколюк

122 «Талан та талант» Дан та Юлія Даніленки

Таємниці багряних велетнів

Артур Закордонець

«Твердиня»

Це продовження історії про Грана та його друзів. Його відунська сила росте, але зростає і темне вміння, котре лякає його самого. В Долину приходять незвані гості зі слизькими словами і злими намірами, а Гран ледве не гине в боротьбі за кохання. В ковальському місті Кержемі юний Галдан роздмухує прагнення до волі в серцях краян, пізнає таємниці підземного світу і перше кохання. Не лише мечами, а й витонченими інтригами діють поневолювачі, важко протистояти їм, коли маєш правдиве серце та полум'яну душу. Дороги борні ведуть героїв до столиці Белардії...

Продовження «Відунського сокола» від лауреата Коронації слова в спецномінації «Сучасне українське фентезі».

Зворотний бік світів

Дара Корній

«КСД»

Довгоочікуване продовження пригод Мальви Задорожної — сімнадцятирічної школярки, яка одного дня дізнається про те, хто вона є насправді, і переноситься в світ безсмертних прадавніх богів.

Усе на світі має свій зворотний бік, свою протилежність, свою опору... Палке кохання і жагуча ненависть, запальна юність і мудра старість, крижана зима і буйне літо, світ і темрява, добро і зло. Але занадто довго хтось талановито смикав за мотузки почуттів безсмертних. І тепер не завжди друг — друг, а ворог — ворог. Світлі боги підступно зраджуватимуть, а темні будуть жертвувати собою заради порятунку світів, які зупинились над прірвою Хаосу. І, засліплені, готові зробити ще один крок...

...Коли сонце було стозр'ячим.

Амулет волхва

Оксана Радущинська

«Твердиня»

Лише за один рік — від дня весняного сонцестояння до дня весняного сонцестояння — юній Любаві належить зрости від звичайної дівчинки-знайди, котру принесла стрімка ріка, до воїтельки, означеної долею на спасіння рідної землі. Протистояння чорній чаклунській силі та людській злобі, сумніви і страхи, зради і заборони, зневіра, втрати, відкриття й полон... І все це — аби об'єднати людей на боротьбу із завойовниками, знайти свій рід і пізнати кохання. Події роману «...Коли сонце було стозр'ячим. Амулет волхва» відбуваються у прадавні часи, і під попелом століть вже й не розібрати, що з того могло статися насправді, а чого ніколи б не було. Лише тоненька ниточка народних традицій та звичаїв, вплетена в сюжетну канву, веде читача до першоджерел і нагадує про щось кривне, дивовижно перегукуючись із подями в сучасній Україні, котра протистоїть ворожій агресії.

Кілька років зими

Валентин Терлецький

«Кальварія»

Це — роман-притча запорізького письменника, журналіста і лідера рок-гурту «Декаданс», телеведучого Валентина Терлецького. Історія про сумний світ, де фантазувати заборонено. Де казкаство карається, а бути письменником — це не тільки безглузде, але й небезпечне для життя заняття. Де непокірних засилають в страшну «Зону Мороку» або катують перед загадковим «Сірим екраном»...

Головний герой Іван — письменник-казкар, який давно кинув писати. Розчавлений безжальною системою, зневірений у житті, він випадково зустрічає жінку з волоссям кольору помаранча. З її допомогою він згадує забутий при смак чуда та своє призначення писати. Та знаходить в собі сили подолати систему. З цього моменту, власне, і починається справжня історія героя...

Курс бойового мага

Сергій Бадей

«Навчальна книга Богдан»

Шістнадцятилітній Микола Бутенко міг завше запросто підвищувати температуру долонь. От не захоче йти до школи, потримає термометр у руці... А за чотири дні до випускних іспитів, на лісовій галявині, начитавшись фентезі, несподівано утворив між долонями жовтожару палахтючу кульку й, злякавшись, відштовхнув від себе. ...А далі була інша реальність. Не чужа планета, а незвіданий фантазмагоричний світ, населений тролями, вампірами, орками, ельфами, кікіморами... і, звичайно ж, людьми. А ще була Школа магії, бо в тому світі немає сучасних технологій, зате є глибокі знання законів природи, злиття людей із нею. Та світ — дуалістичний. На світлу істоту чатують злі почвари. І побороти їх можна, лише опанувавши бойову магію. ...Надзвичайно захоплюючі пригоди хлопця-землянина та його друзів у тому чарівному світі. Дотепні й оригінальні викладачі Школи. Дорослішання головного героя і його несподіваний вибір. Усе це на сторінках цієї дивовижної книги, що, безумовно, зацікавить не лише підлітків, а й дорослих.

Відьмак:

Хрещення вогнем

книга 5

Анджей Сапковський

«КСД»

Поки світ магів оговтується після катастрофи на Танедді, а королівства людей та ельфів готуються розпочати нову війну, відьмак Геральт, ледве одужавши від ран у Брокілоні, вирушає на порятунок Цірі. Однак де її шукати, якщо Вежа Чайки зруйнована вщент, а у снах про названу дочку відьмак бачить зовсім не те, що переповідають про її долю? Мандруючи в компанії поета Любистка, напівдріади Мільви, нільфгардця Кагіра та п'ятсотлітнього вампіра Регіса Геральт зрозуміє: він не може більше миритися з ріками крові, що проливаються навкруги. Люди і елфи тепер лютіші за створінь, з якими його навчено битись. Пройти хрещення вогнем і врятувати тільки Цірі відьмаку вже не досить...

Хроніки Амбера. Знак Єдинорога

книга 3

Роджер Желязни

«Навчальна книга - Богдан»

Темні часи настали в Амбері. Чорний ліс, породжений прокляттям Корвіна, розширюється далі, ніхто не зможе зупинити чари. У королівства з'являється могутній ворог - вбито ще одного принца. Серце Амберу, його лабіринт, пошкоджено, а королівська родина все ніяк не дійде між собою згоди.

Єдина надія Корвіна — знак єдинорога, але він сам не до кінця розуміє його силу.

Хроніки Амбера. Рука Оберона

книга 4

Роджер Желязни

«Навчальна книга - Богдан»

Корвін продовжує розгадувати родинні таємниці. Принц нарешті наблизився до загадки пошкодження лабіринту Амбера й Чорної дороги, що тягнеться крізь всі світи. Розпитавши легендарного придворного винахідника Дворкіна, Корвін з'ясовує, як можна відновити серце королівства. Куди веде чорна дорога? Як врятувати Амбер?

Як завжди, Корвін вирішує діяти самотужки. Тепер справа порятунку королівства його особиста справа.

Коти вояки. На волю!

книга 1

Ерін Гантер

«АССА»

Сюжет першої книги «Коти-воїни. На волю!» (англ. Warriors cats. Into the Wild!) розповідає про життя домашнього кошеняти, який втік від своїх господарів людей на волю в дикий і небезпечний ліс. У хащах незайманого лісу дикі племена котів відчайдушно змагаються за свою територію і за право вижити. Що станеться з рудим хатнім котиком, який опинився в самісінькому центрі цих котячих війн? Тут його точно ніхто не погладить по загривку і не нагодує смачною їжею. У нього є вибір: або повернутися назад і бути живою іграшкою, або випустити на волю свої дикі інстинкти і стати справжнім вояком Клану...

Сьогодні світовий бестселер Warriors — це понад 30 000 000 проданих примірників! Автор захоплюючій серії - Ерін Гантер. Під цим ім'ям працюють чотири британських письменниці. Вікові рекомендації авторів - з 9 років.

Коти вояки. Вогонь і крига

книга 2

Ерін Гантер

«АССА»

Продовження історії хатнього котика Рудька. Він залишив тепле і затишне життя домашньої киці. Тепер він — Вогнесерд, вояк Громогого Клану диких котів. Полювання у лісових хащах, запеклі бійки з ворогами, ночівля під зоряним небом і повна свобода, яку ніхто не обмежує... Про що ще можна мріяти? Та чомусь Вогнесерд все частіше згадує своє минуле. Там були любов, тепло, ласка, а зараз навколо нього — холодна байдужість, нерозуміння і навіть неприхована ненависть. Чи стане він врешті своїм для Клану, за який ладен віддати власне життя?

Світовий бестселер Warriors — понад 30 000 000 проданих примірників! Чотири Клани котів. Чотири потужні стихії. Чотири армії вояків, що живуть за законами честі та братерства. Приєднуйся до них, пригоди починаються!

Напівзагублений

Саллі Грін

«Видавництво Старого Лева»

Натанові досі лише сімнадцять, і його самого це дивує, адже почуватися він на всі сто сімнадцять. Він мусив убити свого батька та з'їсти його серце, і тепер хлопець має багато нових Дарів, які треба опанувати. Це важко, та ще важче — жити з жахливим спогадом, тягарем провини та лютою ненавистю до тієї, котра в усьому винна. Хлопець от-от загубиться серед моторошного минулого, кривавої реальності та непевного майбутнього. Аж ось у його невеселому житті з'являється ніжне кохання, що тримає юнака при тямі та веде до світла.

Чи вдасться Натанові втілити свою мрію про спокійне, сповнене любові життя після війни?

Шістка воронів

книга 1

Лі Бардуго

«Віват»

Шість небезпечних покидьків. Одне неможливе викрадення. Казова команда — мабуть, єдине, що залишилося між світом і його руйнацією, — якщо вони, звісно, не повбивають одне одного раніше. Банді покидьків конче необхідно викрасти рецепт магічного препарату, щоб не дати безладу та хаосу взяти гору над пануванням у світі.

Бестселер №1 за версією New York Times та USA Today. Літературні критики та кіносценаристи, численні фанати порівнюють цей роман з детективними трилерами — «Ілюзія обману» та «11 друзів Оушена», прогнозуючи авторці другу хвилю шаленого успіху, тепер вже з серією книг про воронів.

Гаррі Поттер і прокляте дитя

п'еса у двох діях

Джон Тіффані, Джек Торн, Джоан Ролінг

«А-ба-ба-га-ла-ма-га»

П'еса у двох діях — саме в такій формі лондонський театрал Джек Торн втілює продовження епохального «Гаррі Поттера». Хлопчику, що Вижив, у цій книзі вже за тридцять, він голова відділу аврорів та батько трьох дітей. Головний герой п'еси наймолодший син Гаррі — Албус Северус. Історія починається з того ж моменту, що й закінчилася в фінальній сьомій частині: дорослі Гаррі, Рон та Герміона з родинами проводжають своїх дітей на Гогвортський експрес. Малий Албус переживає, в який же гуртожиток він потрапить. Брат Джеймс та сестра Лілі, подруга Роуз — викапані грифіндорці, однак Албус не схожий на них. Знаходити спільну мову з батьком стає все важче: квідичем він не захоплюється, ще й подружився зі Скорпіусом Мелфоем. А якби ж можна було щось змінити...

Казки про дивних

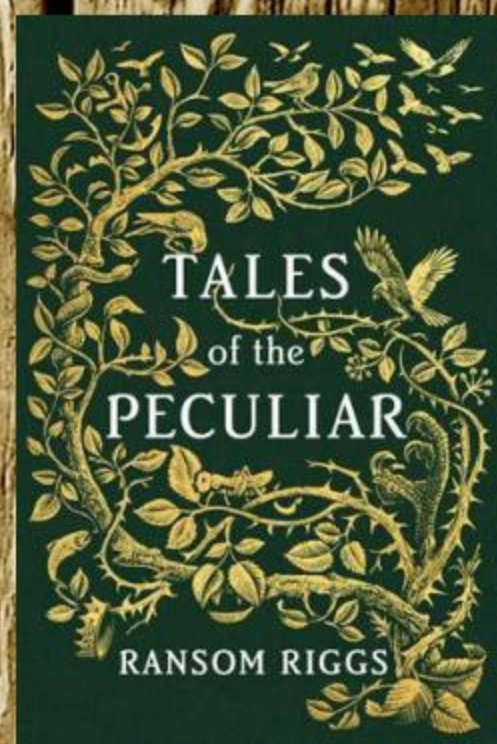
Tales of Peculiar

Ренсом Ріггз

«Dutton Books for Young Readers»

“Казки про дивних” (Tales of Peculiar) — додаток до вже відомої українському читачу трилогії Ренсома Ріггза. Цю книгу забрали з собою дивні діти, коли тікали з притулку. На читача очікують химерні казки про принцесу з роздвоєним язиком та заможних канібалів, які обідають кінцівками дивних. Оригінальне видання ілюстроване всесвітньо відомим художником Ендрю Девідсоном вийшло в продаж 3 вересня.

Дивна антологія однаково підійде як шанувальникам серії, так і досі не знайомим з історією дивних дітей.

Шістка воронів. Криве королівство

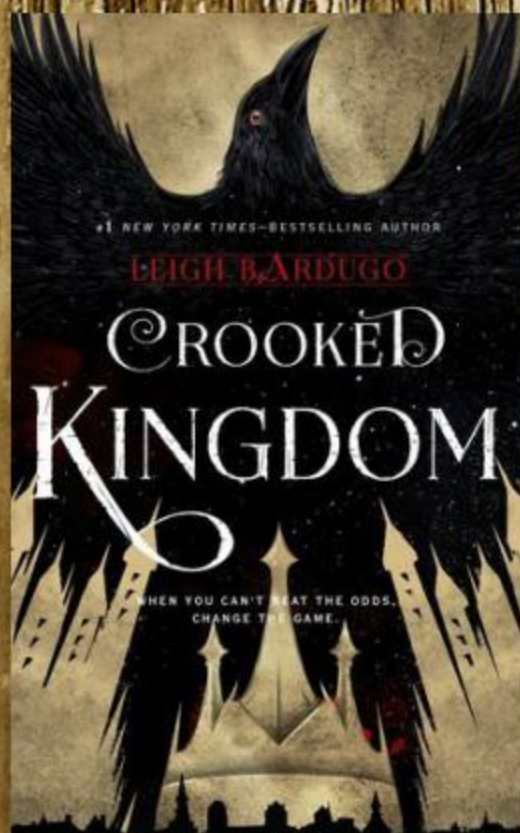
книга 2

Лі Бардуго

«Henry Holt and Co.»

Каз Беккер та його команда щойно здійснили перше пограбування, і так відчайдушно, аби тільки вижити. Тепер, замість того, аби насолоджуватися зірваним кушем, вони вимушені знову боротися за свої життя.

“Криве королівство” (Crooked Kingdom) — друга частина із серії Лі Бардуго “Шістка воронів”. Першу книгу представило на цьогорічному Форумі видавців видавництво “Віват”. Оригінальне продовження історії побачило світ 27 вересня.

**МАКС
КІДРУК**

**КЛУБ
СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ**

**PING
PONG**
CONCERT AGENCY

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТРИЛERA «ЗАЗИРНИ У МОЇ СНИ»

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДІМ «ПЕРЕМОГА»
(БУЛЬВАР ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, 27)
ДЕТАЛІ: [VK.COM/ZUMS_TERNOPIL](https://vk.com/zums_ternopil)

КВИТКИ: 40 ГРН – ДО 04 ЖОВТНЯ
50 ГРН – 04 ЖОВТНЯ
ПРИДБАТИ: ЦУМ (ВІДДІЛ «KONICA»)

газета
ПО-УКРАЇНСЬКИ

країна
НАШЕ ЧАСОПИСЬКО

Gazeta.ua

ТЕРИТОРІЯ
ТВОГО
РОЗВИТКУ

STYLER
ІД ПЕК - УКРАЇНА

Дім дивних дітей міс Сапсан (Miss Peregrine's Home for Peculiar Children)

Прем'єра в Україні: 6 жовтня

Країна: США

Жанр: фентезі, пригоди

У головних ролях: Єва Грін, Ейса Баттерфілд, Семюель Л. Джексон

Дитинство Джейкоба пройшло під розповіді дідуся про притулок для незвичайних дітей. Серед його мешканців дівчинка, яка вміла тримати в руках вогонь, дівчинка, чиї ноги не торкалися землі, невидимий хлопчик і близнюки, які вміли спілкуватися без слів. Коли дідусь вмирає, 16-річний Джейкоб отримує загадковий лист і вирушає на острів, де виріс його дід. Там він знаходить дітей, яких раніше бачив тільки на фотографіях.

Не дихай (Don't Breathe)

Прем'єра в Україні: 6 жовтня

Країна: США

Жанр: жахи, триллер

У головних ролях: Стівен Ленг, Джейн Леві, Ділан Міннет

Грабіжники забираються в оселю самотнього сліпого старого з метою вкрасти величезну суму, яка, за чутками, захована десь всередині. Здавалося б — що може бути простіше, ніж винести гроші з дому практичного безпорадної людини. Але вони жорстоко помиляються: переслідуваний стає переслідувачем. І таємниця, яку він зберігає, набагато страшніша, ніж звичайні пенсійні накопичення.

Микита Кожум'яка

Прем'єра в Україні: 13 жовтня

Країна: Україна

Жанр: фентезі, пригоди, комедія

Ролі озвучують: Віктор Андрієнко, Руслана Писанка

Анімаційний фільм «Микита Кожум'яка» продовжує історію відомого героя Кирила Кожум'яки, який переміг останнього Змія. Але головним героєм цієї історії став його 12-річний син Микита, який не володіє надзвичайною фізичною силою батька і тільки завдяки власній волі повинен перемогти Змія і врятувати світ. Це дивовижна казка з захоплюючим сюжетом, в якій розповідається про щирі почуття, справжню дружбу, і про те, що істинне геройство не у фізичній силі, а в силі духу. Мультфільм знято за мотивами книги Антона Сіяніки «Микита Кожум'яка».

Тролі (Trolls)

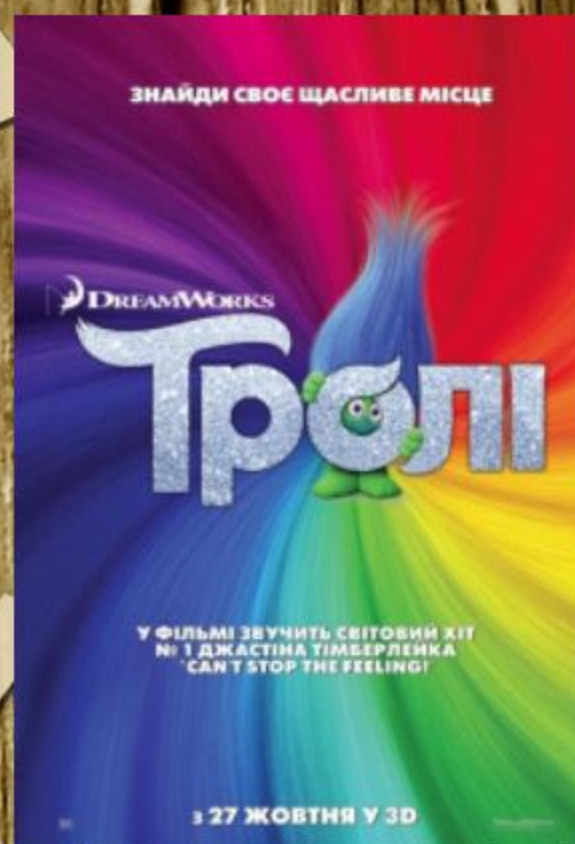
Прем'єра в Україні: 27 жовтня

Країна: США

Жанр: мультфільм, пригоди, мюзикл, фентезі

Ролі озвучують: Анна Кендрік, Зої Дешанель, Джеймс Корден, Джастін Тімберлейк, Крістін Баранскі

«Тролі» студії DreamWorks - це неймовірно смішна комедія від геніальних творців «Шрека» з приголомшливою музикою. Ці крихітні забавні створення вирушають в пригоди, які понесуть їх далеко за межі світу, який вони знають.

Чунгул

Прем'єра в Україні: 27 жовтня

Країна: Україна

Жанр: фантастика

У головних ролях: Богдан Юсипчук, Ганна Гуляєва

Міський нероба Денис переганяє автомобіль клієнта і зупиняється в покинутому селі для непередбаченого ремонту машини. Виявляється, щоб покинути це місце, кожному чужинцю доводиться заплатити свою ціну місцевому чаклу. Ще страшнішою ціна буде для головного героя, в якого закохується дочка чаклуна.

Доктор Стрейндж (Doctor Strange)

Прем'єра в Україні: 28 жовтня

Країна: США

Жанр: бойовик, пригоди, фентезі

У головних ролях: Бенедикт Камбербетч, Тільда Свінтон, Мадс Міккельсен

За межею свідомістю лежить нова реальність.

Стефан Стрейндж був майстерним хірургом, занадто закоханим у свою роботу і нескінченно впевненим у собі. Страшна автокатастрофа, в якій, з вини Стефана, загинула його вагітна дружина, позбавила руки доктора колишньої чутливості. Втративши сенс життя, герой вирушив на пошуки засобу зцілення тіла і душі й, через багато років, став одним із наймогутніших магів Землі.

Макс Кідрук

16.09.2016

«Автограф-сесія на стенді ЗУМС».

Письменник Макс Кідрук видав новий триллер «Зазирни у мої сни». Книга вийшла напередодні Форуму Видавців у Львові та зчинила справжній фурор. Наразі триває презентаційний тур письменника, про час і місце заходів у вашому місті дивіться на [сторінці](#) письменника.

Стівен Кінг

27.09.2016

«Моллі, тварюку зла, готую до її роботи модератором до наступних дебатів Клінтон-Трампа. Якщо хтось може змусити заткнутися Трампа, то це Моллі».

Іван Малкович

01.10.2016

«Любі хлопчики й дівчатка, зайчики і каченятка! Чарівні поттеромани і поттероманки!!! Я сердечно дякую кожному з вас, хто сьогодні прийшов на нашу презентацію в Український дім - вас було понад 2 тисячі! (тут мені вже пишуть, що добрих три!)».

30 жовтня рівно о 20:00 почався продаж українського перекладу п'єси «Гаррі Поттер і прокляте дитя». Презентація за участі видавця й перекладача пройшла в Укрдомі.

«КОРОЛЬ ЛЕВ» СТАНЕ ФІЛЬМОМ

Режисер «Книги джунглів» Джон Фавро знову об'єднався з «Walt Disney», щоб переосмислити один із найбільших хітів студії — «Король Лев».

Він вийде у ряду останніх кіноадаптацій класики «Disney», до яких входить «Попелюшка», «Дракон Піта», майбутня «Красуня та Чудовисько» і «Книга джунглів», яка збрала майже 1 білльон доларів по всьому світу — підсумковий касовий збір «Короля Лева» в 1994 році.

Як і «Красуня та Чудовисько», «Король Лев» матиме пісні з оригінального мультфільму, написані Елтоном Джоном і Тімом Райсом. Оновлена «Книга джунглів» Фавро також містила обробки пісень з оригіналу.

Балада Джона і Райса «Can You Feel The Love Tonight» здобула Оскара за найкращу пісню в 1995 році, а сам саундтрек розійшовся 14 мільйонами копій.

На відміну від попередніх мультфільмів, які переробив «Disney», «Король Лев» не має людських персонажів, а тому постає питання, як виглядатиме фільм порівняно з іншими кіноадаптаціями студії.

Як повідомляють, Фавро також працює над сиквелом до «Книги джунглів» з тією ж творчою командою.

На цей час точна дата релізу «Короля Лева» Фавро не встановлена. Світова прем'єра наступної кіноадаптації «Disney», «Красуня та Чудовисько» Білла Кондона з Еммою Вотсон і Деном Стівенсом у головних ролях, відбудеться 17 березня 2017 року.

За матеріалом «The Guardian»

ЖОВТНЕВІ АНІМЕ

Фантастичних аніме-прем'єр у жовтні, на які варто звернути увагу, не так вже й багато, і здебільшого це продовження вже відомих серіалів. Місяць відкриває **«Остання відьма Ізетта»**, 12-серійна історія про альтернативну Землю часів Другої світової. Ізетта — остання представниця клану відьом, яка володіє магичною здібністю управляти будь-яким об'єктом, до якого торкнеться. Вона клядеться захистити принцесу Файн та крихітне альпійське королівство Ійсталдт від вторгнення імперських сил Німеччини.

Слідом за нею, 5 жовтня, розпочинається 5 сезон добре відомого аніме **«Книга дружби Нацуме»**. Історія про хлопця, який може бачити духів, через що зазнає чималих проблем, уже давно зарекомендувала себе і не вимагає особливого представлення. Нацуме продовжує віддавати йокаям імена із книги своєї бабусі і все більше утверджується в думці, що духи такі ж важливі йому, як і люди.

На наступний день, 6 жовтня, анонсовано першу серію другого сезону аніме **«Літературні генії — Бродячі пси»**. Класики літератури, як японської, так і світової, за сюжетом володіють надзвичайними здібностями і ведуть між собою боротьбу. Головний герой, Накаджіма Ацуші, відкриває у собі надприродні сили і долучається до особливого детективного агентства, яке вирішує кримінальні справи з такими ж особистостями, як і вони самі.

І наостанок, 8 жовтня, стартує довгоочікуваний другий сезон **«Нелюда»**. Наґано Кей, нововиявлений безсмертний нелюд, продовжує свою втечу від влади. Але він розуміє, що терористичні дії Сато, який вимагає рівного ставлення до нелюдів, тільки зашкодять

його нормальному життю та відкриють посилене полювання на його вид. Тож Кей вирішує вступити в боротьбу з психопатом.

Тим часом новинні ресурси повідомляють, що анімаційний фільм **«Твоє ім'я»** Макото Шінкая, прем'єрний показ якого відбувся у серпні, здобув уже понад 10 мільйонів єн касових зборів. Таку межу вдавалося перетнути лише роботам Хаяо Міядзакі. Історія оповідає про хлопця з Токіо та дівчину з маленького містечка, які зустрілися уві сні та помінялися тілами. Найбільша привабливість фільму в тому, як вони намагаються осмислити ситуацію і відшукати одне одного. Цікаво, що задовго до Голівудських стрічок сюжети про обмін тілами вже давно існували в японській літературі. Режисер називає своїм головним натхненням «Торікаебая моноґатарі» — сказання 12 століття про брата і сестру з характерами, протилежними їхній статі. Макото Шінкая надаремно вважають наступником Міядзакі, адже його роботи

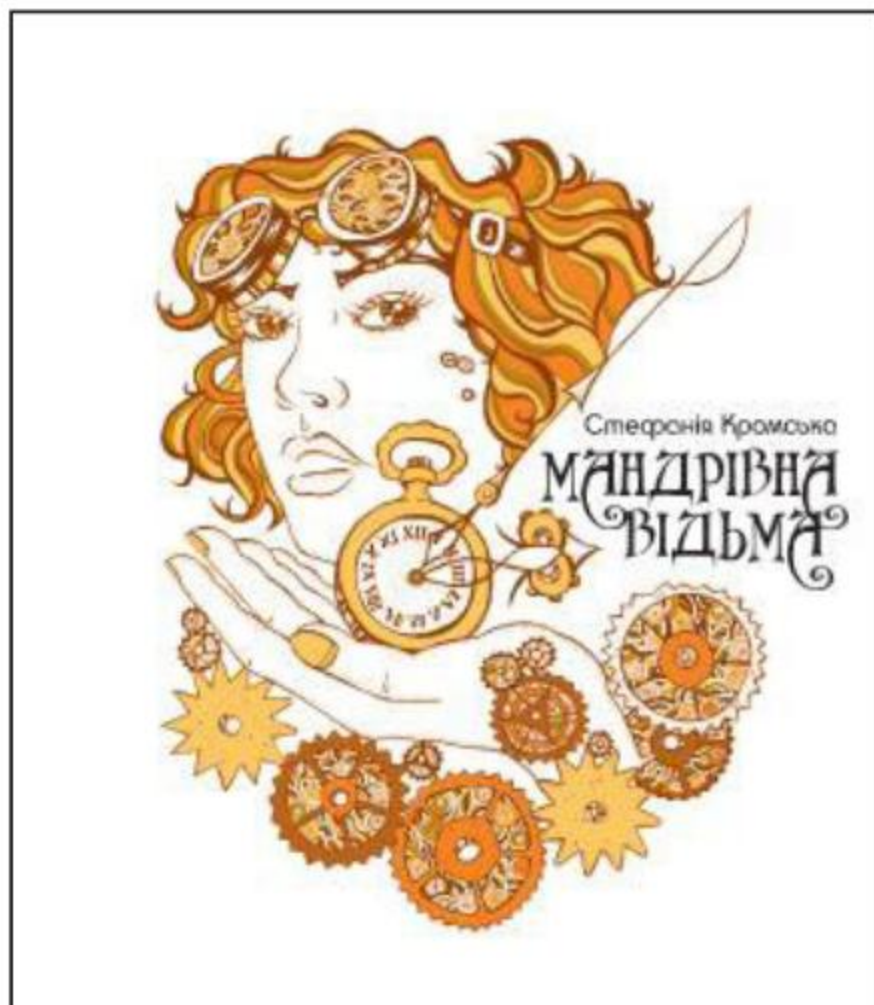

не менш проникливі і глибокі. «Я ніколи не зможу перевершити Міядзакі, — заперечує він, — але я маю привілей створювати фільми... І я певен, що зможу передати те, що інші не здатні».

«МАНДРІВНА ВІДЬМА»: УКРАЇНСЬКИЙ СТИМПАНК

Готується до друку художня книга переможця літературного конкурсу талантів 2016 року в номінації «Літературно-художні твори» Стефанії Кромської «Мандрівна відьма».

У фантастичному романі «Мандрівна відьма» починається одна з подорожей звичайної відьми – жінки без віку і комплексів. Вона сідає у львівський фірмовий експрес і займається звичними для себе справами – допомагає випадковим сусідам відпустити біль, позбавитися від поганих звичок, пригощає всіх яблуками і варенням, забавляє дітей казками і трохи чаклує. На якусь мить їй, як і звичайній жінці, захотілося власного щастя, але ж всі знають, що відьми не закохуються...

У КИЄВІ ВІДБУДЕТЬСЯ ЧЕТВЕРТИЙ KYIV STEAMPUNK COMMUNITY

Якщо ви не їдете на західні стімпанк-фестивалі, то український фестиваль кличе до себе! IV KyivSteamCon запрошує істинних прихильників жанру, тим, кому цікава парова тематика, а також хто прагне дізнатись про неї.

Дві сторони стімпанку, дві сторони вікторіанської епохи разом під одним дахом! Витончені панянки та галантні джентльмени, поспішайте відвідати майстер-класи зі старовинних танців, послухати живі виступи музикантів та позмагатись в інтелектуальних іграх.

Фіглярі, нероби і шахраї, робочі судноверфей, повітряні та морські пірати – на вас чекає похмурий та водночас веселий притон «Гулянка на цвинтарі». Ніхто не гарантує, що в галасливій компанії не спалахне дуелі, тому знайте, що наші парові пістолі та довершені секунданти завжди до ваших послуг!

- Серед розваг на вас також чекає багацько цікавого:
- Турніри з карткових ігор;
  - Традиційний арм-реслінг у чоловічій, жіночій та змішаній категоріях;
  - Ярмарок ремісників;
  - Конкурс на найкращий костюм, зачіску, бороду та вуса;
  - Чайна дуель;
  - Та інші заходи в жанрі.

Цього року до нас також приєднаються лектори, котрі поділяться безліччю цікавої інформації. Чули коли-небудь байки професора-зомболога, котрий нещодавно повернувся з Африки? Цікавить, якими таємницями ремесла може поділитись досвідчений бутлегер? Бажаєте дізнатись, як видати свій цінний рукопис? Тоді вам за адресою!

Крім того, на IV київському стімконі відбудуться презентації:

- нового українського стімпанк-роману Ігоря Сіліври «Край»;
- першого українського стімпанк-коміксу «Воля»,
- та короткометражного стімпанк-вестерну «Zeppelin»!

Фотокартку на згадку у виконанні фотомайстрів отримає кожен бажаючий.

Коли: 8 жовтня 2016 року!

Де: місто Київ, кінотеатр «Краків» (Русанівська набережна, 12).

Початок о 14:00, **закінчення** о 23:00.

Внесок за участь — 100 грн аж до 7 жовтня та 150 грн — на місці в день конвенту.

З браслетом фестивалю фантастичної літератури LiTeга у день конвенту — 100 грн

Офіційна сторінка конвенту:

https://vk.com/kyiv_steam_punk_community

LITERRACON 2016 ВІДБУДЕТЬСЯ У ЖОВТНІ

III Міжнародний фестиваль фантастичної літератури і уявних світів LiTerra Con пройде у Києві з 7 по 9 жовтня 2016 року. Цього року фестиваль фантастики приймає майданчик Cultprostir Hub, розташований у Музеї історії Києва (вул. Богдана Хмельницького 7, поряд із виходом м. «Театральна»).

Діалог – тема, що стане центральною у програмі 2016 року. Діалог фантастики і фентезі, різних видів мистецтв, поколінь, часів та історії, культури і субкультур, діалог світоглядів та діалог різними мовами.

У LiTerra Con 2016 візьмуть участь письменники, перекладачі, видавці, кінематографісти, художники, науковці, поети, музиканти, рольовики, цікаві люди з України та інших країн, адже для фантастичного немає кордонів у мистецтві і в житті.

У програмі задіяні: Володимир Арєнєв, Сергій Булига (Білорусь), Ян Валетов, Марія Галіна, Володимир Єшкілев, Даніель Клугер (Ізраїль), Дара Корній, Яцек Комуда (Польща), Юрій Макаров, Ярослав Мельник (Литва), Михайло Назаренко, Генрі Лайон Олді і ще більше п'ятдесят творців уявних світів.

На гостей чекає понад 70 годин програми у чотирьох залах. Фестиваль фантастики у 2016 році представляє чотири основні напрямки програми: «Література», з великим дискусійним і лекційним блоками, програмою для письменників-початківців і презентацію більше 40 новинок фантастики за участю авторів і перекладачів; «Кіно і анімація», «Візуальне мистецтво», «Наука і знання», а також спеціальні міні-проекти, поєднані однією внутрішньою тематикою, які розкривають різні аспекти взаємодії мистецтв. Передбачений і традиційний для фестивалю поетичний вечір у п'ятницю.

Оргкомітет, незважаючи на загальні тенденції фестивального руху, вирішив залишити вартість квитка незмінною порівняно із минулим роком: 100 грн. за 1 день та 200 за абонемент на 3 дні. Електронні квитки на фестиваль фантастики LiTerra Con 2016 вже у продажу. Звертаємо увагу, що купити квитки на фестиваль можна буде і на місці, але тоді їх вартість буде трохи вищою.

LiTerra Con – це некомерційний проект, тому кошти, окрім операційних витрат, будуть передані волонтерському центру на Фролівській 9/11.

Офіційний сайт: <http://li-terra.kiev.ua/uk/>

ВЕЛИКИЙ КОМІКС-ЛЕКТОРІЙ У КИЄВІ

12 лекцій присвячених тільки коміксам, супер-героям та супер-злодіям, бунтівникам та лиходіям. Комікси невід'ємна частина сучасної культури. Вони відображають настрої та потреби суспільства, можуть бути політичною пропагандою або актом протесту, змушують повірити у сучасний міф або бентежать відвертою реалістичністю. Герої та лиходії коміксів еволюціонують разом з нами. А комікси стають дедалі популярнішими.

Тож чому ми захоплюємось коміксами? Сучасні супер-герої які вони? Як далеко ми відійшли від оригіналу Супермена? І чому лиходії приваблюють нас не менш за героїв? Які вони не-геройські комікси? Чи це мистецтво – графічний роман? Що в собі приховує психологія «анти»героїв (під наглядом Бетмен, Дедпул, Роршах та інші)? Супер-жінки та підступні злодійки: хто у світі коміксів слабка стать?

Цикл з 12 лекцій про історію, культуру, психологію та мистецтво коміксу від наших супер-лекторів: Богдани Романцової, Кирила Зінькова, Ростислава Семківа, Юрія Поворозника.

Великий Комікс Лекторій починається 13 вересня 2016. По вівторках і четвергах о 19:00 серйозні лекції про комікси. Тривалість лекції 2 години. Вартість лекції 180 грн.

Лекції проходять в Lucky Book Room - це студійний простір, видавництво та інді-крамниця. Адреса: вул. Лаврська, 9 корп.19, м. Київ

Реєстрація обов'язкова за посиланням:
<https://goo.gl/forms/WN7DnGqvRKntEJPu1>

Сторінка заходу: <https://www.facebook.com/events/316704155347093/>

Секрети Гогвортсу: квест-кімната «Пастка»

Мода на квести з'явилася в Україні відносно нещодавно. Складні завдання, можливість відчувати себе героєм фільму, командна гра — нині їхня кількість перевищила за півтисячі. Сьогодні поговоримо про одну з київських квест-кімнат за Гаррі Поттером. У «Пастці» можна приміряти мантию, вибрати чарівну паличку й поборотися з Волдемортом.

Про «Пастку»

Це невелика затишна квест-кімната з класичними правилами. Вам потрібно виконати завдання і знайти ключ від дверей — на це маєте 60 хвилин. Перша кімната з поттероманською тематикою з'явилася рік тому. Засновники вирішили розпочати з добре знайомої кожному теми і підійшли до цього завзято: всі магнітні замки й секретні ходи робили власноруч, а написання сценарію доручили знайомій. На цей час у «Пастці» діє ще один квест «Тьма», який потрібно пройти навпомацки в цілковитій темряві, а також готується до відкриття кімната «Люзіоніст».

Діє програма знижок для студентів, спеціалізовані квести для дітей, навіть суперакція «Жіночий четвер»: повністю дівочі команди отримують суттєву знижку. Інтелектуальна гра приваблює дійсно всіх: наймолодшому учаснику було 2 місяці, а найстаршому — 67 років.

За рік діяльності «Пастки» участь у квестах взяла майже тисяча команд, з них 74% дійшли до фінішу. Після виходу з кімнати можна сфотографуватися в мантиї на мітлі, а також придбати поттеріанську атрибутику. Невдовзі власники хочуть розширити асортимент, й можливо в продажі з'являться книжки «Гаррі Поттер».

Квест «Секрети Гогвортсу»

За легендою, Волдеморт і смертежери майже перемогли в битві за Гогвортс. Учасникам необхідно проникнути в замок та знайти потужний артефакт, що змінить хід подій. Нам видали мантиї (є різні розміри), дали вибрати чарівні палички й запустили в кімнату. Квест розрахований на 2-5 людей, під час проходження доведеться розв'язати 15 загадок. Мушу сказати, для 60 хвилин це дійсно складне завдання — наша команда з чотирьох

людей впоралася за 57 хвилин. Хоча ті кілька моментів, за які нам довелося просити підказки, ми просто не помітили. Варто передивитися ту ж шафу\крісло\тумбу ще раз, не нервуючи й не поспішаючи, як відразу знаходиш давно шукану річ. Рекорд даної кімнати — 42 хвилини без підказок (мабуть, проходили якісь гуру квестової справи).

Варто пам'ятати, що жоден із замків не відривається грубою силою, є завжди більш продуманий шлях. Одна з наших товаришок виявилася дуже завзятою і колись у львівському квест-румі розібрала на запчастини комод, та в «Секретах Гогвортсу» вдаватися до таких заходів не довелося. Власне, самі загадки виявилися дуже крутими. Тут немає банальних завдань штибу «Підказка №1. Шукай підказку №2 на вікні», а є багаторівневий набір логічних загадок. Це неймовірне відчуття, коли ти розшифруєш послання і якимось пересунеш річ, а в іншому кінці кімнати відкривається скринька.

Квест має дві окремі сюжетні лінії: для дорослих від 14 років і спрощений варіант для дітей (оптимально від 10 років, якщо молодше — бажано в супроводі дорослого). За вами спостерігають відеокамери, й за бажання по-

тім можна глянути, як ви з друзями в паніці обнишпорювали меблі й гасали кімнатою. Для співробітників квест-кімнати досі найвеселішими залишаються відвідини дітей, котрі голосно кричать і верещать, щойно відкривши будь-який замок, а в особливо радісні моменти намагаються дістати хвостом мітли до відеокамери. Якщо для дорослих рівень квесту складний, дитячий варіант суттєво спрощений, тож восьми-десятирічні хлопці й дівчата цілком із ним справляться. Нерідко «Пастка» стає локацією дитячих Днів народжень.

Чи обов'язково читати всього «Гаррі Поттера», аби пройти квест? Ні. Знання текстів і якихось поттерморських перлів нам взагалі не знадобилося. Інформацію про поттеріану використали лише в оформленні кімнати. Ну, а цілком елементарних знань про магичний світ вистачить в кожного (наприклад, на мітлах літають, чарівними паличками чарують, в казанку варять зілля і т.д.). Антураж кімнати нам вкрай сподобався — деякі елементи можна побачити на фото на офіційному сайті «Пастки». Після завершення гри дуже жалкуєш, що не можна сфотографуватися саме в тій чарівній замковій локації. Ех, від якогось схожого фотокуточка на виході ніхто не відмовився б.

Розташування

Квест-кімната «Пастка» знаходиться на лівому березі за адресою вул. Анни Ахматової 3. Це Дарницький район, що неабияк може здивувати шанувальників квестів і власне мешканців даного району. Зазвичай у лівобережних кварталах немає місця якимось культурним закладам, окрім кінотеатрів, навіть відкриття невеликого ТРЦ набуває широкого розголосу. Наявність цілого квест-руму у спальному районі не може не радувати.

Як для мешканки Лівого Берега, знайти «Пастку» було дуже легко. Ми люди невибагливі, треба їхати на трамваї — їдемо на трамваї. Однак якщо ви звикли пересуватися лише на метро чи ніколи не занурювалися в трикутник Харківська-Позняки-Оскольки, вам варто поцікавитися маршрутом. Мої товариші по команді мешкають на синій гілці метрополітену, тож задля економії часу я зустріла їх біля станції метро Позняки, звідки ми за 15 хвилин доїхали до квест-кімнати. На сайті «Пастки» детально описано, як до них дістатися. Оптимально їхати від станцій метро Дарниця (маршрутне таксі 445) або Позняків (маршрутне таксі 445, 526 чи трамвай №8), зупинка «Універсам Позняки». Від зупинки йти буквально три хвилини — обігну-

ти будинок. Мешканцям Харківської пощастило найбільше — до квест-кімнати можна дійти пішки.

Кому варто піти?

- Поттероманам
- Шанувальникам квестів
- Іменинникам
- Маглам (де ж ви ще легально побачите чари?)
- Охочим хоча б раз у житті одягнути мантію
- Мешканцям Позняків-Харківської

Загалом, відвідини квест-кімнати «Секрети Гогвортсу» — це інтелектуальна гра для друзів-поттероманів. Це ідеальний варіант для дитячого дня народження, якщо ви хочете подарувати дитині незабутню подорож у світ чарівників. Якщо в когось намічається день народження або до вас приїжджають шанувальники творчості Ролінг з іншого міста — варто зазирнути до «Пастки», обов'язково з друзями.

Вікторія Ваколюк

Фото взято з сайту квест-кімнати «Пастка»

<http://pastka.com.ua/>

Наталя Савчук: «Побудувати українську міфологію на патріархальній традиції неможливо — вона розвалюється»

Фентезі «Літописи Семисвіття. Діти переступу» стало одним із найцікавіших відкриттів української фантастики 2015 року. Багатошарова оповідь, пронизана сільмариліонівською епікою, нестандартні герої-боги у світі, де правлять жінки, первинне суспільство без моралі — все це неабияк зацікавило читача. Наталя Савчук — нове ім'я в українській фантастиці, літературний псевдонім дослідниці дитячої літератури й кандидата історичних наук Наталі Марченко. На конвенті «LiTerra 2015» пані Наталя розповіла, навіщо створила саме такий роман, чому укрфентезі має спиратися на власну міфологію і які переваги головування жінок для чоловіків.

Щойно взявши книжку до рук, пані Наталя зізналася, що вона толкініст. Це сильно вплинуло на манеру оповіді, й у «Літописах Семисвіття» ви знайдете чимало архаїзмів та спеціальних слів-термінів, власних назв язичницької доби.

— Були пропозиції із серії «Потрібно додати словник». Потім той, хто просив про це, буквально нещодавно прийшов і сказав: «Ні, словника не треба, тому що кожен раз слова прочитуються інакше». Це матріархальний світ, адже побудувати українську міфологію на патріархальній традиції неможливо — вона розвалюється. А на матріархальній з'являється абсолютно струнка структура. Тут на початку героям сім років, і кожна нова книжка — це плюс чотири роки, тобто вона недитяча. Я перепрошую, вона потрапила в лідери літа дитячо-підліткової. Я думала, вб'ю редактора, прибігла й кричала: «Як це могло статися?», а він каже: «Тобі яка різниця?» Я довго пояснювала, що Савчук — це я. Ну, то так. Але книга досить чуттєва. Питання не в тому, про що, питання в тому, як. Тільки доросла жінка, яка має досвід певних відчуттів тіла, буде адекватно читати про те, як танцює лярва. Чи як вона займається коханням. Це світ, в якому були птаховичі, були змієвичі, і потім прийшли коровичі — люди...

Я не знаю, яка ідея. Мене чоловік весь час питає: «Який сенс?», кажу, сенсу ніякого, одне задоволення. Мені просто хотілося народити живий світ. Світ, який живе, дише, в якому можна йти туди, куди хочеться читачеві, а не куди веде автор. Адже наші прочитання можуть бути зовсім різними. Читачам подобаються зовсім різні герої і зовсім не ті, які мені здавалися основними. Зразу кажу, цього не можна давати дітям, бо в другій половині починається багато різного. Це ще світ без моралі, вона ще не народилася, тут ще немає добра і зла. Тут досі жінка гола виходить в поле, щоб народило. І все. Ще не бояться смерті, не бояться любити, не бояться жити.

Роман вийшов дуже органічним із міфологічної точки зору — письменниця зізналася, що спеціально уникала іноземних героїв й зосередилася на слов'янському надбанні.

— Мені подобається, що тут немає ніяких гномів — того, що мені не до смаку в нашій фантастиці, коли власне європейський стандарт переноситься на український ґрунт. У мене ж є огневиці, лугаї, є охваї, їх дуже багато, і вони повністю автентичні, детально виписані. Якщо замовляння, то вони справжні: я багато не міняла, намагалася залишити, як насправді заговорюють.

От я думала, що вигадала, а виявилось, що храми-писанки існують. Це лярвиний храм, який співає, коли вона танцює. Придумався він так мені. З'ясувалося, що такі камінні храми існують, де справді моляться танцюючи, і цей ляскаючий звук створює власне молитву. Так само сталося зі Стрибожем — ну слово гарне, мені так сподобалося — а потім виявилось, що є село Стрибож, людина написала на Facebook, що вона живе в тому місці. Що далі? Уявляйте собі, розвивайте, ще не знаю, що буде до кінця. Стараюся дописати, але оскільки я науковець і більше пишу наукові праці, художньою прозою займаюся у вільний час.

— Вона не феміністична. Уявіть собі світ, в якому чоловік нічого не вартий. Дівчата народжуються — це важливо, а хлопці — вони виростають, і свого часу їх відсилають у світ шукати якусь хату, де їх приймуть жити. І вони ходять між такими хатами й напитують собі життя. Матері держать все на собі. Жінка вирішує, з ким їй жити, де їй жити, а чоловікові треба прилаштуватися до того всього.

На осі світу — протистояння між берегинями й лярвами. Це жінки-напівбогині, які мешкають серед людей і фактично скеровують суспільство до тих чи інших дій. Сюжет «Літопису» починається саме з них і розповідає про їхніх дітей.

— Берегиня має чуття. Це не зовсім людина, це певний покруч, який створився. Скільки хватає їй чуття, стільки її край тягнеться. Край, в якому є певний порядок, певний лад, домовленість. У кожному краї є лярва, бо якщо буде тільки берегиня, люди стільки в неї будуть працювати, що не буде часу розслабитися. Лярва слідкує за тим, щоб люди кохалися, раділи, відбувалися свята, щоб не закопувалися в роботу, раділи дітям і так далі. Лярва з берегинею — як хаос і порядок. Берегиня завжди народжує одну

Я не знаю, яка ідея. Мене чоловік весь час питає: «Який сенс?», кажу сенсу ніякого, одне задоволення.

доньку, якій передає усю свою силу. Берегиня стрибозька з'являється, коли приходять ватага — приходять чоловіки, і дівчата їх розбирають, або не розбирають. І берегиня вибрала собі волода́ра, тому що кожную душу вона пропускає через своє чуття, через себе. Вона не може вбити того самого жертвовного півня, наприклад. Вона закохується у волода́ра, закохується настільки, що втрачає тям. Їй хочеться сина — і в неї народжуються близнята. Власне, чому «Діти переступу». Це двоє близнюків, хлопчик і дівчинка, які не мали би народитися. Дівчинка, яка отримала чуття, — берегинька з мужністю чоловічою, і хлопчик, в якого є жіноче чуття, якого теж не може бути далі. А потім виявляється, що цей чоловік берегині — один із основних богів, Рарог, який кимось був обезсиленим до стану людини. І ці діти перетворюються на певну загрозу, взагалі незрозуміло, що з ними буде. І паралельно є лярва, яка свого часу стала б найкращою, але знову ж таки закохалася. Через це їй порвали пасок, народилась її донька, народжена з любові, якій вона не може вибачити, бо інакше була б кращою на весь світ. Тепер вона дуже чекає, що ця мала стане лярвою над лярвами і все втілить, що вона за життя хотіла. Ну, це мені так здається, хтось інший читає інакше. І от усі ці діти починають свій шлях. Мені просто хотілося запропонувати світ, на основі якого можна було б писати інші світи.

«Із Правіку, відколи кляте колесо невпинно котиться, обертаючи малим і великим, на Сході вірили, що за Диким Степом лежить темний дикий Захід, котрий не має Знання, але таїть Силу...»

Із Правіку, відколи люди зреклися богів і дорівнялися їм Силою, на Заході переказували, що за

Диким Степом починається осяяний таємницею Схід, де всі мають щастя задарма...

А ті, котрі жили серед Степу, знали, що світ безкрайї, мов те Яйце-райце, і межею стає тільки Шлях...»

— Я не можу переписати цю книгу. Я багато підробляла чисто літературно, писала для серіалів діалоги російські, писала в складчину для росіян детективи, тож я цілком уявляю, як треба писати продажний текст. От зараз готується видання у твердій обкладинці. Я ніколи не була в середовищі україномовної фантастики, працювала із дитячими книжками, а фантастичне середовище України я не знаю. Зараз бачу, що м'яка обкладинка — неправильне рішення, тому що книжка купується більшістю для збереження, потрібно було відразу робити тверду. Але оскільки я була переконана, що зараз це не буде читатись, тобто що людей, які будуть смакувати, сидіти і просто смакувати текст, вигадувати, не залишилося, ми зупинилися на простому варіанті.

Невдовзі вийде друге видання роману — під твердою обкладинкою опублікують відразу дві частини, та навряд чи книжка змінить обличчя. На перший погляд, це якась абстракція, але варто розгорнути книгу, як «сонця» вишиковуються колом й стають плодами на міфологічному дереві Семисвіття.

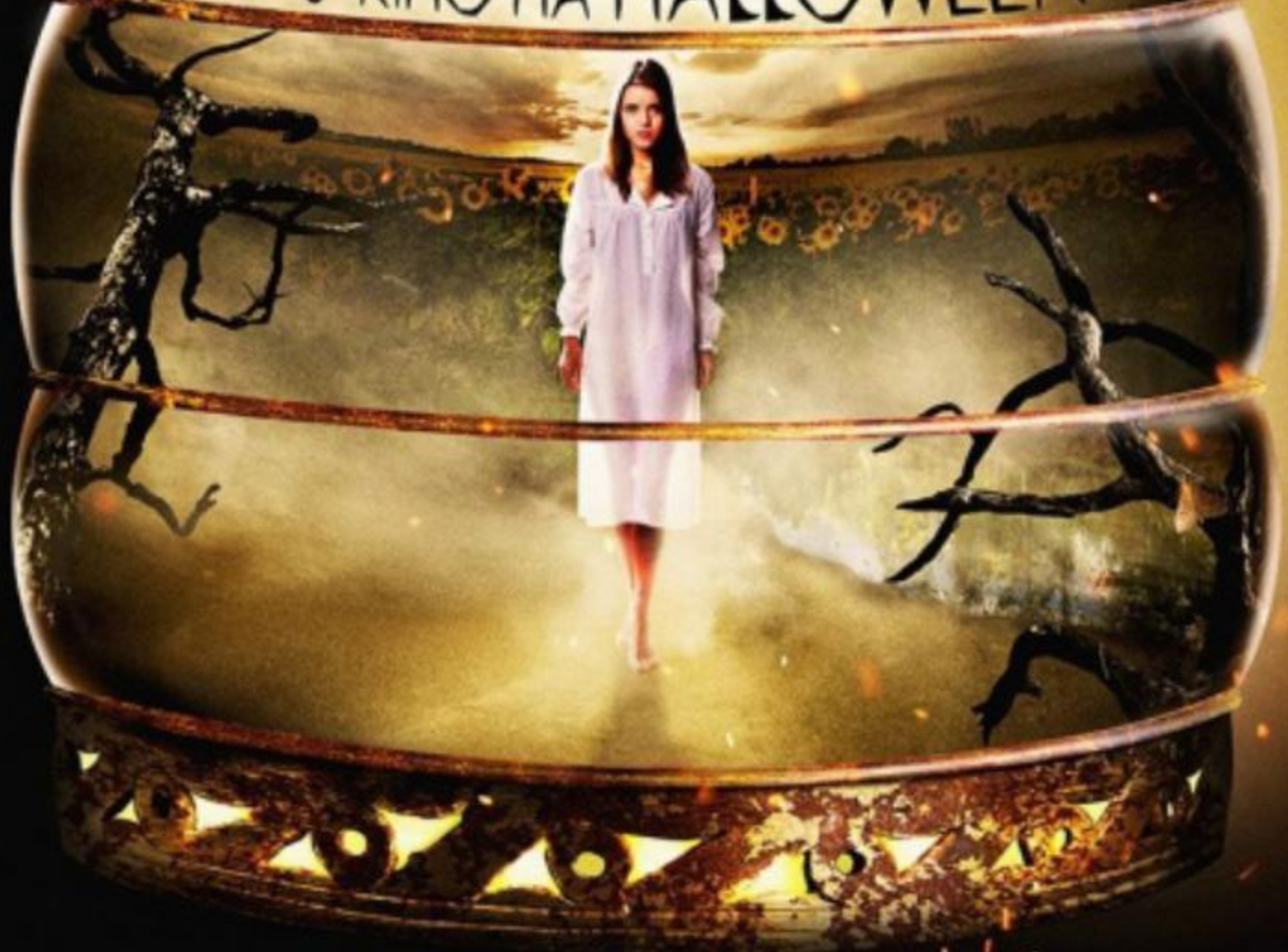
Спілкувалася й слухала Вікторія ВАКОЛЮК

ЧУЖАКИ

У КИНО НА HALLOWEEN

НИКОЛИ НИЧОГО НЕ ПРОСИ

НЕО ПРОДАКШН ПРЕДСТАВЛЯЕ ФИЛЬМ БРАТІВ АЛЬШЕЧКИХ

Александра Тора: «Діти зазвичай сповнені любові, бо бачать не людину в костюмі, а власне персонажа у реальному житті»

Александра Тора – косплеерка, яка відома не лише у рідній Польщі, а й у Європі. У 2013-му році вона здобула перше місце у номінації «Соло» на European Cosplay Gathering у Парижі, а у 2014-му – на Cosplay World Masters у Португалії. Розмова з Александрою відбулася під час фестивалю фантастики «Пиркон» (Познань, Польща) у квітні 2016-го року.

СФ. Вперше на фото вашого косплею я наштовхнувся десь у 2011-му році і відтоді час від часу дивився, що у вас новенького. І дуже радий познайомитися із вами «вживу»! Зараз прослухав вашу лекцію «Косплей у Європі», знайшов цікаві спостереження.

А.Т. Дякую! Сподіваюся, ви зрозуміли польську, бо я поспішала, аби розповісти про все!

СФ. Мені допомогли картинки! Але зараз давайте почнемо з початку і повернемося у минуле. Як почалося ваше захоплення косплеєм?

А.Т. Перший костюм я створила у 2009 році, бо була вражена костюмами, які побачила на фестивалі, і мені захотілося стати такою ж, як всі ці люди. Тоді мені було десь років 16-17, я робила костюм влітку на канікулах, і він був

просто жахливий, але, звісно що, тоді я ним дуже пишалася. Зараз на нього дивлюся і думаю: «Хіба ж це я робила?»

СФ. Може, ще щось посприяло вашому захопленню? Література, кіно, аніме?

А.Т. Це були багатокористувацькі відеоігри. Я дуже завзята геймерка і коли робила перший костюм, це було за мотивами улюбленої гри «Odin's Sphere», образ персонажа на ім'я Гвендолін. Мені дуже хотілося бути такою, як вона, тому цей костюм – особиста присвята героїні.

СФ. До речі, чи хотілося вам пожити в якомусь з улюблених світів? Може, у світі «Odin's Sphere»?

А.Т. Ні, не у «Odin's Sphere». У світі покемонів! Мені дуже вони подобаються!

(Примітка автора: з Александрою ми розмовляли ще до виходу гри Pokemon Go. Зараз її мрія здійснилася :))

СФ. Можливо, у вас є смішна чи дивна історія, пов'язана із косплеєм?

А.Т. Вона не стільки дивна, скільки мила. Щоразу, як одягаю костюм, я зустрічаю дітей. Вони зазвичай сповнені любові, бо бачать не людину в костюмі, а власне персонажа у реальному житті. Наприклад, коли я вдягнута в обладунки з крилами, вони бачать войовничого янгола і кажуть: «О, ти така класна, ти янгол, який прийшов до нас з Небес». Це завжди так мило, коли діти радіють і обіймають тебе, дуже люблю це.

СФ. Яким власноруч створеним костюмом ви найбільше пишаєтесь?

А.Т. Мабуть тим, який я створила для участі у European Cosplay Gathering. Це був костюм валькірії Брунхільди із гри «Zangeki no Reginlied». Його створення відняло три місяці життя, але це була справжня пристрасть, бо я була вражена характером цього персонажа. Досі радію, коли бачу цей костюм, бо з ним я виграла фінальний конкурс у Парижі.

СФ. На вашу думку, що важливіше: театральне вміння передати характер героя, якість костюму, фізична відповідність героєві чи презентація на сцені?

А.Т. Гадаю, все залежить від конкурсу. Зазвичай у журі є певна система, за якою вони дають кожній категорії певний відсоток важливості. Але ж завжди є окремі номінації за найкраще втілення саме костюму, за одиночний виступ або у складі групи. Мені здається, що все є однаково важливим, особливо коли ви можете зіграти персонажа у дуже

класно зробленому реалістичному костюмі – це справжнє переможне комбо!

СФ. На лекції ви багато говорили про особливості різних країн у косплеї-культури. Чи є щось особливе, що вирізняє косплеї Польщі з-поміж інших європейських підходів?

А.Т. Це не таке просте запитання, як може здаватися. Звісно, що в нас є відмінності, але я б хотіла сказати про нашу спільноту. Ми – дуже гостинна спільнота, і кожен, хто хоче долучитися до косплею у Польщі, зустрине теплий прийом і допомогу. Ми хочемо допомагати один одному і нікого не дискримінувати. Мабуть, це я б хотіла підкреслити, виходячи з власного досвіду. Ми завжди хочемо бачити «нову кров», нові люди приносять новий досвід.

СФ. А яким чином ви залучаєте до себе нових людей?

А.Т. Більшість новачків з'являються після того, як побачать тебе або твою роботу. Наприклад, я веду сторінку, де показую, як іде робота над черговим костюмом, розкакую про власний досвід. До мене часто приходять люди з питаннями «Як?», «Де це буде?», «Скільки це коштує?». Я відповідаю і заохочую їх спробувати зробити щось самотужки. Сподіваюся, що це дає людям натхнення займатися косплеєм.

СФ. Чи є в Польщі фестивалі саме косплею? Чи косплеї – то тільки складова частина великих фестивалів, як Пиркон, або осередку змагань з кіберспортивних ігор?

Photo © Studio Zahora

А.Т. Зазвичай косплеї – частина більшого фестивалю, в нас немає заходу, де буде все зосереджено лише навколо косплею. Але з'явився, наприклад, конвент PhotoCon, де протягом двох днів влаштовуються фотосесії, в тебе є час позніматися на фото і на відео. Це, мабуть, найближче до суто косплеїного фестивалю, але, все ж таки, найчастіше ми беремо участь у конкурсах косплею, які проходять на великих фестивалях.

СФ. Це дуже цікаве зауваження, бо так історично склалося, що в Україні кожна субкультура має свої фестивалі, і поєднати представників косплею, рольових ігор з літературою і чимось іншим не завжди просто.

А.Т. Але ж це додає барв!

СФ. Хотілося ще б поговорити про наші країни. В Україні трапляються ситуації, коли люди не розуміють, що відбувається і вороже ставляться до косплеєрів на виїзних фотосесіях. Чи стикалися ви з подібним у Польщі?

А.Т. Так, і в нас таке є. Щоразу, коли ми виїжджаємо на зйомки до парку чи до руїн замків, обов'язково знайдеться якась незнайома людина, яка ставиться скептично до того, що ми робимо. Найчастіше це люди старшого віку, і вони дозволяють собі й неприємні висловлювання, але я гадаю, то лише від того, що вони дійсно не розуміють, що відбувається. А от молоді люди зазвичай позитивно нас сприймають.

СФ. Хтось із українських косплеєрів вам подобається?

А.Т. Тут є одна проблема: я дуже-дуже гарно пам'ятаю обличчя, але погано запам'ятовую імена. Але можу сказати, що коли бачу фото з українським косплеєм, мені подобається краса й артистичність, і я навіть трохи їм заздрю!

СФ. Зараз хочу дещо відійти від нашої основної теми. Будь ласка, розкажіть, чим ви займаєтесь окрім власне косплею.

А.Т. Я – студентка Ягеллонського університету в Кракові, випускаюся цього року. Працюю як косплеєр, це також займає кілька годин на день. Також проводжу час з друзями, моїм хлопцем, родиною, люблю подорожувати. Як бачите, в мене дуже щільний розклад, але це класно!

СФ. Оскільки я займаюся переважно літературою, то питання про неї. Які книжки вам подобаються, чи є серед них наукова фантастика або фентезі?

А.Т. Якщо брати польську фантастику, то мені дуже подобається «Відьмак». Крім книги подобається гра за її мотивами, чекаю і на новий фільм, і на серіал. Серед інших польських авторів подобається фентезійний цикл Анджея Земьяньського «Ахайя». Також подобається Толкін, я – великий фанат «Гаррі Поттера» та й взагалі дуже люблю фентезійні світи!

СФ. Наостанок, кілька слів нашим читачам.

А.Т. Сподіваюся, вам сподобалася бесіда і вам було цікаво. Приїжджайте до Польщі в гості, ми будемо дуже раді вас тут бачити!

Спілкувався Олег СЛІН

Photo ©ShappiWorkshops / Intel Extreme Masters Katowice

Photo ©Pugoffka

Shappi
Workshop

Рафаель Карріон Аріас: «Насправді різниця між коміксами та графічними романами лише у формі та очікуваннях»

Влітку з серпня в Києві відбулася європейська прем'єра фільму «Загін самогубців». На заході від «Планети Кіно» й «Kyiv Comic Con» було пряме включення з червоної доріжки, спілкування з акторами Вілом Смітом й Джаєм Кортні, єдиний у Східній Європі показ мультфільму «Убивчий жарт». Спеціально до прем'єри на захід запросили з лекцією Рафаеля Карріона Аріаса, доктора філософії й затятого дослідника коміксів. У двогодинній лекції він розповів про еволюцію й занепад жанру коміксу та графічні новели на прикладі творчості Алана Мура. Після лекції ми поспілкувалися з професором філософії й намагалися знайти відповіді на питання до «Убивчого жарту».

На лекції професор на прикладах показав, чим же відрізняються між собою класичні комікси й графічні романи. Поглянути хоча б на оформлення: перші яскраві, видані великим тиражем і розраховані в тому числі й на дитячу аудиторію. Графічні романи мають більш витриманий, темніший стиль, часто видані колекційними і з віковими обмеженнями. Перегортаємо першу сторінку – у романі відразу починається історія, коли перші сторінки коміксу йдуть на вихідні дані, рекламу й іноді на жартівливу комікс-вставку з героями. Єдине ж, що може бути в графічному романі окрім власне роману, – то це додаткові матеріали на кшталт невеликих оповідань чи критичних статей. Видавці намагалися показати останні як читання для дорослих.

Згодом відбувається еволюція самих героїв. У 1986 році з'являється «Бетмен: Темний лицар», де вперше незламний Бетмен показується стомленим героєм. Комікс виходить на новий рівень нарративу. Це наочно відображається зміною оформлення обкладинок: акцент зміщується на авторів. Тенденцію підтверджує «Убивчий жарт» (1988) Алана Мура, ілюстрований Браяном Боллендом, де новий стиль повторюється. Ціна за книгу на останній сторінці, а імена авторів – на першій. Як у кіно 60-х, так і в коміксах 80-х відбувається розлучення з постаттю продюсера й на передній план виходять автори. Поступово сюжети для коміксів стають ще серйознішими. У 1982 році починає виходити трилер-антиутопія «V означає Vendetta», де в пролозі описуються політичні передумови, а в тексті з'являються цитати Ніцше. Алан Мур був таким незадоволеним урядом Маргарет Тетчер, що створив історію про фашистську державу, де усунені будь-які етнічні й сексуальні меншини. У 1986 році в нього стартує обмежена серія «Хранителі», єдиний в історії графічний роман, що отримав літературну премію з фантастики «Г'юґо». В «Хранителях» Алан Мур хотів показати, що супергеройський світ себе вичерпав і що супергерої ні на що не здатні.

СФ. Як гадаєте, чому супергерої вичерпали себе?

Р.А. Взагалі, це не моя думка. Так стверджували Алан Мур та Ніл Гейман. Я думаю, що супергерої – це сучасний нарратив. Це відображення сьогодення, наша ідеологія. Варто зазначити, що супергерої це не тільки Бетмен, Супермен, чи Хранителі. Це також і Раскольніков. Супергерої – це типологія персонажів сучасності, вони виникають знову і знову. Тут важливою є сама ідея героя. Різниця між героєм та супергероєм лише у силі. Супергерої з'являються в 30-х, коли технологічні та політичні про-

блеми поставили світ на межу руйнації. Вони були нашим способом побороти це. У першому номері Супермена прямо говориться: «Вам потрібен Супермен». Тобто для того, щоб протистояти цим силам зла, вам потрібна не просто людина, а суперлюдина. У цьому плані важливим є питання, який зв'язок є між Суперменом на Надлюдиною Ніцше. Вони однакові чи абсолютно протилежні? У першому номері «Miracleman» Алан Мур цитує Ніцше, коли він пояснює прихід Надлюдини, Суперлюдини. Це складне питання, яке вартує ще однієї конференції. Загалом, нам потрібно зрозуміти, чому вони однакові або протилежні.

На мою думку, вони протилежні, бо сучасні супергерої репрезентують узагальнену ідеологію нашого часу, а Надлюдина покликана для її руйнації. Джокер може бути Надлюдиною. Він саме той, хто хоче розколоти цілий світ. Водночас Бетмен та Супермен – ті, хто намагаються зберегти та захистити старий світ. Взагалі, люди часто говорять про розподіл на супергероїв, антигероїв і т.п. Як на мене, це неправильно. Все врешті-решт зводиться до того, що є герой, який як фашист, як Гітлер, намагається утримати порядок, і є лиходій, який ставить існуючий світ під питання. Таким лиходієм буде Джокер. Саме тому вони з Бетменом – найвищі типології всього жанру коміксів.

Алан Мур показує, що є ще щось поза Бетменом та Хранителями. І виникає питання: ми зараз на новому етапі, чи на початку кінця всієї історії коміксів? Більшість сучасних комікс-фільмів повторюють один одного, і це про щось свідчить.

СФ. Ми можемо поділити комікси на власне комікси та графічні романи?

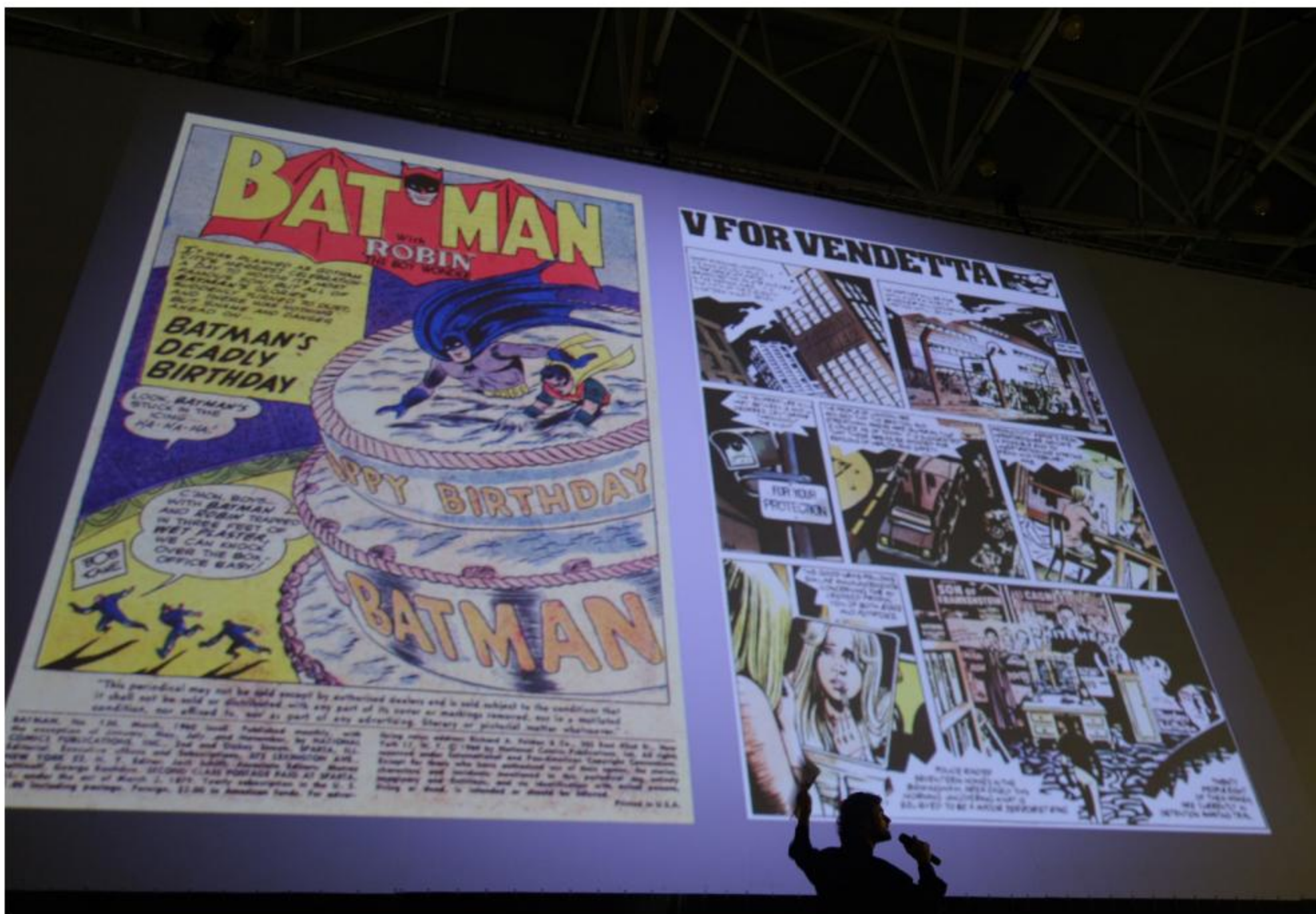
Р.А. Звісно, між ними величезна різниця. Хоча не забувайте, що DC намагається представляти графічні романи як комікси. «Загін самогубців», наприклад – це чистий комікс, історія, що продовжується. Графічний роман подібний до книги. Це історія з початком і кінцем. Вона не потребує доповнень.

Я не вважаю, що комікси погані. Алан Мур казав, що графічні романи – це назва, яку вони використовують, щоб продавати більше коміксів, продавати їх для дорослих. Але так казати небезпечно, адже це наводить на думку, що комікси не призначені для високоінтелектуальних людей. Ніби вартісними є лише графічні романи, а комікси – це сміття. Проте це неправда. Вони просто інші. Ті ж «Marvel» і «DC» намагаються нам донести, що графічні

Рафаель Карріон Аріас – доктор наук (PhD) у сфері німецької філософії XIX століття, наразі закінчує другу докторську дисертацію у сфері компаративістики, присвячену образу Бетмена. Один із перекладачів повного зібрання творів Фрідріха Ніцше. Був гостьовим викладачем Стенфордського університету, співпрацював із Берлінсько-Бранденбурзькою академією наук, Інститутом світової літератури при Московській академії наук. Наразі працює у відділі компаративістики університету Гранаді.

Остання сторінка графічного роману «Вбивчий жарт» Алана Мура та художника Браяна Болланда. Вперше опублікований DC Comics у 1988 році. Джокер розповідає Бетмену жарт, після чого вони разом сміються, як старі друзі. З останніх кадрів не зрозуміло, чи сміються вони далі, чи Бетмен вбиває Джокера, таким чином історія завершується відкритим фіналом. Однак, у порівнянні з іншими роботами, «Вбивчий жарт» — це єдиний комікс Алана Мура, де сюжет помітно поступається промальовці.

романи є хорошими коміксами, а всі інші — ні. Взагалі, у 60-х була величезна дискусія про цінність коміксів. Цим питанням займалися і Умберто Еко, і Франкфуртська школа. Відомий бітник, Вільям Берроуз, написав 2 сценарії для коміксів. І навіть в Іспанії, у 30-х, деякі яскраві представники поетичного авангарду теж займалися написанням коміксів.

Тобто в обговоренні цінності цього феномену ми маємо йти далеко поза простий поділ на графічні романи та комікси. Насправді різниця між коміксами та графічними романами лише у формі та очікуваннях. Алан Мур, Ніл Гейман та Карен Бергер з «Vertigo» хотіли це показати. Але «Warner Bros.» та «DC comics» не дозволяють їм робити це. Тобто зараз ми маємо «Загін самогубців», «Убивчий жарт» та інші комікс-фільми, бо вони продаються. Але, наприклад, «Vertigo» й та сама Карен Бергер зникли.

СФ. Ви хочете сказати, що ідея старих коміксів зараз повертається?

Р.А. Розумієте, комікси почали називати коміксами, бо вони були смішні. Це була сатира, зазвичай політична. Перші ж супергерої з'явилися у 30-х — Супермен у 1938 році і Бетмен у 1939. Саме в той час, коли Гітлер вторгається у Польщу. Ці речі дуже пов'язані. У ті часи держава нормально не працювала і бандити були прямо на вулицях. Люди не могли довіряти навіть поліції, їм був потрібен хтось, хто міг врятувати. Такою є ідея супергероя. Він не звичайна людина, він хтось з іншого світу. Супермен прилітає з іншої планети. Брюс Вейн — нетипове американське ім'я, воно вказує на походження з британської аристократії.

Тобто тобі потрібен хтось інший, бо ти не можеш врятувати сам себе. Такий жанр коміксів дожив до сьогодні. І постає питання — чому? Нам досі потрібен хтось, щоб допомогти нам? Чому саме супергерої такі популярні? Чому, наприклад, не політична сатира? Саме це питання ми маємо задати собі.

СФ. Чому ж на вашу думку це відбуваються?

Р.А. Мені здається, що ті ж самі проблеми існують досі, ми їх не вирішили. Ми не дуже відрізняємося від тих, хто жив у 1938.

СФ. У Рядянському Союзі люди не покладалися на себе і постійно очікували, що хтось згори кине їм наказ чи вирішить їхні проблеми. Тим не менш, феномену супергеройських коміксів у цій країні не було. Чому?

Р.А. У СРСР офіційною ідеологією було те, що кожен — це держава, що всі рівні. Тобто офіційно там не могло бути супергероїв. Бо супергерой — це людина, яка діє індивідуально. Це не відповідало радянській ідеології. Супергерой — чисто американський феномен.

У 60-х у радянській газеті «Правда» була стаття про те, чому Бетмен репрезентує американську ідеологію. По-перше, він багатий. По-друге, він може порушувати закон для того, щоб зберегти статус кво, який у випадку Брюса Вейна — це приватна власність. Він мільонер, який бореться не просто проти злочинності, а для захисту приватної власності. Ми бачимо, що Вейн не витрачає свої гроші на допомогу бідним дітям. Він виробляє зброю і бореться проти злочинців. А справжнім злочином для нього є зазіхання на чужу приватну власність.

СФ. Чи відчутна рука Алана Мура в мультфільмі «Вбивчий жарт»?

Р.А. Абсолютно ні. Точніше, я ніколи в нього не питав, але він ясно виразив те, що не хоче мати нічого спільного з речами, яких не робив. Навіть такі персонажі як Хранителі — він не хоче бути пов'язаний з ними. Йому навіть пропонували гроші, але він відмовився. Він міг би бути зараз мільонером, натомість досить скромно живе у невеликому містечку Нортгемптон. На лекції я хотів висвітлити цю ситуацію: у фільмі «Хранителі» не вказується ім'я Алана Мура. Я намагався пояснити, чому не тільки Мур, а й Ніл Гейман не хотів так просто віддавати права на своїх персонажів. Те саме ми бачимо в екранізації «Вбивчого жарту». Якщо подивитись уважно, ви можете помітити, що вони пишуть «базовано на коміксі, ілюстрованому Браяном Болландом». Жодного слова про Алана Мура. Він не хотів мати жодного стосунку до цієї справи. І творці екранізації віддячили йому, додавши зовсім нові сцени до фільму, які виградали самі.

СФ. Як гадаєте, чим закінчився комікс? Бетмен сміється з Джокером як друг, чи вбиває його?

Р.А. Тут все неоднозначно. Насправді на заключній панелі у коміксі немає останнього «ха-ха» Джокера. Деякі говорять, що Бетмен вбиває його, деякі кажуть, що, можливо, ні. Але ми маємо враховувати, що «Убивчий жарт» є з одного боку каноном, а з іншого боку, це може бути альтернативна реальність, де Джокер помирає. Бетмен сміється над вбивчим жартом... Я думаю, так, він бачить своє відображення. Вони обидва божевільні хлопці: Бетмен пропонує світло для переходу на інший бік, але Джокер йому не довіряє.

СФ. Детектив Гордон не зійшов з глузду після «Вбивчого жарту», але як він змінився? Як це вплинуло на нього?

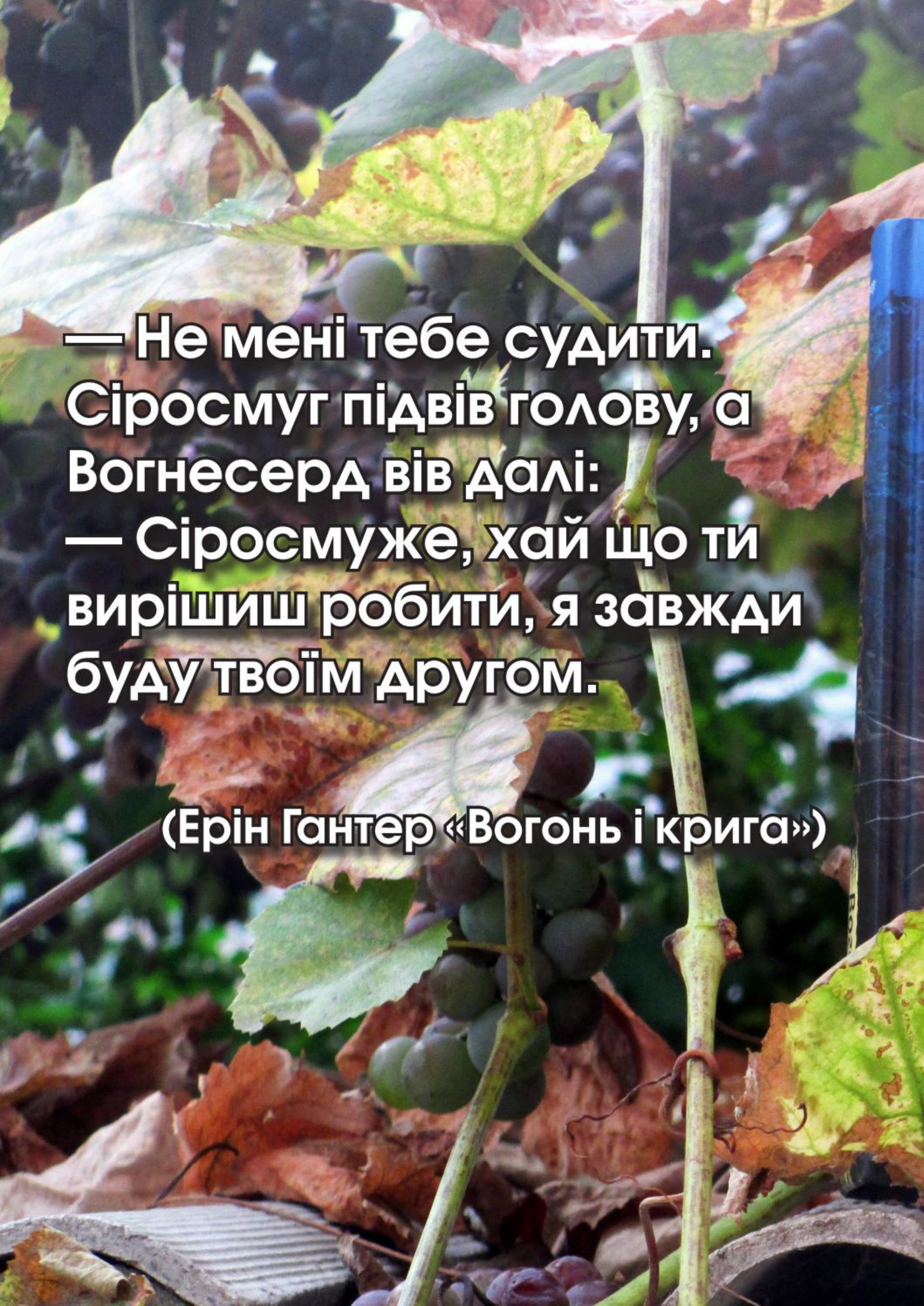
Р.А. Звісно, я не говорив з Гордоном особисто (сміється). Взагалі, «Убивчий жарт» розповідає нам про Бетмена у його середньому віці. Це не молодий і водночас не старий Бетмен. Відповідно, Гордон теж приблизно такого ж віку. Вони вже не ті, хто був у «Бетмен: Рік перший» та ще не ті, ким стануть у «Поверненні Темного Лицаря». Напевно, Бетмен та Гордон намагаються зрозуміти, чи можуть і чи повинні вони перетинати межу між тим, щоб, як він каже у фільмі «слідувати правилам», тобто робити все відповідно до закону, і тим, щоб стати «фашистом», яким він здається у «Поверненні Темного Лицаря». Саме це, на мою думку, вони намагаються з'ясувати.

СФ. І останнє питання. Скажіть, будь ласка, що вас привело в Україну?

Р.А. Я професор філософії і зараз також пишу дисертацію за Бетменом на здобуття PhD з порівняльної літератури. Тут я проводжу свої постдокторські дослідження у КНУ ім. Т.Шевченка, але все ж більше в області філософії, а не коміксів. Тим не менш, у вільний час я сам іноді пишу комікси.

*Спілкувалися
Вікторія Ваколюк та Марина Дубина.
Переклала з англійської Анна Ваколюк*

**— Не мені тебе судити.
Сіросмуг підвів голову, а
Вогнесерд вів далі:
— Сіросмуже, хай що ти
вирішиш робити, я завжди
буду твоїм другом.**

(Ерін Гантер «Вогонь і крига»)

Вперше українською — бестселер «Warriors»!
Понад 30 000 000 книг у всьому світі!

Ерін Гантер

КОТИ

ВОЯКИ

Вогонь і крига

...роцтво Зоряних котів має здійснитися.
...гонь врятує Клан! Тільки віддане Клану
...зтопить кригу байдужості та з...

Коти

без прикрас

Більшість із нас читала в дитинстві казки та оповідки про тварин. Чи не всі вивчали у школі Кіплінгову «Книгу джунглів». Багато хто любить тварин, зокрема котів. Багато хто не любить. Але байдужих надзвичайно мало.

Напевне, саме про це думали чотири британські письменниці, коли, сховавшись за псевдонімом **Ерін Гантер**, видали першу книгу всесвітньо відомого циклу **«Коти-во-яки»**. Це сталося у 2001 році, однак шлях циклу до українського читача був дуже довгим — тільки у 2016-му видавництво **«АССА»** видало перші два томи: **«На волю!»** та **«Вогонь і крига»**.

Але цей довгий шлях завершився гідно — **оформлення Олега Панченка просто заворює і повністю передає атмосферу історії, а переклад Остапа Українця та Катерини Дудки надзвичайно радує**. Особливо в порівнянні з російським, який авторка цієї рецензії свого часу мала нещастя оцінювати. Українські перекладачі зуміли залишити твору просту й легку мову, не скотившись до плаского примітиву. А також дуже вдало та милозвучно переклали власні назви. Видання супроводжує карта і перелік всіх персонажів. Словом, перша спроба видавництва «АССА» проявити себе в ніші художньої літератури вдалася на славу.

І трохи про сам сюжет. Книги ці далеко не такі прості, як здається на перший погляд. **За милими і трошки загадковими котиками на обкладинці ховаються майже людські пристрасті та перипетії долі**. Майже — бо як не крути, хвостаті головні герої книги відрізняються від людей. Однак їхні переживання нам все одно надзвичайно близькі.

Історія, що складається з майже сорока книг, починається з того, що домашній котик Рудько, живучи в затишку та достатку, не відчуває щасливим. І виринає на волю, до диких лісових котів Громого клану, аби жити їхнім важким, небезпечним, але справжнім життям. Він отримає нове ім'я — Вогнелап —, зустрічатиме на своєму шляху друзів та ворогів, вивчатиме закони чотирьох котячих кланів, що живуть у лісі. Порушуватиме ці закони. Оборонятиме їх. Навчатиметься і навчатиме інших. Житиме справжнім життям, непростим і сповненим небезпек, від початку першої книги і до скону. Така ціна вибору. **А вибір у циклі книг про котів-вояків — це надзвичайно важлива річ. Як і в житті.**

Ці книги багаторівневі. Вже перша окрім пригод і опису життя та звичаїв диких котів (останнього, до слова, надзвичайно мало, як не шкода це визнавати) **піднімає проблему мирного співіснування різних народів**: чотири клани з кожним днем все менше здатні підтримувати

свій хиткий мир; проблему диктатури, проблему правосуддя і, звісно, проблему вибору. Вибору в діях, вибору на життєвому шляху, вибору совісті. Головному герою, Вогнелапу, доведеться не раз і не двічі робити непростий вибір, поки він не зможе стати справжнім вояком на ім'я Вогнесерд.

У другому томі Вогнесерду та його друзі Сіросмугу доводиться вирушати на пошуки вигнаного зі своїх земель Вітряного клану. До того ж, Вогнесерд із учня стає учителем, що додає йому клопотів. А Сіросмуг закохується в кішку з іншого клану, що суворо заборонено. Вогнесерду знову **доведеться робити складний вибір і подолати сумніви**: чи справді його колись приймуть за свого дикі коті. Адже ворожість до чужинця у Громого клані все зростає.

Друга частина ще більше закручує сюжет і ускладнює хитросплетіння стосунків між героями. **Авторки не ідеалізують котів ні на йоту**. Серед них вистачає негідників, а позитивні персонажі мають свої темні

сторони. До того ж, коли питання виживання стоїть настільки гостро, благородство коштує надто дорого. Навіть для Громого клану, що живе за законами честі. Ця книга ставить перед героями (і разом, перед читачем) нові складні питання, розкриває нові таємниці і все більше нагнітає атмосферу передчуття катастрофи, якою оповитий, здається, весь цикл. Словом, вона нічим не поступається першій, логічно продовжуючи розвиток характерів та сюжету.

Звісно, в бочці меду не може не бути ложки дьогтю. Книги страждають на спільну хворобу чи не всіх між авторських циклів: перша частина подає загальну інформацію про світ та характери надзвичайно скупко, а друга розширює її тільки тоді, коли без цих відомостей сюжет просто завалиться. Так чинять, аби дати максимальну свободу уяві наступного автора. **І хоча в «Котах-вояках» завдяки обмеженій кількості авторів та їхній тісній дружбі всі деталі узгоджені та прописані, це стримування дається взнаки.**

Втім, якщо вас не лякає стриманий тон оповіді і якщо ви беретеся читати не лише задля подробиць устрою котячих кланів, їхнього побуту та легенд, **ви не будете розчаровані.**

Інна КОВАЛИШЕНА

ВАРТО ПРОЧИТАТИ В ОРИГІНАЛІ:

ДЖОНАТАН СТРЕЙНДЖ І МІСТЕР НОРРЕЛЛ

'Jonathan Strange & Mr Norrell' by Susanna Clarke

Рекомендований рівень англійської: *Upper Intermediate*

«Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» — роман, не надто відомий в Україні, але за нього його авторка Сюзанна Кларк запросто отримала премію «Г'юго». Це ідеальна суміш альтернативної історії, фентезі та знаменитої британської іронії, спізнавши якої, важко лишатися байдужим.

Історія оповідає про Британію часів Наполеонівський війн. Країна, в минулому величне джерело магії і батьківщина могутнього Короля-Ворона, несподівано починає переживати відродження чарів. Замкнутий у собі, боязкий книголюб містер Норрелл з'являється в Лондоні, щоб довести, що практична магія — справжня магія — існує і її варто використовувати на благо короля. Водночас відкриває у собі дар і молодик Джонатан Стрейндж — упевнений в собі товариський джентльмен, повна протилежність Норрелла. Разом вони працюють над поверненням англійської магії, але їхні розбіжності в характері та переконаннях призводять до чвар. А це тільки на руку володарю Втраченої-Надії, підступному фейрі, який краде вродливих жінок задля розваги. Пророцтво Короля-Ворона приходить у дію, і вже ніхто не знає, чи скінчиться ця історія щасливо.

Одна з особливостей роману — це надзвичайно багата мова та наслідування традицій класиків. Як зазначають читачі в соцмережі Goodreads, «ця книга — ніби читання Чарльза Дікенса з діалогами Джейн Остін».

Тому людям, чия англійська нижча від рівня Intermediate, братися за неї не рекомендуємо. Читання набагато спростить програма Kindle, яка має вбудований

Оксфордський тлумачний словник. Обіцяю, ви отримаєте неймовірне задоволення від оригінального тексту.

Особливістю роману є ефективне використання приміток, які працюють на світ, доповнюючи атмосферу цікавими зазначеннями та історіями. Вони створюють враження цілковито альтернативної Британії, яка має інакше, магічну історію від самого початку. Чари вкорінені в кожен камінчик, в кожне місто, чародії минулого стають героями легенд і казок тогочасних людей.

Головні герої зустрічають і відомих особистостей того часу: Наполеона, короля Джорджа Третього, герцога Веллінгтона і лорда Байрона. Картина доповнює Парламент — з його внутрішніми незгодами і чварами.

«Джонатан Стрейндж і містер Норрелл» — книга для неспішного читання, де варто насолоджуватися кожною сторінкою. А там їх майже тисяча, тому не розраховуйте прочитати роман за кілька вечорів. Щодо динаміки, то якщо можна було б порівняти Толкіном, то це не «Гобіт», а щось ближче до «Сильмаріліона».

Для тих же, кому тисяча сторінок та ще й стилізованою англійською видаються занадто складним завданням, рекомендуємо переглянути однойменний міні-серіал від BBC. І неодмінно з субтитрами — озвучення позбавить вас магнетичних голосів акторів. Команда дуже добре попрацювала над серіалом, якісно адаптувавши книгу під кіноформат. Один із тих небагатьох випадків, де і книга, і екранізація однаково чудові.

Оксана ПРОНЬКО

“Can a magician kill a man by magic?” Lord Wellington asked Strange. Strange frowned. He seemed to dislike the question. “I suppose a magician might,” he admitted, “but a gentleman never would.”

15 ТАЄМНИЦЬ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ

Дитяча бібліотека, 5-11 класи. Окрім програмної літератури, хочеться почитати щось захопливе і близьке, тож ви прямуєте до жанрової прози. З полиць до вас підморгують книги, обіцяючи пригоди, драми та розваги, і антологія «Книжка заборон і таємниць» — одна з таких. У книзі представлено 15 оповідань від 16 авторів з чотирьох країн: України, Польщі, Білорусі та Росії. Приємно відзначити, що чимало з них за жанром є різновидом фантастики. І все це чітко орієнтовано на підлітковий вік, чого в наш час в Україні дуже мало.

тут місце романтиці, є і гумору: **«Школьник» Сергія Булиги** розповідь про вередливих шкільних домовиків та як з ними боротися. Трохи горору додає Марія Галіна оповіданням **«Ласкаво просимо до нашої чарівної країни!»**, запрошуючи в ідеальну відпустку, і ти мимоволі згадуєш відомий афоризм про те, що своїх бажань треба боятися. Таку ж тему підтримує Наталя Щерба у **«Чарані»**: циганочка, яка заздрить вроді подруги, несподівано її отримує. Але всяка забаганка має свою ціну.

Своєрідний Пітер Пен оживає в химерному світі **Павла Майки**. **«Ніч сліпих Володарів»** висуває припущення, що всі діти до 13 років володіють чарами, а потім забувають про них. Чи зможе головний герой Петрик залишитися дитиною назавжди, не мешкаючи в Небувалії? Це, певно, одне з небагатьох оповідань у цій збірці, яке буде цікаво прочитати й зовсім дорослому.

Особисто мене як старшу сестру потішило оповідання **Дари Корній «Мій брат Максим»**. Його зрозуміють усі, хто й сам має молодшого «спиногриза». А також виявляється, що підхопити пустотливого «троля» не так вже й складно. Явище тролізму як причепи з'являється у **«Невидимих світу троях» Антона Фарби та Ніни Цюрупи**.

Приємно, що автори зачіпають і сучасну тему війни. Це **Ірен Роздобудько «Курячий бог»** та **Юрій Нікітінський «Вовка, який осідлав бомбу»**. Можу запевнити, що після прочитання другого ви будете плакати або бодай хоч трохи розчулитися. Зворушлива дружба між звичайними хлопчачками-хуліганами під час бойових дій нікого не залишить байдужим.

«Автострада» Лукаша Орбітовського чимось нагадує про Кінга: «секс, наркотики і рок-н-рол» поруч із містичними подіями. У двох часових площинах — з точки зору випускника та з точки зору 30-річного дорослого — оповідається про таємничі машини в полі, які забирають невідомо куди місцевих.

Не забули й про антиутопії: **Олександр Михед** описав країну Рівності та Братерства, де кожен крок фіксується і викладається в соцмережах, а будь-яка дія вимірюється лайками та репостами. Іще один плюсік за актуальність отримує антологія.

А на завершення книжки — **«Те, що в його крові» Володимира Арєнєва**. Без перебільшень, одне з найкра-

сих (і найдовших) оповідань антології. Навіть з інопланетними технологіями зоопарки залишаються небезпечними місцями, тож Сірій, головний герой, після удару ведмедиці потрапляє в лікарню та отримує переливання крові разом зі знаннями її власника. Наукові терміни — це, звісно, круто, але не тоді, коли вони весь час лізуть в голову і руйнують звичне життя. На читача чекає трішки закоханості, трішки подорожей в Антарктиду та багато біології, що не тільки цікаво, а й пізнавально.

Якщо говорити про якість оповідань, то є «прохідні», середньокі і цілком хороші. Загалом, як і в будь-якій збірці оповідань. Антологія нагадує концерт: спершу розкачується, а потім на сцену поступово виходять суперстари.

Однак додам ложку дьогтю в бочку меду. Неприємно здивувала велика кількість, не побоююсь цього слова, дурних приміток. «Реп», «готика», «бароко» (і це в країні козацького бароко) — невже хтось не знає, що це таке? Інколи доходить до того, що на серйозному моменті ти починаєш реготати, бо тобі пояснюють, що таке дьоготь. Оформлення було б цілком симпатичне, якби не штампований образ депресивної дівчинки на обкладинці. Але загалом книжка виглядає гарно, і кегль гарнітури достатньо великий, щоб читати без окулярів.

«Книжка заборон і таємниць» — це вдала спроба укласти збірку, яка зацікавить підлітка. Де-не-де крапля моралізаторства проскакує, але відносно непомітно. Антологія підійде як приватній, так і публічній бібліотеці, а також познакомить із сучасними рідними авторами та авторами з сусідніх країн.

Оксана ПРОНЬКО

ОЛЬГА ОНОЙКО

ЛЕСЯ ВОРОНИНА

СЕРГІЙ БУЛИГА

МАРІЯ ГАЛІНА

ІРЕН РОЗДОБУДЬКО

ОЛЕНА ВОДОВАТОВА

ПАВЕЛ МАЙКА

ЛАРИСА ДЕНИСЕНКО

ОЛЕКСАНДР МИХЕД

НАТАЛІЯ ЩЕРБА

ЮРІЙ НІКІТІНСЬКИЙ

ДАРА КОРНІЙ

АНТОН ФАРБ

НІНА ЦЮРУПА

ЛУКАШ ОРБИТОВСЬКИЙ

ВОЛОДИМИР АРЕНЕВ

TEENS ONLY!

КНИЖКА

АБОРО ТА ЄМНИЦЬ

Vivat
PUBLISHING

ДРАКОНОВІ КІСТКИ НА УЗБІГЧІ

Аренєв В. Порох із драконових кісток: Роман. — Київ: «Киево-Могилянська академія», 2015. — 236 с.

Ви повинні вбити дракона в собі. В собі. Ви це розумієте?

Є. Шварц «Дракон»

Драconi... Вони величні, вони прекрасні, вони чарівні... Вони мертві. Нічого не залишили по собі, окрім кісток. Старих, спорохнявливих, небезпечних кісток. Ласкаво просимо до світу, сповненого болю і темряви — такого знайомого світу — де завжди триватиме Сезон Кіноварі.

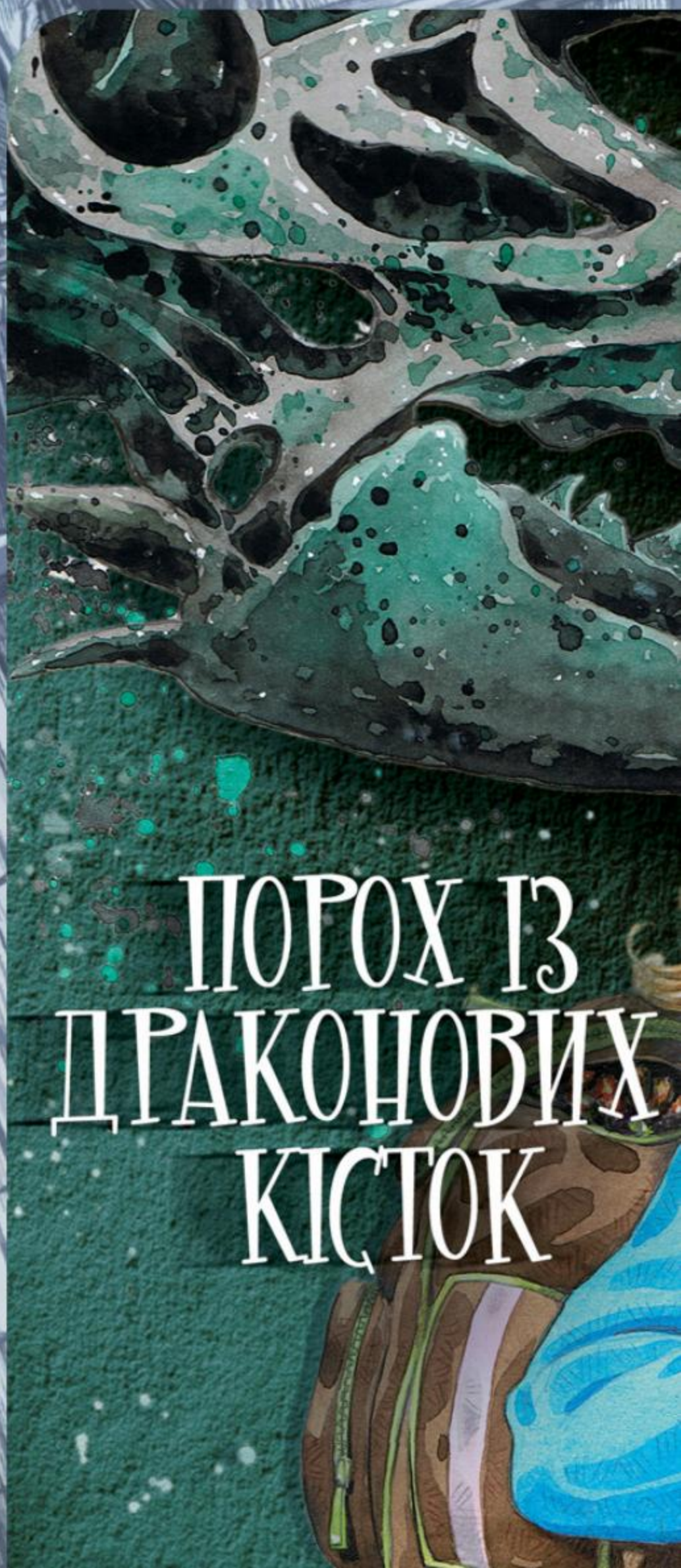
Презентована у вересні на львівському Форумі видавців книга **Володимира Арєнєва «Порох із драконових кісток»**, яка є першою частиною дилогії «Сезон кіноварі», — несподівана, але дуже потрібна з'ява в сучасній українській літературі. Те, що на перший погляд видається звичним підлітковим фентезі, обертається на поліфонічний всесвіт, який поєднує в собі риси антиутопії, гостро актуального соціального роману з урбаністичними елементами.

ВАМ ТОЧНО
НЕ ЗАХОЧЕТЬСЯ
ЗРАТИСЯ В ЦЕЙ СВІТ.

Роман грає на тому ж полі, що й популярні нині «Голодні дивергенти в лабіринтах» — і здобуває абсолютну перемогу над ними! Ну, хоча б тому, що антиутопія тут залишається вірною собі — це не декорації, тут все серйозно. Страшно, боляче, похмуро. Як казав сам автор, вам точно не захочеться гратися в цей світ.

Взяти хоча б тих самих драконів. Якими вони постають у нашій уяві? Крилаті красені, які втілюють у собі весь хаос і принадність світу. Ледь не культурні герої — такі собі Прометей міфологічного простору: вносять яскраву барву в сіру буденність. А от у пана Арєнєва епічне фєршоу скасовується: дракони уже з півсотні років як вимерли. Разом із драконами автор убив красу магії. Існують, звісно, і закляття, і обереги — але це так, дріб'язок. Величчю тут і не пахне. Вона залишилася тільки в кістках — мабуть, саме тому всі так і прагнуть володіти ними.

Та й головна героїня Марта якась дрібнувата — звичайнісінький собі підліток зі звичайними підлітковими проблемами: вступити до інституту, сподобатися новому симпатичному викладачеві, помиритися з подругою, пошвендіяти з друзями містом, нейтралізувати з кілограм токсичних кісток... Ну гаразд, проблеми не зовсім звичайні. Марта, яку друзі поза очі кличуть «Відьмою», має незвичайний дар: вона точно знає, де лежать кістки дра-

ПОРОХ ІЗ
ДРАКОНОВИХ
КІСТОК

кона і як їх знешкодити. Цим дівчинка і заробляє на морозиво. Безтурботна юність. Безтурботна рівно настільки, наскільки це можливо, якщо ти живеш у прифронтовому містечку, твій батько поїхав на заробітки, а в хаті порядкує коханець мачухи. Марта прагне зрозуміти химерний світ навколо себе, розвіяти туман власного невідання — скоро ж бо вісімнадцять, доросле життя.

Варто віддати авторові належне за вдалий вибір персонажа: через призму свідомості підлітка найкраще спостерігати за подіями роману. Марта перебуває на межі між світом дітей і дорослих, і разом з нею читач поступово знімає полуду з похмурої реальності, сприймаючи її в усій непривітній голизні. Власне, Мартина пригода — це своєрідна ініціація. І саме тут розкриваються драконові кістки в іще одній іпостасі: у європейській культурній моделі перемога над драконом була головним елементом ініціального випробування, саме вона робила з дитини дорослого. Ось і Марта має перемогти дракона — в кістках, у жорсткому світі навколо, в собі.

ПЕРЕМОЗТИ ДРАКОНА — В КІСТКАХ, У ЖОРСТОКОМУ СВІТІ НАВКОЛО, В СОБІ.

А в світі-то і справді нелегко розібратися. Глянеш — нібито все зрозуміло: звичайне пострадянське містечко (просто визирніть за вікно), але варто придивитися уважніше — і помітиш у натовпі кресальних собак, на полицях — магичні горщики, а за морем — інші держави: тридев'яті й тридесяті. Та й песиголовці, кажуть, водяться. Впізнаєте? Брати Грімм, Шарль Перро, Ганс Крістіан Андерсен — всі вони гостюють у Нижньому Ортинську. А над усім тяжіє гротеск і абсурд німецького штукаря Ернста Теодора Амадея Гофмана.

Уважний читач ледь не на кожній сторінці зустріне знайоме обличчя. Де-не-де вириває навіть Стівен Кінг. Але це все деталі. Головна алюзія роману не має нічого спільного з європейською романтичною казкою. Весь твір можна інтерпретувати як омаж братам Стругацьким, а точніше — їхньому роману «Пікнік на узбіччі». Бо хто ж така Марта, як не сталкер, і що ж таке Нижній Ортинський, як не загадкова «зона», і що ж таке ці драконові кістки, як не «артефакти», які зосталися від зовсім іншої, чужої нам цивілізації? Як і Ред Шухарт, школярка приносить «хабар» звідти. Як і Реду Шухарту, Марті доведеться зробити добро зі зла, бо його більше немає з чого робити.

Ось, власне, тут і постає проблема морально-етичного вибору. Вибору, який значно зрозуміліший нам, аніж гіпотетичним закордонним читачам. Це до нас дійшли песиголовці (чи то пак орлоголовці?). це нам тут жити, у великому Нижньому Ортинську, заваленому токсичними кістками минулої епохи, і наш світ вони труять своєю злобою і гнівом. І як тут дізнатися, хто свій, а хто чужий? І що воно означає, це ладійне слово «свій»?

Анатолій ПІТИК і Катерина ГРИЦАЙЧУК,
перекладацька студія «CANDYLAND»,
члени нової генерації перекладу
«Кладь зища домашніх тварин»

НЕМАЄ НІЯКОГО
АБСОЛЮТНОГО ЗЛА

І ДОБРА ТЕЖ НЕМАЄ

ВИГАДКА

ЦЕ = НІСЕНІТНИЦЯ

ЗЛО ЗАВЖДИ ~~###~~

КОНКРЕТНЕ

І ЗАВЖДИ ДУЖЕ

ІНДИВІДУАЛЬНЕ

ЗЛО

- ЦЕ ТЕ, ЩО
ЗАВДАЄ ОДНА ЛЮДИНА
ІНШІЙ: СВІДОМО, АБСО-
ЛЮТНО ТОЧНО РОЗУМІЮ-
ЧИ, ЯКИМИ БУДУТЬ
НАСЛІДАКИ.

ЖАДАЮЧИ
ЦИХ НАСЛІДКІВ.

НАСОЛОДЖУЮЧИСЬ

НИМИ.

Світлана Колінько

НА ЗВОРОТНОМУ БОЦІ СВІТІВ ДАРИ КОРНІЙ

Серія «Зворотний бік» з'явилася в моєму житті дуже випадково, а пройшла лейтмотивом через усі роки її написання. Знала я і людей, надзвичайно схожих на персонажів цієї саги. Можливо, тому, що люди зазвичай бачать те, що хочуть бачити, а можливо, пані Мирослава створює своїх персонажів так, що в кожному з них можна зустріти прототип тієї чи іншої людини з нашого життя.

Завершення історії Мальви співпало із завершенням моєї власної історії життя, початок якої прийшовся на початок прочитання «Зворотного боку світла». Тож остання книжка, «Зворотний бік світів», справила на мене шалене враження через свою... реалістичність.

Так, багато хто може мені зараз сказати, що Армагедон, вовкулаки і Оракул ніяк не в'яжуться зі словом «реалістичність». Але взаємини між людьми насправді такі, які є у звичайних людей. Боги помиляються, недооцінюючи ворога і переоцінюючи себе.

Як часто буває в житті, здається, що тільки ми можемо вплинути на людину в її рішенні, говоримо з нею і... не впливаємо. «Зворотний бік світів» показує, до яких наслідків може призвести така недо- і переоцінка. Кохання, його справжність і його тлінність, фанатизм, до якого воно може призвести, – ми з цим також зіштовхуємось. Справді, кохання — дуже складна матерія, як у богів, так і

в людей. Воно може знищувати і переборювати, змушувати робити маленькі дурниці, руйнувати світи, робити незворотні помилки, вбивати. Скільки всього було написано про кохання — я не згадаю і десятка книжок, де немає хоч якоїсь любовної лінії, — та в цьому творі показано його руйнівну силу.

Показаний особистісний ріст і розвиток майже усіх персонажів. Чому майже? Остапчик, сонечко, мені здається аж занадто світлим — просто вірець спокою і незворушності. Як зефір, якого забагато. Вболіваю переважно за «темних», від Остапа мене трохи нудить. Та це суб'єктивно, цей персонаж показує, що коли ти обираєш світло і чиниш правильно, матимеш хешпі-енд. До речі, говорила з пані Дарою стосовно хешпі-енду і трохи засумнівалась у приставці «хешпі». Справа в тому, що, на мою думку, все, що має статися, — станеться. І Дара Корній підтвердила мою здогадку. Долі Оракулів повторюються по спіралі, і доля нашого Оракула також вже написана. Від неї не втечеш — і це призводить до відчуття безпорадності. Але життя продовжується, що б не сталося і хто б не вмирав.

Звісно, у книзі були моменти, які обурили чи збентежили. Найбільше — така прямолінійність стосовно політики. Зокрема, цитата: «Якщо ти чудовий кондитер, не йди в президенти». Навіщо ж так прямолінійно, скажіть? Всі все прочитали між рядків, навіщо ж бити в лоб «меседжем».

Також сірі: антиутопічний світ, яким править істота, що щиро вважає себе рятівником світу, але усвідомлює, що те павутиння, яке вона плете, руйнівне і жорстоке. Припускається жахливо дурної помилки. І так, це настільки дивно, коли нам розказують про мудрість і непереможність когось, а на справі цей хтось робить елементарну дурню. І це трохи бісить — його можна було б перемогти більш витончено. Хоча в самому світі є щось привабливе — особливо для тих, хто втомився від життя і хоче перестати мислити.

Що вразило, то це реалістичність ревноців Лади і відсутність її розкаяння. Так, вона ридає, але я не помітила, щоб вона хоч раз насправду пошкодувала про те, що накоїла. Жорстокий верховний бог сам довів свою другу дружину до такого стану. Закохана жінка здатна на все, а закохана жінка, яку не люблять взаємно, а лиш дозволяють любити себе... Знищує світи заради свого кохання.

Сподобалось і те, що Корній у певний момент стала Джорджем Мартіном. Тобто, якщо персонаж чинить дурню — він помирає. Світ не грається з ними в «піддавки», і ось там, під кінець книги, все дуже жорстоко, але надзвичайно реалістично — так, як має бути.

Звісно, закінчення історій зазвичай розчаровує. Тут таке рішення авторки засмучує, викликає усмішку, але, в принципі, не суперечить логіці (хіба що ми вже бачили щось подібне в попередніх романах, що не стосуються цієї саги).

У цілому, книга читається на одному подиху, динамічно і є логічно завершеною історією. Пані Дара на презентації казала, що персонажі її не відпускають, тож «далі буде...». Дуже сподіваюсь, що це буде приквел або сиквел і не стосуватиметься історії Мальви.

А на цьому дякую, що книга нарешті побачила світ і принесла безліч вражень. І вже кортить дізнатися, чим здивує нас Дара Корній наступного разу.

Супергероїні: ХТО ВОНІ, ЗВІДКИ І КУДИ ПРЯМУЮТЬ

Ми звикли, що людство рятують чоловіки: Капітан Америка, Залізна Людина, Супермен, Бетмен – їх ми бачимо на екранах, на сторінках журналів та сувенірній продукції. Вони перетворюють хаотичний простір міста на безпечний та впорядкований, витягають з полум'я кошенят і завжди вдало жартують. Жінки у цьому всесвіті чекають на допомогу, цілують головного героя перед фінальними титрами або трагічно гинуть, аби стати вічною «мертвою нареченою». У таких героїнь ідеальні фігури, чудові зачіски, і вулицями міста вони ходять винятково на підборах. Проте одного дня все змінилося: прийшли супергероїні – нові жінки, що не потребують підборів, аби успішно боротися проти зла. Тож як все починалося, коли дерева були великими, а комп'ютери – ще більшими?

них образів Жінки-Кішки або Супердівчини. Більше того, Фантома у дії – персонаж підкреслено асексуальний, непривабливий. Перетворившись на супергероїню, вона втрачає людську подобу, а з нею – частину власної ідентичності, тобто стать. Цікаво, що Фантома виступає саме захисницею природи, а не вулиць великого міста, тож її головні вороги – це білі чоловіки, браконьєри, які приходять у джунглі за живою. Таким чином перша супергероїня в історії коміксів виступає месницею, уособленням дикої природи. У коміксі проводиться паралель між праматір'ю-природою і жінкою, яких намагається підкорити та використати білий чоловік. Мотив привласнення території через підкорення жінки – це те, на чому тримається не тільки романтична лінія пригодницької літератури XIX століття, а навіть сучасні диснейвські мультфільми на кшталт «Покахонтас». Фантома ж мужньо протистоїть і першому, і другому типу насилля. З комікс-горизонту ця незвична для нас героїня зникла досить швидко – 1944 року у випуску № 51. Але за своє коротке життя Фантома все ж встигла стати фантазмагоричним втіленням жіночої сили.

Невидима Скарлет О'Ніл

Поруч із страшнуватою Фантомою постала типова пінап-дівчина із надможливостями, яку творець, художник Рассел Штамм, назвав **Невидимою Скарлет О'Ніл**. Скарлет з'явилася на сторінках «Chicago Daily Times», проте невдовзі завоювала понад сто періодичних видань. Варто сказати, що хоча Фантома і Скарлет з'являються майже одночасно, це дуже різні героїні: Фантома отримує здібності завдяки природі, Скарлет – науці (експерименту), аватар Фантоми навмисне потворний, тоді як Скарлет лишається гарною, Фантома захищає природу, Скарлет – людей, у Фантоми здібності розмиті (найближче вони до сили Халка), тоді як у Скарлет – дуже конкретні. Більшість супергероїв, поза всіляким сумнівом, пішли шляхом розвитку Скарлет. Людина-Павук, Халк, Супермен – це зовнішньо естетичні персонажі, чії сили є результатом експерименту. Всі вони захища-

ють людство, а не природу, і мають певні визначені для кожного здібності. Останнє особливо зручно для створення супергеройських саг, адже таких персонажів можна об'єднувати у команди або навпаки – пропонувати читачеві різноманітні зіткнення між героями. А те, що вони захищають людство, а не природу, приваблює ширшу аудиторію і дає можливість показати більшу різноманітність конфліктних ситуацій. Окрім того, герої, чії пригоди пов'язані з актуальними проблемами, викликають наше особисте зацікавлення – створюється ілюзія можливості вирішити ці проблеми за допомогою кумирів.

Ще одна важлива складова будь-якого супергеройського коміксу чи фільму, що постала завдяки Скарлет, – це гумор. Залізна Людина, Людина-Павук, Халк мають чудове почуття гумору і, головне, схильність до самоіронії. «Chicago Sun-Times» характеризувало комікс про Скарлет так: «*Екшн – але без крові. Пригоди – але про людину. Фантазія – але з гумором*». Зараз фактична «безкровність» пригод супергероїв – характерна риса марвелівського кіно, адже режисери бажають отримати для фільму якнайнижчий віковий ценз і в такий спосіб суттєво збільшити прокатні збори. Проте для середини 40-х цей хід не був таким очевидним.

Зрештою творці образу Скарлет О'Ніл вчасно зрозуміли, що на аксесуарах та колекційних ляльках можна заробити значно більше, ніж безпосередньо на продажі коміксів, тому за-

Перша Месниця

Почалося все у далекому 1940-му, коли у журналі «Jungle Comics» №2 в серії «Таємнича жінка джунглів» з'явилися пригоди **Фантоми**, білявої захисниці природи. Сердячись, Фантома перетворювалася на м'язисту істоту із синім черепом – саме такою її вирішив зобразити художник Флетчер Генкс. Аватар Фантоми далекий від звичних для нас навмисне сексуаль-

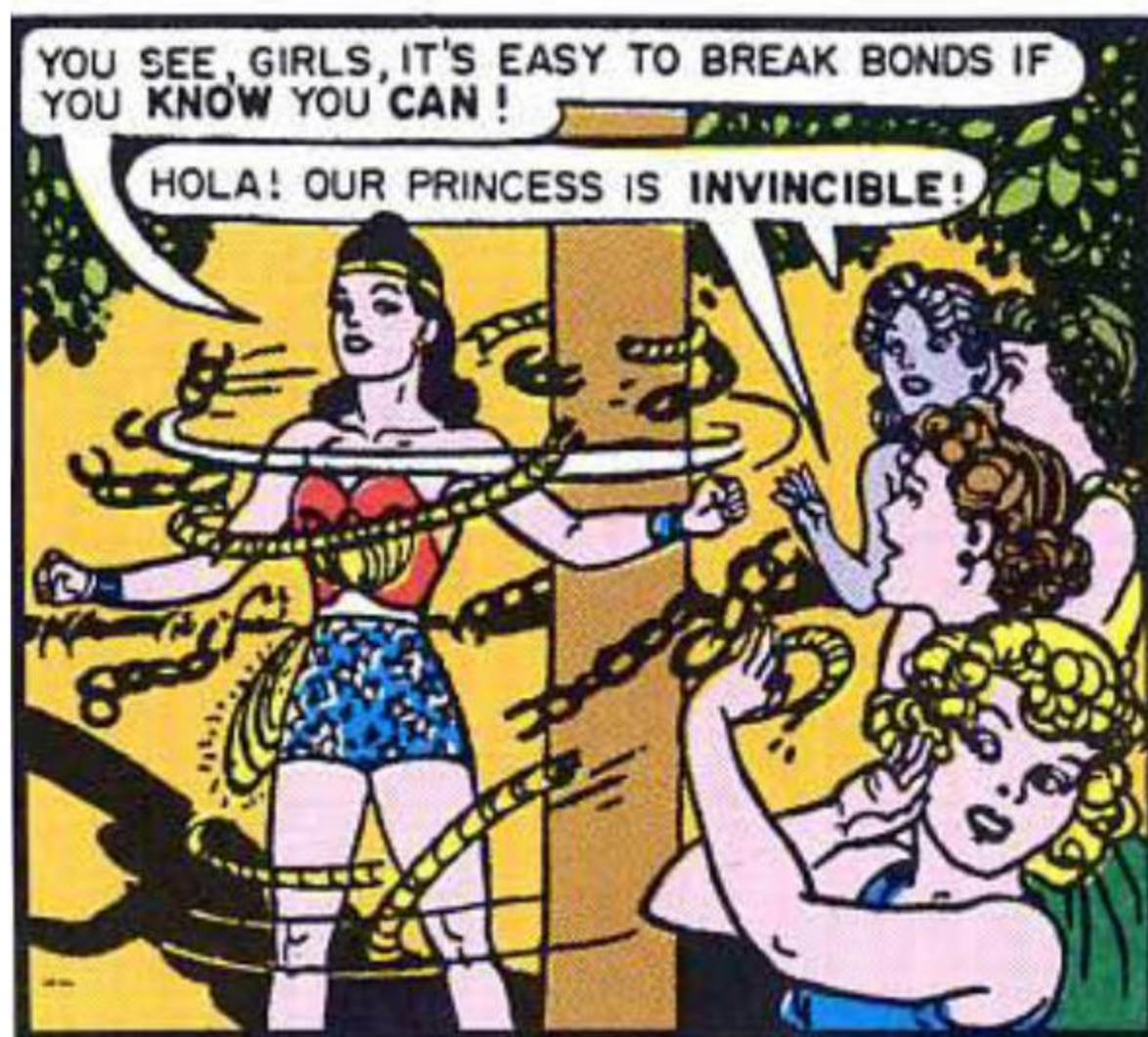

пустили велику лінійку мініатюрних Скарлет, у яких втілили всі можливі образи прекрасної невидимої жінки. Шлях Скарлет успішніший за шлях Фантоми як комерційно, так і з оповідної точки зору. То чому ж пінап-героїня також проіснувала лише до кінця 40-х? Причин декілька. По-перше, через різке поширення телебачення у повоєнні роки люди відкрили для себе новий і досить легкий тип розваг, тож комікси почали поступатися за візуальними ефектами рухливим картинкам. По-друге, як на мене, образ Скарлет із часом затьмарила **Диво-Жінка**, яку намалював художник Гаррі Дж. Пітерс. А двом жінкам на початку 50-х виявилось замало місця у комікс-всесвіті.

Диво-Жінка: ікона повоєнного фемінізму

Диво-Жінка побачила світ у 1941 році (через три роки після появи Супермена і два – після Бетмена) й одразу опинилася на Олімпі масової культури. В Україні цю героїню, також відому під іменем Діани Принц, мало хто знає. Напевне, головна причина – те, що Принц майже не з'являлася на екрані, а комікс-культура в нас не на такому рівні розвитку, як у США.

Початкова історія народження Діани звучала так: боги Олімпу воскресили всіх жінок, вбитих чоловіками. Воскресли жінки перетворилися на безсмертних амазонок, які оселилися на райському острові Теміскіра десь біля Бермудського трикутника. Жінка, чия душа переселилася в тіло цариці

амазонок Ішполіти, померла вагітною, тож боги звеліли Ішполіті виліпити з глини дитину, яку потім пов'язали з останньої втраченої душою – ненародженою дівчинкою. Саме вона стала Діаною Принц, Диво-Жінкою. Після народження Діани шість богів Олімпу принесли їй свої дари: силу, хоробрість, бойові навички і навіть вміння розуміти тварин (ім'я Діана не випадкове і пов'язане з богинею полювання). У такий спосіб Ішполіта відтворила процес створення людини з глини. Але якщо в Біблії з глини виліпили

чоловіка, а жінка постала похідною істотою, то тут саме жінка є первинним творінням. Більше того, творцем також є жінка, а чоловіків на горизонті взагалі немає. Таким чином відбулася не просто реабілітація жінки як сучасної героїні, а, без перебільшень, перепроцитування біблійного міфу заради відновлення справедливості.

У новому всесвіті DC біографію Діани спростили: виявилось, історія про глину була казкою, а насправді Зевс просто спокусив Ішполіту. Це дуже зручне пояснення, адже появу будь-якого супергероя можна було б пояснювати тим, що Зевс спокусив певну жінку. В результаті Діана стала напівбогинею, зведеною сестрою Геракла. Бог війни Арес спочатку був її тренером, потім супротивником, згодом союзником, а після смерті чоловіка Діана сама посіла його місце, ставши богинею війни. Тож новостворена героїня уособлювала не лише фізичні переваги, а й моральну силу.

Диво-Жінка хоча й виглядає втіленням бурхливої фантазії автора Вільяма Марстона, насправді має чимало прототипів. Марстон був неймовірно сміливою людиною, як для середини ХХ століття: він захоплювався БДСМ-культурою і відкрито жив одразу з двома жінками. Обидві вони вплинули на образ Диво-Жінки, про що неодноразово писав автор коміксу. Його офіційна дружина була кузиною однієї з найвпливовіших учасниць руху за права жінок Маргарет Сенджер, що заснувала першу клініку з контролю

за народжуваністю в США. Газетярі часто зображали Сенджер у костюмі Діани, проводячи паралель між супергероїнею і ключовими фігурами феміністичного руху середини ХХ століття.

Ще одна риса, що пов'язує фемінізм та героїню Марстона, – це бондаж. Чимало фанатів серії коміксів про Диво-Жінку звертають увагу на те, що її дуже часто зв'язують. Для цього є кілька пояснень: по-перше, зацікавленість ав-

про попереднє панування над ними чоловіків. Таке символічне перенесення, коли атрибут пригноблення стає знаком сили, характерне для культури загалом. Саме тому солдати, які вижили після поранення, дуже часто зберігають кулю, яка їх мало не вбила. Таким чином перемогу втілено у матеріальному артефакті, а людина показує не лише те, що подолала небезпеку, а й те, наскільки мало залежить від неї тепер.

тора коміксів БДСМ, а по-друге, алюзія на діяльність суфражисток, які на знак протесту часто приковували себе до воріт, поручнів та огорож. Браслети-кайдани з уламків Егіди, щита Афін, які носить Диво-Жінка, також мають потужну внутрішню символіку: це символ звільнення, такі браслети носили всі амазонки як нагадування

Якщо говорити про здібності, то Діана лише трохи поступається Супермену. Вона вмє літати (принаймні в деяких версіях), у неї є суперсила і безсмертя, а ось невразливість – лише часткова. Кулі та мечі можуть поранити її шкіру, але не здатні пробити м'язову тканину. Це теж, на мою думку, символічно. Діану не можна назвати цілком невразливою, і їй, очевидно, можна зробити боляче, тобто її людськість значно глибша, ніж, наприклад, у Супермена.

Диво-Жінка певною мірою врятувала комікси. Із Суперменом, який з'явився на сторінках «Action Comics» у 1938 році завдяки письменнику Джеррі Сігелу та художнику Джо Шустеру, виникли серйозні проблеми. Хоча обидва автори були євреями і переконували публіку, що Супермен – це щось середнє між Мойсеєм та Ісусом, асоціацій «Супермен – ніцшеанська надлюдина», «ubermensch» як частина фашистської стратегії – годі було уникнути. Перший комікс про Діану з'явився практично одночасно з нападом японців на Перл-Гарбор, тож супергероїня, яка відкрито боролася проти нацистів, пом'якшила ставлення публіки до коміксів загалом.

Цікавий момент біографії Диво-Жінки – це її прийняття в Лігу Справедливості. Здавалося, йдеться про перемогу жінки нового типу. Проте Діану взяли лише як секретарку, таким чином приписавши їй найбільш традиційний тип зайнятості юної дівчини у 60-х. У ХХІ столітті завдяки сценаристам Брайану Азарелло і Кліффу Чіангу образ Диво-Жінки змінився і став значно глибшим та складнішим. Тож не дивно, що у 2017 році ми побачимо повноцінний фільм про принцесу амазонак із Галь Гадот у головній ролі.

Ефект Адамового ребра

У 60-70-х почали з'являтися численні жіночі варіанти чоловічих персонажів: **Жінка-Яструб**, **Бетвумен**, **Супердівчина**, помічниця Бетвумен **Бетгол**. Цей феномен дослідник коміксів Шон Гоу назвав «ефектом адамового ребра». Одна з перших жінок-авторів компанії «Marvel», Енн Ноченті, згадувала, що «жіночих персонажів вважали вторинними. Чому жіночі персонажі погано йшли? Тому що ніхто не писав для жінок». Перераховані героїні – це жіночі персонажі для чоловіків, тому їх досить легко візуалізувати. Вони одновимірні і зазвичай грають певну визначену роль: ідеальної подружки, жінки-вампи або вічної нареченої. Бетвумен у комікси взагалі ввели після того, як Бетмена і Робіна читачі почали підозрювати у гомосексуалізмі. Згодом частина персонажів щезла, а частина – зазнала суттєвих трансформацій.

Зараз ми також бачимо тенденцію доповнювати всесвіт чоловіків-персонажів аналогічними жіночими, проте вони стали значно самостійнішими і зазвичай мають власний простір або

принаймні окрему серію. Як приклад, варто згадати Бетвумен нового типу – **Кейт Кейн**, що з'явилася у 2006 році. Кейт Кейн, жінка із нетрадиційною орієнтацією та суворим характером, якнайдалі відійшла від сльозливої Бетвумен середини 70-х років. А з 2015 «Marvel» випускає комікс «Спайдер-Гвен» про колишню дівчину Паркера **Гвен Стейсі**, яка в оригінальному коміксі загинула ще у 70-х, а у цьому варіанті є Людиною-Павуком у паралельному всесвіті. Тенденція фемінізації світу коміксів продовжується, проте вона далеко відійшла від «адамового ребра» 70-х: якщо тоді жінки ставали подружками або принаймні помічницями однойменних героїв і продовжували діяти у тому ж коміксі, де і герой-чоловік, у наш час жіночим персонажам присвячують окремі серії. І часто їхні образи складніші й цікавіші за аналогічних чоловіків-супергероїв. Доказ цього – продажі інтернет-коміксів останніх років, де серії із жіночими героями значно випередили чоловічі.

У 90-х та на початку 2000-х постають по-справжньому сильні жіночі персонажі з цікавою історією. Наприклад, головна героїня серіалу «**Баффі, переможниця вампірів**», що почав виходити 1997 року і згодом за яким було створено однойменний комікс. Або **Сейлор Мун** та її команда, що діяли в однойменних аніме й коміксі. Всіх цих героїнь об'єднує відсутність потреби у чоловіках, адже вони відіграють головну роль, тож не потребують чужої допомоги або схвалення. Звісно, згадані героїні все ж певною мірою одновимірні та обмежені, адже не йдеться про серйозний психологізм і відображення суто жіночого досвіду.

Останніми роками супергероїнь на екрані більшає: Червона Відьма, Чорна Вдова, Гамора, Гарлі Квін. Хоча досі кількість жінок-персонажів, порівняно з чоловіками, мізерна. На свій повнометражний фільм чекає марвелівська terra інкогніто – амбівалентна Містік, значно глибша за однозначно доброго і позитивного бодібідера Капітана Америку. Окремої уваги варта Червона Відьма, що володіє «магією хаосу». Іронічна Жінка-Халк, творіння Стена Лі, могла б стати рольовою моделлю рішучої успішної бодіпозитивної жінки. Вишукана Смерть Ніла Геймана добре виглядала б у готичній драмі в дусі «Crimson Peak». Затанна, маг зі складними здібностями, які залежать від її впевненості у собі, не менш цікава за Супердівчину, якій нещодавно було присвячено цілий серіал. А опус про шпигунку Вельвет міг би стати альтернативою нескінченній бондіані, де жінки відіграють роль винятково подружок харизматичного головного героя. Зрештою, Дівчина-Пил, Даст Сурайя Кадір, мусульман-

ка в абайї могла б стати прикладом вдалої інтеграції релігійних меншин в американську культурну парадигму.

У 2012 році американська письменниця Келлі Сью Деконник запропонувала для оцінки жіночих персонажів у коміксах простий тест: «Якщо жіночого персонажа можна замінити сексуальним торшером, і від цього сюжет не розвалиться, цього персонажа треба змінити». Зараз авторам доводиться підлаштовуватися й посилювати супергероїнь, адже споживач коміксів змінився, тому нині серіали про супержінок такі ж дорогі, як і про чоловіків. Але, на відміну від чоловічих персонажів, еволюція супергероїнь була довшою та складнішою: від абсолютного безликого добра і привабливості до амбівалентності і складності.

Нові комікс-персонажі – це героїні нашого часу, тож лібералізація у популярній культурі триває. Жінка-Халк може більше не боятися: бути героїнею коміксів сьогодні престижно.

Сторона Автор

Богдана Романцова народилася в Києві в 1991 році. Літературознавець, літературний критик, редактор видавничих проектів у видавництві «Темпора», перекладач, докторант Національного університету «Києво-Могилянська Академія». Автор статей та рецензій на порталах «ЛітАкцент», «Читомо», «Український тиждень», лектор «Культурного проекту». Займається англомовною і німецькомовною літературою.

ХТО-ХТО НА «КЛАДВИЦІ» ЖИВЕ?

**МАЙСТЕР-КЛАС ІЗ ПРЕПАРУВАННЯ
ЛІТЕРАТУРНОГО ЖАХУ**

Відколи існує література, відтоді елементи страху, жаху та відчаю відігравали в ній важливу роль. На сьогоднішній день навіть не виникає запитання, чи популярним є горрор: 350 мільйонів проданих примірників книг Стівена Кінга красномовніші за будь-які слова. Цікавіше з'ясувати, яким же чином письменникам вдається налякати своїх читачів, які стилістичні прийоми вони для цього застосовують. Та і взагалі: чому одним вдається налякати, а іншим – ні (попри те, що стандартний набір монстр + кишки + розчавлений котик наявний)? Саме це ми і спробуємо з'ясувати, порівнявши методи творення жаху Говарда Лавкрафта і Стівена Кінга (зокрема, на матеріалі його роману «Кладовище домашніх тварин»)¹.

КТУАХУ І ЙОГ-СОТОТ

Почнімо з Лавкрафта, великого й древнього. Своє теоретичне есе 1927 року «Надприродний жах у літературі» Говард Філіпс Лавкрафт починає словами: «Страх – найдавніше і найсильніше з людських почуттів, а найдавніший і найсильніший страх – страх невідомого». На його думку, література жахів поділяється на два типи: про звичайний, фізіологічний жах і про жах космічний, надприродний.

От тільки сам Лавкрафт не надто шанував побутовий жах, хоч і визнавав за ним право на існування. Як ми знаємо, він був прихильником космічного жаху, що бере свій початок в людській підсвідомості. Цей жах родом з тих часів, коли людина більше скидалася на орангутанга, ніж на Джонні Дешпа. Опинившись сам на сам з величним і таємничим всесвітом, бідний неандерталець гадки не мав, як же пояснити чи досягнути дивовижну природу навколо. Єдине, що він міг – це боятися. Біль і загрозу смерті ми пам'ятаємо краще, ніж задоволення. З примітивного почуття страх перетворився на інстинкт. Саме тому безмірний простір Космос є джерелом невимовного жаху, оскільки ми не здатні зрозуміти його природу. Літературний Коперник, Лавкрафт є творцем космоцентричного міфу. Він населяє свої твори прибульцями, які прийшли з інших Всесвітів та вимірів, а також з глибин нашої підсвідомості.

Чи бувало Вам коли-небудь страшно просто так? Незрозуміла тривога, яка вносить розлад у Ваше життя? Якщо вірити Лавкрафту, в усьому винен Волян... Вічне Космічне Зло. Воно може куняти собі тихенько мільярди років, а тоді ні сіло ні впало влаштувати епічний Рагнарек всьому навколо.

Сьогодні, щоправда, батька жаху ніхто не боїться. Інтернет переповнений єгипетським плачем, мовляв Лавкрафт – не страшно. А спробуймо уявити собі образ блідого самітника з Провіденса. Мешкав він у моторошних хоробах, які пам'ятають Салемський процес. На стінах ласували мухами отруйні павуки. Десь шурхотить сторінками Некрономікон, а навколо будинку швендяли натовпи негрів, метисів та інших «почвар» (це Лавкрафтова термінологія, не наша. Він був ще тим расистом, якщо хто не знав).

Нічого з цього в нашому сьогоднішньому немає. Замість похмурих замків – затишні квартири, замість павуків – таргани, а расизм, цілком заслужено, взагалі є кримінальним

¹Стаття є адаптованим під журнальний формат текстом лекції, вперше прочитаної авторами на фестивалі фантастичної літератури «LiTerra Con 2015».

Страх – найдавніше і найсильніше з людських почуттів, а найдавніший і найсильніший страх – страх невідомого

злочиним. Боятися нема чого. Все б нічого, але.. Наприкінці 70-х на літературну сцену виходить скромний викладач англійської мови та літератури. Він працює на трьох роботах, щоб прогодувати родину(дружину та дітей). А у вільний час нагадує людям, що все ще є чого боятися.

КОРОЛЬ ЖАХІВ

Майстер фантастичної прози, Ніл Геман, колись казав: «Страх – чудова річ (в маленьких дозах). Ти сідаєш на божевільний потяг у морок, бо добре знаєш, що двері зрештою відчиняться і ти вийдеш на світло».

Стівен Кінг також розділяє ідею щодо терапевтичності жахної літератури. Якось у Короля запитали: «Навіщо ви пишете жахи, коли світ і так сповнений болу та страждань?» На що той відказав: «Вигадані жахи допомагають людям долати жахи реальні». У своїй книзі «Танець смерті» Кінг спробував раціонально осмислити поняття жаху і вибудував власну концепцію. На його думку, жах існує на трьох більш-менш незалежних рівнях. І кожен з них трішки брудніший, ніж попередній.

Найчистіша емоція – це **жах очікування**. У таких історіях зовні нема нічого огидного – ні відірваних рук, ні випущених кишок. Все це буде, але потім. Десь так за дві-три сторінки після слова «кінець». Читач сам витворить фінал у голові. Тільки те, що свідомість сама готова побачити в цих історіях, і перетворює їх у квінтесенцію жаху.

Наступний рівень, трішки нижчий – це **страх**. Емоція, не настільки чиста, як жах, оскільки витворюється не лише свідомістю. Страх містить також фізичну реакцію на яку-небудь потворність. Тобто ми боїмося не лише закритих дверей, а й того що з'явиться за ними. А з'явиться щось обов'язково огидне – який-небудь напівзогнилий труп. Тобто якщо в літературі жаху читач все додумує сам, то в таких ось страшилках важливу роль відіграють нутрощі.

«The Mist» © Dan Mumford

Та є ще і третій, найнижчий рівень — це **огида**. Як розірвані груди в «Чужому». Мотивація, логіка сюжету, саспенс — усе відходить на другий план, лишається тільки абсолютна бридь.

А тепер маленький теоретичний відступ. Відомий німецький філософ Фрідріх Ніцше запропонував дуалістичну концепцію природи мистецтва. На його думку, мистецтво має дві першооснови — світлу, гармонійну і раціональну, а також шалену, божевільну. У своїх дослідженнях він звертається до античної міфології, тому називає раціональне мистецтво аполлонівським (На честь давньогрецького бога краси та мистецтва Аполлона). А шалене мистецтво зветься діонісійським — на честь бога виноробства і шалених оргій, Діоніса. Аполлонічне мистецтво — спокійне, пластичне, зображальне й мудре. Діонісійське — бурхливе, оргіастичне, гучне.

Стівен Кінг запропонував накласти цю ж дуальну схему на людську природу. В кожному з нас аполлонічний розум, мораль і благородство — а також діонісійська зіпсутість, розбещеність, ницість. Кожного розриває конфлікт між Аполлоном та Діонісом. На глобальнішому рівні, розмірене, рутинне життя є аполлонічним, тоді як все, що порушує звичний порядок речей — діонісійське. І жахливчик, по суті, використовує наш страх перед порушенням норми. Ми розглядаємо його як територію табу, куди ступаємо зі страхом і тремтінням, а також як діонісійську силу, що вривається в наше звичне буття.

Можливо, всі твори жахів — просто наш страх перед хаосом і змінами. На думку Кінга, література жаху — це можливість зазирнути за двері, які ми зазвичай тримаємо міцно зачиненими на подвійний замок. От тільки людській уяві недостатньо замків. Ми добровільно зазираємо в зачинені вікна та двері, бо розуміємо, що раніше чи пізніше, а все одно доведеться зайти всередину.

Ось так ця концепція крутилася в голові у Кінга, аж доки у 1978 році він не повернувся до рідного Університету Мену, в Ороно. Тільки цього разу в якості викладача. Так Кінг вирішив віддати борг своїй альма-матер. Протягом року родина винаймала будиночок в Оррінгтоні, розташований біля дороги з дуже жвавим рухом. Ця дорога вкоротила віку не одній домашній тваринці, тому місцеві діти організували невеличке кладовище для своїх улюбленців неподалік від Кінгового будинку.

Потім машина збила kota його доньки Наомі, якого дівчинка також поховала тому кладовищі. А невдовзі після

цього син письменника Овен підбіг небезпечно близько до страшної дороги. Так і народився роман «Кладовище домашніх тварин». От тільки трапилася дивна річ — чи не вперше Кінг вирішив, що зайшов надто далеко в описі жахів, та й дружина йому казала, що маленький хлопчик-монстр — це надто депресивно. Тому роман заліг на дно шафки на 5 років.

Витягнути й опублікувати книгу Кінгові довелося тоді, коли видавництво «Даблдей» відмовлялося розірвати з ним контракт. Кінг віддав «Кладовище» в якості відкупних, і у 1983 році читачі побачили цей роман, який одразу набув шаленої популярності. Цікавий факт: відомий режисер Гільєрмо дель Торо стверджував, що ладен вбити за право екранізувати цей роман.

ТРИШКИ ПРАКТИКИ

Пропонуємо трішки потренуватися у визначенні рівнів жаху й накласти кінгвіську систему на його ж роман. Сам Кінг розповідав, що волів би лякати людей саме жахом, адже це наймайстерніший спосіб. Але, за його власними словами, він не гордий, і якщо не вдається нажахати, можна просто зробити людям неприємно. Роман «Кладовище домашніх тварин» можна без проблем накласти на запропоновану автором систему координат.

Рівень	Приклад
жах	«Те, що ти купив, — твоє, і рано чи пізно воно повернеться до тебе», — подумав Луїс Крід. Він не озирався, а просто дивився на карти, поки повільні, шарудливі кроки наближались. Він бачив перед собою винову кралю. накрив карту рукою. Кроки стихли прямо у нього за спиною. Тиша. Холодна рука опустилася на Луїсове плече. Голос Рейчел був шорстким, повним мертвої землі. — Коханий, — промовила вона.
страх	Рейчел не просто вбили. Щось... щось пошматувало її. (Клац!!!) Щось клацнуло в його голові. Звук, з яким щось згоріло та навіки пішло на дно. Звук, який блискавкою пронизав Луїса. Звук, з яким відчинялися двері. Заціпенівши, Луїс підвів погляд. Крик усе ще тремтів у його горлі. Там стояв Гейдж. Рот його був вимазаний у крові, вона крапала з його підборіддя, губи витягнулися в пекельному вищирі. У руці він тримав скальпель Луїса.
огида	Ключиця стирчала з вивихнутого й набряклого правого плеча. З голови на килим повільно просочувалися кров і гнійна жовтава речовина. Луїс бачив його мозок, білясто-сірий і пульсуючий, крізь розтрощену частину черепа, немов дивився у розбиту шибку. Дірка сягала п'яти сантиметрів завширшки: якби юнак виношував у своєму черепі дитину, подібно до Зевса, то зараз отвір розкрився достатньо широко, щоб народити її. Те, що він досі був живим, видавалося неможливим

ПОГОВОРІМО ПРО ВІЧНЕ

Що може бути природнішим для автора жахів, ніж писати про смерть? Смерть — це та тема, на якій багато митців заробили мільйони. Але уважні читачі, мабуть, помітили, що ніде окрім «Кладовища домашніх тварин» і «Куджо», нема в Кінга настільки безнадійного кінця. Практично всі його романи, якими б страшними і жахливими не видавалися, закінчувалися, як «Імла». «Кладовище...» — практично єдиний роман, де так різносторонньо досліджуються стосунки людини зі смертю. Ми пропонуємо розглянути цю проблему в трьох вимірах.

Перший вимір — **реалістичний**. У першу чергу Кінг апелює до страху, який знайомий кожному з нас — страху втратити рідну людину. Як ми вже згадували, в процесі написання роману Кінг сам був молодим батьком, діти якого часто бігали біля дороги. Тому цей страх і проймає наскрізь. Інший реалістичний страх, що проявляється на алегоричнішому рівні — це смерть стосунків, смерть кохання у шлюбі. Кінг розглядає стосунки Луїса і Рейчел, наче під мікроскопом, й аналізує, які фактори зміцнюють, а які — руйнують шлюб.

Другий вимір — **культурологічний**. По всьому тексту наявні своєрідні культурологічні нотатки про те, як таїнство смерті сприймається різними народами.

Страх – чудова річ (в маленьких дозах). Ти сідаєш на божевільний потяг у морок, бо добре знаєш, що двері зрештою відчиняться і ти вийдеш на світло

І ще однією цікавинкою є часто повторювана в романі, але, на нашу думку, вражаюча метафора. Кінг часто порівнює поховальний обряд з весільним. І це не просто його вигадка. З давніх-давен у всіх культурах простежується цікавий зв'язок між цими двома обрядами. Якщо апелювати до слов'янських традицій, то звичні фольклорні плачі нареченої, яка покидає рідний дім. І мабуть, ми всі часто чули, коли похорон поетично називають вінчанням зі смертю. Ця, на перший погляд, дика схожість пояснюється спільною культурною першоосновою. У давнину смерть видавалася людям не кінцем, а переходом у новий, інший стан. Те ж і з весіллям: наречена помирає для свого роду і народжується в новому роду. Звідси, власне, і традиція називати свекра і свекруху мамою і татом.

НІКУДИ БЕЗ ДІТЕЙ

Особливу увагу Кінг приділяє дітям, а також їхньому світосприйняттю і стосункам зі смертю. Гільєрмо дель Торо якось казав, що діти за своєю природою — невротики. Їх постійно переслідують страхи, обмеження та покарання. Тож зовсім не дивно, що персоніфікованим символом смерті виступає добрий чарівник, герой романів Френка Баума «Оз Великий і Грізний» — чи то пак Оз Вевикий і Гвізний.

СТРАХ КОСМІЧНИЙ

Залишається у романі останній монстр — саме «Кладвище». І на ньому точно хтось живе... Кінг стверджує, що це смертоносний дух кладовища Вендіго. Зачекайте, а це ча-

сом не Лакрафтові вушка? Хіба не про той космічний жах, який вривається в людське буття, зараз пише Кінг? Історія, заснована на побутових страхах, виходить на рівень космічного жаху, коли руйнуються абсолютно всі закони світобудови. Луїс — улюблений персонаж всіх авторів жахастиків, стовідсотковий скептик, якому містичний всесвіт вкотре нагадує: «Є багато чого на світі, друг Гораціо, що й не снилося нашим мудрецам». «Монстр Вендіго точно є — якщо не в гущавині Оррінгтонського лісу, то в серці людини.

ЯК І ОБІЦЯЛИ, ПРЕПАРУВАННЯ ТЕКСТУ

Ну і наостанок пропонуємо короткий стилістичний аналіз способів творення жаху. Уважні читачі можуть розглянути кожен роман Кінга як своєрідний майстер-клас.

Цікава річ, охочих налякати легковірних читачів — безліч, а вдається це лише одиницям. Бо справа зовсім не в кількості крові й тельбухів, які автор вивалює на читача, а в тому, як саме вони вивалюються.

Перше і найважливіше — нагнітання атмосфери. Нам показують ідилічну картинку — родина приїжджає в новий дім. Нові можливості, нові знайомства... Не життя, а казка. Тільки з перших же рядків ми відчуваємо: щось тут не так. І дійсно, чомусь перша думка батька сімейства про новий дім — пов'язана з кривавим убивством. Всі прикмети нового будинку зійшлися, «як небесні знамення в ніч перед убивством Цезаря», — думає головний персонаж уже в другому абзаці роману. А в третьому абзаці він уже думає про те, як би втекти подалі від своєї родини. Ідилія :)

Прийом Кінга — простий до геніальності. Як казали якимсь Олді, Джордж Мартін досягає реалістичності, повсякчас влітаючи в текст сморід та його похідні. А Кінг всю свою систему образів будує на смерті. Смерть і розпад скрізь.

Гілки — мертві, пейзажі — зловісні, похід у школу настільки ж неминучий, як і прогресування артриту в Норми Крендал. Стівен Кінг — візуал. І особливого ефекту йому вдається досягнути, сплітаючи прекрасне і потворне.

«Було спекотно, вулиця парувала, наче нутрощі щойно вбитої корови, а сонце розжареною кулею котилося за небокрай». І все це для того, щоб потім ми готові були побачити зогнилого трупа і лякатися.

То все ж таки, хто живе на кладовищі домашніх тварин, крім самих тварин і маленьких дітей зі скальпелями в руках? О, це незвичайна місцина. Лавкрафтінський жах уживається тут з реаліями Америки 80-х. Можливо, Вендіго — лише один із великих древніх, про яких писав Лавкрафт? Тільки тепер знаряддям його злих задумів є не вироджені тубільні племена, а вантажівки і безмірна любов батька до своїх дітей?

СФ Автори

Анатолій Пітик і Катерина Грицайчук — перекладачі романів «Кладовище домашніх тварин» Стівена Кінга, «Хроніки Амбера: знак єдиного рога» та «Хроніки Амбера: рука Оберона» Роджера Желязни, оповідань Г.Лавкрафта, А. Моруа, Р. Шеклі, А. Азімова та інших. Перекладають із англійської та французької, у вільний час займаються перекладом фільмів.

ФЕНТЕЗІ ТА ІНВАЛІДНІСТЬ: реальні проблеми чарівних світів

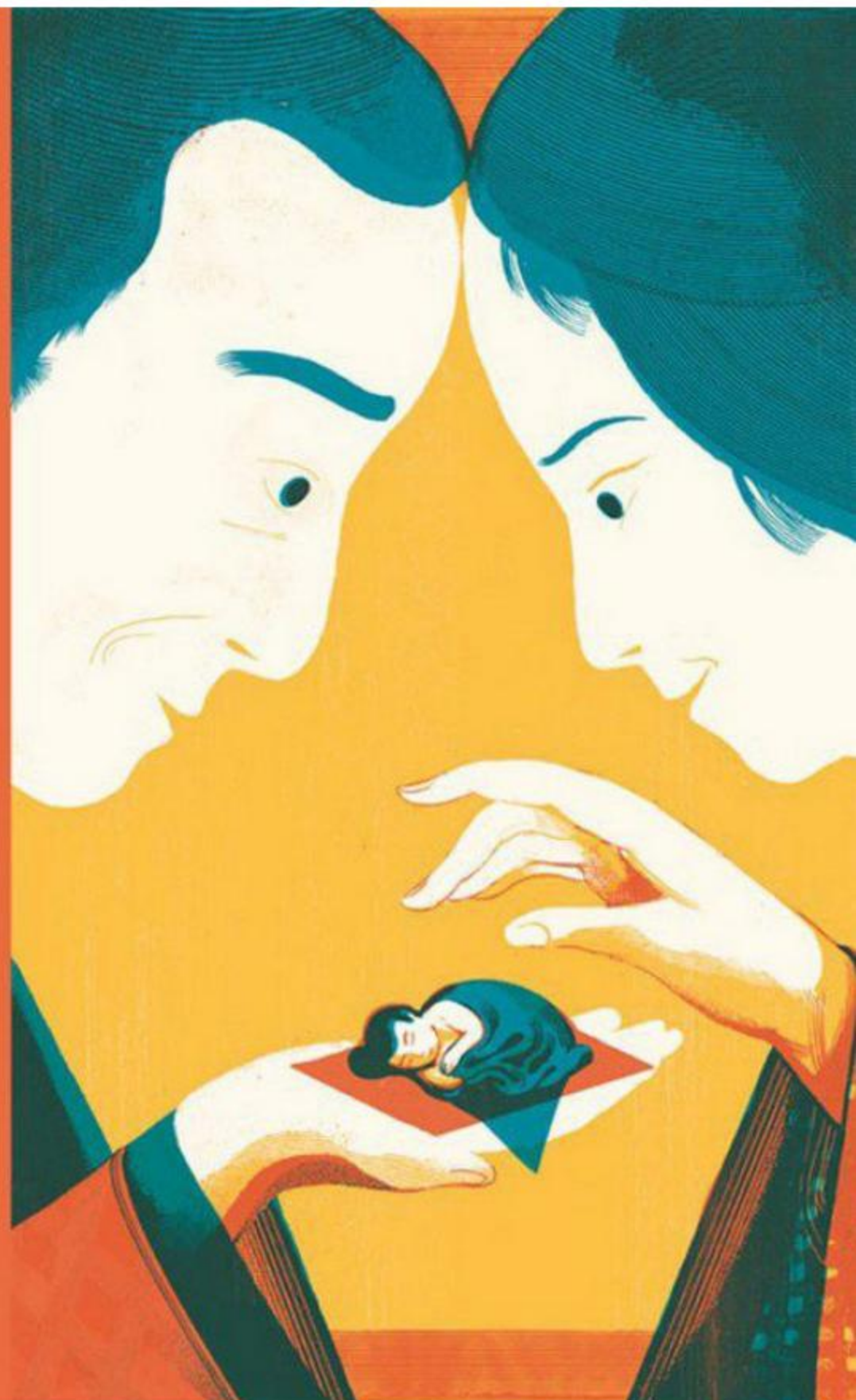
Фентезі лише на перший погляд — жанр, що не має нічого спільного з реальністю, але це не так. Кожен, хто уважно вчитується у книги-фентезі, обов'язково віднаходить у таких творах частинку реального світу. Дуже часто цю «реальність» автор ховає у напівфілософських роздумах персонажів, їхніх вчинках, подіях, які відбуваються за сюжетом твору. Інвалідність, на жаль, є невід'ємною складовою сучасної реальності. Війни, екологічні катастрофи та багато інших чинників призводять до втрати здоров'я, часом — ще від моменту народження. Художня література, принаймні якісна художня література, реагує на зміни в цивілізаційному розвитку людства, а також — у ставленні до тих чи інших питань і проблем. Тож не дивно, що люди з інвалідністю, їхні проблеми та успіхи почали з'являтися на шпальтах газет, у публікаціях мережі Інтернет, в ефірі телебачення і радіо. І, звісно, літературі. Тож якою є присутність людей з інвалідністю у фентезі?

КАЗКА ЯК ПЕРЕДВІСНИК ФЕНТЕЗИ

Перш ніж говорити про самі фентезійні книги, варто звернути увагу на передвісника цього жанру в літературі, а саме на казку. Так, у казках різних народів з'являлися персонажі, які мали інвалідність або яких назвали б людьми з особливими потребами зараз.

У румунській народній казці «Цугуля, син діда і баби» розповідається про наймолодшого сина убогих селян, у котрого зла відьма «украла сухожилля», внаслідок чого юнак не ходить. Але виявляє бажання бути активним, хоче, щоб його дядько дав коня для полювання. Отримавши бажане, Цугуля виїжджає полювати і робить це більш успішно, ніж його «звичайні» брати. Потім сюжет розвивається за казковим сценарієм: допомога від добрих чарівних сил у боротьбі зі злою відьмою, одруження з царівною і т. д. Найбільш цінними у казці є саме «реалістичні» спроби головного героя жити повноцінно. Приємно вражають також і позитивні відповіді на прохання Цугулі від матері і дядька. Це справляє суттєвий виховний вплив як на маленьких, так і дорослих читачів казки.

Невідомо, чи вважали раніше маленький зріст ознакою інвалідності, але нині — так. Тож у цьому контексті можна згадати інші казки, де головними героями є люди маленького зросту. Це, зокрема, Хлопчик-мізинчик, Дюймовочка та Іссумбоші — герой однойменної японської народної казки. Іссумбоші народився у за-безпеченій, але бездітній немолодій парі. Його батьки дуже хотіли дитину, і божество таки відповіло на їхні молитви. Одного разу хлопчик зрозумів, що так і залишиться маленьким. У 16 років Іссумбоші вирушив у тодішню столицю Японії — Кіото. Як і Цугуля, Іссумбоші не хотів жити на утриманні в батьків чи ще когось. Пошуки роботи привели його у дім багатія, який був першим міністром. Врятувавши доньку господаря від демонів, Іссумбоші отримав чарівний молоточок, що виконує бажання. Неважко здогадатися, яким було найзаповітніше бажання героя.

© Merlkir

ОСОБЛИВІ ГЕРОЇ ОСОБЛИВИХ КНИГ

Для гобітів маленький зріст — це звичайне явище. Та і книга, в якій вони фігурують, «**Володар перснів**» Дж. Р. Р. Толкіна, не про тяжку долю тих самих гобітів, а про велику місію, яку вони виконали та увійшли як в історію Середзем'я, так і в серця читачів. Гобіти, менші за людину зростом, сміливо йшли на ворога, надто страшного для великих людей. Вони уникали спокус, від яких часом не могли врятуватися красиві і чарівні ельфи. Маленькі герої надихали на подвиги по обидва боки казкового Середзем'я — і відважних воїнів Гондору і Рохану, і читачів, нас із вами. «*Поки великі придивляються до далечини, слабкі звершують долю, бо відчувають обов'язок*». Ця крилата фраза, одна з найулюбленіших серед шанувальників «Володаря перснів», пояс-

покохали одне одного і постали перед її батьком — ельфійським королем Тінголом. Той сказав, що погодиться на весілля, лише якщо Берен принесе сільмарил із корони Морґота.

Це завдання було майже нездійсненне, проте за допомогою коханої та чарівного пса Хуана Берен здобув сільмарил. Але в момент, коли, здавалося, успіх на стороні героя, на його шляху постав вовк Кархарот, улюбленець Морґота. Щоб налякати тварюку, Берен виставив вперед руку, в якій тримав сільмарил, проте Кархарот не злякався, а відкусив і проковтнув руку Берена разом із каменем. Так Берен став Береном Ерхаміоном (одноруким) або «Порожньою Рукою».

**Поки великі придивляються до далечини,
слабкі звершують долю, бо відчувають обов'язок.**

нює, як часом маленька і на перший погляд слабка істота може змінити світ. Недарма фентезі називають «казкою для дорослих». Адже дорослим інколи так потрібно знайти оте цілюще джерело надії, яке допоможе не впасти у відчай. Незважаючи на особливості здоров'я.

Дж. Р. Р. Толкін відомий не лише завдяки «Володарю перснів». Інша його відома книга «**Сільмариліон**» є як прямою попередницею ВП*, так і іншого твору — казки «Гобіт. Мандрівка за Імлисті гори» (чи «Гобіт, або Туди і назад»). Усі три твори описують один чарівний всесвіт, в якому Середзем'я — лише маленька цяточка. Серед героїв «Сільмариліону» яскраво вирізняється Берен — син Барахіра та Емельдір. Його князівство було вщент зруйноване, батько згодом загинув, і Берен лишився самотнім. Після численних поневірянь та подвигів герої зустрів принцесу-ельфійку Лютіен Тінувіель. Вони

Берен і Лютіен все ж врятувалися — чарівні орли вчасно забрали їх з оселі Морґота. Берен виконав обіцянку, адже сільмарил знаходиться в його руці. Побачивши каліцтво Берена, Тінгол зрозумів, що герої і його донька вчинили великий подвиг. Берен і Лютіен одружилися. Втрата руки не завадила активному життю Берена. Після травми і весілля він допомагав тестю вполювати вовка Кархарота, але сам був при цьому отримав смертельне поранення. Лютіен вимолила для Берена друге життя, яке вони обоє прожили як смертні — принцеса добровільно обміняла безсмертя ельфів на життя людини, яке проте було сповнене взаємного кохання.

*ВП — скорочено «Володар перснів». Подані тут імена можуть відрізнятися в різних перекладах.

© koloromuj

Не всі фентезійні твори схожі на чарівну дитячу казку. Якщо продовжувати говорити про людей з маленьким зростом, то також можна згадати Тірїона Ланістера — персонажа циклу романів Дж. Мартіна «Пісня льоду і полум'я». Загалом, життя не балувало Тірїона. Він зростав у багатстві, але не в любові, що, безумовно, позначилось на його вдачі та подальшому житті. Проте розум та сміливість цілком компенсували Тірїону маленький зріст.

Маленький зріст компенсують розум і сміливість.

Книга російської письменниці Марії Семенової «Там, де ліс не росте» описує світ, знайомий прихильникам серії романів «Вовкодав». Головний герой належить до народу «веннів», як і Вовкодав. Юнак не може ходити і пересувається на візку, схожому на сучасний інвалідний. Він хоче позбутися прокляття, яке спіткало його плем'я і призвело до його інвалідності, і шукає для цього можливі засоби — відправився у подорож, щоб знайти лікаря, чарівника або мудреця. Зустрічає хлопця і перше кохання, яке, на жаль, було недовгим.

Якщо переглянути відгуки на твір в Інтернеті, книга, загалом, читачам сподобалася. Щоправда, певну розмитість фіналу, коли не до кінця зрозуміло, чи досяг головний герой своєї мети, дехто з читачів вважає недоліком.

І це можна зрозуміти, адже всім хочеться остаточної перемоги добра над злом, до якої симпатичним головним героям доводиться іти часом крізь великі страждання. Принаймні — на сторінках книги.

Ще один твір, в якому письменник не балує читачів надмірною «казковістю», — серія «Орокон» австралійського автора Тома Ардена. Серед персонажів цих книг є хлопчик, згодом юнак, з інвалідністю. Маленький Джем

не ходить, до того ж до хвороби додаються інші проблеми, згадані у творі, зокрема — релігійний фанатизм з боку тітки його матері. Поява вчителя, якого хлопчику знайшов рідний дядько, додала світлих барв у сіре життя хлопчини. І дещо поліпшило здоров'я — він із візка встає на милиці. Однією з окрас книги є легенда, яка побутує серед мешканців країни, де відбувається дія, про юного вихованця короля, котрий теж не ходить, але за допомогою чарів зміг перемогти злого змія, що напав на королівство. За сюжетом серії «Орокон», Джем має схожу із героєм легенди долю. І схоже призначення. Загалом, серія романів «Орокон», можливо, занадто переповнена «реалізмом». Але про це кожен із читачів може судити сам.

ПЕРСОНАЖІ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНСЬКОМУ ФЕНТЕЗІ

Приємно, що не всі письменники у жанрі фентезі люблять надмірний «реалізм» чи навіть «натуралізм». У творах українки Дари Корній реальне життя присутнє, проте її книги все ж варто назвати казкою. Для дітей і дорослих. І вона теж не оминула осіб з інвалідністю у своїй творчості. Так, Марта, найкраща подруга головної героїні роману «Гонимарник», має великі проблеми із зором, а Назар, батько головної героїні іншого роману «Зірка для тебе», пересувається на інвалідному візку. Але в обох випадках зрештою життя цих людей стає успішним — дівчина отримує «чарівний» засіб позбутися сліпоты, а старенького батька виліковують. Родзинкою творів авторки є те, що багато її персонажів має прототипів із реального життя. Ще однією родзинкою книг Дари Корній є елементи містичного і чарівного, навіть якщо в анотації і не сказано, що твір фентезійний, як от «Зірка для тебе» чи інший роман — «Тому, що ти є».

А ось іще один оригінальний художній твір, щоправда, у жанрі «міського фентезі» з елементами антиутопії — «Дика енергія. Лана» українських авторів С. і М. Дяченків. Головна героїня — повністю здорова, проте увагу привертає другорядний персонаж Лешка, який, не маючи слуху, гарно грає на барабані. І успішно допомагає головній героїні разом з іншими товаришами. Щоб не заглиблюватися у сюжет детальніше, варто сказати, що барабан відіграє одну з ключових ролей у цьому романі.

ЧАРІВНА «СОЛОМИНКА» У РЕАЛЬНОМУ СВІТІ

Фентезі є дуже важливою складовою літератури як України, так і світу. Занурюючись у чарівні світи, читач ніби тікає від набридливої, а часом тяжкої реальності. Але і цінність фентезі полягає у тому, що той самий читач знаходить у книзі не лише короточасний прихисток від проблем, а і джерело їхнього

опускати руки. Навіть якщо тіло скуте хворобою (за надто маленький зріст, сліпота чи ураження ніг), душа все одно вільна. Вона здатна на високі поривання, мрії та вчинки попри все. І надає крила тому, хто не ходить, «коротуна» перетворює на велетня, а незрячому дарує очі.

Навіть якщо тіло скуте хворобою, душа все одно вільна.

вирішення. Чи принаймні відповідь, як сприйняти та прийняти те, що змінити неможливо. Фентезі дозволяє не лише відмежуватись від реальності, а і поглянути на ситуацію з тієї точки зору, котру не видно в реальності. Фентезійний персонаж з інвалідністю перемагає і найчастіше зцілюється від свого недугу, і тоді читач може оцінити власне його, а не через призму суспільних стереотипів. Реалізм насправді дуже стереотипний. Дуже мало людей з інвалідністю описані в реалістичних творах як діяльні та активні, що прагнуть самотужки розпоряджатися власним життям.

Ще один важливий момент: знайомлячись із персонажем з інвалідністю, читачі отримують важливий урок про те, що насправді не варто зневірюватися і

Книга — це чарівний ключ, який відкриває читачеві двері у найбільш незвичайні світи. І в той же час, книга — це дзеркало життя, в якому ми бачимо ті ж проблеми, що і в нас, просто змальовані по-іншому. І також ми бачимо, як ті проблеми можна вирішити. Чи хоча б спробувати. Потрібно лише зробити маленький крок — взяти до рук книгу і гортати її. Сторінку за сторінкою.

Що більше буде написано хороших книг, і не лише у жанрі фентезі, в котрих є персонажі з особливими потребами, то швидше буде зламано стіну з мовчання та ігнорування, що стоїть між нами.

Світлана ПАТРА

Як обдурити редактора

і виправити помилки початківця

малою кров'ю

designed by freepik.com

Уявімо ситуацію: ось ви нарешті дописали свій геніальний роман, принесли його у видавництво, дочекалися відповіді, відкрили листа і... У ліпшому випадку там буде сказано «На жаль, ваш твір є неформатом, він не підходить під жодну із наших серій» – і ви, сповнені надії, звертатиметесь до інших видавців, аж поки не зрозумієте, що це просто стандартна відмазка. Якщо ж вам дуже пощастить, редактор таки надасть короткий чи розгорнутий аналіз вашого твору і перерахує помилки. Основні (тобто є ще величезна купа неосновних). Але й їх буде досить багато і вони здаватимуться такими глобальними, що вам захочеться спалити роман до біса (разом із жорстокосердим редактором) і ніколи, ніколи не повертатися до писання.

Сумна історія виходить, чи не так?

Насправді, ситуація не настільки безнадійна, як здається на перший погляд, і подолати її легше, ніж знову-таки здається видавничому редактору, який звик ділити всі тексти на прийнятні до друку і неприйнятну графомань. Справа в тому, що за останнє зазвичай вважають помилки автора-початківця, який недостатньо володіє професійним інструментарем – саме тому й вважають, що ці помилки ідентичні. Проте потенційний письменник здатен їх усвідомити і виправити, а графоман – ні.

Проблема ж залишається: видавець впевнений, що недостатній рівень майстерності дорівнює недостає таланту, тож досить 10-20-50 сторінок тексту, аби зрозуміти, притомний твір перед ним чи не варта уваги писанина. Але авторів не досить переписати ці 10-50 сторінок, бо кожен редактор оцінює текст за власною системою – під усіх не підлаштуєшся.

Отже, спробуємо створити алгоритм, який дозволить уникнути найсумніших недоліків і трохи увиразнити власний текст. І найкраще це робити не після отримання правок, а до того, як посилатимете свій твір у видавництво.

1. Найперша помилка автора-початківця – це кидатись виправляти всі зауваження, враховувати всі побажання

В наслідок маємо купу витраченого на дрібні блохи часу й сил, через що не бачимо найголовнішого. Є ключові моменти, які навіть при недосконалому стилі чи технічних помилках роблять написаний текст притомним художнім твором. І навпаки, якщо ці елементи не будуть прописані правильно, це знищить будь-який твір. Отже, перед початком роботи варто змиритися з тим, що ваш текст не ідеальний і ідеальним бути не може, скільки його не виправляй. Але можна зробити його виразнішим – і тоді частину недоліків вам пробачать.

Автор також припускається помилки, коли намагається бути оригінальним. Гарне бажання, але наразі помилкове, бо прагнення оригінальності поки що не підкріплене вправністю руки. Це період, коли варто вчитися – і не боятися цього. Варто повторювати те, що вже зроблено іншими, варто пробувати все, що було зроблено класно. Письменник-початківець вчиться – отже, це норма, це правильно і це корисно. Насамперед корисно для автора і для тексту – бо текст буде вправніший.

Де саме вчитися? Всюди. Там, де вам зручно і приємно. Де виходить. Але найкраще вчитися у майстрів – тобто у письменників, яких ви любите й поважаєте. Дивіться, як пишуть вони, дивіться, як у них зроблено те чи інше – і повторюйте. Не бійтеся докорів – ви не крадете чужу працю, ви вчитеся і вдосконалюєтеся. Це необхідний крок вашого розвитку як професіонала.

Подивіться, що і як роблять майстри – і зробіть подібне. Далі ви навчитеся писати саме так, як потрібно вам, а поки це вбереже вас від елементарних помилок початківця. Особливо до чужого прикладу варто звертатися, прописуючи важливі елементи твору – якщо у майстра вийшло добре, то має вийти і у вас.

2. Наступна помилка – виправляти недоліки по ходу твору від початку до кінця.

Ми (люди, а отже, і пересічний читач, і читач професійний – редактор) сприймаємо будь-який твір не лінійно, а синкретично, тобто вибудовуємо в голові багаторівневу конструкцію. Щоб ця конструкція склалася правильно, слід чітко прописати її складові. А це означає, що правити недоліки твору так само слід по рівнях цієї конструкції, розбивши роботу на окремі етапи, а не просто йти за текстом. Ці рівні нам відомі ще зі школи: ідея, композиція, сюжет і персонажі, власне текст, тобто стилістика.

3. Ідея. Її реалізація. Зайве.

Можна не любити шкільний канон, який заганяє вільну думку в жорсткі тенета, але якщо ви самі не зможете сказати, про що розповідає ваш твір – читач цього не прочитає тим більше. Натомість формулювання ідеї («що хотів сказати автор») допомагає побачити й виправити купу важливих для твору речей.

Що є ідея? Вона є червоною ниткою, стрижнем, який об'єднує всі елементи твору і єдине ціле. Ідея робить із написаних літер і подієвого сюжету художній твір. Ідея – це те, про що має думати ваш читач, коли закриє книжку. Отже, ідея має бути сформульована, до того ж, одним реченням. Далі – ідея має бути очевидно реалізована у творі. Тобто всі ключові моменти твору мають бути пазлами, які складатимуться зрештою в єдину картину. Які в письменника є пазли для ідеї? Персонажі – її основні носії. Їхні конфлікти – це розвиток, доповнення ідеї, її поглиблення. Другорядні персонажі, позасюжетні елементи – це важливі нюанси ідеї та фон, у якому вона існує. Кульмінація твору – її найяскравіше вираження, зіткнення різних її граней.

Крім того, формулювання ідеї твору допомагає відкинути зайве. Почасти буває, що автор захоплюється пригодами героя заради пригод, загрузає в деталях тощо. Якщо ці пригоди чи деталі нічого не дають для розвитку ідеї, то їх або варто поглибити, подивитися, як вони можуть працювати на спільну конструкцію твору – або викинути. Звісно, викидати прикольні шматки тексту буває шкода, та й твір одразу стає меншим – натомість він стане стрункішим і ціліснішим, а отже, чіткішим і для читача, і для редактора.

Сюди ж шари твору. Сюжетні лінії можуть діяти в одному ідейному полі, а можуть в різних – це залежить лише від вибору автора, від його задачі. Головне – аби ці шари не розвалювалися, а зрештою підтримували і рухали один одного, як, наприклад, у проміжному епізоді серіалу «Шерлок» «Потворна наречена». Лінії жіночого права, загадки Моріарті та власної проблеми Шерлока (цікаво-нецікаво жити) переплетені таким чином, що розірвати їх неможливо – розсіплеться вся конструкція.

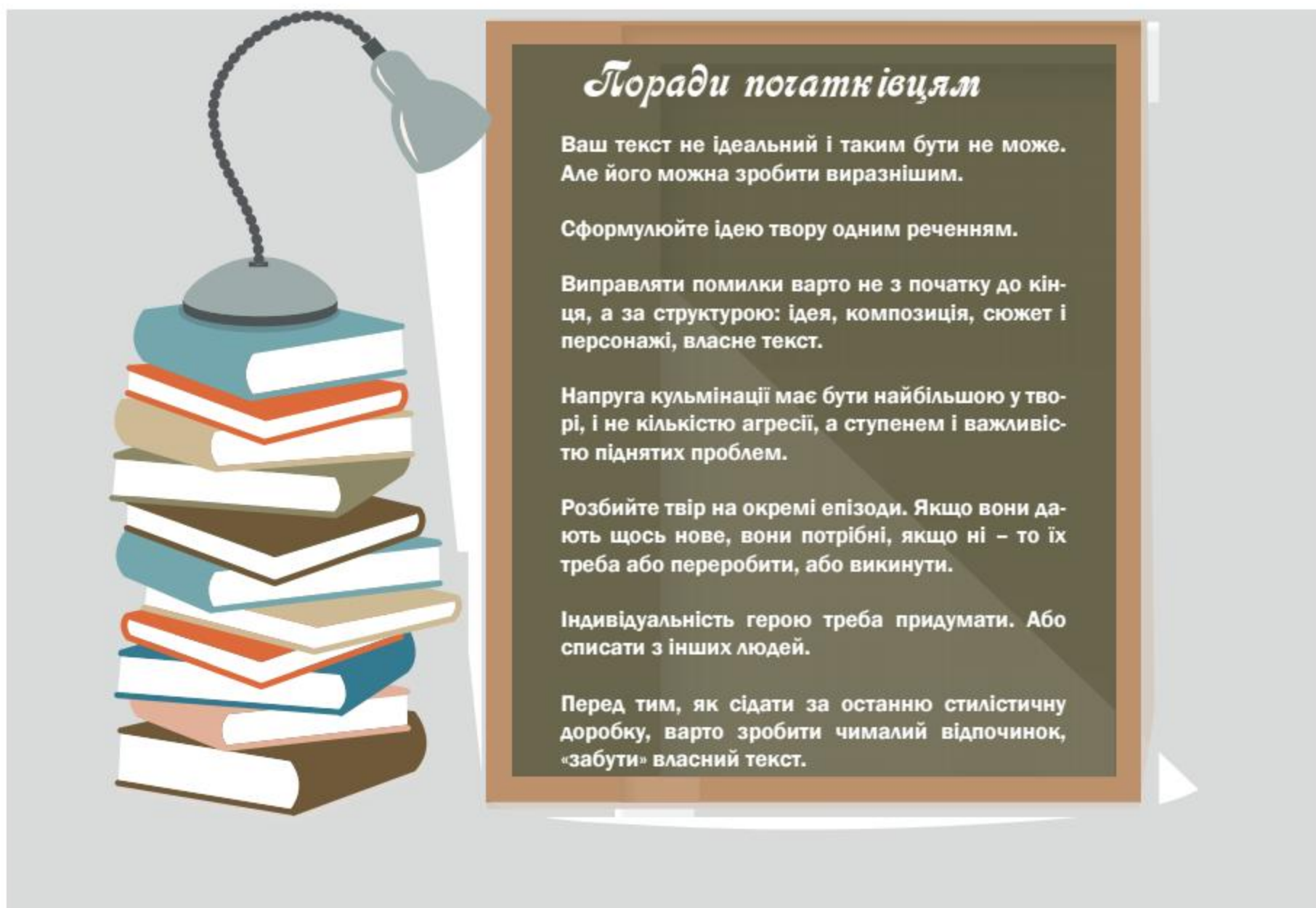
4. Кульмінація. Початок. Фінал.

Важко пере продумати всі композиційні елементи тексту, особливо якщо він чималий. Тому найбільшу увагу слід звернути на три основних: кульмінацію, початок і фінал. Проблема в тому, що поки автор дописує до кульмінації, в нього вже не лишається сил і насаги, аби дати цьому елементу належну силу. А отже, є сенс відпочити, а потім окремо повернутися до цих трьох епізодів.

Кульмінація – то найдраматичніший епізод твору. По-перше, він має бути правильно визначений. Це не найкраща бійка і не найкрутіший вчинок героя. Це місце, де: а) ваш герой змушений переступити через власні можливості, де він мусить робити вибір між собою теперішнім і собою майбутнім; і б) це місце найсильнішого зіткнення ідеї з описаною реальністю. Напруга кульмінації має бути найбільшою у творі, і не кількістю агресії, а ступенем і важливістю піднятих проблем. Дії, емоції та проблеми в цьому епізоді мають бути скручені в пружину.

Початок (пролог або/та перша глава) важливий тому, що задає тон і загальну картину твору. Він має зачепити увагу читача, пообіцяти йому цікаву історію та несподівані (або й сподівані) емоції. Початок теж варто продумати. А може, й переписати після того, як твір закінчено. А якщо ви внесете у пролог епізод не з сюжетного шару, а з ідейно-проблемного – це дасть вам змогу одразу показати читачу шматок конструкції, зацікавити його на перший погляд інтригою, а насправді – дати відправну точку для формування ідеї. Решту він вже зробить сам.

Поради початківцям

Ваш текст не ідеальний і таким бути не може. Але його можна зробити виразнішим.

Сформулюйте ідею твору одним реченням.

Виправляти помилки варто не з початку до кінця, а за структурою: ідея, композиція, сюжет і персонажі, власне текст.

Напруга кульмінації має бути найбільшою у творі, і не кількістю агресії, а ступенем і важливістю піднятих проблем.

Розбийте твір на окремі епізоди. Якщо вони дають щось нове, вони потрібні, якщо ні – то їх треба або переробити, або викинути.

Індивідуальність герою треба придумати. Або списати з інших людей.

Перед тим, як сідати за останню стилістичну доробку, варто зробити чималий відпочинок, «забути» власний текст.

І фінал. Дуже важливо не злити і не замилити фінал, бо це якраз той епізод, що може знищити все враження від твору. Не намагайтеся у фіналі все пояснити чи довести історію до самого кінця. Навпаки, цей кінець має бути начерком, який повинен виникнути вже у голові читача, а не у вашому творі.

Хто може підказати? Своїм учням я раджу Пратчета – він дуже виразний і на ньому надзвичайно легко вчитися. Для порівняння варіантів – класику. Для наступного, складнішого рівня – сучасних письменників.

5. Розвиток інтриги, дозування

інформації, динаміка

Тут можна говорити дуже й дуже багато, але ми зупинимося на основних моментах. Перше – у кожному сюжетному творі є загадка, інтрига – те, що створює цікавість для читача, що тримає його біля вашого твору. Інтригу ви можете закрутити, можете зробити її простішою, але якщо ви накрутите її довкола ідеї твору, вона одразу стане кількавимірною. А це забезпечить зацікавленість читача. І тут важливо правильно дозувати інформацію, щоб читач не відчував себе ані дурнішим за автора, ані автора дурнішим за себе. Ну і як це зробити?

Тут є один прийом, що допомагає і втримати цікавість читача, і весь час бути на крок попереду нього. Випишіть (умовно, назвами) на окремий аркуш епізоди, що створюють у вашому тексті інтригу. Подивіться, з яких шматків інформації вона складається, – по кожному епізоду. Додайте елемент, що цю картину переверне.

Звісно, з доданими елементами теж треба дещо робити, вони не мають висіти в повітрі. Тобто на шляху до фіналу частина елементів має виявитися зайвою, другорядною, ситуативною чи помилково потрактованою. Головне – аби ці шматки інформації не провисали й не губилися. А читачу не менш, ніж вам, буде цікаво складати й перескладати пазл різними способами – дивись, за тим і неважливих помилок просто не помітить, а якщо й помітить – не надасть їм значення. Що нам і треба.

Друге – динаміка. Сьогоднішньому читачеві розлогі описання чи розмірковування про вічне цікаві мало. Всі елементи, всі сцени мають рухати вперед сюжет, емоції або думку. На цьому етапі вам доведеться пройтися по твору, розбивши його на окремі епізоди. Якщо вони дають щось нове, вони потрібні, якщо ні – то їх треба або переробити, або викинути. Автор-початківець не може дозволити читачу (а тим більше редактору) спати над своїм текстом.

У кого вчитися? Найкраще – у сценаристів, особливо в сучасних динамічних серіалах типу «Квантіко», «Сліпа зона», «Чорний список» – там, де з уривків головні герої мусять розгадувати загадку.

6. Персонажі. Діалоги. Дії.

На персонажів ми вже дивилися у п. 3 як на носіїв ідеї. Тепер ми маємо глянути на них самих, як вони є. Найбільша помилка початківця тут – дерев'яний неживий герой, герой-маска, герой-функція. Навіть якщо у вас замало сили чи досвіду, щоб зробити його живим і людським, можна обійтися простими засобами – а решту домалює фантазія читача.

Перше – жива людина відрізняється від маски індивідуальністю; отже, індивідуальність герою треба придумати. Або списати з інших людей. Зрештою, списати з персонажів інших авторів, бажано не сильно впізнаваних (ну або навпаки впізнаваних, тільки дещо змінити й сказати, що ви саме так замислили). Найсуттєвішими тут будуть перші епізоди появи героя, найважливіші моменти інтриги та кульмінація. Тут всюди герой має діяти як жива людина, що мислить і відчуває. А решту епізодів читач спіше на складність характеру – профіт.

Тепер те саме повторюємо з іншими персонажами першого плану і трохи менше – плану другого. Так само проходимося по важливих діалогах та діях. В них діють живі люди? Ок. Живі люди так не роблять? Значить, переписуємо. Хто може навчити? Та, власне, будь-хто з майстрів – від Франка з Булгаковим до Салковського з Пратчетом. Особливо варто подивитися, як всі вони роблять другорядних персонажів – тут оживлення є виразнішим і наочнішим, вчитися легше.

7. Епізоди

Ще одна суттєва помилка, яку, на щастя, виправити легше, ніж решту. Дуже часто автори сприймають розділ – як цілісний шматок тексту. А розділи бувають досить великими. В результаті читач засинає через пару сторінок навіть за наявності динамічного розвитку подій. Справа тут в тому, що ми сприймаємо будь-яку інформацію порціями, і кількість таких порцій обмежена, а при перевищенні межі сприйняття відключається. У перекладі на мову твору – розділ треба розбивати на епізоди, на окремі сцени, між сценами викидати несуттєву інформацію (вона є зрозумілою, отже, нудною), а самі сцени прописувати за тим же принципом, що й весь твір – тобто у сцені має бути початок-фінал. Розвиток і акцент (міні-кульмінація). Так, тут доведеться пройти по всьому твору від початку до кінця – але воно того варте. Розбивка на епізоди робить твір стрункішим і яскравішим. В кого вчитися, як це робити? Ну наприклад, в Пратчета.

8. Фактаж.

Фактологічні помилки – це те, що може перетворити ваш гарний і продуманий, вистражданий твір на веселу комедію. Тобто бажано, аби ви знали в деталях, про що пишете – від загальних рис до суттєвих дрібниць. Але все знати

неможливо. Тут допоможуть бета-рідери, особливо якщо вони спеціалісти з певної епохи, явища чи проблеми. Якщо вони профі, то всі їхні зауваження слід врахувати й виправити помилки. Інша проблема – зайва деталізація. Як зрозуміти, коли варто зупинитися, описуючи те чи інше у творі? Дивись усі попередні пункти: якщо ця інформація працює на ідею, персонажа, інтригу чи є важливою для фону – ок, пишемо. Не потрібна – краще прибрати.

9. Стилїстика

Останній, але чи не найважчий етап роботи – допилювання напильником. Тож перед тим, як сідати за останню стилістичну доробку, варто зробити чималий відпочинок, «забути» власний текст. А також приготуватися дивитися на нього як на чужий. Як на такий, що підлягає нещадній правці, як би не хотілося красиво закрутити речення.

Що ми маємо зробити на цьому етапі, аби читач і редактор впевнилися, що навіть попри недоліки, наш текст вартий їхньої уваги та емоцій? Підкрутити контрастність. Тобто епізоди важливі – мають сяяти діамантами, а основний текст ці діаманти не має забивати.

Отже, по-перше, перераховуємо епізоди-діаманти. Вони в нас уже написані класно, динамічно, ми їх не чіпаємо. По-друге – у решті тексту (крім діалогів) зосереджуємо увагу на кожному реченні. Ці речення мають бути написані якомога простіше. Настільки, наскільки ви можете. Так просто, як ви говорите. Якщо ви вголос не можете промовити речення й заплутуєтесь у ньому, воно мусить нещадно правитися.

Основа твору – це розповідь, і наразі ця розповідь має бути простою і чіткою, аби коштовне каміння інших епізодів не загубилося серед безладу. Далі, з досвідом, з експериментами, приходитиме майстерність викладу, і ця вимога стане несуттєвою. Але починати автору слід саме з простого тексту. Інакше читач чи редактор просто заплутуються в скалічених словах. Хіба воно нам треба?

Звісно, це багато роботи, ви втомилися, сил по кілька разів переписувати вже написаний роман нема. Але іншого варіанту, крім як учитися й писати, писати й учитися, в автора нема. Всі проходять цим шляхом, і всім на початку важко. Але далі стане легше – і переписувати доведеться не 10 разів, а, може лише п'ять.

Що можна ще додати насамкінець, аби підтримати автора на його нелегкому шляху? Нелегкість шляху – це почасти проблема психологічна. А психологічні теми краще розбирати з психологами – в них багато досвіду, який письменнику стане у пригоді як самому, так і для творчого процесу.

Автор

Юлія Оскольська народилася в містечку Стаханов Луганської області, наразі мешкає в Києві. Літературний редактор, кандидат філологічних наук. Закінчила Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова. Працювала у видавництвах «Зелений пес» та «Surkov Publisher». Співавтор літкурсу «ЖИТТЯ – ЯК ТЕКСТ, у тексті – як у житті», розробленого разом із психологом Андрієм Новосолом. Також захоплюється хендмейдом й творить прикраси зі шкіри, бусин та каміння.

Виправляємо ПОМИЛКИ початківця: СЛОВО ПСИХОЛОГА

Тож ми з'ясували, що треба робити і на що звертати увагу у тексті. Тепер звернімо увагу на себе. Що відбувається, коли ми отримуємо відмову та критику? Як ми реагуємо, що відчуваємо, що хочеться зробити? Подеколи це приголомшує, демотивує так, що просто опускаються руки і вже не хочеться нічого робити. Подеколи — дратує та лютить, і виправляти все одно вже нічого не хочеться. Результат один: хоч ми і знаємо, що і як вдосконалити у тексті, але він так і лишається недоробленим. Погляньмо на типові реакції, які можуть стати нам на заваді.

Образа та приниження

Автор утотожнюється з твором — і це природно, бо ж у тексті розгортаються суттєві частки нашої душі. Будь-яка оцінка твору несвідомо сприймається на власний рахунок. Це не просто мій твір повернули з редакції — це розкритикували та відштовхнули мене самого! Плюнули в мої щирі почуття, поштрикали пальцями в болючі місця, які я наважився розкрити! Сам того не помічаючи, я вбачаю у відповіді редактора не зауваження до тексту, а образливі відгуки. Особливо якщо редактор не надто силкувався пом'якшити свої слова.

Що робити: по-перше, зробіть паузу. Займіться чимось іншим, чимось приємним чи хоча б нейтральним, але аж ніяк не пов'язаним із письменницьким процесом. (Це взагалі універсальний найперший крок, коли треба відокремити емоції від змісту). Тепер уявіть, що це лист не від редактора до вас, а від одного літературного персонажа до іншого. Виберіть дві персони, які напевно ставляться

одне до одного з пошаною, повагою та доброзичливістю. Можливо, ті персонажі знайдуться прямо у вашому власному тексті, можливо — серед ваших улюблених творів, а можна вигадати й нових спеціально на цей випадок. Тепер переписіть отриманий лист так, щоб зберегти усю суттєву інформацію, а мову, тон, стиль замінити на відповідні до обраних персонажів. Переписали? Знов зробіть паузу, а потім перечитайте те, що вийшло.

Безнадія та розпач

Якось так вийшло, що окремі зауваження вирости у вашій уяві до велетенських розмірів і затьмарили увесь ваш текст. Вам здається, що геть усе у вашому творі ні на що не придатне, все погане, там нема чого виправляти, а треба усе цілком викинути.

Що робити (після паузи): відкладіть відповідь редактора. Ретельно напишіть повний список усіх цеглинок, з яких побудований ваш твір. Ідеї, почуття, елементи композиції, стиль, персонажі, конфлікти, виразні засоби – усе, що ви знаєте, що заклали до твору, що вирізняєте в ньому. Тепер покладіть поруч відповідь та повідмічайте у своєму списку усе, що редактор розкритикував. Не може бути, щоб критика зачепила тотально усе; щось лишилося поза увагою. Тож допишіть до кожного непоміченого пункту щось схвальне. Редактор відкинув формат та поскаржився на непророблених персонажів? Тоді допишіть у своєму списку: ідея твору – бездоганна, конфлікт – обґрунтований, кульмінація – реалістична тощо. Не сперечайтесь з редактором там, де він сказав щось негативне, підтримайте себе у тому, що він мовчки оминув. Тепер перемішайте отриману критику зі своїми оцінками і напишіть собі сумарного листа, де будуть і критика, і підтримка. Важливо, щоб лист розпочинався і закінчувався підтримкою, а критику розкидайте всередині. Вийде такий собі складний бутерброд з гіркуватими шматочками, але в цілому смачний та поживний.

Шкода, розгубленість та заперечення

Ви згодні з критикою та відокремлюєте зауваження від вдалих частин, але що робити? Від вас вимагають змінити саме те, що ви вважаєте найсуттєвішим у творі! Якщо зробити усе за рекомендаціями, то ваш унікальний та самобутній текст перетвориться у щось сіреньке та пересічне, зникне посеред тисяч інших, які вже всім набридли! Це неможливо!

Що робити: визнайте, що ви створили щось аж настільки непересічне, що мало хто здатний це оцінити. Але ж ви прагнете загального визнання? Тоді потрібно обдурити оту загальну аудиторію та вмовити їх з'їсти вашу страву під іншим соусом. Не треба кидатися перероблювати усе відразу. Візьміть будь-яке одне зауваження з рецензії, і попрацюйте тільки з ним. Забудьте про інше: все інше у вас вже чудове, твір потерпає тільки від одного цього недоліку. Подумайте, що і як потрібно мінімально переробити, щоб задовольнити вимогу; а що можна додати до твору, як фігу в кармані, щоб і недолік виправити, і вашу улюблену деталь все одно десь приховати, але натякнути про неї. Зробили? Зробіть паузу та беріть наступне одне зауваження. Повторюйте ці операції, доки критика не закінчиться. Тепер перечитайте твір. Чи не став він ще кращим та глибшим, доступним і широкому загалу, і витонченим цінувальникам?

Страх оцінювання

Інший випадок: ви й самі були не дуже певні, що створили щось путнє, а тепер, отримавши критику, вбачаєте усюди недоліки. Це просто блокує всяку роботу: ще нічого не зроблено, а ви заздалегідь вже чуєте критику та зневагу. Не вийде, нема сенсу щось робити...

Що робити: вам вкрай потрібна підтримка та добрі відгуки, які ви здатні почути та прийняти. Якщо у вас є добрі друзі, чийм словам ви вірите, – чудово! Йдіть до них, нехай вони чесно та відверто дадуть вам різноманітний зворотній зв'язок, найкраще у формі того бутерброду, який ми робили вище, починаючи та закінчуючи підтримкою, і всередині про неї теж не забуваючи. А що ж робити, коли

таких друзів обмаль чи їхніх відгуків не досить? Що ж. Робимо паузу та вирішуємо: публікуватися ще рано. Потім – обов'язково, але ще не зараз. Поки що пишемо в стіл. Є недоліки? Гаразд, доробимо усе і покладемо в шухляду бездоганий твір. Ні, нікому його не покажемо, жодного шансу критикам! Напишемо просто заради бажання створити щось нове й чудове. І – до шухляди. Нехай відлежить там пару місяців чи рік. Потім дістаньте його і перечитайте, вже підзабувши та відокремившись від твору. Просто як читач. Якщо сподобається, тоді й опублікуєте цей рукопис, знайдений у шухляді.

Шалений оптимізм

Гоп-ца-ца, усі правки зроблені, всі зауваження опрацьовані, тепер мій твір бездоганий, його вже точно приймуть! Відсилаєте, чекаєте на відповідь... і ой. Знову відмова, знову зауваження. Цьому краю не буде! Повертаємося до негативних переживань і внутрішньої боротьби, аж доки не втратимо надію.

Що робити: еге ж, паузу. Пострибати та порадіти, закінчивши роботу і побачивши, що це добре – це святе. Не стримуйте себе, пострибайте та відсвяткуйте, як заманеться. Тільки не надсилайте твір до редакції у цьому стані. Почекайте. Нехай він полежить, поки у вас не скінчиться ейфорія. Тоді уявіть себе суворим редактором та вередливим критичним читачем, і перечитайте твір у цьому стані. Найкраще, якщо у вас після того святкування ще похмілля та головний біль. Не дайте якомусь редактору шансу помітити недоліки раніше за вас! Прискіпливо переберіть усі вимоги, передивіться деталі, розкритикуйте усе вщент. Тепер зробіть паузу і виправте усе, що помітили. Потім дайте друзям почитати. Послухайте, що вони скажуть. Виправте зауваження, з якими згодні. Ось тепер можна і надсилати. Нехай той редактор знову вередує, ви його все одно передавате. Поступово.

Слово Автор

Андрій Новосьолов — гештальт-терапевт, клінічний психолог, ведучий терапевтичних груп. Закінчив НТУУ «Київський політехнічний інститут» (за напрямком прикладна математика) та Київський Інститут сучасної психології та психотерапії (за напрямком клінічна психологія). Разом із редактором Юлією Оскольською співавтор літкурсу «ЖИТТЯ – ЯК ТЕКСТ, у тексті — як у житті».

ВІН –
ТАКИЙ-СОБІ
ДРАКОН, АБО
"РИТУАЛ"
ШРЕДІНГЕРА

Назва:

Він — дракон

Оригінальна назва:

Он — дракон

У головних ролях:

Матвій Ликов, Марія Поезжаєва

Режисер:

Індар Джендубаєв

Країна:

Росія

Рік

2015

За мотивами:

«Ритуал» Марини та Сергія Дяченків

Жанр:

Фентезі, мелодрама

Якось, прогулюючись по «Книгарні Є», я підійшла до стенду українського фентезі. Поруч двоє дівчат щось бурхливо обговорювали. Предметом диспуту стала книжка «Ритуал» Дяченків як подарунок для хлопця. Одна дівчина стверджувала, що їй самій цю книжку подарував коханий, тож хлопцям вона має сподобатись. Інша стверджувала, що казка про принцесу й дракона більше підійде її молодшій сестрі.

Втручатися в діалог я не стала, та все ж прийшла додому і загуглила думку соціуму. Порад, кому читати «Ритуал», не знайшла, зате наштовхнулася на новину, що от-от має вийти фільм за мотивами цього роману з інтригуючою назвою: «Він — дракон».

На фільм я, звичайно, пішла. А от що з цього вийшло — читайте далі.

МОВА ШРЕДІНГЕРА

Уже стоячи в черзі за квитком, де-не-де люди вигукували фрази на кшталт: «Та ні, воно російське» або «Та ну, воно російською мовою». Причому казали тією ж російською мовою. Хто ще не чув — так, фільм показували мовою оригіналу з українськими субтитрами. Але, незважаючи на політичну ситуацію, мистецтво є мистецтвом. І в книжках, і в екранізаціях важливе не те, якої національності людина створила цей продукт, а те, чи несе він хоч якусь для нас цінність. Тож для тих, кого зупиняє від перегляду цього фільму лише країна-виробник, хочеться сказати, що це не найголовніша ознака якості фільмів.

СЮЖЕТ ШРЕДІНГЕРА

Навіть в анотації говориться, що фільм знятий за мотивами «Ритуалу». Так от, це нахабна брехня. Від «Ритуалу» там залишений лише факт вполювання принцеси, рани від драконячих кігтів, лицар, який поїхав рятувати принцесу, і позитивне ставлення принцеси (точніше, в цьому випадку княжни) до дракона. Крапка. На цьому схожість закінчується. Фільм і книга — два абсолютно окремих твори, в яких відрізняється все: від локації до власне подій. Якщо ви чекали екранізації книги — мусите розчаруватися. Але як окремий твір «Він — дракон» абсолютно склався: в ньому є зав'язка, розвиток подій, кульмінація і розв'язка. Слово «ритуал» там взагалі з'являється десь по закінченню першої години фільму. Сам сюжет не те що не дублюється, він просто торкається абсолютно інших тем і являє собою щось зовсім нове.

АКТОРИ ШРЕДІНГЕРА

Тим, хто вважає себе прискіпливим до акторського складу фільмів/серіалів/тощо, навряд чи сподобаються головні герої. Мирослава — Марія Поєзжаєва — награв так, ніби то остання роль її життя. Оператори, мабуть, дуже люблять її обличчя, тому що крупні плани княжни займають доволі багато екранного часу. Та і сам персонаж своєю тупістю на початку, потім ніби дорослішанням, але зрештою підступністю викликає двоякі почуття. Дракон — Матвій Ликов — має дуже дивний акцент, за що княжна дає йому «заморське ім'я». Хоча, в цілому, Дракон йому вдався. Інші персонажі були абсолютно на своєму місці. Від Ігоря (нареченого княжни) віяло скандинавськими нотками, але гарнює личко не позбавляє його ненависті глядача.

Окремо хотілося б взяти діалоги. Спочатку здавалося, що такого, фільм як фільм, але часом діалоги настільки торкаються вашої душі і підходять тим, в чий вуста вони вкладені, що викликають багато-багато позитивних емоцій і бажання когось обійняти.

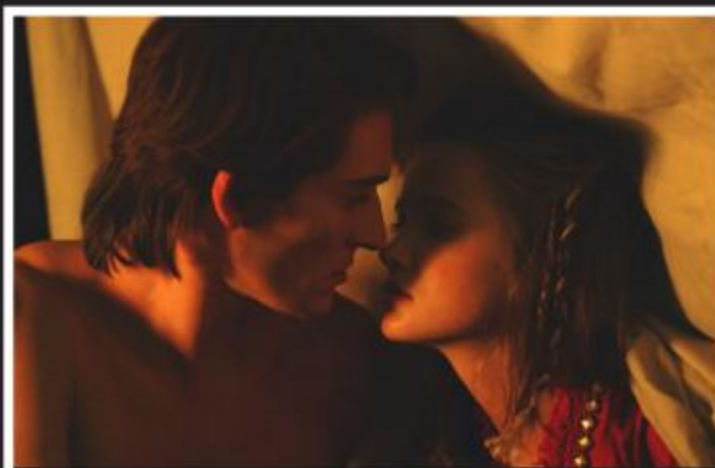
МУЗИКА ШРЕДІНГЕРА

Є надзвичайно багато людей, які зневажливо, а то і з ненавистю ставляться до усієї поп-музики, текст якої вони розуміють. Саундтреки до «Він — дракон» переважно теж викликають відверте роздратування, і хочеться попросити прикрутити музику. Але дві основні пісні — колискова і ритуальна — тривожать до трепоту власне текстом і як вони прив'язані за сюжетом. Сказати, що OST абсолютно провальний чи абсолютно хороший, — неможливо. Ви зробите свій власний висновок, лише переглянувши фільм.

ВИСНОВОК ШРЕДІНГЕРА

Дуже гарна графіка, зокрема пейзажі, заморочені костюми, несподівані повороти сюжету. Якщо ви будете радити персонажам, що їм робити, скоріш за все, вони почують. Водночас очікувана й неочікувана розв'язка. А ще нестримне бажання обійняти, зателефонувати тому, кого любиш, або й навіть освідчитися в коханні (залежно від вашої сентиментальності) вам забезпечено. Дивитися «Він — дракон» чи проігнорувати — теж вирішувати тільки вам. І перефразовуючи найстаршого з персонажів: «Слухайте лише те, що вам каже ваше серце».

Світлана КОЛІНЬКО

Крізь час

Наприкінці серпня в Японії відбулася прем'єра нового анімаційного фільму **Макото Шінкая**, режисера, чие ім'я уже звучить поряд із Хаяо Міядзакі. «Вона та її кіт», «Голос із далекої зірки», «5 сантиметрів за секунду», «Діти, які женуться за зорями», «Сад слів» — це все його роботи та ще кілька цікавих мальованих реклам і відеоігр. **«Твоє ім'я»** — чи краще сказати «Як тебе звать?..» — за місяць зібрало понад 10 більйонів ен у прокаті і продовжує здобувати прихильників по всьому світу. То чим же вразив японець на цей раз?

Твоє ім'я (2016)

Kimī no na wa...

Сюжет, як і в попередніх фільмах Шінкая, розповідає про кохання юнака і дівчини. Міцуха Міямідзу мешкає у віддаленому містечку і мріє в наступному житті переродитися токійським хлопцем. У неї є проблеми в сім'ї, вона живе у храмі з молодшою сестрою та бабусею, де вчиться бути міко, жрицею. Одного дня її бажання збувається — вона опиняється в тілі Такі Тачібани з Токіо і проживає день столичного школяра, коли сам Такі переноситься до її містечка. Спершу підлітки гадають, що це всього лише сон, та й спогади про інше життя швидко розчиняються, але потім, коли обміни продовжують повторюватися, усвідомлюють, що це по-справжньому. Вони домовляються вести щоденник про свої дії, доки не з'ясують причину.

Історія тече неспішно, але дуже щиро. Повсякдення Шінкая таке, що ти мимоволі усміхаєшся, спостерігаючи за головними героями. Гумор легкий, ненав'язливий, подекуди специфічний, як-от у момент з різними «я» в японській мові. Є сцени-мовчанки і «застиганки», які змушують зосередитися на миті та затамувати подих.

Але, звісно, тілами Міцуха з Такі помінялися не просто так. Це явище виникло через комету, яка тоді пролітала повз Землю і зруйнувала дощенту містечко дівчини. Коли обміни тіл припиняються, хлопець намагається відшукати Міцуху та виявляє, що та вже три роки як мертва. Але існує шанс повернутися в минуле і попередити людей.

Міфологічна складова, можливо, не настільки яскрава, як в роботах «Гіблі», але все ж чудово

ЗА НИТКОЮ

продумана, і уважний глядач знайде, за що зачепитися. Жінки роду Міямідзу слугують божеству Мусубі та плетуть куміхімо, традиційні шнурки. Тому тим, хто вперше планує дивитися цей фільм, рекомендую уважніше прислухатися до бабусі:

«Мусубі означає сплетіння ниток і сплетіння життів людей. І навіть сам плін часу — то Мусубі. Тому плетені шнурки, які ми робимо, — це божий дарунок. У них відображена сама суть плину часу. Нитки сплітаються і набувають форму. Скручуються, переплутуються, іноді рвуться, але потім сплітаються наново. Це і є Мусубі. І він же — час».

Цікаво, що навіть назва містечка Міцухи — Ітоморі — означає «нитка-захисник». Шнурок, яким вона підв'язує волосся, опиняється на руці Такі як талісман і нагадування, а також виступає об'єднавчою ланкою між ними обома. Він допомагає їм не розминутися у часі та побачити одне одного під час каватаре-докі (досл. «хто це?»), сутінків, у «час, коли обриси світу розпливаються і можна зустріти духів».

Інший помітний момент — це те, що найперше герої забувають імена. Ім'я в усіх культурах має особливе значення. Побутують вірування, що знаючи його, можна здобути владу над людиною. Але в цьому випадку воно уособлює спогади: із забуттям імені втрачаються і всі згадки про його власника. Тому герої Шінкая так засмучуються, коли не можуть згадати імена, адже разом із тим забувають одне про одного. Також можна додати, що спогади є платою за такий обмін тілами та можливість обманути долю.

Що ж до мальовки, то окрасою всього аніме є пейзажі та різні локації. Дуже гарно зображується гра світла, долина, комета. На великому екрані має відкриватися фантастичний вид. Доповнюється це приємними музичними вставками. Саме так, не фоновими саундтреками, а вставками, які теж є частиною сюжету. Пісні виконані гуртом «Radwimps» у стилі найкращої японської алтернативки.

Тому такий ажіотаж довкола «Твого голосу» є цілком виправданим. Знищення містечка кометою також є відголоском великого тохокуського землетрусу 2011 року, під час якого загинуло багато людей, що актуалізувало події в аніме. Зараз у планах Шінкая принаймні ще два фільми, і фанати з радістю відзначають, що з кожною роботою режисер росте. Хтозна, можливо, саме зараз ми з вами і справді спостерігаємо за ростом нового Міядзакі?

Оксана ПРОНЬКО

ЯК

ЗАВОЮОВАТИ

ЗООТРОПОЛІ

C

«Страх – це єдине, чого треба боятися».
з м/ф «Зоотрополіс»

Тизерами майбутнього анімаційного фільму нас почали тішити ще влітку. З тих же коротеньких тизерів ми дізнались, що все відбувається в мегаполісі під назвою **Зоотрополіс**. Фільм про фантастичний звіриний світ, де всі тварини, незалежно від того, хижаки вони чи травоядні, досягли певної гармонії і вибудували свою цивілізацію.

Велике місто. Мегаполіс. Це те середовище, де народжуються, втілюються або ж вмирають великі, середні, маленькі й мацюпусінські мрії. І в це неймовірне місце, сповнене дивовижних краєвидів, різноманіття культур і націй, звичаїв і традицій, мріє потрапити кроличка Джуді Гобс (Джинніфер Гудвін). На диво, ця юна панянка мріє не аби про що, а про роботу поліцейською. Мрії – не надто проста річ. Зазвичай, щоб дотянутись до них, треба подолати тернистий шлях. А на шляху можуть траплятися такі важкі речі, як нерозуміння батьків, надто суворі наставники і начальники-самодури. Наша героїня цілеспрямовано долає всі перешкоди і потрапляє до омріяного міста, де, як вона гадає, перед нею відкриті всі двері, вікна і навіть квартирки. Але ні. Не все так просто. Важкі обставини доводиться долати знову й знову, знову й знову. На щастя або ж ні, доля дарує Джуді знайомство з Ніком Крутихвостом (Джейсон Бейтман), хитрим лисом-шахраєм, обвинуваченим у злочині, якого він не скоював. Перед двома напарниками, які такими стали випадково, стоїть завдання розслідувати чудернацьке перетвілення хижаків на диких звірів. Залишається сподіватися, що у них все вдасться.

Дуже важливо, що творці фільму не стільки тішать нас крутим сюжетом, а скільки намагаються показати, що для того, аби реалізувати себе та побудувати гармонійний світ, треба багато й наполегливо працювати. Так, Леадор Левогрив (Дж. К. Сіммонс) – мер Зоотрополіса, неодноразово повторює девіз міста «У Зоотрополісі хто завгодно може стати ким завгодно».

Не можна не відзначити, які неймовірно мімішні жителі міста! Милість усіх героїв просто зашкалює, незважаючи на те, що всі вони такі несхожі. І майже всі встигають показати себе навіть за кілька секунд екранного часу. Взяти хоча б Бенджаміна Шкрябогриза (Нейт Торренс). Здавалося б, суворий гепард. А насправді пухкенький любитель пончиків, творчості співачки Газель та добряк, готовий протягти лапу допомоги (часто липку від тих же пончиків) ближньому.

Назва:

Зоотрополіс

Оригінальна назва:

Zootopia

Кінокомпанія:

Walt Disney Animation Studios

Режисери:

Байрон Говард, Річ Мур, Джаред Буш

Країна:

США

Рік

2016

Сценаристи:

Джаред Буш, Філ Джонстон

Жанр:

Анімація, комедія

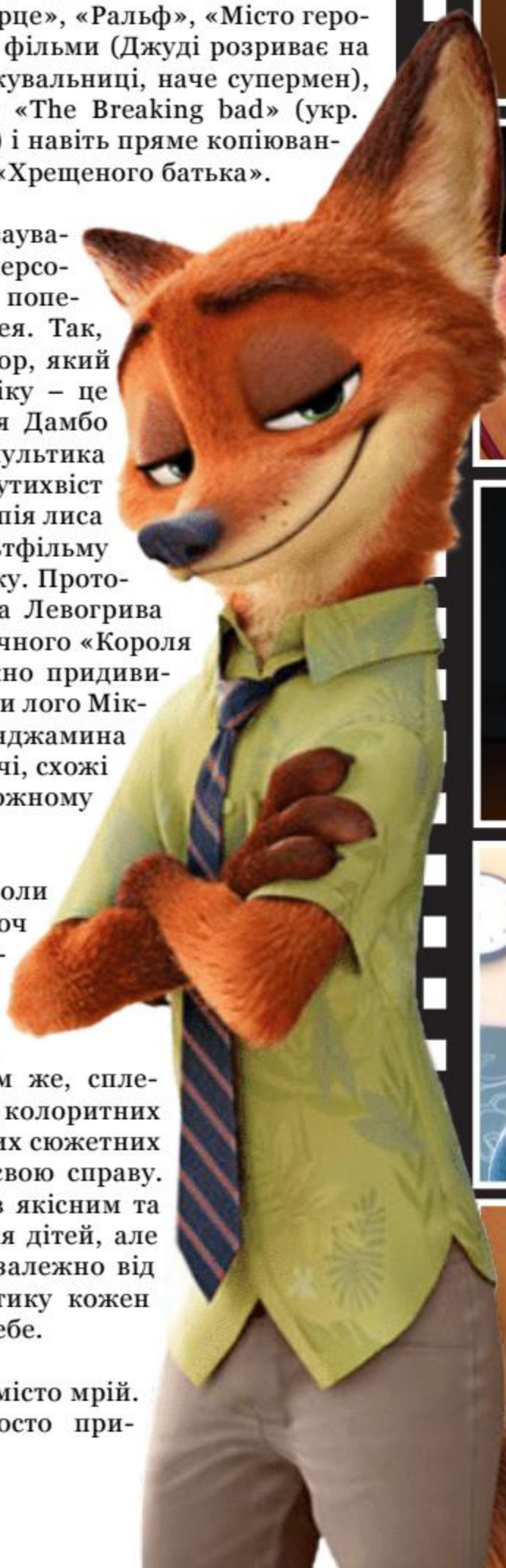
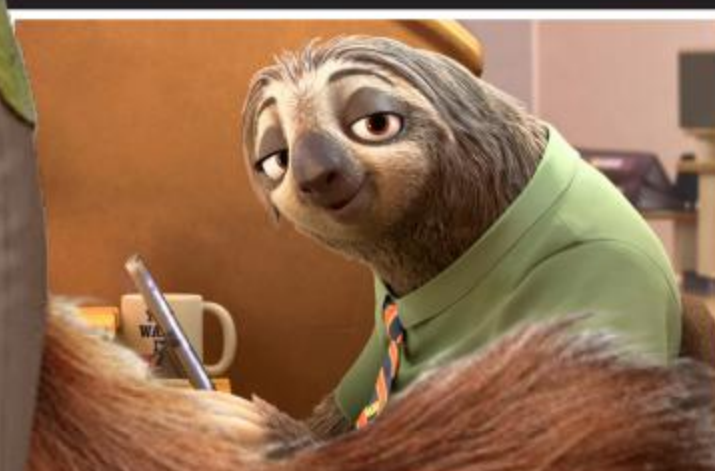
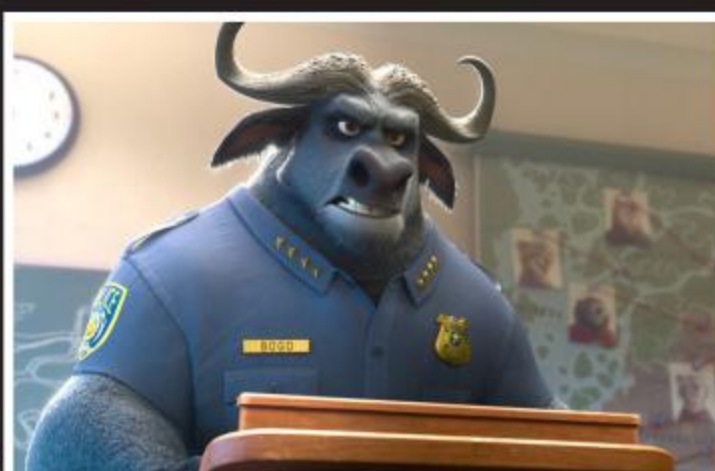
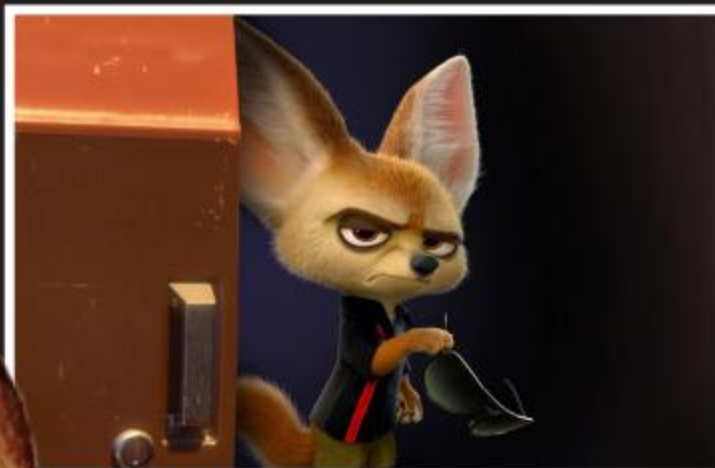
Мультфільм переповнений дуже смішними і справді дотепними жартами. Але не варто сприймати його лише як дитячий мультик. Це серйозний анімаційний фільм, який розкриває багато суспільних проблем: дискримінація, стереотипи, забобони, жорстокість до тих, хто чимось вирізняється з-поміж інших. Режисери Байрон Говард («Рапунцель: Заплутана історія») та Річ Мур («Ральф») намагаються показати, що цей світ далеко не ідеальний. А навпаки, багато в чому схожий на наш.

Окрім всього, у мультику колосальна кількість відсилок на поп-культуру. І постери з «Зоряними війнами», і згадки про різні анімаційні фільми Діснея («Холодне серце», «Ральф», «Місто героїв»), супергеройські фільми (Джуді розриває на грудях накидку паркувальниці, наче супермен), відсилка до серіалу «The Breaking bad» (укр. «Пуститися берега») і навіть пряме копіювання дона Корлеоне з «Хрещеного батька».

Окремо варто зауважити, що багато персонажів розроблені з попередніх образів Діснея. Так, слон Джамбо Джуніор, який продав морозиво Ніку – це відсилка на слоненя Дамбо з однойменного мультика Діснея. А сам Нік Крутихвіст – це майже повна копія лиса Робіна Гуда з мультфільму «Робін Гуд» 1973 року. Прототипом мера Леадора Левогрива став Муфаса з класичного «Короля лева». А якщо уважно придивитися, можна помітити лого Міккі Мауса на щоці Бенджаміна Шкрябогриза. До речі, схожі лого є майже в кожному мультику Діснея.

Дія фільму рідко коли була нудною, хоч місцями могло здатися, ніби все трохи затягнуто. Але лише місцями і на якусь мить. Загалом же, сплетіння крутих жартів, колоритних персонажів та цікавих сюжетних поворотів зробило свою справу. Мультфільм вийшов якісним та цікавим не лише для дітей, але й для дорослих. Незалежно від віку, в цьому мультику кожен віднайде щось для себе.

Зоотрополіс – це місто мрій. Дизайн фільму просто при-

голомшливий, бо все таке яскраве, багатогранне й кольорове. Так, дизайн міста повторює дизайн з фільму «Земля майбутнього» 2015 року. Тільки там все набагато прозаїчніше та сіріше. А Зоотрополіс – це такий собі Нью-Йорк, тут мирні хом'яки спокійно ходять на роботу, землерийки купують леопардові лосини, мафіозний клан збирає борги, а лінивці приймають містян у державних муніципальних службах. Але яким би багатогранним нам не здавався Нью-Йорк, Зоотрополіс перевершує його у мільйон разів. Адже на півночі тут в буквальному сенсі мороз та крижаний холод, на півдні – тропіки і джунгі. І все це настільки талановито промальовано, що складається враження, ніби й справді можна так швидко й легко перебраться в цей мальовничий Зоотрополіс.

Музичний супровід – це ще одна чудово продумала сторона фільму. Музика супроводжує героїв всюди. І всюди вона доречна до конкретної ситуації. Співачка Газель (Шакіра) – це той символ надії і натхнення, який так потрібен всім.

Не можу не сказати про чудовий український дубляж. Жарти адаптовані до нашої публіки. Голоси, які проймають, смішать, зворушують, надихають. І дивовижний голос Злати Огневич, яка співала за Газель, захоплює та заворожує. Адже

не дарма кажуть, що українська мова дуже милозвучна. Під час перегляду мультика я в цьому ще раз переконалась.

Мультик настільки багатогранний, що хочеться передивитися його ще раз, аби розгледіти всі моменти, які пройшли повз увагу при первинному перегляді. Сподіватимемося, що така дивовижна історія матиме продовження. А, можливо, навіть не одне. Адже, за результатами українського бокс-офісу, картина «Зоотрополіс» стала рекордсменом серед анімаційних фільмів в Україні!

Отже, щоб завоювати велике місто, треба лише бути цілеспрямованим створінням. Байдуже, чи ти великий і сильний лев, чи маленька кроличка. Головне – що ти носиш в своїй душі. А найкраще, щоб там зберігались добро, любов і величезна сила духу. Тоді велике місто обов'язково підкориться. Адже єдине, чого справді варто боятися – це сам страх. Перегляньте мультфільм. Гарантую, що нудно не буде. А натомість буде весело, місцями сумно і неодмінно дуже повчально.

Наталія АНДРІЙЧЕНКО

Play
the music

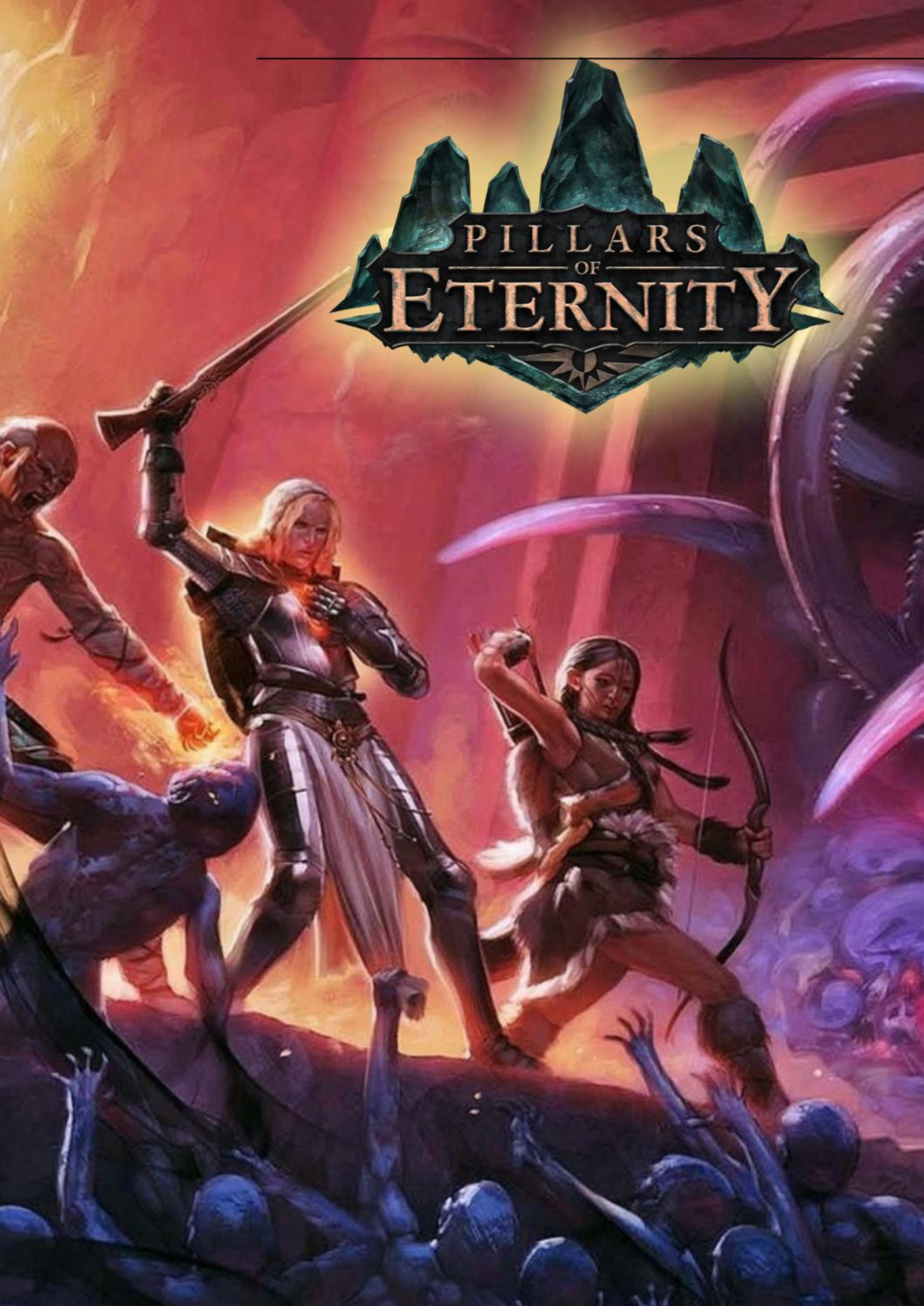
ЩО? Ізометрична рольова гра «старої школи» із глибоким фентезійним світом від Obsidian Entertainment.

КОМУ? Поціновувачам якісних RPG та хороших історій.

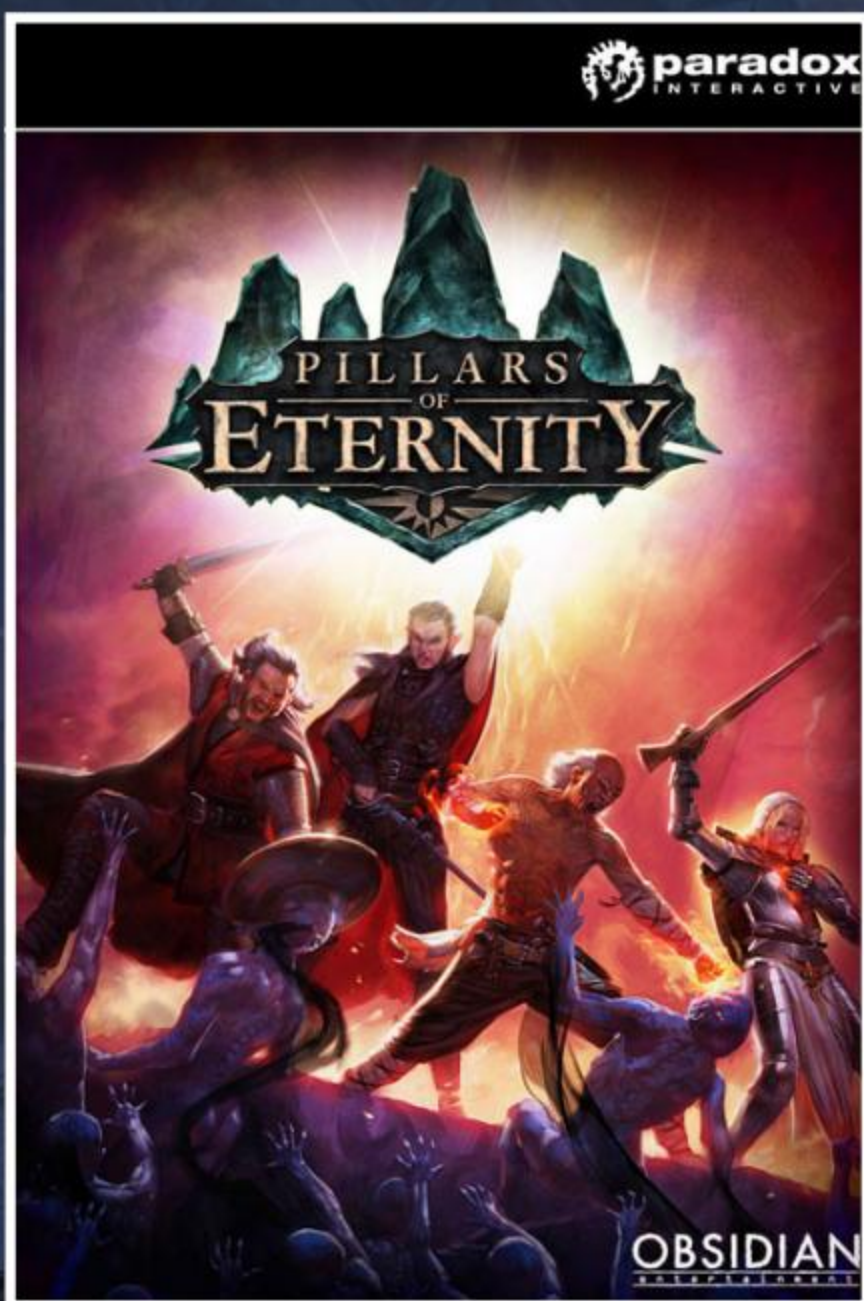
ДЕ? Windows, Mac OS X, SteamOS + Linux.

PILLARS OF ETERNITY

“Саме так повинна починатись справжня пригода!” — думаєш собі, сидячи із напівроззявленим ротом через якийсь мізер часу, що пройшов після прохання зібрати трохи ягід. Таке з першого погляду тривіальне завдання не упускає можливості перевернути життя головного героя з ніг на голову і кинути його у вир подій, де за кожним поворотом чигає небезпека. Якщо подібне неподобство — саме те, чого ви давно чекаєте, тоді ласкаво просимо поринути у круговерть *Pillars of Eternity*.

Сама забавка — це олдскульна ізометрична RPG, яка, мов та вертихвістка, вміло грає на ваших слабкостях: викликати непереборну ностальгію, заінтригувати детальним фентезі-всесвітом, спокусити динамічною подачею історії і не відпускати до самого кінця. Роблячи невелику ремарку, не можна не згадати, що гра від Obsidian Entertainment побачила світ завдяки щедрій допомозі фанатів, які підтримали кампанію по збору коштів на краудфандинговій платформі Kickstarter. Близько 74 тисяч користувачів майже вчетверо перевищили потрібну для розробки суму та зібрали \$4 000 000.

«Найсмачнішою» частиною *Pillars*’ів є рольова складова. Гра зустрине вас детальним редактором персонажа, де ви зможете вибрати расу, клас, культурні вподобання, підібрати минуле героя та підрихтувати ще ряд параметрів. Поряд із класичними архетипами, як то спритний ельф-лучник чи суворий вуйко-воїн™, можна обрати і більш екзотичні варіанти, як ось істоту із раси Богоподібних із вміннями контролювати розум чи навіть впливати на душі оточуючих.

Назва:

Pillars of Eternity

Розробник:

Obsidian Entertainment

Видавець:

Paradox Interactive

Країна:

США

Рік:

2015

Жанр:

рольова гра

ОС:

Microsoft Windows, Mac OS X, SteamOS, Linux

Рухій:

Unity

Саме такі доволі ілюзорні матерії є важливою частиною ігрового всесвіту та конкретно головної сюжетної лінії, адже потрапивши не в те місце і не в той час (класика!) герой стає свідком протиприродного ритуалу таємничих культистів, які буквально виривають душі з тіл за допомогою хитромудрого пристрою, спадщини древньої цивілізації. Загадкові події не проходять безслідно для нашого героя, відкриваючи в ньому вміння напряду взаємодіяти з людськими душами. Все б нічого, але постійні фантомні примари та періодичні втрати відчуття реальності загрожують звести з розуму. Залишається один вихід — знайти ватажка культу, щоб припинити цю непрохану маячню.

Звісно, легкою прогулянкою тут і не пахне, особливо коли ви починаєте знаходити натяки на зв'язок своїх нових талантів із мерзеним прокляттям — Чумою Пустонароджених (Hollowborn Plague), що призводить до народження немовлят без душі, залишаючи лише пусту оболонку, примарну подобу живої людини.

До прокачування персонажа на протязі всієї гри потрібно відноситись із максимальною ретельністю, адже його характеристики враховуються не тільки в боях із супротивниками, але і в діалогах, що робить останніх дуже розмаїтими, а ігрові ситуації — варіативними та непередбачуваними. Ви можете бути доброзичливим, справедливим, чесним чи навпаки — егоїстичним брехуном. В будь-якому випадку, набуті якості дозволяють отримати доступ до нових варіацій у бесідах. Наприклад, вчасне вивчення древньої мови може запобігти конфлікту із могутнім супротивником, а зважене та обережне спілкування з істотами, що лишень хвилину назад були готові розірвати вас на шматки — до появи нових союзників.

Тут варто зазначити, що далеко не все у світі “Стовпів Вічності” можна поділити на біле та чорне. Вам доведеться не раз користуватись принципом “ворог мого ворога — мій друг”, а хибно витлумачені події будуть мати відповідний результат. Із самого початку гра дає зрозуміти, що ніхто з тобою панькатися не буде: прийняв рішення — будь ласкавий зціпити зуби і відповідати за наслідки. Переміг поганих хлопців? Ніхто не застрахований, що на їхнє місце не прийде ще гірша потороч.

Подібні дилеми можуть виникнути і при наборі нових супутників до власної команди-мрії, які, попри все, будуть незамінними помічниками протягом всіх ваших пригод. Але потрібно і остерегтись — не варто очікувати допомоги виключно від прекрасних принцес та відважних принців. Ваші потенційні товариші — теж люди (і не тільки) із власними мотивами, проблемами та минулим. Це і колишній вояка, що заплутався у своїх переконаннях, і прибацаний бородань, який вдаряється із однієї релігійної крайнощі в іншу, і легковажний мисливець-орлан із власними комплексами. У будь-якому разі є можливість більше дізнатись про свого супутника, допомогти словом чи ділом або просто махнути на нього рукою і, в ліпшому разі, наказати сидіти у власній фортеці та стежити за садком.

В Pillars'ax, як і в деяких інших ролівках (наприклад, Neverwinter Nights чи Dragon Age), ви отримуєте у своє розпорядження щось середнє між маєтком та середньовічним замком, колись впливовим та процвітаючим, а тепер занедбаним (читай — чергові бісові руїни). Щоб привести його до ладу потрібно буде затратити немало часу та коштів (читай — відмовитись від випивки та дівчат, а все до останньої монети вкладати в цю діру). Тільки згодом ви зможете насолодитися всіма перевагами власної оселі, серед яких: надійне місце для відпочинку з бонусами до характеристик, доступ до високооплачуваних контрактів на особливо капосних негідників, можливість відвідати торговця чи прийняти у гості князька-сусіду. Іншою особливістю фортеці є таємничі Безкінечні шляхи Од Нуа, що простягаються у надрах під нею та являють собою інтригуючий ігровий контент у вигляді багаторівневих (але все ж не безкінечних) підземель із безліччю супротивників, грізних босів та вартісних нагород. Найбільш завзятих шукачів пригод чекає зустріч із Володарем Глибин — найскладнішим для подолання ігровим антагоністом, битва з яким неодмінно полоскоче ваші нерви та вимагатиме неабияких зусиль та вмінь. Чи, можливо, ви знайдете спільну мову?

Щодо механіки бою — він відбувається в реальному часі з можливістю використання тактичної паузи, яка повністю призупинить гру (а не сильно її вповільнить, що стало модним останнім часом) і дозволить поміркувати над поточною сутичкою. Кожному з шести підконтрольних персонажів можна віддати наказ застосувати одне з вмінь, змінити позицію чи скористатися певним предметом. Якщо зустріч з типовим противником на низькій складності, в більшості випадків, перетворюється на криваву розправу, влаштовану вами ж, то на високому рівні кожна непродумана дія може стати фатальною.

Важливу роль відіграє оточення і позиціонування — чекайте біди, будучи затиснутими у вузькому проході з аван-

гардом кволих для ближнього бою лучників чи магів. А тому ж, вищезгаданому, Володарю Глибин абсолютно по барабану наскільки у вас круте екіпірування чи багатий бойовий досвід: полінилися грамотно розставити бійців — ваша куча мала буде буквально анігільована та відправлена до праотців.

Pillars of Eternity не може похвалитися вражаючою якістю картинки, але весь двомірний фон, що намальований вручну, вдало передає похмурі настрої, які переважають в оточуючому світі, і створює відповідну атмосферу. У грі більше тридцяти локацій, між якими доведеться регулярно переміщатись туди-сюди, виконуючи завдання. Не самий елегантний спосіб подачі контенту, але при використанні швидких подорожей місцини не встигають сильно набриднути, незважаючи на доволі одноманітний бекграунд “ліс — місто — ліс — село — підземелля”. Якщо ж під час пригод закортить чогось смачненького — не відмовляйте собі у насолоді поласувати, наприклад, омлетом з драконячого яйця. Цей та інші рецепти будуть доступні в меню крафтингу, де, крім смаколиків, можна зайнятися виготовленням магичних сувоїв чи зілля.

Однією з цікавих геймплейних особливостей є система відпочинку, що робить гру привабливішою для рольового відіграшу. При подорожі на своїх двох чи використанні швидких переміщень буде враховуватись затрачений час, який, крім зміни дня та ночі, впливатиме на виснаження ваших підопічних. Із його зростанням будуть падати деякі характеристики героїв та їх вміння відновлюватись після

бойових травм. Втомлені подорожні будуть зрідка натякати вам, що пора вже, чорт забирай, відпочити, а зробити це можна ставши табором десь у глушині (використовуються спеціальні набори хмизу), оплативши кімнату у таверні чи повернувшись до своєї фортеці. У двох останніх випадках можна отримати довготривалі бонуси до характеристик.

На жаль, на цьому згаданий список особливостей закінчується, толком і не розпочавшись. Цю ложку дьогтю я приберіг наостанок — незважаючи на відрив у десятиліття від своїх ідейних попередниць, Pillars of Eternity немає чим здивувати в плані геймплею. Все зроблено якісно, за добре відомими канонами, але освіжити класику чимось дійсно новеньким розробникам чи-то не хотілось, чи-то не вдалось.

В будь-якому випадку, ця обставина є далеко не вирішальною, а тому “Стовпи Вічності” можна сміливо рекомендувати як фанатам олдскульних RPG, так і новачкам у жанрі, які не бояться складнощів. Хороша історія та деталізований всесвіт, безліч додаткових завдань і цікавих персонажів, якісний саундтрек та звук — все це робить Pillars of Eternity однією з найкращих ігор 2015 року.

Тарас ГРИБИК

Падме Амідала

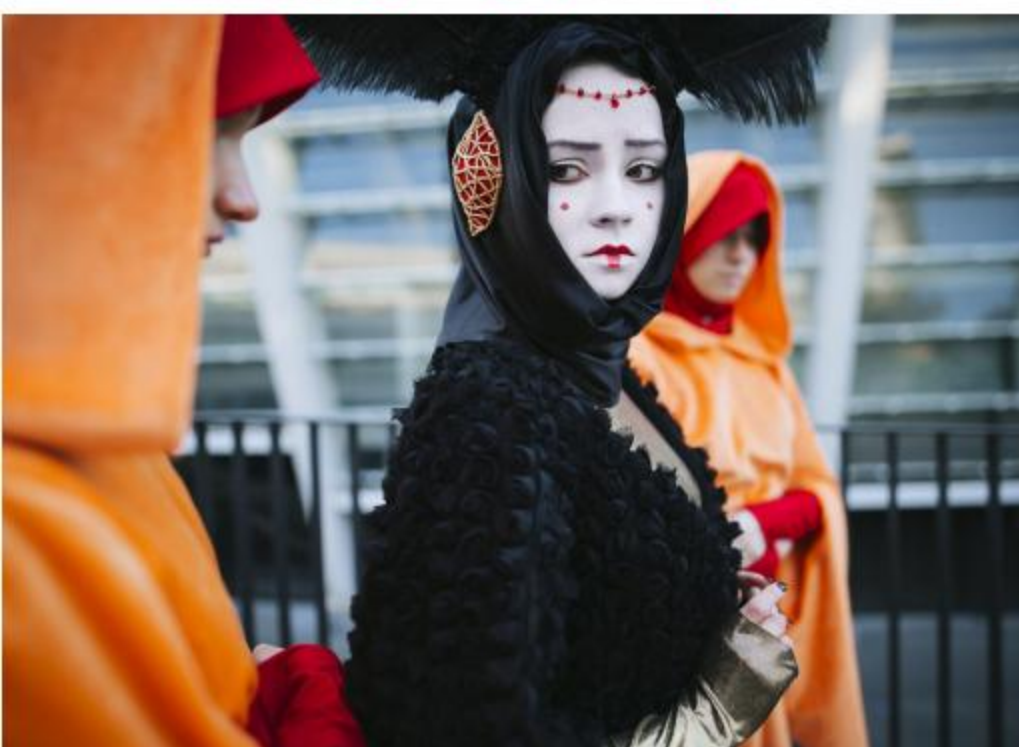
Королева Набу

**Косплеєри: Gabriel Adler,
Letysja Doroshenko,
Маргарита Макарова**

Костюми: Ксенія Шевченко

Головні убори: Дарина Дубравіна

Фотограф: Міді (Юля Булгакова)

Падме Амідала – королева планети Набу, згодом сенатор від Набу в Галактичному сенаті, дружина Енакіна Скайвокера, мати Люка та Леї. Це один із ключових героїв трилогії-приквела «Зоряних воєн» Джорджа Лукаса. В історію кінематографу вона увійшла завдяки неабиякій хоробрості, відданості та... костюмам.

Падме Наберріє стала королевою в 14 років: за традиціями Набу на керівні посади часто обирали дуже юних дівчат. Падме прийняла тронне ім'я «Амідала», що походить із санскриту й асоціюється з лотосом. Згідно з палацовим етикетом їй довелося носити громіздкі костюми й товстий шар гриму. Це дозволяло легко замінити королеву двійниками на важливих заходах у цілях безпеки.

Над створеннями костюмів до приквелу «Зоряних воєн» почали працювати за три роки до зйомок. Роботою над костюмами керувала Тріша Біггар, вона спеціально багато мандрувала по світу в пошуках рідкісних тканин та незвичайних фасонів. Оскільки королеві Набу потрібно було весь час мінятися з двійниками, прийняли рішення створювати костюми з частково закритим обличчям. Саме тому в гардеробі Падме Амідали багато складних головних уборів з пір'ям, бісером, напівдорогоцінним камінням.

Над створенням косплею за образом королеви Набу працювали Gabriel Adler (Падме Амідала), Letysja Doroshenko, Маргарита Макарова (служниці). Золотисту сукню й розшиту накидку пошила крафтер Ксенія Шевченко, а високій головний убір з чорного пір'я виготовила Дарина Дубравіна. Автор фото – Юлія Булгакова. Більше світлин із фотосесу шукайте в [спільноті](#) фотографа.

СОН БОГА

Епічне фентезі Романа Костенка «Міф»

Хоча фентезі як вже зафіксований факт датується 20 – 30-тими роками ХХ ст. (на рівні терміна) і 50 – 60-тими роками ХХ ст. (на рівні утвердження жанру), але справжнім інтересом до цього жанрового різновиду фантастики позначений саме злам ХХ – ХХІ ст. Можна, без перебільшення, говорити навіть про своєрідний фентезійний бум. Очевидною є закономірність цього явища. Попередній *fin de siècle* (злам ХІХ – ХХ ст., на який в українській літературі припадає так званий період раннього модернізму) представляв собою народження всього нового – і на рівні естетико-етичному, і на суспільно-політичному, і на національно-культурному, оформлення зовсім відмінного від попереднього типу свідомості, прихід нової людини, яка була налаштована, власне, на нове творення і на життя у новоствореному світі. Цей період нової епохи, як дитина приблизно у перших шість років життя (з усією стрімкістю), демонструє надзвичайні інтелектуальні та духовні можливості, досягнення, доетичність у сприйнятті та осмисленні зв'язків людина-світ, людина-людина, довіряє лише власному досвіду. Та й твори цього періоду, за великим рахунком, нагадують пророчу візійність перших снів дитини, які «часто виявляють у символічній формі базову структуру психіки, зображуючи, як вона пізніше відобразиться на долі конкретної особистості» [24, с.162]. Сьогочасний *fin de siècle* (приблизно останнє двадцятиріччя), на відміну від попереднього, який був зорієнтований у майбутнє, активно осмислює вже пройдений шлях, як людина, що стоїть на порозі якісно іншої, з погляду людського існування, трансформації. Тут так само все відбувається занадто стрімко, час і події стиснуті, спогади, тривоги, екзистенційний страх через невідомість «запорогових» відчуттів та існування, водночас, іронія та самоіронія як спроба втечі від світу і від себе, нібито

нав'язаного світом, втрата будь-яких ілюзій, крім ілюзії можливого спасіння. Це спасіння – навіть не в усвідомленні того, що людська цивілізація кудись не туди прийшла, і тому людство переживає кризу¹, а в очевидній ілюзорності цієї реальності.

Фентезі, з одного боку, дозволяє втекти у старий світ, в інший світ, який навіть у всій своїй казковості виглядає правдивішим, ніж позитивістсько-силіконово-цифровий. З другого боку, старий, значить, ближчий до Істини; у цьому світі діє закон аналогії, і тому єдиний чинник всього – це боротьба Добра і Зла. Власне, цей вічний двобій є єдиною мотиваційно-вчинковою площиною. Тому тут, незважаючи на постійну небезпеку, можна відпочити від безлічі запитань, які ставить людство і не дає на них жодної прийнятної відповіді. «Людське розуміння вже не може претендувати на остаточність і довершеність, а породжує лише інтерпретації» [14, с.254].

Отже, звертання до фентезі – це спроба подолати хаос, спроба наблизитися до Істини і знайти прості відповіді, це компенсація того, чого немає в реальному світі, а також це відображення прихованих процесів, які відбуваються в реальному світі.

Людство вперто рухається колом: прагне змін, висуває безліч нових ідей, розчаровується в них і знову прагне повернення, зрештою, так і не здійснивши духовного прориву, оскільки тілесність потрібна для здійснення, повторення ритуалу – розігрування міфу.

Саме цей процес змальовано в епічному слов'янському фентезі **Романа Костенка «Міф»**².

Власне, йдеться про книгу першу «Кров Бога», яка складається з двох частин: «Заспів» та «Вій». Роман поділений на підрозділи, які подано в азбучному порядку: очевидно, автор обрав такий спосіб підпорядкування подібно до дощечок «Велесової Книги». Другий підрозділ (Б) першої книги і становить звернення до «Ве-

лесової Книги» – «Велесова книга. Про Війну найдавніших часів і Творіння. Дошки Б-А – Г-Г». (Судячи з усього, цей підрозділ представляє собою своєрідний симбіоз інформації, поданої у «Велесовій Книзі», давніх українських космогонічних міфів і легенд у художньому осмисленні Романом Костенком). Зрештою, авторський стиль часто наближений до стилю «Велесової Книги», а також до стилю «Слова о полку Ігоревім», дум, історичних пісень. Особливо це відчутно в описах батальних сцен. А сказання «Пісня про Холодний Яр» (підрозділ К) просто-таки являє собою стилізацію під «Слово о полку Ігоревім». У тексті можна також зустріти відлуння голосінь, замовляння, повір'я, перекази, легенди (зокрема, топонімічні). Загалом, у «Міфі» є все те, що звично функціонує у фентезі: «ірраціональні мотиви чарівництва, магії, рицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією» [11, с.529]. Хоча можна прослідкувати й інші типи художньої свідомості, відмінні від реалістичного способи зображення. Приміром, автор не просто зображає характери, а й показує непростий внутрішній світ персонажів, їхню складну психічну організацію, застосовуючи, зокрема, такі підходи до змалювання внутрішнього світу своїх героїв, як потік світосприйняття, потік свідомості, потік мовлення³, у такий спосіб роблячи кожного учасника твору цікавим, своєрідним, змушуючи читача вповні прожити кожне життя свого художньо-сміслового світу (при чому цей показ стосується не лише людей, а й, приміром, вовка, водоспаду). Саме завдяки такому способу зображення став можливим показ внутрішніх переживань Ормани – насамперед, тягара його розщепленості (співіснування його сутності та душі Мстислава Удатного), за драматизмом якої (у суто людському сприйнятті) чітко видно необхідність цього процесу як вдосконалення задля здійснення покладеної на Орману місії: досліджуючи кров Ормани, Влучко прийшов до висновку про незвичність цієї людини⁴, та, попри всі надзвичайні здібності і властивості, Ормані не вистачало активності, войовничості,

впевненості, властивих чоловічому первню, прагнення до експансії і навіть певного цинізму⁵ – всього того, що необхідно воєві. Йому потрібно було перерости матріархат. Особливо символічними у цьому зв'язку є його стосунки з Даною: завоювання Дани – це перемога патріархальної свідомості над матріархальною, адже Дана – це ім'я верховної богині первісних, матріархальних богів [16, с.18 – 20]⁶. Хоча Влучко, засліплений печаттю болю, яку на нього наклав Гетьман, в останні миті свого життя і пояснює свій вчинок («переселення» душі) лише помстою Мстиславу Удатному (він мусить відчувати той біль, який відчув волхв), зрозумілим є те, що Влучко просто пропустив крізь себе Волю Всесвіту.

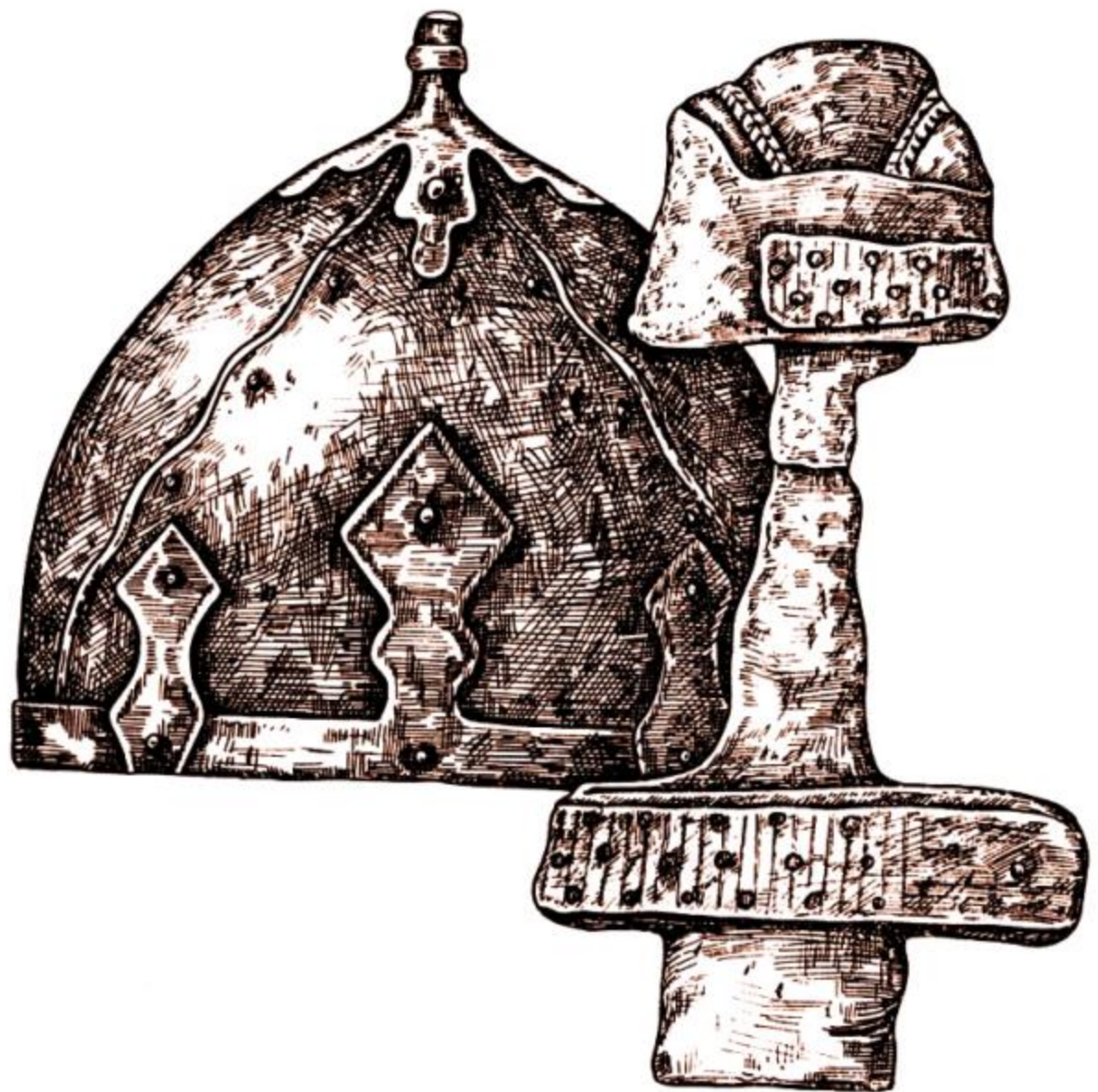
Своєрідність змалювання потоку свідомості полковника характерників Самуша, яка охоплює весь підрозділ Е (власне, потік спогадів) та початок підрозділу Є, дозволяє прослідкувати процес втручання сторонньої свідомості: хтось (вже пізніше дізнаємося, що це Гетьман, який від усіх приховував, що він також волхв) «імплантує» характерникові думку, потрібну для здійснення підступних планів, настільки майстерно, що Самуш приймає її за свою: «*Де ж ви тепер, навчителі-дорадники... Та раптом характерника ніби блискавкою вдарило – від тімені до п'ят – здалось навіть, що у повітрі повіяло вільготою: так у мізку людини, що довго думає і не знаходить виходу, з'являється думка, спалах, єдиний правильний здогад про те, чого навіть припустити не міг, бо шукав зовсім не там... Правду кажуть: боги і навчителі підказують людині шляхи, яких вона сама би ну нізащо не знайшла. Один погляд на жовтий пергамент – одне тільки слово злетіло з вуст: «Вуковар!»* [1, Є]. Судячи з потоку, Гетьман слідкував за думками Самуша, аби, як істинний паразит свідомості, вловити момент, коли можна непомітно і безболісно «присмоктатися». Він знаходить найкращу точку – незаперечність авторитету «навчителів-дорадників». Сила станової ієрархії виявляється найбільш вразливим місцем.

Відтворення потоку свідомості, потоку світосприйняття персонажів-торків підкреслює, що ворожнеча між ними і людьми підтримується тим, що вони існують у зовсім різних світах, у різних площинах. Одні для других потворні. Людям не зрозуміти торків: вони огидні, жорстокі, у них немає моралі. Та, насправді, йдеться про зовсім іншу мораль, за-

кони, в правильності яких торки переконані. Щодо поведінки торків, то хіба люди кращі? Вони так само вбивають, катують (звернутися хоча б до тих картин, де показано, як жорстоко поводить з послами і полоненими Валько), гвалтують, насолоджуються болем і страхом інших, упевнено ідуть по трупах. Натомість, Торк Бабар, перед смертю бачить те, що і більшість воїнів-людей, – свою кохану: «...з'явилося йому перед очі на мить миле і чисте личко його коханої Агар-ші Бабарихи, її великі очі, її широкий плаский носик, її запашині губки – і Бабар провалився кудись у пільму...» [1, Т]. Цей епізод не поступається своєю зворушливістю одній із найкрасивіших у романі, попри весь трагізм, картині загибелі пари закоханих вершника Стерха та зовсім молодого стрільчухи Гвізди, для яких існує лише їхнє кохання, і вони свідомі того, що загинуть, приймають смерть одночасно, від однієї стріли, і це єдиний спосіб бути у блаженному спокої разом. «*Кров гаряча хлинула з вуст обом, і додала легкої гіркоти і терпкості до того цілунку. А молодят і байдуже було... / Одірвався од уст її, попід білу рученьку брав її він, а другою її п'ясточок прикрив; пригорнулись обое головами, і йшли уперед по калин-мосту вогняному, веселкоцвітному – і попереду їм була ціла вічність, розділена на-*

впіль...» [1, Т]. Загалом, вої спокійно приймають смерть у бою. З одного боку, це пояснюється уявленнями про те, що воїн, який загинув на полі ратному, потрапляє до раю; інше пояснення цього спокою випливає із підкреслено натуралістичних картин бою, переповнених жорстокістю, кров'ю, частинами тіла, хрупотінням кісток, тілесністю та її ненадійністю, а ще втомою – все це наводить на експресіоністське сприйняття життя як страждання, яке викликане «тертям» тіла об світ і ув'язненням в тілі духу, а смерті, відповідно, як звільнення від всього цього.

Важливу функцію у композиції твору Романа Костенка відіграють передній та задній плани. Автор своєрідно будує задній план, який пізніше розкриває, переводячи показані раніше як тло події на передній план. Тут теж важливу роль відіграє сприйняття персонажами якоїсь події: як правило, спочатку читач сприймає подію через призму сприйняття того чи іншого героя, а потім автор показує те, що відбулося насправді. Наприклад, вої, перебуваючи за межами Гороховця, почули плюскіт однією за другою двох великих рибин під мостом у міському рову. Пізніше розкривається в наступному епізоді реальна подія: Самуш та Сотник, вирішивши будь-якою ціною залишити місто,

зістрибнули верхи на конях у рів з водою. Подібних епізодів є чимало. У такий самий спосіб поступово розкриваються особисті історії персонажів, додаючи їм і подіям все новіших відтінків. Таким чином автор не лише створює інтригу, тримає читача у постійній напрузі, а й досягає у цій мозаїчності повноти, цілісності, яку не можливо зруйнувати, настільки все міцно пов'язано і точно «підігнано». Завдяки цьому поєднанню заднього і переднього планів другорядні, на перший погляд, персонажі переходять у ранг головних. У результаті такої «селекції» залишаються ті, які відіграють найважливішу роль і увібрали в себе основну ідею твору. Хоча кожен персонаж твору, як і кожна мотиваційно-вчинкова площина, і кожна подія є важливими частками світу «Міфу», становлять невід'ємні ланки його причинно-наслідкового ланцюга. Усе має свої причини та наслідки, і одні, і другі часто такі несподівані. Саме ця несподіваність поворотів робить персонажів надзвичайно живими, навіть створює ілюзію саморуку персонажів текстом. Вони ніби поспішають прожити «запущене» автором життя.

Також письменник вміло оперує деталями, які теж додають до певної події, персонажа відтінків, доповнюють інформацію про них. Один із прикладів – у підрозділі Дж (після битви на Терновому полі), де ще молодий Сотник (Степовий Лис) тримає у руках вишиту хустинку – подарунок коханої жінки, якій випала доля бранки. Ця хустинка постійно «виринає» паралельно до його думок, активізуючи різні емоції: біль, відчай і, зрештою, лють, жадання помсти. «Він утер очі і витер піну на вустах вишитою хусточкою...» [1, Дж]. Хустинка, увібравши в себе усі його емоції, весь той біль, жах, ганьбу, яку відчули бранці, все те, що відчувають вої-ланці, які вижили, стала прапором, під яким Сотник битиметься всю решту свого життя (він навіть дав клятву, що доки не помститься Валькові, ніхто не дізнається його імені). Кожного в бій веде особисте. У цьому зв'язку пригадався Шевченків Галайда, свідомість якого остаточно прокинулася, лише тоді, коли жорстоко і нахабно втрутилися на його «територію». Інша деталь вказує на те, що у Сотника з'явився новий смисл існування, крім жадання здійснення помсти – спокійне життя, сімейний затишок. Це маленький срібний перстень, який йому у Гороховці подарувала храмівничка Міля, ніби заручившись із ним. Ці два персонажі

об'єднані не стільки перснем, скільки спільною ілюзією – навіть не надією. Ще одна деталь – розпечена вуглина, яку Сотник, виходячи з гетьманового намету після Ради, стиснув у своїй руці, з одного боку, вказує на сильну волю Сотника, його несприйняття поза болем душевним болю фізичного, з іншого боку, ця вуглина призводить до неоднозначності діалогу: Самуш, почувши запах попеченої шкіри, каже: «Та що ж це па-

фольклору (пісні, перекази, повір'я, примовки), демонології, астрології, астрономії, народної медицини, фізіології; звичайно, специфіка цього роману вимагає знання бойових мистецтв, військових звичаїв, похідних військових звичаїв, знання військової справи, вміння вибудувати стратегію і тактику бою та, що не менш важливо саме для художнього твору, відчуття психології давнього воїна.

леним смердить, панове?» Сотник відповідає: «От і я кажу, панове: не до душі мені ця угода. Запах якийсь нездоровий...» [1, Є]. І у Сотника, і у Влучка, і у Самуша виникає відчуття, що з ними погралися, їх ошукали: «чим платитимуть вони за ці ігри?» [1, Є]. Така деталь, як чорна книга, в якій вчитує Гетьман, дозволяє зрозуміти, Гетьман – чорнокнижник: «Пан Гетьман відкрив книгу – і в покої ніби потемнішало, а в повітрі ніби відчулося напруження» [1, У].

Усі компоненти твору Р.Костенка, об'єднуючись у довершену смислову систему, справді, змушують читача прожити, уповні відчуті цей художній світ. Крім уже зазначеного, цьому також сприяють ті знання, якими оперує автор і застосовує у романі. «Міфу» властиве лексичне багатство, лексика охоплює різні сфери, твір насичений архаїзмами, історизмами, фразеологізмами, містить у собі знання з історії та етнології (звичаї, обряди, ритуали, одяг, зброя, житло, кулінарія, похідні кулінарні традиції тощо) та

Отже, все це вдало обрана форма, яка зуміє зацікавити навіть читача, котрий не планує ускладнювати своє читання зайвими міркуваннями, а отримати просте задоволення від якісного епічного слов'янського фентезі. Та це жанрове визначення можна сміливо і повноправно доповнити ще одним епітетом – філософське, оскільки художній світ, створений Р.Костенком – це цікава онтологічно-смислова система.

Твір має принаймні три основні ключі для прочитання, розшифрування: гра у «Князя та вої», взята із «Велесової Книги» оновідь, сама назва «Міф».

Гра у «Князя та вої», чимось подібна на гру у шахи (поле, фігурки, ходи), призначена для вправління верхівки у порядкуванні військом. У тексті про неї згадується двічі: вперше, коли Владо після Ради застає за цією грою Гетьмана, і вдруге, в кінці книги (підрозділ У), коли Гетьман сидить у своєму наметі за цією «грою» – багатьох фігурок вже немає. Важко збагнути, чи Гетьман як справді над-

звичайно досвідчений полковник виявився настільки далекоглядним, що усі його плани у точності здійснилися, чи він керує всім, дивним чином впливаючи через карту, яка служить полем для його «гри», та фігурки? У будь-якому разі, вплив Гетьмана на ці події очевидний. Яку ж роль у грі відіграє Гетьман? Йому лише здається, що все в його волі, але цілком очевидно, що за ним є чиясь воля, адже із його поля зору несподівано для нього вислизнув ще один «відьмак-невидим», та й закони гри вимагають противника. Повернемося знову до карти. Підрозділ Г починається розлогим експозиційним пейзажем, який змальовано з висоти пташиного польоту; пейзаж поступово перетворюється на карту, яка відкриває Степ, Край, Підкову, Загір'я. На тлумбасі Гетьмана мікро модель, копія цієї карти. Та й саме суспільство, змальоване Р.Костенком, нагадує модель, копію суспільства – настільки воно ідеальне. Це ідеальне суспільство у платонівському розумінні. Бачимо чітку стану ієрархію, яка є законною і ніким незаперечною, оскільки ця ієрархія визначена законом вищих сил. Кожен у цьому суспільстві посідає своє місце і виконує призначені функції. Усе закладено в людині ще від зачаття, і хіба є смисл у протистоянні волі Всесвіту? Діти, стаючи соціальними особами, одразу дізнаються про своє місце, і змінити нічого не можливо, і потреби в цьому немає. Те, що може собі дозволити, приміром, характерник, того не може сердюк, оскільки він ніколи не підніметься вище. Сотник при полковникові сердюків Наранеків говорить: «... вилупкам місце тільки посеред сердюків, серед їм подібних; пробач мені Наранеку, я мовлю лиш те, що звичай велить» [1, Й]. А звичай – це правильно, звичай – це істина, їх не обговорюють. Важливо усвідомлювати своє призначення, з гідністю нести його. Наприклад, Влучко говорить Мстиславові: «Волхов, я княже, і не прагну я воеводиної слави, не для того учився» [1, Л]. Показова сцена, в якій Самуш з Орманою розпитують Жестока, що йому відомо про Мольфара з переказів, то Жесток не бажає розмовляти з Орманою: «Із хлопом, що за чином нижче од полковника, я не матиму розмови... хіба коли сам того не захочу» [1, П]. Коли Жесток дізнається, що Ормана бачив Мольфара і чув його пісню-гадання їхньому війську, хоче почути, що в тому прощті було, Ормана реагує так: «А я, прошу пана, – одповів Ормана, м'яко, але упевнено прибираючи руки Жестока од своїх плечей, – я не матиму розмови із городянином, що за чином

нижче од полковника...» [1, П]. Ормана відрізає Жестокові не тому, що він бунтівник, а тому що він підсвідомо відчуває свою вищість і діє, власне, як велить звичай. Щоби підтримувати форму і міцність, такому суспільству потрібно час від часу об'єднуватися у боротьбі проти ворога (також відповідає переконанням Платона). І тут було знайдено найменш шкідливий спосіб здійснення цієї умови: «І якось ладили між собою степовики і городяни: звичайно ж, не обходило без бійок за межі, як то поміж добрими сусідами буває; але сварки забувалися, і усім було місця, і разом усі сусіди воювали непрохані гості, а вряди-годи і самі ходили на сусідів, щоб розігнати молодечу кров чи розігріти старі кості перед спочинком. Було колись добре жити на цій землі...» [1, Е]. Напевно, чимось приблизно таким самим керувався і Валько, коли, зміцнював своє князівство, постійно воюючи із зовнішнім ворогом. Отже, ідеальне суспільство, функціонує, як злагоджений механізм, усе на своїх місцях, сили не розтрачуються на те, чого не досягти. У цій злагодженості – сила, та, одночасно, це вразливе місце, адже таке суспільство і його одиниці передбачувані. Саме тому Гетьманові було просто розробити стратегію власної війни.

Гетьман веде дивну війну за грою у «Князя і вої», в якій зводить людей і торків. Та чим і ким вона була спричинена? Влучко, досліджуючи фізіологічні особливості торків, прийшов до висновку, що люди і торки мали би не зустрічатися. Складається таке враження, що хтось «притримував» одних і других для того, аби звести їх – ймовірно, тоді, коли ця битва стала необхідною для підтримки лиш вищим силам зрозумілого балансу.

Підрозділ Б, як уже зазначалося, присвячений космогонічним уявленням, йдеться про війну старих богів і молодого божича Сокола, про його перемогу, створення ним Права, Яву та Наву, Чорнобога та Білобога і їхню конфронтацію, створення ними істот, які славили б їх, і про війну істот, створених Чорнобогом та істот, створених Білобогом між собою. У назві підрозділу слово «Війна» подано з великої букви, тобто йдеться про Війну як таку, першопочаткову, про ідею Війни. Таким чином, війна, змальована у «Міфі», – це лише наслідування ідеальної Війни, а учасники війни наслідують ідеальних учасників ідеальної Війни. На перший погляд, це повторення війни Чорнобога та Білобога, і, здавалось би, що кожен із цих богів створив своїх істот, аби ними грати

на полі бою (Чорнобог – Гетьмана, Білобог – Орману). Ні, Чорнобог і Білобог – представники ідеального суспільства, яке створив Сокіл-Род, їхнє протиборство для підтримання порядку у цьому світі: «І співав Сокіл: «Хай проявиться з Наву сутність, і стане Яв, і підуть малі божичі, і вчинять волю Мою, і принесуть порядок у Яв – і кожна річ, і кожна душа посядуть у ньому своє місце. Бо Яв є тільки відображенням Наву, і все, що задумав Я, – те проявиться з небуття, кожне у свій час, і буде то Добром, бо добре є» [1, Б]. Отже, ідеться про повторення значно давнішої війни – Війни старих богів і молодих. Саме їхні «інтереси» і представляють, відповідно, Гетьман і Ормана. Давніші боги хтонічні, їхній світ неупорядкований, подібний до Хаосу: «А Старі Боги порядкували небом, сіяли в землю своє сім'я, і земля родила вогняних духів-велетнів, які заплодили землю і води. І кожен чинив, як хотів, і була воля кожного понад інших, і ніхто не коривсь нікому – а був, як собі знав. І було так одвіку» [1, Б]. Отже, причина ворожнечі між цими богами і пізнішими та сама, що між торками та людьми. Це боротьба світів старого та нового. Як на тлі ідеального суспільства людей спільнота торків виглядає втіленням хаосу, в ній відсутня якась очевидна і зрозуміла система, точиться боротьба за владу, так і в світі старих богів Сокіл як зло сприйняв відсутність ладу (в його розумінні). Про те, що торки – «представники» старих богів можна судити і за аналогією: торки – істоти більше нічні, їхня шам-ма (шаманка) викликає на поміч істот демонічних, хтонічних (велетів, ракшас). Те саме у випадку з Гетьманом: він темний, вміло приховує свою справжню сутність, так само апелює до сил хтонічних, він порушує Прав, отже, впускає Хаос. Ще один важливий знаковий момент пов'язаний знову з Даною, точніше, з символікою її імені. Як вже згадувалося, Дана – богиня первісних богів. Дана, потрапляючи до торків, виступає своєрідним знаком-вказівкою на їхню причетність. Виходить, що Дана потрапляє до торків за аналогією. Коли вона сидить у хліві, то розмірковує над її з Орманою стосунками: «... якби він знав, як я сучила за чоловічою силою... якби знав, як зацеміло під серцем, запалало тут... – вона покляла ручку на низ живота» [1, Р]. Вона прагне сили. Ці думки прориваються несподівано для неї самої, адже вона зарекомендувала себе як апологетка цноти.

Щодо Ормани, то його шлях – це шлях до власної досконалості, усі його

характеристики світлі з відтінком месіанізму. На початку твору, коли вершник у чорному плащі везе Орману, в його пам'яті блимають окремі кадри його життя, він приходить до усвідомлення, що не має права на особисте щастя, на особисту мрію, бо він воїн. Здається, що наснилося все йому. І справді, більшість персонажів були ніби ілюзією Ормани. Здавалося б, головні персонажі ставали другорядними і просто зникали з поля зору. Усе це лише складові його шляху – шляху воя. Навіть тотальне, нещасливе кохання він мав відчутти, аби пізнати біль пустки, властивий за мірою своєю лише богам: «Наче пустка у душі... Пустота... Боги святі, ви, хто, створив цей світ – тільки ви знаєте, ЯК МОЖЕ БОЛІТИ ПУСТОТА!!!» [1, І].

Отже, головна битва ще попереду. І все ж, кому вона потрібна? Відповідь – у назві роману.

Усе, що відбувається у творі, – це наслідування, повторення відповідних ідей. Міф – це основна ідея. Там, де є міф, там є його розігрування, драматизація. Основоположний міф

– міф про створення світу, який зображує Війну, метою якої є вдосконалення світу. Отже, щоразу, коли повторюється ця війна, виникає потреба вдосконалення. І завжди це війна між старими і новими богами. Ця війна нескінченна і як будь-який ритуал вимагає циклічності, повторення. Це двигун, який забезпечує світові рух. В іншому випадку – кінець всього, вічний сьомий день. «... кінець історії – це кінець людини, життя тіла без Духа. Це кінець антропогенного конфлікту між «паном» і «рабом», це наставання «світлого майбутнього», де панує морок бездіяльності» [14, с. 258]. Отже, Війна потрібна Богові, бо він знає, «ЯК МОЖЕ БОЛІТИ ПУСТОТА». Міф – це ідея та, одночасно, ейдос свідомості Бога, це сон Бога. В ідеальному Богові все злито, та міф як відображення того, що відбувається в свідомості Бога, свідчить про те, що там постійне хвилювання⁸, а ті хвилі, частотні хвилі Всесвіту, – Воля Божа. У світ Бог може потрапити лише у вигляді ейдосів⁹, частинок, у вигляді протилежностей. Сама побудова твору своєю мозаїчністю подібна до змалюваної свідомості Бога. Таким чином, Війна – це внутрішній

конфлікт Бога, приреченого на ідеальність.

Усе висловлене – це лише своєрідний начерк до осмислення твору Р.Костенка. «Міф» насичений доволі великою кількістю персонажів, кожен із яких цікавий, заслуговує на окремий глибокий, різнобічний аналіз. Зокрема, можна говорити про історичних прототипів окремих героїв, про доцільність чи недоцільність введення їх у текст та специфіку авторської інтерпретації (так само і з протореаліями). Далеко не все сказано про особливості стилю Р.Костенка. Також очевидним є те, що ще виникнуть розмови про паралелі з «Володарем пернів» Дж. Р. Р. Толкіна. Зрештою, роман відкритий різним підходам до аналізу – і психологічному, і психоаналітичному, і архетипному, і типологічному, і порівняльному, і, звичайно, з погляду рецептивної естетики. Крім того, твір активізує безліч філософських питань.

Судячи з усього, ера «Міфу» Романа Костенка ще попереду.

Інга КЕЙВАН

ПРИМІТКИ

1. Витоки, протікання, характеристики цієї кризи осмислює сучасна філософія, зокрема, розглядаючи її як спадок «хибної свідомості» [14, с. 255]. <<

2. Основна сюжетна лінія твору досить проста. Події відбуваються у серпні – вересні 6743 року, у них беруть участь жителі Лану, Степу, Краю та ворожого їм Загір'я на чолі з князем Вальком Ненаситним. Іноді автор переносить нас у час битв на Терновому полі, коли підкорений був Край та розгромлено князівство Лан, у Холодному яру (6713 рік), в якій загинули гетьман степовий Буйвітр Хоробрий та ланський князь Мстислав Удатний, а також у 6696 рік, описуючи дитинство двох персонажів характерника Самуша та волхва Влучка.

Дізнавшись про чергові наміри Валька розпочати війну, Гетьман степовиків збирає на Раді усіх полковників, а також воєводу хорватського Влада – колишнього князя тепер підданого Валька. На Раді приймається рішення не чекати, доки прийде Валько зі своїм військом, а ослабити його сили, несподівано захопивши місто Вуковар, що охороняє перевал Межибіж і північні підступи Загір'я. Аби Валько нічого не запідозрив, прийнято рішення іти степовому війську через Край до Гороховця (міста Влада) з весільним поїздом (Влад одружується з Відою – дочкою Самуша). Військо веде Сотник (ланець на прізвисько Степовий Лис), він же полковник вершників, до військової верхівки також належать Самуш – полковник характерників, Влучко – полковник стрільців та Наранек – полковник сердюків.

Коли характерники пробираються у Вуковар, щоби відкрити браму своєму війську, то бачать, що чоловіче населення винищене, а жінок і дітей немає. Характерник Жив, який має дар бачити те, що було, і п'ятирічний хлопчик Івіца – єдиний із вуковарців, кому вдалося врятуватися, розповідають про якихось не бачених досі істот – надзвичайно жорстоких, сильних і потворних. Усе розкривається, коли характерники вирушають рятувати дочку Влучка Дану, яка потрапила у полон до цих істот. Характерники виходять на поселення торків і, побачивши, як вони знуцаються над людьми, ідуть у бій проти них, отримавши перемогу в якому, спалюють поселення торків. Так починається війна між торками та народом Гай (як називають людей торки). У цій війні люди зазнають поразки, гинуть всі ті, хто міг би завадити, як виявляється, Гетьманові у реалізації його намірів. Виживають лише Жив з Івіцею та Ормана.

Ормана – головний герой роману. Цей персонаж об'єднує в собі ще кілька сюжетних ліній: його нещасливе кохання з Відою, яка відкинула хлопця; його стосунки з Даною (їх поки що швидше можна назвати симпатією і потягом); фрагменти життя Мстислава Удатного, душу якого в Орману «переселив» Влучко, коли хлопець, не маючи сил прийняти Відину відмову, втратив волю до життя; через нову душу Ормани виходимо на лінію Влучка і його дружини берегині Дани (мама Дани), дізнаючись про надзвичайно сильне почуття Влучка до неї, про її кохання з Мстиславом Удатним, у результаті якого народилася дівчинка Дана, котру Влучко виростив як свою дочку, виховавши її волхвицею. Зрештою, ймовірна лінія – Гетьман і Ормана. Орманою твір починається, коли його смертельно пораненого везе загадковий вершник у чорному плащі; власне ця сцена є продовження того, що маємо у кінці твору, коли Ормані, розп'ятому торками над брамою Вуковара, вдається звільнитися і перемогти дива, чим він демонструє нелюдську силу. Саме тоді, коли він, знесиленний катуваннями і боєм з дивом, сидить під міською стіною, за ним приїжджає вершник, якого ми бачимо на початку роману. <<

3. Ці три типи підходу до змалювання внутрішнього світу героя виокремив Ю.Кузнецов [10]. <<

4. У своєму звіті Гетьманові, якого той так і не прочитав, Влучко зазначає: «... маємо свідчення зародження цілковито нового, досконалішого виду крові – а отже, цілком особливо відмінної особини, якій притаманні незвичні властивості, а саме: неймовірно швидке навчання, пристосування до довкілля і неймовірну душевну чутливість – а також ряд нових, незбагнених властивостей, що у порівнянні з усіма відомими людськими якостями виглядають як божественна присутність в людському тілі, і дослідити які не маю можливості за

браком часу. Тому приймаю рішення про збереження особини живою, з повною заміною свідомості з допомогою одного із розмножених мною носіїв свідомості видатних людей на кремені пам'яті...» [1, У]. <<

5. Мстиславу Удатному властива така риса, як цинізм. У сцені, коли Мстислав, даючи можливість своїм воїнам підготуватися до бою із загірцями, у розмові з ворожим полковником дізнається від нього, що добра сотня воїнів-загірців згвалтували одну із його коханок (дружину його сотника), він всередині, не показуючи цього ворогові, «закипає», потім згадує всі принади коханки, а потім просто забуває про це все: «Князь згадав Зоряну, її стегна і пухкі груди, згадав на мить іще щось, багато приємніше, спом'янув і про свого молодого сотника, що часто виїздив із його невідкладними справами із міста – згадав, і думать забув» [1, Л]. <<

6. Є щось божественне і в появі цього персонажа у тексті. Вона з'являється лише під стінами Гороховця, несподівано із темряви, як щойнонароджена богиня – непретензійна, впевнена, у міру милосердна, у міру жорстка, занадто свідомо свого місця, свого статусу (у ній вже все закладено). <<

7. Зовсім по-платонівськи описано в романі приєднання до соціуму дітей: «У Степу всіх дітей називали однаково – Малюк. А коли ті доживали п'яти років, їх забирали від мам і віддавали навчителям на виховання. Тут, на вишколі, дітлахи якимось видатним учинком заслуговували собі прізвисько. Те прізвисько часто залишалося на усе життя, або ж, як не любе було, то до іншого вчинку; а головне – малі вчилися бути воями. (...) Малі сіроманці... До кожного із них довго приглядалися, кожного із них вибирали навчителі за тільки їм відомими прикметами – і вчили по тому тільки їм відомим умінням. Хлопців учили виживати, а коли підросли – вчили правити зброєю, хто на яку здатний, як чоловік жоною... Дівчаток же віддавали берегиням: ті навчали дітей дбати про господарство; а ще навчали, як терпляче ждати чоловіка з походу; учили цноті і степовим звичаям...» [1, Е]. <<

8. Філософи давно означили Бога як *coincidentia oppositorum*: у цьому понятті присутнє і злиття протилежностей, і співпадіння протилежностей, і зіткнення протилежностей. <<

9. Те, що Олексій Лосєв намагався пояснити на сотнях сторінок, сконцентроване в кількох словах, вміщених у «Велесові Книзі»: «Бог є єдин і множественен!» [9, с. 25]: «єдин» - ідея, «множественен» - ейдоси. <<

ЛІТЕРАТУРА

1. Костенко Роман. Міф. Роман. – Рукопис.
2. Ауэрбах Эрих. Мимесис: Изображение действительности в западноевропейской литературе. – М.: Прогресс, 1976. – 556 с.
3. Войтович Валерій. Українська міфологія. – К.: Либідь, 2002. – 664 с.; іл.
4. Головацький Яків. Виклади давньослов'янських легенд, або Міфологія. – К.: Довіра, 1991. – 94 с.
5. Еліаде Мирча. Избранные сочинения: Миф о вечном возвращении; Образы и символы; Священное и мирское / Перев. с фр. – М.: Ладомир, 2000. – 414 с.
6. Еліаде Мирча. Избранные сочинения. Очерки сравнительного религиоведения / Перев. с англ. – М.: Ладомир, 1999. – 488 с.
7. Еліаде Мирча. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / Пер. з нім., фр., англ. Г.Кьорян, В.Сахно. – К.: Основи, 2001. – 591 с.
8. Золотослов. Поетичний космос Давньої Русі / Упорядкування, передмова та переклади Михайла Москаленка. – К.: Дніпро, 1988. – 296 с.
9. Комнацький Петро. Влес-Книга. Скрижалі буття орів-русів-українців од XX тис. до н.д. до 878 року. – К.: Бібліотека українця, 2002. – 198 с.
10. Кузнецов Юрій. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX ст.: Проблеми естетики і поетики. – К.: Зодіак – Еко, 1995. – 304 с.
11. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с. (Енциклопедія ерудита).
12. Лозко Галина Сергіївна. Велесова Книга – Волховник. Наукове текстологічне дослідження, переклад на сучасну українську мову, релігієзнавчий коментар, публікація архівних матеріалів та оригінальних текстів Ю.Миролюбова, укладання словника на 8,5 тис. слів, покажчики, бібліографія, ілюстрації. – Вінниця: Континент-Прим, 2007. – 504 с. іл.
13. Лосєв Алексей. Очерки античного символизма и мифологии. – М.: Мысль, 1993. – 632 с.
14. Лютий Тарас Володимирович. Нігілізм: анатомія Ніщо. – К.: ПАРАПАН, 2002. – 296 с.
15. Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. – К.: АТ «Обереги», 1992. – 424 с.
16. Наливайко Степан. Давньоіндійські імена, назви, терміни: проекція на Україну: Довідник / С.І.Наливайко. – К., 2009. – 504 с.
17. Наливайко Степан. Тисяча найновіших тлумачень давніх українських назв, імен, прізвиськ (на індоіранському матеріалі): довідник / С.Наливайко. – К.: Євшан-зілля, 2008. – 360 с.
18. Нямцу Анатолий. Миф. Легенда. Литература (теоретические аспекты функционирования): Монография. – Черновцы: Рута, 2007. – 520 с.
19. Плачинда Сергій. Словник давньоукраїнської міфології. – К.: Український письменник, 1993. – 63 с.
20. Поппер Карл Раймунд. Открытое общество и его враги. Т. 1: Чари Платона. Пер. с англ. Под ред. В. Н. Садовского. – М.: Феникс, МЕЖДУНАРОДНЫЙ ФОНД «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.
21. Сосенко Ксенофонт. Різдво-Коляда і Щедрий Вечір: Культурологічна оповідь. – К.: Український письменник, 1994. – 286 с.
22. Сушинський Богдан Іванович. «Велесова книга» предків. «Велесова книга» у перекладі та літературній інтерпретації Богдана Сушинського / Ред. О. П. Чередниченко. – Київ – Одеса: Вид. Дім ЯВФ, 2004. – 256 с.: з іл.
23. Українські замовляння / Упорядкування М.Н.Москаленка; Авт. передм. М.О.Новикова. – К.: Дніпро, 1993. – 309 с.
24. Юнг Карл Густав, фон Франц М.-Л., Хендерсон Дж.Л., І.Якоби, Яффе А. Человек и его символы / Под общей ред. С.Н.Сиренко. – М.: Серебряные нити, 1997. – 368 с.

III премія конкурсу
«Коронація
слова — 2006»
у номінації «Роман»

Роман Костенко

Міф

(уривки з роману)

ДОЩЕЧКА Г. Степ. Намет горватського воеводи.

У літо 6743, місяця серпня, 10 дня С.С., у сей час

Білий намет із тонкого полотна, шитий золотою ниткою, стоїть трохи осторонь від усього коша¹ — наче білий крук посеред зграї чорнобоких степових наметів. Не похитується важка лазурова хоругва — а на ній дереться угору золотошитий лев. Двома кам'яними бабами², спершися на червлені щити, у землю вросли двоє охоронців при важких списах — не по-степовому від брів аж до п'ят закуті вони у блискучу сталь. І тільки вітер гоїдає три червоні кінські хвости на маківці намету... Та усе це залишиться із-зовні, а усередині намету часто поскрипує тонкої роботи дерев'яний стілець, ніжки якого скриплені шкіряними ремінцями. На ньому верхи — могутня загоріла спина, шия, обхоплена ніжними білими руками, сильні голі ноги упираються у підлогу по оба боки, під білосніжною шкірою ніжок грають м'язи, а зверху — на спину спадає, спадає, спадає водоспад довгого, чорного, густого, блискучого, пахучого волосся:

— Владо... Владо... ох, мій Владо... коха-а-ани-и-й... — дівча рвучко відкидається назад у солодкій агонії, упирається спиною у столик — той тріщить, не витримує насилля стілець, срібне дзеркало зі стола летить додолу; за ним додолу падає срібна тареля, розсипаючи по підлозі виноград, персики і яблука; розливається вино, сиплються рештки меблів, і двоє щасливих коханців, що сплелися в клубок, — падають набік. Дівча перевертається на спину, розкидає руки і заковує очі, усміхається до себе, муркоче: — о-о-х-х... звір-р-р... мій любий звір-р-р...

Минає хвилька, за нею ще одна; дівча спирається на одному лікті; повні і пружні рожеві перса округляються яблучками; великі білі зуби сяють поміж коралями усмішки; а хитрі очі мружаться, певно, від безсоромного сонячного променя, який підгледів дівочу уроду... Та й ненадовго підгледів: вільна білосніжна ручка грайливо, самими вказівним і великим пальчиками повільно тягне до себе тонке шовкове покривальце, що прикриває тепер ніжки тільки до порослі саду райських насолод, що унизу кругленького животика; ніжка згинається в колінці так, що прикриває колінце другої; шовкове покривальце, поміж тим, безсоромно облягає сильні довгі ноги, розказуючи усе про дівочі зваби.

— Іще... — шепоче дівча, ледь червоніє, ніби стидаючись, опускає очі; але то лише для того, аби одразу ж хитро зиркнути ними з-під лоба.

— В-і-і-до, — Владова рука тягнеться до дівочого волосся, гладить його.

— Я врешті-решт хочу померти, хоч раз у житті... — якось по-дитячому просить-відповідає дівча.

— Ти вже двічі за сьогодні померла, брехухо мала, — сміється Владо, — та й пожалій старого чоловіка, бо хто-хто, а від такого герцю він і справді може померти.

— У-у, який ти... — удавано ображається "мала", перевертається на животик, щоб не бачити його. Покривальце при цьому трошки сповзає, оголюючи чудові розчервлені сиднички. — Якщо вмирати по-справжньому так добре, як... коли оце кохаєш мене... коли ти у мені... то я бажаю тобі смерті... — дівча каже це ображеним голосом, але усмішка зраджує її, а вона бере з підлоги яблуко, куськає його і додає грайливо-ніжно: — Ш-ш-олодкої!

На це Владо усміхається, розвертає її за плечі і тягне до себе. "Мала" не пручається, а згортає рученята на грудях, відкидає голову назад і складає губки руркою. Та Владо цілує її у чоло — відкрите і широке, як у чоловіка, що, проте, не псує її вроди:

— І що ж ти тоді будеш робити, коли я помру?

— Ти не мусиш померти... ти ще не старий... — пальчик торкається Владового обличчя, хоче розгладити зморшки у кутиках очей, спускається до вусів. — Сива волосинка... її треба вирвати... а вуса можна почорнити дьогтем...

— Відо, мала моя відьмочко... — Владо усміхається, але в очах з'являється інший печалі. — Сивина прикрашає чоловіка.

— Що з тобою, соколе мій? — Віда цілує його в руку.

— Щось подумалось мені... я, може, ще не старий, але... У воеводи недовгий вік... І те, що я живий — це добрий випадок... просто щаслива випадковість...

— Навіщо ти це кажеш? — нахмурилось дівча.

— Часи дуже непевні... Лихий дух просто витає у повітрі, вовки вночі виють — війну кличуть... я чую її запах, мені сниться усяке — таке, що волосся дибки стає... Повір мені, недобре щось станеться, і то дуже скоро.

— Але ж зі мною є мій лицар. І він захистить мене. З тобою я нічого-нічого не боюся... От якби тато дізнався про нас — ми б обоє уже були неживі. У Степу за втрату дівочості до заміжжя — смерть... Обом!.. — Вона лукаво посміхнулася. — Так що, соколе мій, твоя доля — тепер у моїй волі...

— Так, кохання моє. Хіба тільки у твоїй... Я не боюся ні людей, ні духів — добрих чи злих. За тебе, лебідонько моя (Віда зацвіла) — тільки за тебе мені лячно. Як станеться зі мною — що ти робитимеш?.. Задалеко зайшли ми з тобою у наших іграх — час зупинитися...

Віда відсахнулася від нього — якийсь дикий здогад промайнув у її очах.

— Я вже доросла дівчина... жінка... не бавлюся я в жодні ігри! Якщо хочеш покинути мене — то так і скажи! — вона почала мацати руками свій одяг, розкиданий на підлозі, але руки чомусь не слухались її, вона двічі брала сорочку, кидала її, брала плахту, пояс, знову взяла сорочку і зім'яла її. — Я віддалася тобі... бо любила тебе... я повірила тобі... а

1 Кіш — табір, тимчасове укріплене поселення кількох родів степовиків; також військово-з'єднання кількох полків у поході.

2 Баба — різьблений із каменя-піщаника божок, що сидить. У Степу на могилах їх багато од стародавніх часів.

Ілюстрація: Phadme

ти!.. якщо ти хочеш побавитися зі мною... годі!.. я не якась там... я йду від тебе!.. – і почала одягати сорочку: обличчя було червоне, а погляд пашів гнівом, ладним спопелити увесь світ.

– Зачекай... зачекай, мала... – у голосі Влада розгубленість, і ніжність і смуток. Чоловік схопив її долоні, вона спробувала вирватися, не змогла, підняла обидві ручки і спробувала вдарити його в груди, знову хотіла вирватися, випнула усім тілом, але він не відпускав. – Зачекай, прошу тебе... – він ізгріб дівча в обійми. – Я не знаю, що зі мною... я наче збожеволів... мав багатьох жінок, маю найкращих коней, є срібло, бранців чимало, слава на увесь Край... але мені усе байдуже... але кохаю я тільки тебе, чуєш мене, мала... кохаю...

“Мала” стояла в самій сорочці, босоніж, розпатлана і запахана від боротьби і гніву, що розпирив їй груди, дивилася на нього знизу-догори, як обманута дитина, а в очах – повно-повно сліз... Потім вона схилила голову, покійно пригорнулася до Владових грудей і тихо, мовчки розревилася. Владові груди стали гарячими і мокрими від сліз.

Владо обхопив долонями її голову, підвів її і поцілував у вологий носик:

– Ну годі, квітко моя... От уже не знаю – на щастя чи на біду я тобі здався... Я сьогодні ж говоритиму із твоїм батьком. То що, серце моє, чи підеш за мене?

– Але, треба подумати... – усміхнулася Віда. Потім поглянула на свої голі ніжки. – Ану, відвернися, безсоромний... я ж стидаюся...

Потім вона сиділа просто на долівці, по-степовому склавши навхрест ніжки, і довго чепурилася перед срібним дзеркалом. А Владо зазірав їй через плече, милувався. Коли він схилився, спробував обійняти її за плечі і цьомнути у щічку – Віда легенько, але переконливо відсторонила його.

– Тільки тато нізащо не віддасть мене тобі, – нарешті обізвалася вона, підмалювавшись. Устала, почепила хусточку на голову, як чіпляють у Степу заміжні жінки, повернулася до нього, уперши кулачки у боки і грайливо схилила голівку набік: – То чи гарна із мене молодичка?

– Стривай, кохання. – Владо ізгріб її, обійняв і посадив на коліна. – Якщо твій батько нас не благословить – то освятить Єдиний. А за приданим я руки не тягтиму, бо свого добра – повна комора: я усе ж таки воєвода, а не хто-небудь... Але от біда: силою везти дочку полковника, славного на увесь Степ, не годиться. Так, чого лихого, і до війни недалеко... Хороший же із мене миротворець...

– І який же ти у мене дурненький... – Віда поцілувала його. – У нас не дають приданого, а молодий викупляє наречену у батьків. І при тому, ми, дівчата, вибираємо самі, за кого віддатися: у Степу жінки вільні... Знаєш... ти спочатку із паном Гетьманом говори: він буде радий поріднити наші родини. А тато мені простить, якщо любить. А він знаєш, як любить?..

Знадвору почулися голоси: хтось із кимось сперечався, щось вимагав. Воєвода, уже зодягнутий, запхнув тільки за пояс пірнач і накинув синій вовняний плащ із гаптованим золотом левом на нім:

– Я ненадовго, ясочко моя: погляну тільки, хто мене там добивається. – Чмокнув у носик і вийшов, ледь відхиливши попону – так, що із-зовні не можна було побачити, що у наметі.

За хвилину він повернувся:

– Ну от, квітко моя, Єдиний нам помагає. Мене кличуть на раду до пана Гетьмана... Сьогодні усе вирішиться.

– Я молитимусь за тебе... – Віда подивилася на руїну, яку вони скоїли посеред намету і засміялася: – От тільки прибору тут трохи...

...Вона довго молилася і щиро благала богів дарувати їй і Владові, хоч ненадовго, щастя. Владо ще не вертав.

Коли вже почало сутеніти, накинула на плечі жупанець і визирнула з намету. Двоє інших уже вартових стояли кам'яними скелями, не звертаючи на неї жодної уваги. Хвала богам, більше нікого. Тоді Віда мишкою вишмигнула надвір і манівцями пішла до табору, до гурту, до дівчат. Вона не помітила двох гарячих, мов вуглі, очей, що жадібно слідкували за нею – очей, повних безвиході, безнадії, і смутку і смертної туги...

Надвечір, коли в родині закінчувалася робота, молодь збиралася посеред табору: обговорювали події, що сталися за день; грали музики, хлопці жартували до дівчат, танцювали. Молоді хотілось веселитися. До Віди одразу ж підійшло одразу двоє парубків, запрошували до танцю. Віда усміхнулася, щось зацокотіла, подала їм ручки, а потім озирнулася іще раз на Владів намет, зітхнула і з досадою подумала: “І кому вона здалася ця війна!”

А справді, кому?

ДОЩЕЧКА І. Війна: Тернове поле, Лан і Підкорення Краю

Того злого літа 6712, коли зі Сходу прийшло морове повітря – багато людей і скотини померло від чуми, віспи і інших, невідомих хворіб. А року наступного був неврожай, голод поширився Краєм і Степом, заглянув він також у багате Загір'я. А Валько Ненаситний наче на те тільки й чекав. Його військо перейшло перевал, почало палити села у передгір'ях Карпат і облогою стало під горватськими градами. Волхви мовчали, а поки князі думали – горватський князь, зваживши усе, пристав до Валька: став він тепер воєводою і намісником княжим у білих горватів. Князь дулібів слав гінців про поміч до своїх сусідів, а тим часом військо нового намісника обложило Волин, найбільше місто дулібів; володар же нового Воз'єднаного князівства, як тепер звалися землі Загір'я і Карпат, Валько Великий уторгся на Поділля. Тут, на Терновому полі, збиралося військо спільників-крайнів: важка дружина подолян, кінному бою навчена; панцерна піхота полян, що шикуються непробивною кам'яною стіною; легоногії піхотинці із деревлянських лісів точили свої сокири і натягували луки; а з Гайворона, що звався тоді Тивер, от-от мала підійти легка кіннота, що починає бій, засипає ворога хмарою із тисячі-тисяч стріл і переслідує утікачів.

Два війська стали одне навпроти одного, і видно було, що у спільників – воїв утрое більше, навіть без легкокомонних тиверців, що забарилися на поміч. І крайни слали послів до Валька, щоб забирався геть із Краю у своє Загір'я; а тим часом найкращі вої, кінні і піші, виходили посеред війська і кликали супротивників до герцю, на молодечу розвагу. І було багато поєдинків, і багато голів скотилося з плечей, і сонце котилося вже на Захід – а послі з Валькового табору не вертали. Тільки увесь день було чути тюкіт сотень сокир. Аж надвечір виїхав посеред війська сам Валько, увесь закутий у сталь, і підняв руку над головою, а в тій руці за довгі чуби він тримав голови обох послів. Зареготав Валько, розмахнувся і кинув голови у бік союзників; і покотилися голови, підскакуючи на вибоїнах, наче два гарбузи. У багатьох хоробрих похолело у грудях. А Валько здивив коня – і червоне вечірнє сонце блиснуло на його булаві. На той блиск на тлі загриви небесної за спинами у Валькового війська спалахнуло полум'я: помах руки – і двовідрові горшки і двадцятивідрові кадовби з нахтою злетіли в небо – наче чорні ворони з клітки, що їм дітлахи підпалили хвости. Крайни здивовані слідкували за цією чудасією: ніколи ще не бачили такого. Тільки

князь полянський кричав на вої свої: “у степ, у степ!...”³ Та запізно – бо за хвилю ті ворони з гуркотом і свистом наїли на військо крайнів, скублилися посеред пилу і моря огню, що охопило Тернове поле, випаливши його на попіл; а посеред цього пекла бігали люди, що зайнялися, мов смолоскипи, їржали коні, скидаючи вершників, ревіли воли, розбиваючи вози і давлячи своїх – людей і коней... А пороки⁴ мірно плювали вогнем, знову й знов заливаючи полум'ям долину; потім рушили сталеві ряди важкої загірської піхоти – прямо через вогонь; і язика полум'я танцювали на начищених до блиску обладунках воїв, наче бранки зі Сходу, що спокусливо крутять животами, – а кіннота справа і зліва крильми охопила долину, майже не стрічаючи опору; і сікла охоплених жахом, спустошених і розгублених крайнів, і топтала копитами їх, наче траву. І тільки тиверська легка кіннота, що врешті-решт з'явилася на бойовиську, – ударила Вальковим латникам у спину: наче оси крутилися кочовики навколо війська, засипаючи довгими стрілами важку кінноту і висмикуючи крайніх воїв із піхотних рядів арканами, а потім за сідлом волочили довго по землі їх – напівзадушених, розбитих об сиру землю і подертих об каміння сіромах. Це потім уже злопам'ятний Валько пригадає тиверцям усе – спаливши Тивер і вирізавши усіх його мешканців, і тільки змії і круки житимуть там довгі роки, а нове місто через те назвуть Гайвороном. А поки, невідомщені, відступили вони у свої степи понад Богом, урятувавши розбите спільницьке військо від різанини. Небагато тих крайнів повернулося додому – і принесли звістку про ганьбу і погибель країнської землі. А Степ же вої свої не прислав. Може, після мору у Степу забракло коней, може не устигли кочовики зібрати полки, а проте не встигли вони не лише на битву, а й на саму війну...

* * *

ДОЩЕЧКА Д. Війна: Лан і Підкорення Краю

У небезпечному місці стояв Лан. Від усього Краю із півдня і заходу його відділяє Дніпро, наче сирота загубилося князівство у Степу. Із сівера⁵ і півночі обступає його Дике поле, роздолля для лицарів степових. Тут, посеред дубових перелісків, байраків і в долинах маленьких річок сходилися з ними ланці, котилися у траву степові і ланські голови, а кров струмочками живила неповноводні річечки і болотисті ставки. Століттями воювали вони зі Степом, тому майже у кожного ланця – і прямиї під сідлом, і кривий степовий за поясом меч, два круторогі луки і по кілька сагайдаків білоперих стріл при сідлі. А ще, попри маленьку, як і саме місто, але відчайдушну князівську дружину, – багато легких вершників на скажених степових конях. А ще високі дерев'яні стіни-кліті навколо міста і кам'яний посеред міста кремінець, що пережив не одну пожежу і не одне розорення.

У благодатному місці стояв Лан. Не на рибу багатими були річки і озера навколо міста, не на дичину багаті гаї і Темні бори на півночі; і не було в цій землі ні срібла, ні солі – та багатим був Шлях, на якому стояло місто. І тому, спалене і розорене, воно відновлювалося і відбудовувало-

ся, розросталося ще пишніше і багатіло на торгівлі. Порубіжні сутички зі степовими ватагами змінювалися великою приязню, торговельними спілками і спільними трапезами. Сам же Лан, що стояв якось осібно від Краю, тяжів більше до степового товариства і переймав потроху його звичаї. І, при тому, як говорили задрісні язика у Краю, любив складати срібло у своїх бездонних льохах. Отож, не пройшло і трьох місяців після побоїща на Терновому полі – де Валько звів на свою честь город і зробив його першим серед горватських городів – іще в облозі стояли головні твердині полян і подолян Самват і Кам'янець; іще не скурів димом Тивер – а Лан уже слав гінців у Степ про допомогу і про можливий союз. А як степові клялися в дружбі – то ланці вирішили не вдатися⁶ ворогу: на міському мурі зарізали Валькових послів і стріли вої ворожі стрілами, камінням і гарячою смолою. Та тільки і тут не поспіла степова допомога. Два дні пороки нападників довбали дерев'яні стіни, збивали верхів'я башт і кришили кремінець; нарешті на третій, по обіді, немала частина стіни завалилася. Піхота увірвалася на земляний вал довкола стін міста і блискучими сталевими лавами нахлинула у проломи. У страшній тіснєві, серед розвалених стін, ланці різалися ножами; поранені – нігтями і зубами упивалися зайдам у плоть. І вирости нові стіни – врівень зі старими: живі ворухилися під померлими, і стогін, прокляття і їдкий, чорний, тягучий дим од пожарищ укрили бойовисько. І відступили загірці, а ланці самі зробили вилазку, посікли багатьох нападників, порубали ремені на пращах і пороках, облили нахтою і запалили їх разом із обслугою. Та для перемоги сили було замало: коли вдарили вороги, ланці не устигли відступити під стіни – і духи смерті за чуприни понесли їх до вирію. Нікому більше було боронити місто: усі його захисники полягли... Князь же зі своєю старшиною і малою дружиною пробився-таки у Степ.

Страшно пімстилися нападники місту за непокору: рубали мечем і сокирами і старого і малого; три дні розоряли місто: різали, гвалтували, вішали і садовили на палі – а жінок і дітей на додачу продали косарам. Та про таке краще не згадувати...

* * *

ДОЩЕЧКА ДЖ. Війна: Степ (за два переходи од Хорольської січі)

Важкі кметі, старі⁷ і досвідчені товариші⁸, пошуквалися на узвишші у два ряди, підносячи над головами рідкий проліс зі своїх списів. Вітер грався білими майорцями⁹ на рогатинах. За ними слідом стали легконогі вершники, у шкіряних обладунках, при кривих шаблях і коротких списах: вони лагодили луки, перевіряли келепи і чекали наказу.

Коні тупали ногами, загинали шиї і фуркали: тварина чує смерть так добре, як і люди. Сотник, молодий красень, найбільший тепер старшина у всьому ланському війську, стояв посеред перших, наче простий шерговий товариш. Хтось молився, а хто мовчки, напружено чекав, не помічаючи, як струмочки поту стікають із-під шолома. Навкруги така тиша, наче все довкола завмерло, навіть прокляті

3 Сигнал до відступу.

4 Пороки – пристрої для метання запальної суміші чи каміння при облозі міста. Велика дерев'яна ложка за один бік прикручується воловими жилами до рами. Ці жили накручують, а тоді відпускають. Камінь чи діжка зі нафтою, запалювальною сумішшю, летить дуже далеко, може перелітати через стіни.

5 Сівер – Схід.

6 Не здаватися.

7 Старі – тут: бувалі.

8 Товариш – важкий кіннотник першої лави, озброєний списом, захищений щитом і закутий у броню.

9 Майорець – прапорець, вільний кінець якого розрізаний ластівчиним хвостом, від кутів – до середини. Позначає приналежність до полку.

свердла цвіркунів: чути як б'ється серце – у грудях, у скронях і у вухах, а внизу живота усе стисло так у глухому болю. Чекали всю вічність, аж поки...

Брягнуло так у серці, наче порвалася струна. Іще пил цілком не осів на ковилу, стоптану кіньми тих, хто відїхав почтом при непритомнім князеві – як на обрії безкрайого степу показалися зграя галасливих воронів... А слідом за ними – цяточки верхових: погоничі загнали свою здобич, поспішали оточити і узяти її із сідла за вуха, іще теплою. Ось уже розрізніш і ворогів: вони шикуються в чотири лінії, усього три сотні важких комонних: цвіт загірського війська: триста – проти кількох десятків ланців, хто у більшості при легкій зброї.

Сотник торкнув коня; слідом за ним рушили решта – уперед, на вірну погібель, шукаючи собі слави. Стомлені коні спершу кусали вудила і повільно перебирали ноги, наче молотили ними кисіль: “та-да-та”, “та-да-та”... Проте, відчуваючи близьку битву, хутко жвавішали; нервово тремтіння проходило по спинах від вух – до хвоста, передавалося воям; коні, переходячи у чвал, їржали, гнули шиї до грудей і летіли, наче чорні стріли: “та-да, та-да, та-да!..” Куці крила¹⁰ легкої кінноти подалися за ними трохи праворуч і ліворуч, і коли ворожі вершники були доста близько – пустили білопері стріли.

Мати рідна, що коїться? Передні загірці, наче устрашившись нечисленного ворога, зламали стрій: довгі степові стріли пробивали бронь; хтось упав мертвий, під кимось спіткнувся кінь. Іще хмара стріл – на передніх загірців почали натикатися задні, почалася кучма і товчія.

“Зараз!”, – блиснула у мізку Сотника думка і теплою хвилею надії передалася дружинникам.

– Слава! – вигукнув сотник.

– Га!!! – відповіла дружина диким зойком – і була у тому зойкові радість, перемішана навпіл із відчаєм.

Шарах¹¹! І похилилися уперед важкі списи. І був удар. І скрегіт металу об метал. І дике, божевільне виття, а не їржання коней. І страшні передсмертні крики тих, чию плоть на шмаття рвала сталь, у кому обломилось дерево. І кришилися дубові щити, злітали з голів шишаки, збиті списами, і бризки гарячої крові – своєї і чужої вибухали великими багряними іскрами. І смертоносний коловорот перед очима – навколо тільки проносяться тіні – де вороги, де свої? І тріск поламаних списів і глухі звуки падіння тіл, чиясь скривавлена відірвана рука ще стискає вуздечку, хтось вилетів із сідла, його тут же стоптали копита своїх – а хтось утримавсь, але безпомічно відкинувся назад, уперши божевільні очі у небо і розвівши в сторони руки...

Творилося щось незбагненне: замість того, щоб зав'язнути у січі, ланці розійшлися зі строем загірців, і тоді стало видно, що тільки дванадцяттеро гриднів залишилося у ковилі – а решта кметів обламала списи об ворога. Сотник власноруч завалив дужого ворожого полковника, що сам повів своє військо на зухвальців. Хотів той, напевно, показати своїм, як треба грати списом – а показав тільки, як годиться вмирати: без стогону і крику прийняв на груди спис – і полетів під копита.

Легкі вершники, розвернувшись у сідлі, сипонули стрілами ворогам у спину – і добрих півсотні тіл потягли за собою коні, бо господарі їхні, гепнувшись об землю, заплуталися у стременах, а решта – хто втримався верхи, але був найжачений стрілами, похилився на шию коню і повільно сповзав додолу.

– Слава! – вигукнули степовики, звівши угору руки з поламаним дерев'ям рогатин: і було у крику і здивування,

і надія і раж. – Слава-а-а!!

“Перемога?.. Е ні, це ще не перемога!” – майнуло в голові у Сотника.

– Повертай коней... Шикуйсь... Мечі наголо! Трримайте стрій, хлопці, тільки трримайте стрій... Уперррре-е-е-д!!!

І тільки сотник мав другого списа, що подав йому вірний завбачливий джура¹² з обмотаною скривавленим ганчір'ям головою; а решта – усі одночасно – висмикнули мечі із піхов – не личить чоловікові ніжитись у солодких обіймах, коли є достойніша справа...

Іще один рій білоперих ізнявся у небо – і багато шершнів поувивалося у загірську плоть. Ті гарячково шикувалися у лаву; та багато їх – і повільно ті шикували ряди свої. Нема зверхника – і загірські сотники кричали кожен своє, безлад скакав поміж рядами загірців, а розпач військо їхнє крилами накрив...

А ланці згуртувалися навколо поводири: сірий клин уже наближається, і смерть сяє на вістрях його мечів... Ще хмара стріл – іще трупи... Багато убитих... Ще більше поранених... Сто і двадцять п'ятеро, чи скільки там загірців, уже не сядуть у сідло...

Але вони – сила... Ланці – бидло... А старі рубаки не втратять духу навіть у День останнього суду... Випадкова невдача, диви¹³ забирай! Летить іще одна хмара стріл. Спинаяться ужалені і хапаються руками за криваві рани загірські вої, а кому стріла в око, під забороло, або ж у горло – ті валяться у ковил, наче скошена трава. До дупи безпомічних сотників! Уперед!

Загірці самовільно зриваються, починають розбіг, прикриваючися щитами. Ті круглі щити густо щетиняться ланськими стрілами...

І ось остання білопера хмара: радше маленька хмарка – бо сагайдаки ланців спорожніли уже...

– Слава-а-а!.. – лунає заклик ланського старшини.

– Гуррра! – невпопад відповідає купа загірських відчайдухів, що кинулись йому навперейми.

– Га-а-а-а-а-а!!! – летить у піднебесся божевільний клич ланського сталевого клину, якому плювати на смерть – бо воїв аж розпирає від п'яного хмелю поєдинку...

Удар!.. Дубові, куті залізом ланські щити із золотим сонцем приймуть на себе жала ворожих списів – і тоді полетить не одна загірська голова дололу, бурмочачи собі щось незв'язне; розпадеться другий вершник надвоє, коли обладунок не врятує його від прямого, двосічного меча; третій по саме поруччя на скаку напореться на меч, іще теплий від крові товариша; полетять голови і руки, відтяті кривими степовими шаблями, так і не втигнувши поміняти непотрібний уже спис на меч... Або ж блаженські шкіряні обладунки легкокомонного ланця приймуть на себе загірський, обкутий сталлю спис – оуве! о горе, нещастя тому, у кому обломиться той спис, вирвавши шматками гаряче м'ясо і перемоловши на муку білі кості...

Іще двадцять четверо ланських душ полетіло до вирію... Єдиний!.. тільки двадцять четверо!!! Іще дев'ятдесят загірців годуватимуть вовків, лисів і воронів по цілому степу...

Доста зачепили сьогодні загірці хмелю – несила було всього випити. А коли протверезіли, то побачили, що багатьох, ой багатьох не діждуться суджені в городах – а клятві ланці, ніби заговорені: безсмертні вони, чи що?! Ізнову шикують вони свій клин, і сталь ізнову сяє на сонці, і сонце усміхається на ланських щитах... Жах, наче хижий птах, каменем упав на загірних воїв. Гордість покинула

¹⁰ Крила – заgonи легкої кінноти шикувалися обабіч гриднів, прикривали тяжку кінноту.

¹¹ Шарах – заключна стадія атаки кінного війська, коли кінь зривається у кар'єр, а вершник схиляє списа для удару.

¹² Джура – зброєносець і вістовий у старшини.

¹³ Див – тут: демон, що живе в горах або на болотах, де люди не ходять.

серця їхні, покидали й вони зброю, лишили поранених і скалічених: бо цих заклятих ланців не можна убити! І кинулися вони тікати туди, ізвідки прибули. Та на те легконога кіннота на степових конях, щоб наздоганяти, і на те їй короткі товсті списи, щоб бити ворогу спини ...

Ніхто не дізнався тоді в городах, куди поділось три сотні добірного війська, цілий гін¹⁴ старих і гордих копійщиків; тільки дітей лякатимуть казками про вогняних ракшас – демонів-людожерів, що поселилися в степу і їдять подорожніх разом із кіннями і зброєю...

Не судилося того дня Сотнику і багатьом воям його пити хмільну у вирію, але чи дуже вони за тим сумували? Уже за три дні у степовій січі кружляли вони поставець із медовою – правили тризну по загиблих. А князь, що одужував од ран, із подивом дізнавався: поки він спав, у нього народилося військо, що не було йому рівних, певно, і далеко за межами Краю: так срібло і золото плавляться разом у новий сілав, як злилися в одне грядні і легкокомонні. Начувайся, Вальку, чортів сине, подякують ланці за твою ласку, і не буде місця на землі, не буде і в Пеклі, де сховаєшся ти від їхнього гніву!..

ДОЩЕЧКА ДЗ. Степ. Гулиця¹⁵.

У літо 6743, місяця серпня, 10 дня С.С., увечері

Ох і весело ж на гулиці! Музики у солом'яних брилях шаленіють: б'ється бубон в умілих руках, вибиваючи на всі лади і на всі боки то дрібно, то громобійно, трясє брязкальцями; кричить коза, виводячи лад; стогне козобас, навіваючи тугу; чайкою плаче сопілка, ронить у повітря сум; квилить жалійка, а ріжки-ріжки крають серце, розриваються на кавалки.... Музики мокрі, невтомні, завзяті – грають-виграють, а самі ще й підтанцюють!

А молодь злетілася на музики, наче мухи на мед: стояли окремими купками дівки і парубки, як і годиться: парубки лускали насіння, жартували до дівчат, а ті червоніли, хіхікали, для порядку закриваючись широкими рукавами, соромились. Та як тільки завідій¹⁶ вигукнув: довгождане: «ой не буду горювати – краще піду танцювати!» – дівчат наших наче хто підмінив: одна поперед одною, узявшись похід боки і так ступаючи точеними загорілими ніжками – що аж серце завмира – завели горлицю. Око в'януло від квітів на віночках і в косах, стрічки спадали з кісників на плечі і груденята, повторюючи округлі лінії; молоді, рум'яні личка – одна одної краща – пашіли здоров'ям і степовою уродою; очі карі, великі, грайливі – пускали бісики хлопцям і музикам; губоньки підібрані, у якої закушені – тільки вони видавали, що дівча старається: стільки величі було в тому личку, що, здавалося це й не дівчата а мавки польові, що родяться в танці; а рученьки лебедями злітали вгору і всторону: ніби й жили своїм життям – ой замилуєшся ними, бо лишень завершували-видавали той полум'яний поштовх, що родився в дівочих душах... а ніжки-ніженьки – дріботіли, або ж ступали велично і так плавно – наче дівчата пливли у повітрі...

«Халяндра!» – вигукнув завідій, коли горлиця уже звилла гніздечко, і в повітрі розтанули срібні звуки кобзи. Дівчата немов переродилися: застрибали, заплескали в долоні, заверещали! Запальний і спокусливий танець, де

кожна дівка грається зі своїми принадами, заворожує очі і парубочьку душу продуманими, відточеними рухами: ручка ніби ненароком відводить плахту і показує краєчок білої сорочки – чистішої за сніг, із яскравими червоними квітами по подолу; плечі тремтять, ручки розлетілися в сторони – і грають дукачі на грудях, дзвенять і манять-заворожують. А коли, підбочившись, ішли вихиласом – тісно було стегнам у вузькій спідничині...

А потім був третяк! І хлопці, наче їм ланцюги порвалися, наче молоді вовки серед вівці, кинулися до танцю: пішли навприсядки, дріботіли, викидали колінця, вибирали собі дівку, яку хто вподобав; пари бралися за руки і летіли в однім пориві, кружляли в однім вихорі – аж луна ішла!

Аж ось потім завідій, відірвавши вуста від дуди¹⁷, відсапався трохи – і гукнув: «Маразуля!»

Ось вона, знана в городах маразуля, що її танцюють в князівських хоробах: хай знають вражі країни, що степові і не такого вміють! Хлопці і дівчата лавами – одна навпроти одної – вишикувалися, а далі під музику сходилися, плескали в долоні, розходилися, потім бралися по-під руки і цілувалися. Дуда вила, ріжки підвивали, бубон заводив танець – а в очах було червоно від збудження і від поцілунків...

Танцювали ще гоцака, коли всі шикуються в ряд: кожна дівка праворуч од хлопця, а потім усі разом скакали, узявшись за руки, або кидаючи руки вниз, чи поклавши їх на одне одному на стан. Дівочий вереск і захват – коли парубки підхоплювали дівку і садили собі на плечі, а коротка сорочка здіймалася крилом і уже не могла прикрити дівочі принади...

Віда, мабуть перетанцювала усі танці – вела дівчат до нового і нового; вже й дівки змінили одна одну: хтось відсапувався, махаючи хусточкою; котрась, уркнувши у тінь тамувала спрагу з вуст гарного парубка, щось обіцяла йому, клялася – а сама зиркала стиха на інших парубків; а Віда – щаслива, наче сонцем осяяна, усміхалася – летіла пташкою, вихором крутилася, відбивала срібними підківками...

Раптом крик пролунав – і крайні озирнулися, а за ними озиралися інші, уже і музики, наче потомились, опустили руки. Тільки дуда зойкнула багатоголосо, коли з міха виходило повітря.

«Біда!.. убили!» – крик розкряв тишу. – «Посла убили!»

Молодь обступила хлопчика, що прибіг, засапався не міг мовити нічого.

Усі загомоніли, гомін хвилею пройшов натовпом: одне одного питали, що сталося – та ніхто нічого не відав.

– Ти-и-хо! – перекричав гомін завідій. – Говори, хлопче, яка біда? Хто кого вбив?!

– Посла горватського, воєводу Влада зарізали... – парубчак важко дихав, бракувало повітря, щоб договорити.

– Ти... говори, не мовчи, парубче! – випитував завідій. – Ти сам бачив? Чи хто тобі сказав? Як зарізали? На смерть? Хто зарізав?

– Я... я не бачив... – сказав парубчак. – Бачив тільки, як горвати вели нашого... Парубка якогось... на суд... люди казали, він воєводу... через дівку... ножем у серце...

Віда, як танцювала, склавши руки перед собою, так і вклякла на місці – тільки рученята опустила на груди, схопилася за серце.

«О-о-ох!» – і люди, і небо з зірками – усе попливло перед очима...

14 Гін – самодостатній кінний відділ у три чи більше сотень вершників.

15 Гулиця – місце, де гуляла молодь.

16 Завідій – головний музикант, котрий заводив танок, жартує і підбадьорює несміливих до танцю.

17 Дуда, коза – духовна музика, зроблена із козиної, овечої, рідше телячої шкіри; має кілька сопілок.

МІКІТА КОЖУМ'ЯКА

У КІНО З 13 ЖОВТНЯ

UFD Ukrainian Film Distribution

/mykytakozhumiaka

GRAND PRIX ANIMA animation

Художник ©Тарас Ринковий

Марта і Годинникар

РОЗДІЛ XIV ЗИМА НА ПОРОЗІ

Над містом дзвенів прохолодний світанок. Колюче срібло осіло на траві, деревах, кольорових дахах будиночків у північному кварталі і розкішних терасах маєтків, що на східному бульварі Флоріс.

У багряному домі з венеціанськими вікнами вже давно не спали. Сходами і коридорами, кухнею і вітальнями туди-сюди шмигали то пані Гортензія, то Шарлотта, то Марк з Мартою. Мак-Жак і Брум тягали валізи і сумочки, пакунки і коробки, не припиняючи сварки.

— Заберися ж звідси, горисько ти пернате! — кричав гном, відмахуючись вільною рукою від набридлого птаха. В іншій руці він тримав червону валізу, яка, вочевидь, належала пані Хризантемі. Брум раптом втратив рівновагу, послизнувся та полетів прямісінько через двері вітальні. Він проїхав маленькими ноженятами ще метрів зо шість по слизькій мармуровій підлозі, поки великий пурпурово-золотистий диван не зупинив його.

— Обережніше, Бруме! — гукнула з протилежного кутка кімнати Гортензія.

— Та я мало всі кістки не переламав через отого скрекотливого негідника! — пожалівся гном. — Ну, почекайно мені, я зараз тобі дзьоба вузликом зав'яжу, нещастя кігтасте!

Із цими словами Брум поставив валізу біля каміна і щодуху побіг наздоганяти жовтий балакучий вогник, що швидко замиготів поїд стелями кімнат.

— Спасіння від них вже нема, — зітхнула Гортензія, коли на сходах раптом почулися кроки. То спустилися Марк, Марта і Лотті. Марта була вбрана у довге фіолетове пальто, чимось дуже схоже на чаклунську мантію (видно, тому воно так подобалося дівчині) з золотистими візерунками на рукавах, бузковими поясочком і широким каптуром.

Позаду дівчини крокував Марк у коричневому плащі і роздратованому настрої. Він тримав у руці якийсь згорток паперу і невдоволено щось бурмотів собі під ніс.

За ним підстрибувала східцями Лотті, неймовірно життєрадісна і гарненька у своїй новій синій сукні з білосніжним мереживним коміром. Біляві кучері обрамляли її усміхнене обличчя, на якому без особливих труднощів можна було прочитати щось на зразок: «Скоріше б ви усі з'їхали до свого Емаралду, а я залишуся тут, у цьому розкішному маєтку, і робитиму все, що тільки захочу».

Гортензія давала дітям чергові настанови перед подорожжю, коли друзі капітана Баярда забрали з вітальні останні валізи. Біля воріт багряного дому уже чекала карета, запряжена двома чорними кіньми.

Лотті обійняла Марту і одягнула їй на шию кулон — невеличку золотисту пташечку, що розправила крила.

— Хай береже від біди, — побажала їй Шарлотта і люб'язно посміхнулася. Марк, звісно, не удостоївся такого ж зворушливого прощання. Сестра лише різко крутнулася на підборах своїх лакованих черевичків і голосно мовила до нього:

— Дивись там, не вляпайся у чергову халепу, дорогий братику.

Марк зробив вигляд, що не почув її, легко кивнув головою у бік панни Гортензії та Брума (в якого, між іншим,

звідкись з'явився синець під оком і купа яскраво-жовтого пір'я у бороді), і попрямував до карети.

Марта вийшла на помальовану інеєм стежину, глянула на зів'ялі кущі хризантем біля дому і не втрималася від бажання озирнутися назад, де під червоним дахом-тюльпаном на веранді стояв старий гном з обсмиканою бородою, дівчина, схожа на порцелянову панночку з іграшковою скриньки, та молода жінка з іменем прекрасної квітки. Вони махали руками та посміхалися їй, випадковій гості невідомої землі. І раптом Марта відчула, як сумно залишати маєток на бульварі Флоріс цього майже зимового дня. Як же їй не хотілося покидати пустотливого вогню в старому каміні, затишної бібліотеки, де чарівні лампи-лілії оберігали її від нудьги, а товсті книжки в потріпаних палітурках нашіптували під вечір свої невигадливі, життєві оповідки!

Але у Марти не було часу на ностальгію. Саме тієї миті почувся знайомий бій курантів годинника на міській ратуші. Стрілка на південному циферблаті прошмигнула рівно на середину, вказавши своїм гострим кігтем на цифру шість.

У повітрі запурхали перші пір'їнки снігу. Почалася зима, півроку в місті Туманів минуло. Марта достеменно знала, що це означає для неї: лишилися лічені тижні для того, щоб розшукати Годинникаря і нарешті повернутися додому. Вона накинула на голову фіолетовий каптур і швидко побігла до карети.

Всю дорогу вони їхали мовчки. Марк все ще щось собі мудрував над аркушем паперу, а Марта замислено дивилася у вікно. Вона любила поспостерігати за жителями міста, ці люди здавалися дівчині вкрай дивакуватими.

Пані Хризантема уже чекала біля Східної вежі. Вона напрочуд мило балакала з вартовим. Марта навіть здивувалася, як у пані вистачає сміливості так невимушено розмовляти з Орлом, який наводив страх на кожного, хто бодай зверне погляд в бік його брами. Та навіть не це привернуло увагу дівчини, коли вона вийшла з карети.

Подалі від вежі колихався на хвилях розкішний фрегат із синіми вітрилами, їхній колір був таким незвичайним, що, напевно, жодними словами неможливо описати. Він нагадував шматок східного лазавардського неба під час зорепаду, якщо ви з тих щасливчиків, які хоч раз в житті таке бачили.

На кораблі їх радо привітав Баярд, який того дня був у найліпшому настрої, як це дивно б не виглядало. Він показав дітям кожен закуточок свого корабля, яким надзвичайно пишався.

— Назва судна дослівно перекладається як «стріла». «Сагіта» — один із найшвидших кораблів у цілому королівстві, можете не сумніватися! — говорив він, хвацько спираючись на свою шпагу. Баярд так стрімко крокував, що Марк та Марта ледве встигали за ним. — О, та я ж ледь не забув! — схопився раптом капітан. — Я забув познайомити вас з головним членом мого екіпажу! Феріно! Куди вона поділася? Феріно!

Нарешті звідкись зверху спустилася невеличка фея, та сама, яку Марк, Марта і Лотті визволяли з маєтку міністра Олівера на бульварі Сангрія. Вона поштиво зняла перед

© Ілюстрація (оброблена): ELLL

ними свого капелюха з пухнастим рожевим пером і привіталася.

— Фея-буревісниця, — відрекомендував капітан, — найкраща в своїй справі. Я гадаю, саме завдяки їй нам вдасться дістатися до столиці і не загинути дорогою у якомусь пекельному штормі поблизу Імірики. А там такі майже щотижня, ви вже мені повірте!

Видно було, що гонорова фея любила лестоці. Це й не дивно, бо Марта чимало дізналася про химерний характер цих маленьких непередбачуваних істот, коли Лотті її водила на прогулянку до міських садів. Ще краще за Марту знався на феях Марк (точніше, вони просто невимовно драгували хлопця), а тому єдина думка, яка тоді крутилася в його голові, звучала приблизно так: «Все, не буде нам вже спокою, ой, не буде».

І в чомусь він таки виявився правий. Феріна просто обожнювала глузувати з людей. І уже не раз за свої жартики проводила дні у першій-ліпшій бочечці чи скрині в трюмі, де її «зовсім випадково» зачиняв хтось із друзів капітана Баярда.

До речі, про них, десяток людей, яких пані Хризантема жартівливо називала «благородними піратами». Найкраще Марті запам'яталися молоді брати Еванси, Макс і Пітер. Обидвоє руді, зі смішними веснянками на носі та й до того ж прекрасно грають на гітарі. А ще на борту «Сагіти», як на диво, була одна дівчина.

З нею Марта зустрілася, коли капітан проводив дітей у їхні каюти. Дівчина мала довге чорне волосся, зібране у товсту косу, що сягала їй майже до колін, смагляву шкіру і яскраві очі кольору чаю. На голові в неї так само, як у Феріни, сидів чорний капелюх з пухнастою пір'їною, тільки золотистою, а не рожевою. Баярд повідомив, що її звуть Іреною, і родом вона з острова Лазаварду, що у Піднебесній Атлантиці — як жителі королівства охрестили землі на сході.

Сонце вже зійшло, коли фрегат із синіми вітрилами покинув Примарну бухту на східному березі міста Туманів. Марта все ще блукала палубою, намагаючись максимально непомітно всунути носа у все, що її цікавило: дівчина завжди мріяла побувати на піратському кораблі. Вона шмигала то тут, то там, спостерігала за метушнею, аж зненацька пригадала, що досі не бачила на кораблі пані Хризантеми.

А раптом про неї забули? Дівчина чимдуж побігла шукати капітана, але він, як на зло, мов крізь землю провалився, і навіть сам Нептун, володар морів Атлантики, і той не знайшов би тепер Баярда.

Зовсім задихавшись від бігу, Марта нарешті наштовхнулася на Марка, який все ще не відривався від чистісінького аркуша паперу.

— Марку, мені здається, ми забули пані Хризантему, ти взагалі чуєш мене, га?! — кричала вона і щосили трясла бідолашного за плече.

— Заспокойся, вона у своїй каюті, я щойно її бачив, — нерозбірливо пробурмотів хлопець, навіть не глянувши на Марту, яку така поведінка не на жарт роздратовала.

— Та ти уже від ранку вдивляєшся у той сувій! Якого біса ти хочеш побачити там? І взагалі, віддай його назад, це мені феї подарували! — пискнула Марта, вчепившись довгими пальцями в папір.

— Не тобі, а нам! — заперечив Марк, не збираючись так просто віддавати своє надбання.

Вони б, певно, розірвали той сувій навпіл, якби не Баярд, що вискочив перед дітьми так само несподівано, як і зник.

— Чого це ви сваритеся? — суворо запитав капітан. — Мені сказали, що ти, Марто, шукала мене. Щось сталося?

— Ні, ні, все в порядку, я просто...

— Ми просто хвилювалися, чи раптом не забули пані Хризантему, — перебив її Марк.

Баярд розсміявся і якимось дивно зиркнув на сувій, що опинився в руках Марти. Так, вона таки зуміла видерти його у хлопця, поки той говорив.

— З пані Хризатемою все добре. Ви неодмінно побачитеся під час вечері. Якщо у вас нема більше запитань, то я піду, маю багато справ, — сказав Баярд, все ще не спускаючи очей з білосніжного сувою.

— Звісно, капітане, звісно, — протараторила дівчина, вхопила за руку Марка і швидко вшила геть. Баярд тільки й встиг, що розвести руками і здивуватися.

— Може, нарешті розповіси, що ти дізнався? — зашипіла Марта.

— Лише коли ти віддаси мені сувій, — наполог хлопець, сердито нахмуривши лоба. Марта з дуже-дуже великим незадоволенням, але все ж простягнула йому той злощасний шматок паперу. Марк діловито розгорнув сувій і пошепки промовив:

— Насправді цей аркуш не порожній. Дивись, отут, внизу в правому кутку. Бачиш літери «М.В.П.»?

І справді, три гарні вензелясті літери, гонорові і таємничі, відразу кинулися Марті в очі. Як вона сама раніше їх не помітила?

— І що це означає? — скептично запитала дівчина.

— Я гадаю, це чийсь ініціали, — відповів Марк, — взнати б іще, чий саме і що це за штука така.

— Тобто феї не пожартували над нами? Думаєш, цей сувій і справді може принести якусь користь?

— Якщо дізнаємося значення літер, то, напевно, знайдемо відповідь і на ці питання.

— Над чим це ви мудруєте? Га? — пискнуло щось угорі. Марк і Марта підвели голови і побачили просто над собою Феріну. — Ви говорили про фею, чи не так?

— Та ні, просто балакаємо, — став виправдовуватися Марк, бажаючи якнайшвидше здихатися набридливої феї.

Аж раптом Марту осяяла здогадка. Сувій їм подарувала садові феї, сестри Феріни, а значить, вона вже напевне знає, що означають загадкові літери і навіть Годинникар передав це у їхні володіння, до Південних садів.

Марта знову безцеремонно вихопила папір з рук Марка і заговорила до Феріни:

— Вибачте, але чи не могли б Ви пояснити нам дещо? — люб'язно попросила дівчина і не прогадала. Феї дуже сподобалося те, що до неї так ввічливо звертаються, вона затріпотіла блискучими крильцями і присіла на плечі у Марти.

— Залюбки. Я ж бачу, ви маєте щось цікавеньке. Ця річ пахне магією, сильною, древньою магією, — інтригуюче мовила фея і аж підскочила від нетерплячки. — То що це таке?

— Власне, саме це я і хотіла запитати. Сувій дали нам Ваші сестри з Південних садів кілька тижнів тому. Вони розповіли, що сам Годинникар передав цю річ на зберігання феям ще до сутички з відьмою Леонцією. Але феї й гадки не мають, яке значення має аркуш і які таємниці він зберігає, — пояснила Марта.

— Навряд чи я скажу вам щось нове, — розчаровано зітхнула Феріна, — про цю штуку я знаю приблизно стільки ж. Якими тільки чарами ми не користувалися, які лишень закляття не насилали — все одно сувій не розкрив своїх секретів. Один лише Годинникар знає, як з ним поводитися.

— А ці літери «М.В.П.»? — вказала вона на правий кутик.

— Теж невідомо. Але швидше за все, це чийсь ініціали.

— Зрозуміло, — зітхнула Марта. Фея не розповіла їм нічого ініціально нового, проте хоча б підтвердила здогадки Марка, який тепер стояв виразом обличчя на кшталт «а я ж тобі казав».

— Але я б радила вам тримати цей сувій при собі, може, колись та й знадобиться. Тим паче, я чула, що Баярд має намір зустрітися в столиці з Людвігом, придворним ювелі-

ром і найкращим другом старого Годинникаря. Можливо, він розкриє таємниці сувою, — мовила фея і стрімко злетіла вгору, до вітрил.

— От бачиш, — сказав Марк, — я був правий. Нам потрібно дізнатися, хто такий цей «М.В.П.».

Та Марта його не слухала. Вона задивилася угору, де миготіли крильця маленької феї і збиралися фіолетові хмари. Місто Туманів уже давно зникло з горизонту, і замість снігу почав накрапати холодний дощ.

Решту подорожі Марк з Мартою тільки те й робили, що перегортували усі книги, які знайшли на кораблі капітана Баярда. Ніде ні слова про людину з ініціалами М.В.П.

Чотири дні у морі минули на диво швидко для усіх, окрім пані Хризантеми. Вона дуже погано почувалася і зрідка виглядала зі своєї каюти. Макс і Пітер розважали усіх жартами та грою на гітарі, а Феріна те й робила, що всіляко капостила Ірені. Останнього разу дівчині увірвався терпець, і вона закрила фею в своїй скриньці для прикрас. Там шибениця й сиділа, поки не зірвався сильний вітер і Баярд не звелів Ірені випустити бідолашну, якщо тільки весь екіпаж не надумав розбитися об першу-ліпшу скелю поблизу Емаралду. Звісно, такого бажання ні в кого не виникло, і за мить фея вже кружляла довкола вітрил, наспівуючи дурні пісеньки, щоб подратувати Ірену.

Незабаром на сірувато-блідому горизонті вималювався силует острова Емаралд.

— Ну ось, Марто, уже й столиця, — промовив Марк, коли сонце виглянуло нарешті з-за хмар і червоно-золотим світлом осяяло сріблясті шпиль палацу короля Любарта з кольоровими прапорцями і флюгерами, Янтарні ліси і пурпурові вересові пустища, які обривалися над самим морем.

— Казкова краса... — прошепотіла Марта, мружачись від блиску холодних променів.

— Усе найпрекрасніше ще попереду, ми ж бо в серці Атлантики! — гукнув Баярд десь позаду.

Капітан не помилився. Зблизька Емаралд був іще прекраснішим. Кольорові будинки і розкішні замки, вузькі вулички і затишні алеї — всі вітали новоприбулих гостей, широко розчинивши перед ними кожні брами, ворота, хвіртки та двері. Тут дихалося легше, ніж на Сонному острові. Не висіли над головою тяжкі хмари, не шмигали Тіні попід муром, не було катавасії з непередбачуваною погодою і оскаженілими годинниками.

У столиці вони зупинилися в маєтку пана Вітовта, друга капітана Баярда, колишнього полковника королівської армії. То був невисокий огрядний чоловік років шістдесят з сивими вусами і веселими блакитними очима. Пан Вітовт завжди жартував і сміявся. А коли не сміявся, то кутив собі люльку, сидячи біля каміна, і попивав чай. Словом, хороший то був дядько.

Його дім на Сніговій вулиці нагадував весільний торт. Весь мереживний і білий, з високими вікнами і мансардним дахом. Не встигли вони постукати, як двері розчинилися навстіж, і просто на гостей вибігли дві невеличкі собаки породи хаскі, а за ними вийшов і господар маєтку, пан Вітовт.

Собаки підбігли до Марти і почали тертися їй об руки. Спочатку дівчина злякалася, а потім зрозуміла, що ці створіння не здатні завдати їй шкоди. Такі вже вони були милі.

— Баярде, друже любий, як я радий тебе бачити! — гукнув Вітовт і міцно потис руку капітанові. Потім він поглянув на Марка та Марту і розсміявся так дзвінко і гучно, як тільки міг. — Проходьте, пташенятка, проходьте, на вас уже чекає вечеря і гора найкращих смаколиків!

Марк і Марта переглянулися між собою і зайшли все-рину, де розкішні люстри кидали блискучі вогні на візерунчасту підлогу. Багато-багато світла і простору — ось що так сподобалося Марті в тому казковому маєтку.

Коли всі наїлися досхочу і насміялися з жартів пана Вітовта, Марті та Маркові стало так добре і затишно, що, здавалося, кожен відчув себе тут, як вдома. Окрім Хризантеми, яка хоч і усміхалася, та все ще виглядала хворобливо і втомлено. Одразу після вечері покоївка провела пані на гору, до її кімнати.

Проте Марк і Марта спати не збиралися. Вони сиділи на пухнастому килимі біля білого каміна у вітальні, гралися з собаками і дивилися, як тріскучий вогонь грає іскрами в каміні, мов веселий, балакучий, маленький чортик.

Поруч, у великому кріслі, завмер пан Вітовт, який одним оком дрімав, а іншим читав газету. Біля нього звивалися хмарки тютюнового диму, що тягнулися з його люльки, як чарівний дим з комина будиночка відьми з лісових боліт, де нещодавно побувала Марта.

— Знаєш, кого мені нагадують ці песики? — запитала дівчина у Марка.

— І кого ж?

— Вовчицю з Західної вежі. У них такі ж самі розумні очі.

Пан Вітовт не витримав і розсміявся, та знову так дзвінко, що всі кришталеві люстри на стелях затрусилися.

— О ні, дівчинко, немає у семи світах істот, подібних Небесним звірам. То — унікальні створіння. Ви чули легенду про них?

Діти лишень похитали головами і зацікавлено нашорошили вуха.

— Колись давно, але ніхто достеменно не знає, наскільки, — таємничим тоном почав пан Вітовт, відклавши свою газету вбік, — жила собі одна чаклунка на ім'я Матильда, наймайстерніша у всій Атлантиці. Її звали Відьмою пустищ, бо мешкала вона на вересових пустищах, може, десь тут, в Емаралді, може, й у Верні, хто його зна...

Одного разу, коли над королівством нависла смертельна небезпека, а ворог уже нагострив свої мечі на столицю (тоді це ще був Сонний острів), відьма відправилася у далеку і небезпечну подорож до Вельмарських гір, туди, де небо сходиться з землею. Неабияку сміливість і відвагу виявила Матильда, щоб здобути честь увійти до небесних Едемських садів. Там вона зустріла чотирьох звірів, вручила їм дари від самого короля і попросила спуститися на землю, щоб оберігати головне місто великої держави. Небесні істоти погодилися і на тисячу років заступили на варту Сонного острова. Та жадібний король Франциск, що правив тоді, не був задоволеним такою угодою. Він забажав, аби відьма примусила звірів залишитися навечно. Матильда, ясна річ, відмовилася. Тоді вона подалася світ за очі, подалі від столиці і короля, з яким, потрібно згадати, з юних літ ворогувала.

Однак в годину війни, коли війська Карла, жорстокого короля Піднебесної Атлантики, оточили столицю, вона серед інших чаклунів захищала місто. У тій битві й загинула хоробра чаклунка. Кажуть, того дня усі вартові ревно оплакували відьму. І тільки завдяки тій давній домовленості небесні істоти не покидають береги міста Туманів. Вартові бачать душі людей наскрізь, і вони дійсно вмюють шанувати гідних. Отак.

Марта уважно слухала розповідь пана Вітовта, і в її уяві оживали обличчя вартових. Цікаво, скільки ще залишилося їм оберігати місто? Чи скоро мине та тисяча років?

Клубки тютюнового диму ще пугали десь під стелею, а жар в каміні ще тлів, коли звідусіль почувалися тужливі сурми. Пан Вітовт випустив люльку з рук, нагорі почувалися швидкі кроки.

У цю саму мить над палацом уже підіймали чорний стяг. Це могло означати лише одне: Любарт Аддарський, правитель Об'єднаного Королівства Західної та Північної Атлантики, зустрів свою смерть.

Запалюючи сонця

Епізоди з життя Смерті

НОВИЙ ГОРИЗОНТ

Ще один — і все. Ось він, уже близько. Він же ще може врятуватись. Хоча ні, його ім'я вже з'явилося у моєму списку. А ті, чий імена туди потрапляють, вже ніяк не врятовуються. Ніщо їм не допоможе. Так, маленька комашка забирає життя доволі непоганого, власне, водія мотоцикла. Та ні, кого ти обманюєш... Це *ти*, саме *ти* відбираєш його життя, здійснюєш той останній штрих, відпускаючи в нову подорож за горизонт життя. Адже ти тепер — Смерть.

Гм, дивно: я й досі не звик до цього, а минуло вже понад три сотні років. Навряд чи звикну. Цікаво, що буде, коли помру я? І чи взагалі Смерть може померти? Попередній же казав...

Ну все! Ще один помер, ще одне життя ти відібрав. Дивно, що саме останню мить життя тих, в кого його відбираю, я проживаю із ними, неначе їхній добрий товариш. Ось і зараз...

— Це все? — питає водій мотоцикла.
 — Ні, це не кінець, це лише початок, — завчена фраза, яку я завжди використовую, аби дати їм надію, — адже навіть я не знаю, що далі.
 — Початок чого? А ти? Ти Смерть?
 — Відповідь на це ти дізнаєшся сам. І так, я Смерть. *На даний момент.*

Тепер водій мовчки спостерігає, як я дістаю косу із повітря, що, на мій подив, не лякає його. Сміливий цього разу, не благає, як інші. Лиш один легенький контакт холодного металу зі шкірою — і все. Чутний вже буденний дзвін коси, що супроводжує її зникнення. Ну от, на сьогодні справи виконані, я можу перепочити десь, доки нові імена не з'являться у списку.

ЗАПАЛЮЮЧИЙ СОНЦЯ

Повсюди метушилися слуги володаря містечка, в поспіху виконуючи його забаганки. «Ще один бал-маскарад!» — зітхали вони. Певно, усі помітили, що він потрапив під вплив свого друга. Вони не любили того чоловіка. Він приїхав здалеку, казав, що знав їхнього володаря ще з дитинства. Письменник. Чому він так себе називав? Адже ніхто досі не читав жодного його твору. Хіба що хазяїн. Йому подобалося товариство іноземця.

Як, в принципі, подобалось і решті «вищого суспільства» містечка. Приїхавши до них, він підірвав їхню буденність своїми манерами і поведінкою, трохи нахабною, але в міру впевненою, одразу змусив говорити про себе при дворі. І таким чином здобув багато прихильників та, звісно, ще не відомих йому неприємлів.

Минув лише тиждень з його приїзду. А хазяїн уже вдруге організовує бал-маскарад — адже гостю, бачте, нудно. Взагалі, той письменник постійно щось торочив про одноманітність його життя, але слуги не дуже й вслухалися в ті розмови. Будучи простими людьми, вони знали, що слова — то зброя таких людей, як отой письменник. А як його прозвали? *Запалюючий сонця*. Дивне ім'я для чоловіка. Адже незважаючи на його будову тіла, яка вказувала, що він аж ніяк не мав бути письменником — радше хорошим солдатом — та правильні чіткі риси обличчя, він носив доволі жіночну зачіску. На думку слуг, звісно. Своє довге чорне волосся він стягував у довгий хвіст, що сягав трішки нижче плечей, через що чоловіки при дворі трохи кепкували з нього. Те ім'я не в'язалось із його виглядом. Слуги не використовували його. Вони так і продовжували говорити про нього просто — «письменник». У них-то в містечку таких дивних осіб зроду не водилося.

Роботи стачило вдосталь для усіх слуг, і хоч їх було небагато, вони справлялися доволі добре і вже майже закінчили приготування до балу. Залишилося прикрасити залу, велику, простору залу, із високою стелею, пофарбовану в темні кольори, яка при освітленні ввечері створювала вра-

ження всепоглинаючої темряви над головою. Здавалося, що то просто захмарене небо. Коли приготування скінчились, слуги покинули залу, залишилися лиш ті, хто мав носити їжу й виконувати дрібні побажання хазяїна.

Почався бал, зала сповнилась звичним шумом, що його утворювала велика кількість гостей.

Слуги поспішно бігали поміж гостями, намагаючись встигнути виконати їхні прохання, адже за це їм перепала зайва срібна, а то й золота монета! Та дещо їх хвилювало. Саме тих, що були найдовше на службі у свого хазяїна, поважали й любили його. Вони помітили його відсутність. Його та Запалюючого Сонця. Що це за бал — без свого головного гостя? Та й без пана теж? Слуги робили все, аби гості не помітили цього. Та згодом вони з'явилися, сяючи посмішками, весело перемовляючись та розважаючи гостей. Вони вийшло удвох на своєрідний подіум у центрі залу, де спілкувались із гостями.

Слуги заспокоїлись, все йшло добре. Лиш один зі служників все одно не зводив очей із письменника — просто про всяк випадок. Хто ж його знає, що там у голові в тих людей мистецтва, з якими так любив спілкуватись їхній дорогий хазяїн.

І ось він помітив зблиск металу в натовпі. Та не надав тому великого значення. Напевне, то деталь чийогось костюму чи столове приладдя зі срібла. У хазяїна такого повно.

Водночас слуга на іншому боці залу також, як йому здалося, побачив зблиск металу серед гостей, але вже на балконі. Він вирішив піти перевірити, чи не впали якісь столові прибори. Поки чоловік піднімався на балкон, він помітив унизу ще одного слугу, що якимось дивно обм'як біля одного з гостей. Потім ще один зблиск металу. Та що це таке? Слуга, що задивився униз, випадково зачепив плечем одного з гостей, і накидка того відкрила йому арбалет, що був прикріплений до грудей гостя. Широко розплющивши очі, слуга був готовий закричати, аби по-

© Ілюстрація: laura-csajagi

передити про небезпеку, та відчув холод металу на шиї і лишень захрипів — голосові зв'язки були перерізані. Разом із горлом.

Звук, схожий на сухий тріск, пролунав у залі, поглинутий гамором балу. Ехом йому віддало ще два таких же. Але ніхто не почув їх, окрім помираючого слуги. Це був замах.

Він повернув голову і побачив свого хазяїна із трьома арбалетними стрілами в грудях. Слуга знову захрипів і впав на підлогу.

Жіночий крик. Ще один. Піднялася паніка, гості почали втікати, адже було вбито організатора балу! Утекли майже всі, окрім декількох чоловіків і письменника, що сидів на колінах біля помираючого друга. Слуги одразу

підбігли до свого хазяїна, намагаючись допомогти йому. Але вже було пізно. І вони це розуміли, хоч і не зупинялись в марній надії на порятунок їхнього володаря. Він же напевне в передсмертній агонії раптом почав розмовляти! Бідний хазяїн! Один зі слуг подумав, може, полегшити його страждання, прикінчивши його, та побоявся висловити свої думки вголос. Тим часом усі, затамувавши подих, слухали останню промову помираючого.

— Де я? Невже це кінець!

— Ми врятуємо вас, не хвилюйтесь! — сказав один із прислуги.

— Ні, я бачу його. Вона тут.

— Хто, тут, друже? — запитав письменник.

— Вона. Прийшла по мене. Це кінець. Я бачу Смерть.

НОВИЙ СВІТАНОК

Відпочити від своєї «роботи» вдавалося рідко. Та я одразу відчував, коли отримаю відпочинок. Тоді свідомість коси покидала мою. Саме так я й знав, що з'явилося нове ім'я. Коса була жива. Вона з'являлась у моїй свідомості, немов якась нав'язлива думка, й невідомим мені шляхом змушувала мене дістати список. Вона мала наді мною владу. Адже якщо вірити попередньому, то коса — жива. Вона забирає душі, адже я їх не бачу. Так, саме коса має їх забрати; після того, як я торкнувся приреченого, його душа ніде не з'являється, нічого не світиться, зовсім нічого не відбувається. Окрім коси. Вона дзвенить. Немов по ній легенько вдарили. Щоразу цей дзвін супроводжує смерть кожної людини.

Та все ж, коли мав хвилику перепочинку, я прямував кудись, де не було людей. Вони ж мене не бачили! Від самого початку мене це забавляло — могутня смерть ходить посеред людей, що не знають, як я близько. Але це не так. Я лише раб списку та коси. Без них я можу тільки бродити світом, думаючи про щось, доки нове ім'я не з'явиться у списку і я не перенесусь до місця смерті чергової людини. Зрозумівши всю легкість, з якою вони помирають, та й зрештою те, що мене не помічають, люди з часом набридли мені. І от, як зараз, в моменти сподоби від свого призначення я прямую до якогось віддаленого місця, де немає людей, їхніх облич із пустими очима, шукаючи усамітнене місце з мальовничим пейзажем. Там я щоразу розмірковував про те, чи правильно зробив, обравши свідомо таке життя. Обдумував все сказане мені Збирачем Зір, попередньою Смертю, якого я замінив. Обдумував усі умовності, що необхідні для того, аби стати Смертю.

І те, як же мені вдалось їх порушити. Я хотів прослідкувати, що сталося із ним після того, як він став одним зі смертних, але втратив його слід. І, напевне, тому, що ми порушили правила, його ім'я не потрапило до мого списку. Але як він тоді помер? Він же був *повинен* померти ще триста років тому. Хоча мій мозок підказував й інше пояснення. Можливо, існують інші Смерті? Але ні, попередник казав, що це виключено. Він не потрапив до списку, напевне, саме тому, що ми порушили правила.

Збирач Зір розповів мені, що для того, аби стати Смертю, тебе має обрати коса. Тобто коли твоє ім'я з'явиться в списку, коса не забере твою душу, хоча й повинна буде за своїм призначенням. Так вона визнає нового наступника, залишаючи лише шрам, який вже не загоїться ніколи. Але це ще не все. Після того, як людина переживе свою «законну» смерть, вона повинна покінчити зі своїм життям власноруч, тобто таким чином виконавши роботу смерті замість неї самої, на яку вона була не здатна. Тоді Смерть зникне в сяйві блідо-синього кольору, ну, принаймні так мені казав Збирач Зір. Оскільки шанс того, що людина, побувавши на межі між смертю і життям, вирішить вбити себе власноруч, дуже малий, тому Смерті змінювались дуже рідко. Збирач Зір от пробував Смертю десь трішки довше від тисячі років. Я протримався вже трохи більше за триста. Цікаво, чи зможу я протриматись довше?

Подивимось.

Дзвін, легенький дзвін коси в моїй голові відволік мене від роздумів. Це означало, що з'явилося нове ім'я. Ну що ж, знову за роботу.

ЗАХІД МИНУЛОГО ДНЯ

Ми не очікували, що це станеться.

Не таким чином, не так швидко. Він завжди був радісний, любив жити, насолоджувався кожною миттю. Писав, інколи малював.

Остання подорож змінили його. Він повернувся із відбитком суму, якоїсь незрозумілої темряви, що з часом всмоктувала в себе його єство. Минуло два роки з часу його останньої мандрівки. Ззовні все залишалось без змін — все та ж блискуча посмішка, жести, стиль поведінки. Але змінився погляд, став дещо *глибшим*. Коли Запалюючий Сонця залишався на самоті, ну, принаймні він думав, що його ніхто не бачить, тінь темряви повністю брала контроль на ним. Він просто сидів, похмурий, думаючи про щось, доки його не відволікали буденні справи.

Я гадав і був певен, що це все пов'язано з трагічною смертю його друга, на якого був здійснений успішний замах. Ходили чутки, що то була кровна помста за якісь прорахунки його предків.

Але ж це лише смерть, хоч і близького друга. Час лікує від душевних ран. Однак не цього разу. Щось сталося тоді, про що господар не хотів розповідати. Коли я питав його про це, він просто щось незрозуміло бурмотів, що йому ще боляче і він поки не готовий про це говорити.

Через кілька тижнів після повернення він намалював нову картину. Картину, яку ніхто не купив, незважаючи на майстерне виконання. *Помираючий чоловік, що лежить на підлозі, і темний контур над ним*. Віруючі люди боялися купувати й тримати її при собі. Тому Запалюючий Сонця повісив її у своїй спальні. Згодом він перестав писати, лиш інколи малював, але то були тільки якісь розмиті нариси завжди темними фарбами. Віддалився від друзів, перестав організовувати й відвідувати бали, на які його постійно запрошували.

Через рік після повернення його стан покращився. Але то було хибне враження. Його очі знову горіли ідеєю, якою він так і не поділився. Інколи мене навідувала думка, що недавні події і були його нав'язливою ідеєю. Очі знову були запалені, але не сонцем, а чимось іншим.

За кілька місяців до сьогоднішнього дня він вперше заговорив про смерть. Запитав одного зі слуг, чи готовий він померти. Чи вірить він в існування Смерті? Після того, як я про це дізнався, то одразу навідав його, запитав, що все-таки трапилося тієї подорожі.

— А ти, ти віриш у смерть, друже? — запитав мене Запалюючий Сонця, запитав без жодної інтонації, байдужим голосом, немовби смерть його вже зовсім не лякала. Але ж не можна не боятись смерті!

— Тобто? Усі ж помирають врешті-решт. Ви маєте на увазі життя після смерті? — я не зрозумів, про що саме він допитувався. Як можна вірити у смерть?

— Чи віриш ти в існування того, що несе смерть? — то було останнє, що він мені сказав.

Після цього він ні з ким не спілкувався, але прислуга не хвилювалась. Таке бувало, коли він виношував в свідомості новий твір, будував його, обдумував усі деталі, немов ювелір, що майструє прикрасу, перед тим, як щось записувати. Але я розумів, що щось не так. Та все ж я не міг передбачити настільки жахливий розвиток подій.

Потрібно змиритись із його відходом. Завтра похорони, в мене багато роботи, а я сиджу і пишу в щоденник. Можливо, вдасться домовитись, аби його все ж не ховали на кладовищі із самогубцями.

*Із особистих записів голови прислуги
Запалюючого Сонця,
ст. 56-59, 1701 р.*

ЗАТЬМАРИТИ СОНЦЕ

Я опинився в великій кімнаті. У ній, напівпоглинутій вечірніми сутінками, ще не ввімкнули світло. Висока стеля, такі ж на всю висоту стіни вікна з двох протилежних боків кімнати. Майже весь простір приміщення був зайнятий маленькими ліжечками, залишаючи між ними лише проходи, по яким снували туди-сюди жінки в білих халатах. У ліжечках лежали діти, на вигляд жодному з них не було більше року від народження. Жіночки бігали поруч, щось роблячи із ними.

Ніхто не помітив мого приходу. Смертні не можуть бачити Смерть, лише відчувати. Відчувати легенький доторк холоду, але вони завжди винуватять у цьому протяг. Ось і зараз одна із них пішла зачинити фіранки, бурмочучи щось про великі вікна. Найбільш уважні з людей могли інколи помічати зблиск сталі леза моєї коси, та й те вони пояснювали собі простою грою Сонця із всім, що могло відбити його промені. Навіть я, витративши кілька років на пошуки доказів існування Смерті, не зміг нічого знайти, навіть не помічав отих зблисків.

Отож, сьогодні я мав забрати душу в дитини. Як не дивно, жодного, навіть найменшого натяку на співчуття в моїй свідомості. За роки «роботи» Смертю почуття стираються, стаєш байдужим, немов лезо ножа, що з часом просто затуплюється. Але все ж це дитя! Я сам винен, що так палко бажав стати Смертю. Та й, в принципі, це не перша дитина, яку я позбавлю життя, однак попереднім було більше восьми років, й вони були навдивовижу спокійними. Діти вірили мені, сприймали все як дане, не ставлячи питань. А сьогодні... Лиш немовля. Тим і краще, з ним принаймні не треба буде розмовляти. Потрібно просто покінчити із цим, й чим швидше я наважусь, тим краще. Нових імен ще немає, я зможу ще трішки відпочити.

Напруживши слух, я почув його. Його серцебиття було повільніше за інші, тихіше, й саме тому я одразу вирізнув його серед десятків інших сердець. Повільно підійшов до немовляти. Хлопчик. Він спокійно спав, не підозрюючи, що його життя закінчується, навіть не почавшись. Він міг бути ким завгодно, мати визначне майбутнє або ж закінчити безробітним. Принаймні я позбавлю його від можливого невдалого розвитку подій. Матеріалізував косу. Дзвін.. Занадто рано, я ж іще не торкнувся його. Гм, коса тремтить! Тремтить ледь помітно, та все ж наполегливо. Напевне, вона наполягає на швидшому закінченні цієї процесії.

Я й справді тягну. Чому? Свого першого я пам'ятаю добре.

Зроби це. Врешті-решт це лише смертний.

СХІД МИНУЛОГО ДНЯ

Будучи Смертю, я не мав більше жодних обмежень, пов'язаних із простором. Окрім того, що я не міг покинути планету. Я робив спроби, та щоразу усвідомлював, що стою на тому ж місці, звідки почав «втечу з Землі». Принаймні планетою я міг пересуватися цілком вільно. Після того, як перше ім'я з'явилося у списку, я усвідомив, що можу подорожувати силою думки. Достатньо лише невеличкого зусилля сили волі — і я опинявся біля приреченого. Моє тіло не стримувало мене. Та й узагалі, я не бачив себе вже давно, відколи змінив Збираючого Зорі. Я ніде не відображався, та й усі, кого я позбавив життя, не дуже горіли бажанням описати мене. Дивлячись на себе, я бачив таке ж тіло, яке я мав, будучи смертним.

Зараз я знаходився посеред океану, висячи за кілька метрів над водою. Безкрайній горизонт заспокоював мене своєю нескінченністю й постійністю після недавньої зу-

Я повільно опустил тремтяче лезо коси й торкнувся грудей немовляти. Та очікуваного дзвону леза не послідувало. Щось пішло не так. Можливо, я все ж не торкнувся його? Здається, коса тремтить сильніше.

Ще одна спроба. Я легенько провів лезом по грудях дитини. Знову нічого, тільки білий слід залишився на грудях малого.

І саме тоді я збагнув. Шрам. Залишився шрам. Я згадав свою розмову зі Збирачем Зір..

Невже це немовля має силу замінити мене?

Я ще раз, цього разу впевнено, зробив поріз косою на грудях малого. Нічого, знову лише шрам, що немов поєднував ліву й праву частину грудей, розділені попереднім шрамом.

Коса. Вже не тремтить. Список! Пустий! Ім'я немовляти зникло!

Так, сумнівів не лишилось. Саме він й може стати моїм наступником. Але для цього потрібно накласти на себе руки. Шанси доволі малі, тому не варто дуже забивати собі голову цим. Пам'ятаючи про близький до смерті стан, він буде цінувати своє життя.

Знову напружую слух. Серцебиття малого виправилось і влилося до пісні життя інших сердець.

Невже я боюся зникнути у блідо-синьому сяйві? Піти туди, де, як казав Збираючий Зорі, всі його попередники. Якщо, звісно, є куди йти. Ха, які думки в Смерті! Всього-на-всього ще одна подорож за горизонт життя. Та чи можна назвати моє існування життям? Навряд чи. Та все ж, цікавіше, ніж бути одним зі смертних, постійно намагаючись якось обійти, затьмарити думку про захід твого сонця, про те, що ти все ж помреш, незалежно від будь-яких обставин. Тому я з радістю, немов потопаючий за соломинку, ухопився за можливість стати Смертю, хоч Збираючий Зорі і попереджав мене.

стрічі із моїм можливим наступником. Хоча... Гадаю, відтоді минуло вже кілька років. Час також сприймався по-іншому. Він то плив швидко, то сповільнювався, залежачи не від обставин, як було з людьми, а від мого бажання. Саме тому я міг розтягувати останню мить життя помираючих, аби розважити себе розмовою із ними. Напевне, саме цим я і жив. А тепер? Тепер у мені оселився страх. А що, як те немовля все ж здійснить те, чого я не зміг? Накладе на себе руки, таким чином закінчивши не своє життя, а натомість — моє існування.

Згадалась моя перша зустріч зі Смертю. Після довгих кількох років пошуків я наважився. Я наклав на себе руки, лелюючи примарну надію, що мій друг, помираючи, не марив й по нього справді прийшла Смерть. Адже за роки поневірянь я не дізнався нічого нового, тільки відомі усім забобони щодо Смерті. Я посміхнувся про себе. Принаймні

відомий усім забобон про косу виявився правдивим.

Помираючи, я відчув неймовірну легкість. І саме тоді з'явився він. Збираючий Зорі! Я ще був здивувався, чому Смерть має ім'я. Адже невже не досить загальної назви? Смерть. Цього мало бути досить. Та Збираючий Зорі був іншим. Він, знаючи про цикл переродження Смерті, не хотів бути, як усі. Він узяв собі це ім'я, пишаючись тим, що був більшим, ніж його попередники: знав спосіб, як вирватися з Землі. Саме він прикрасив косу зорями, невідомим чином вклавши одинадцять світил біля леза. Тоді-то мій попередник і назвався Збираючим Зір. Спосіб, як можна покинути Землю й збирати зорі, він відмовився видати.

Я неймовірно зрадів, коли побачив його і впевнився, що він і справді Смерть. На що той здивувався, кажучи, що так його ще не зустрічали. Після того, як я пояснив йому про свої пошуки Смерті, він розповів мені майже усе, що знав, окрім кількох методів, які він винайшов, аби обходити неписані закони. Я, будучи захоплений новим світом можливостей, що відкрився переді мною, запитав його, чи не можу стати Смертю замість нього. Я не переставав дивувати його! Вперше Смерть свідомо просили про можливість зміни її, про можливість обміну життя на той вид існування, що його змушений був вести Смерть.

Та закони Смерті все ж обмежували мої бажання.

Якщо я не маю мітки Смерті — білосніжного кольору шрам, що ніколи не гоїться, — то не можу стати Смертю.

Але Збираючий Зорі був іншим.

Він знав, як це повернути — матеріалізував косу й вручив її мені! Вперше коса опинилася в руках смертного, правда, довелося обмотати її шматком мантиї Збираючого Зір — аби **к о с а** не вбила мене й не забрала мою душу. Потім він зняв каптур з голови, і я побачив обличчя, пусте, без жодних рис, виднілася тільки невеличка щілинка, що слугувала ротом, та очі. Ті очі я запам'ятаю назавжди. Неймовірні очі, які були схожі на маленькі зорі в небі і сяяли посеред пустого обличчя. Холодним привабливим сяйвом.

Коса ледь тремтіла в моїх руках. Ваги я майже не відчував, незважаючи на те, що лезо було зроблене зі сліпучо-білої сталі, а все інше — із молочних кісток, великої кількості кісток, віртуозно об'єднаних в древяно-кістяну конструкцію. Вони поєднувались між собою без жодних прогалин, утворюючи моторошно-дивовижний візерунок.

Я легенько торкнувся косою обличчя Збираючого Зорі. Очікуваного сяйва не було.

Його обличчя змінилось.

За кілька ударів серця на ньому проступили чіткі риси, утворюючи привабливе лице чоловіка років тридцяти. Та і моє обличчя зазнало змін. Торкнувшись рукою, я зрозумів, що воно позбулося рис, які увиразнювали мене посеред інших людей.

І тоді я вперше відчув її.

Я відчув косу, її волю в своїй свідомості. Вона вивчала

мене, свого нового власника, і я, в полоні страху та благоговіння, чекав на її рішення.

Нарешті вона прийняла мене.

Наостанок Збираючий Зорі сказав, що вдячний мені, адже він став смертним. Знову смертним! У захваті він попросився й пішов назустріч світові, який «очищав» вже майже півтори тисячі років.

А я залишився, не знаючи, що робити.

Я — Смерть. Захоплений новими можливостями, я хотів було випробувати свою силу, але залізна воля коси знову заповонила мою свідомість. Я відчув — у руках щось з'явилося.

Список.

То був жовтий, неймовірно старий шматок пергаменту, на якому виднілося перше ім'я — перша моя жертва — **н а п и** - сине чорним чорнилом, що сяяло на світлому тлі.

Захоплений, я задумався про те, де мені шукати власника цього імені. І яким чином?

Через коротку мить я збагнув, що вже не в себе на горищі. Збираючий Зорі зник,

а я опинився в лісі, поруч із лісорубом, якого вбила блискавка. Принаймні

я так гадав, адже поруч нікого не було, йшов сильний дощ, і його тіло парувало. Він здивувався моєму при-

ходові й визнав мою версію своєї смерті.

А потім я підтвердив його здогади про те, чи я справді Смерть. Мені пощастило, адже моя

перша жертва не вмовляла мене не вбивати її. Він лиш сумував через швидке закінчення свого життя, покинуту тепер сім'ю. Попросив, аби я не тягнув.

Інші, от з ними було важче. Часто траплялись слабкі люди, що вмовляли мене не забирати їхні життя, дати ще один шанс, помилувати їх.

Спочатку це хвилювало мене, й деяким я справді співчував, однак вдіяти нічого не міг.

Я не знав і, чесно кажучи, не хотів порушувати закони смерті. Досить й того, що я вже порушив.

Та згодом мене перестали хвилювати передсмертні благання. Відчуття притупилися, стерлись. Мене цікавили лише ті, хто сміливо приймав мій прихід, тільки те, що вони могли розповісти перед смертю, не принижуючись до мольби.

Але такі траплялись рідко.

Я розчарувався в людях. Були винятки у вигляді сильних людей, та все ж.

Більшість була слабка. При чому цього ніхто з їхніх знайомих цього не визнав би. Але за мить до смерті вони всі знімали маски.

До моменту зустрічі із тим немовлям я вів спокійне життя без почуттів.

А тепер в мені оселився страх.

Я почув дзвін, коса знову ввійшла до моєї голови — список поповнився іменами.

Знову за роботу.

Безмежний океан зник.

СХІД ТЕПЕРІШНЬОГО ДНЯ

...За останній місяць знизилися показники кримінальної діяльності! Звісно, це все заслуги нашої влади, активних спільних дій останніх із поліцією. Як наслідок, за минулий місяць було скоєно лиш 4 крадіжки, серед яких лиш одна була зі зломом. Усі справи розкриті, винні покарані.

Зафіксовано більше 30 випадків дрібного хуліганства по всьому місту, з них 37 справ розкриті, й винні відбувають покарання на громадських роботах.

Щодо вбивств, задокументовано тільки два випадки,

один з яких залишається нерозкритим. Інший же розкрито, винного засудили до смертної кари за вбивство 4 чоловік.

Завдяки активній соціальній політиці, що ведеться теперішньою владою, за попередній місяць знизився показник самогубств. Було зафіксовано 5 випадків суїциду. З них 4 виявились вдалим. Останній випадок сумнівний, адже тіла не знайдено, хоч на місці подій всі сліди вказують на самовбивство. Зброя — ритуальний, колекційний ніж із

лезом, виготовленим із кістки, — належать особі, про відсутність якої заявили через день після інциденту. У зв'язку з відсутністю тіла й відбитками лиш однієї особи, що й підозрюється в самогубстві, криміналісти схиляються до версії, що підозрюваний наклав на себе руки. Все ж, пошуки тіла ведуться уже кілька днів по всьому місту.

Прикмети, що допоможуть опізнати тіло: високого зросту молодий чоловік, років 23-25, із довгим темним во-

лоссям, атлетичної будови. Шрами на грудях: один продовгуватий рівно посередині між грудьми, другий перетинає цей шрам під гострим кутом, теж завдовжки майже з усю грудну клітку.

*З архівів міста,
витяг з кримінальної хроніки,
2017 рік, ст. 11-12.*

СОНЦЕ ВНОЧІ

Переді мною виникли обриси, що разюче відрізнялись від безмежного океану, — схоже було на міську площу. Її виконали великими плитами з білого мармуру, що зараз набув світло-рожевого відтінку. Все було залите кров'ю.

Я опинився на полі бою.

Раніше я забирав життя в поодиноких жертв, але тут я збагнув, що доведеться добре попрацювати.

Люди були дивні. Вони чомусь влаштовували війни за території, але навіщо? Адже є ще стільки незвіданих, вільних від будь-чийого впливу земель, що можна заселити. Та вони боролися тільки за ті, що обов'язково комусь належали. Мене не покидає думка, що то всього лише виправдання, аби воювати заради війни. Раніше, коли я був одним із них, це здавалося мені логічним: ми переслідували якусь мету. Але зараз... Ні, війни за територію безглузді.

Нині саме військові галузі розвиваються найшвидше. Який зараз рік? Я помітив газету, що лежала неподалік. 2017. Уже 23 роки я живу зі страхом, страхом перед закінченням мого існування.

З часом страх почав затуплюватись, я став забувати про нещодавні події. Двадцять три роки для мене минули, як один. До того ж, коса більше не тремтіла, що й заспокоїло мене.

Йдучи полем битви й торкаючись косою тих, на кого вона мені вкаже, я собі роздумував про своє становище. І мене непокоїло, чи справді я здатен виконувати всю роботу сам.

Збираючий Зорі нічого не казав про існування інших Смертей. Та чомусь мене не полишала думка, що я не один. Що існують інші, але я рідко згадував про цю можливість, адже за роки буття Смертю я так нікого з них і не зустрів. Жодних інших зблисків металу поруч із померлими, ніякого холоду. Ось і зараз.

Минаючи загиблих, я знову над цим замислився. Адже стільки померлих! Невже я лише один, хто підтримує цикл життя та смерті?

Очевидно, що так.

Мінус один, мінус два. Торкаючись їх, я долав площу. Тут були різні померлі. Майори, два генерали, але більшість — рядові. Ось, а цей — капітан. Був.

Солдати були вдягнені в сіру камуфляжну форму, аби зливатися з оточенням міста. Та мене здивувало те, що усі загиблі — в однакову! Чому смерті зазнала тільки одна сторона? Можливо, їх просто застали зненацька?.. Адже майже ніхто не залишився в живих.

Я нарахував майже чотири сотні солдат і закінчив свою справу. Маленький загін, однак лиш одинадцять пережили напад. Мені менше роботи.

Ні, все ж я один. Список перестав палати, імена зникли. Знову я маю змогу відпочити, піду, певно, трохи пройдуся. «Несподіваний напад» — саме це словосполучення рясніло на всіх екранах, що ще працювали після нещодавніх подій. Напевне, ще одна війна. Не люблю війни, тоді потрібно багато працювати. Та й це тільки початок, кілька місяців назад було щось схоже. Якщо мені не зраджує пам'ять, то це вже третя настільки масштабна війна. Знову «трудові будні». Ну, що ж, я сам вибрав цей шлях. Минаючи зруйновані будинки неподалік від площі, я зупинився. Я відчув її. Коса знову тремтіла. Але лише у моїй свідомості.

Поки що.

Я матеріалізував косу. Тремтить. Знову, після стількох років.

З'явилося нове ім'я у списку.

Тремтіння коси посилюлось.

Мене охопив страх.

© Ілюстрація: Hideyoshi

ПЕРЕЙТИ ГОРИЗОНТ

Обриси площі повільно розмивались, немов поступаючи іншим. Цього разу це була кімната. Середнього розміру. У передсвітанкових сутінках, коли сонце ще не зійшло, але й вже не темно, вона виглядала недоторканною. Немов не тут щойно було здійснено самогубство. Стіни, без жодних картин або ще чогось, що могло їх прикрашати, не давали погляду зупинитись, вони немов «вислизали» від нього у своїй білизні.

Ніколи не любив білі стіни.

Немов у лікарні.

Як не дивно, незважаючи на поширену думку серед людей, що саме у лікарнях гине найбільше осіб, це було не так. Саме до лікарень я навідувався найрідше. Але все одно білизна їхніх голих стін була мені неприємна.

Як тоді, коли я не зміг забрати життя у немовляти в пологовому будинку.

Цікаво. Я зупиняюся на деталях, аби затримати мить моєї смерті, але все одно повертаюся думками до нього. Я чую, як затухає биття його серця.

Треба покінчити з цим.

Я ніколи не був боягузом. Завжди йшов першим. Під час навчання намагався першим відповідати, не уникав бійок, першим з хлопців моєї групи пішов до армії.

Але не зараз. Майже забуте відчуття страху знову полонило мене. Я розчинився у ньому, мої думки почали плутатись.

Потрібно зробити це.

Я нарешті повернувся до нього. Мого наступника. Він лежить у калюжі з власної крові, вже без свідомості — це останні миті його людського життя. Поруч зблиснуло металом лезо ножа.

Необхідно повідомити його про все.

Простягнувши руку, я торкнувся його обличчя вказівним пальцем. Хвиля тремтіння пробігла його тілом.

Очі широко розплющились, але в них не було страху, лише розчарування. Дивно. Він просто дивиться на мене стомленим поглядом.

Зазвичай я бачу хоча б здивування, але тут нічого, окрім зневіри та втоми.

— Нарешті ти прийшов по мене. Я вже вкотре намагаюся закінчити це життя. Але цього разу я переконався, щоб мене не врятували.

Він так говорить, немов чекав на мене. Голос, як і погляд, спокійний та втомлений.

Страх зник. Як не дивно. Але все одно потрібно закінчувати із цим.

— Бачиш свої шрами на грудях? То я залишив, коли ти був немовлям. Я не зміг убити тебе. Але, здійснивши самогубство, ти виконав мою роботу, ти переміг Смерть. Тому зараз ти станеш моїм наступником.

— А що буде з тобою?

— Я не знаю. Зараз і дізнаємось.

Я матеріалізував косу. Я змирився з кінцем свого існування. Тепер мене почала мучити цікавість. Звичайна здорова людська цікавість. Повільно став опускати косу. Сподіваюсь, це не буде боляче. Я знову страшуся болю? Людське єство, що було тамоване свідомістю коси, вирвалося на волю!

Я знову почав відчувати. Страх, вже не такий безмежний, змінювався цікавістю, доповнювався жалем до себе та й до смертного поруч. Різні, давно забуті почуття заповнили мою свідомість! І я відчув страх коси. Страх перед Смертю, що знову почав відчувати. Я відчув владу над нею! Ось ключ до злomu правил! Але...

Пора спускатись на землю. Принаймні кінець буде радісним.

— Зачекай!

— Що ще?

— Тобто ти кажеш, що я буду Смертю?

— Так.

— А в мене є варіанти? Тобто, якщо я не хочу бути Смертю.

— Ні. В тебе немає варіантів.

— А ти? Ти ж теж покінчив самогубством, аби бути Смертю. Невже ти хотів цього?

— Я пішов проти правил. Я став Смертю з власної ініціативи.

— Прояви тоді ініціативу і зараз! Піди проти правил! Я хочу тільки спокою після цих мук.

Дивно. Він настільки сильно чинить опір. Але все скінчено. Не варто гратись із ним. Я не Збираючий Зорі і не погоджуюсь на цю авантюру.

Я опустил косу.

СВІТАНОК МАЙБУТНЬОГО ДНЯ

За мить до того, як лезо торкнулось його грудей, я відчув щось у свідомості. Коса. Напевне, вона хотіла знову взяти мої почуття під свій контроль.

Але це була не вона. Воля коси немов перебувала в одному із закутків моєї, де вона стиснулася під моїми почуттями й тремтіла від страху.

То було щось інше.

Я застиг, затримавши лезо коси в кількох сантиметрах від грудей смертного.

— Що? Що сталося?

Не звертаючи уваги на його слова, я зосередився на цьому спалахові.

Це була коса. Я впевнений. Але — що було неймовірним — не моя!

Інша коса в моїй свідомості? Що це значить?

Я відчув знову зростаюче тремтіння своєї коси. Щось пішло не так.

Раптом у мою голову увірвалася інша. Вона почала досліджувати її, але я зосередився й зупинив чужинку, затиснувши в іншому закутку свідомості, як і відображення моєї коси.

Тоді самогубець, що й досі сидів на підлозі біля мене, скрикнув. Хвиля холоду огорнула кімнату. Лиш на кілька ударів серця.

В іншому кутку кімнати з'явилася друга Смерть.

ЗАПАЛЕНЕ СОНЦЕ

Ззовні він був такий же, як і я. Простий, просторий плащ із каптуром із невідомої мені матерії. Ну й звісно, що чорного кольору.

Точнісінько моє відображення. Ось він стоїть в протилежному кутку кімнати й дивиться на нас.

Дивну, мабуть, він бачить сцену: інша Смерть, про існування якої він навіть не здогадувався, тримала косу за кілька міліметрів від грудей якогось смертного, що лежав у калюжі власної крові.

Виразу його обличчя я не бачив, от лиш очі зблискували в темряві. Яскраво-червоні очі.

Відрізнявся він тільки косою, яку зовсім не тримав: вона сама плила в повітрі поруч із ним.

Його коса була інша. На відміну від моєї, що мала сталеве лезо й кістяний держак, який складався із багатьох кісточок, утворюючи дивний візерунок, його коса була монолітна. Витворена з каменю, вона повністю складалася із чорного обсидіану, такого ж темного, як і простір під його накидкою. Й відливав той обсидіан яскраво-червоною барвою.

Свідомість його коси, яка щойно влізла до мене в голову, була саме такою, як і в моєї до того, як я її «притиснув».

Злякавшись стану моєї коси, вона одразу ж забралася геть.

— Ем... Ти теж Смерть?

Було очевидно, що він, інша Смерть, також не підозрював про моє існування. Це починало ставати цікавим.

— Так, як і ти. Але по кого ти прийшов?

Інша Смерть промовчав. Він витягнув список, звірився.

— Напевне, що по цього смертного, на якого ти вказуєш косою, — він відповів, підвівши на мене погляд.

Певно, що до нього. Але мене хвилювало, чому саме цей смертний. І саме тоді, коли я мав померти, чи що там станеться зі мною. Так, це стає справді цікаво. Потрібно витягнути з нього все, що зможу.

— Його звать Запалюючий Сонця.

— Що? Повтори!

— Так, тут пише, що його звать Запалюючий Сонця.

— Ні, це не моє ім'я! — смертний, зрозумівши, що це не по нього прийшла ще й друга Смерть, набрався трішки сміливості. Але це не надовго.

— Це моє ім'я.

Повисла мовчанка.

Шкода, що Смерть не має обличчя. Тоді я б мав змогу насолодитись виразом шоку й здивування на обличчі в Іншої Смерті. Але мовчанка все одно була доволі красномовною.

— Тобто твоє ім'я? Адже ти теж Смерть. Ну, в тебе ж є коса, немає обличчя і балахон...

Його голос тремтить? Невже він боїться? Чого? Адже це я з'явився в його списку.

Чому б це я міг бути в списку іншої Смерті? Адже я не є смертним, а вже кілька сотень років, як Смерть.

Раптовий здогад зблиснув у моїй свідомості, й на нього відгукнулася коса. Так, це воно. Напевне, саме те, ЯК я став Смертю, й призвело до таких наслідків.

Адже Збираючий Зорі порушив правила. Він мусив померти, але став смертним, а я змінив його.

Отже, в списку інших Смертей, я значився як смертний, і коли прийшов мій час померти..

Я з'явився в його списку, неначе ось цей самовбивця.

Ну, що ж. Цікаво, чи передбачав такий розвиток подій Збираючий Зорі, коли робив мене Смертю?

І, якщо є й інші Смерті, то чи існує шанс, що його ім'я могло потрапити до списку однієї з них?

— То... Що ми будемо робити?

Він зовсім розгублений. Не може сприйняти цю істину досі. Коса має сильну владу над ним.

— Спробуємо обійти правила ще раз.

Якщо Збираючий Зорі зміг зробити це, то чому б мені не спробувати?

Він же був звичайною Смертю, як і я зараз. Адже так?

— У тебе не траплялось ім'я «Збираючий Зорі»? — все ж варто було спробувати.

— Ні, а що? Це твій знайомий?

— Щось на кшталт.

Отже, він не потрапив до його списку. Чи можу я припустити, що існують ще інші?

— То що ти пропонуєш? — він не заспокоїться, поки я не дам йому план дій?

Я повернувся до самогубці у калюжі крові, що все ще лежав тихо й просто слухав, про що ми перемовляємось.

— Я позбавлю тебе участі буття Смертю, якщо ти не бажаєш цього. Але для цього ти повинен зробити все точно, як я скажу тобі.

Не маючи сили говорити, напевне, від нагромадження вражень, він лиш кивав. Забагато кивав.

— У тебе є якісь ідеї? — Інша Смерть точно не відчепиться, якщо йому нічого не пояснювати. Я поясню, як усе вийде. Та, навіть як вийде, тоді нічого й пояснювати не треба буде.

Тому навіщо себе обтяжувати?

— Тримай. — Я відірвав шматок своїх одяжин й простягнув самогубцеві.

— То що ти будеш робити? — знову запитав Інша Смерть.

— Цей точно не відчепиться.

— Я планую порушити правила. Будь ласкавий, не відволікай мене.

Я торкнувся свідомості коси. Вона одразу підкорилась, без намагань взяти мене під свій контроль.

А що як? Я торкнувся свідомості коси із обсидіану. Вона була придушена теж!

То він не такий і слабкий. Напевне, все через цікавість. Саме так він і перемагає свою косу. Ну, що ж, це лиш на краще. Думаю, що саме невідкорена коса могла б завадити.

— Тепер обмотай цим долоні і бери мою косу. Тільки слідкуй, щоб твоя шкіра не торкнулася коси.

Самогубець виконав все без жодних заперечень чи сумнівів.

Певно. Він же так опирався можливості зайняти моє місце.

Тепер слухайся.

— Що ж, тепер мені необхідна твоя допомога, Смерте. Торкнися своєю косою моєї.

Поки Інша Смерть, сумніваючись, щось бурмотів собі про безумство, я нав'язав моїй косі думку, що саме самогубець вже її хазяїн. Це було легко, свідомість коси була немов глина в моїх руках.

Без опору вона підкорилась.

Добре. Тепер все залежить від сміливості Смерті.

— Тобі нічого втрачати. Не варто боятись. Ти ж Смерть.

— Так...

Знову тремтить голос?

Ні, мені здалося.

Неймовірно повільно він наблизив свою косу і легенько цапнув по моїй. Обсидіан залишив подряпину на кістці.

І все?

Ні, раптом червоне тьмяне сяйво полилось із подряпини. Воно повністю охопило самогубця із моєю косою. Спокій відбився в очах останнього, й сяйво зникло. Не залишивши по собі нічого, жодного шипіння, запахів. Лиш короткий спалах брудно-червоного світла.

— Твоє ім'я зникло!

Так, я на це і розраховував. Дивно, але замість очікуваного захоплення я відчув спустошення. Чим я став тепер?

Без коси я вже не є Смертю. Та й не смертний я — це точно.

Та все ж. Все вийшло. Чи здогадувався Збираючий Зорі, що я піду його шляхом? Піду проти правил. Але я не знаю, що далі.

Адже я впевнений, що більше не є Смертю.

Несподіване розчарування охопило мене.

— І що тепер? Що ти будеш робити тепер? — Інша Смерть, здавалося, по-справжньому насолоджувався подіями, в яких він зіграв роль.

— Я не знаю.

Раптом я відчув щось. Знайоме відчуття.

Ні!

Не може бути. Адже я ж не маю коси. Чому в списку з'явилося нове ім'я?

Я матеріалізував список. Здивувався — він і досі підкоряється.

У списку самотньо горіло чорним чорнилом на світлому фоні ім'я.

© Фото: Piarvi-Recherreen

**Підтримайте повість «Час іти»
Остапа Соколюка на Українському
Авторському Порталі!**

<http://book-ua.net/ChAS-ITY/>

БІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Народився 14 січня 1986 року.

ОСВІТА:

КНУ ім. Тараса Шевченка Інститут філології (2003-2008)

Журналіст, кіносценарист, письменник.

ТВОРЧІ ТА ПРОФЕСІЙНІ ЗДОБУТКИ

2015 – роман «Енігма» відзначений на літературному конкурсі «Смолоскип».

2011 – публікація роману «Людина в (м)асьці» (видавництво Грані Т).

2009 – дипломант конкурсу Коронація слова у номінації П'єси за драму «Трагікомедія».

2008 – публікація оповідання у альманасі «Четвер».

2006 – публікація оповідання у альманасі «Київська Русь».

Час іти

(закінчення)

**О, як я люблю
Красу осінніх ночей!
І як шкода мені
Тих людей, що байдуже
Сплять до самого ранку!
Осікоті Міцуне**

Вона була жінкою, і вже це означало багато. Красива – вона вмiла себе показати. Розумна – вона вмiла це приховати. Чоловіки падали біля неї, та піднімати їх було не до смаку.

Кілька місяців назад вона купила собі дім за містом і затишно його облаштувала. Не зрозуміло для чого їй знадобилась дача, адже місця, щоб побути наодинці жінці вистачало – у міській квартирі вона жила сама і ніколи не залишала коханців на ніч.

Її звали – Ярина Уляницька. Ця жінка була відомою письменницею, і те, що вона писала, було зовсім не схоже на жіночу прозу. Романи виходили з-під її пера жорсткі, раціональні, гостросюжетні. Її герої платили високу ціну за щастя почуттів.

Водночас, Ярина викладала в університеті, і на вихідні, коли в неї не було пар, перебиралась в свій новий будинок. Електрика часто вередувала, через це нова комп'ютерна система працювала несправно, і їй доводилось відключати машину зовсім. Але це жінку не бентежило – вона із задо-

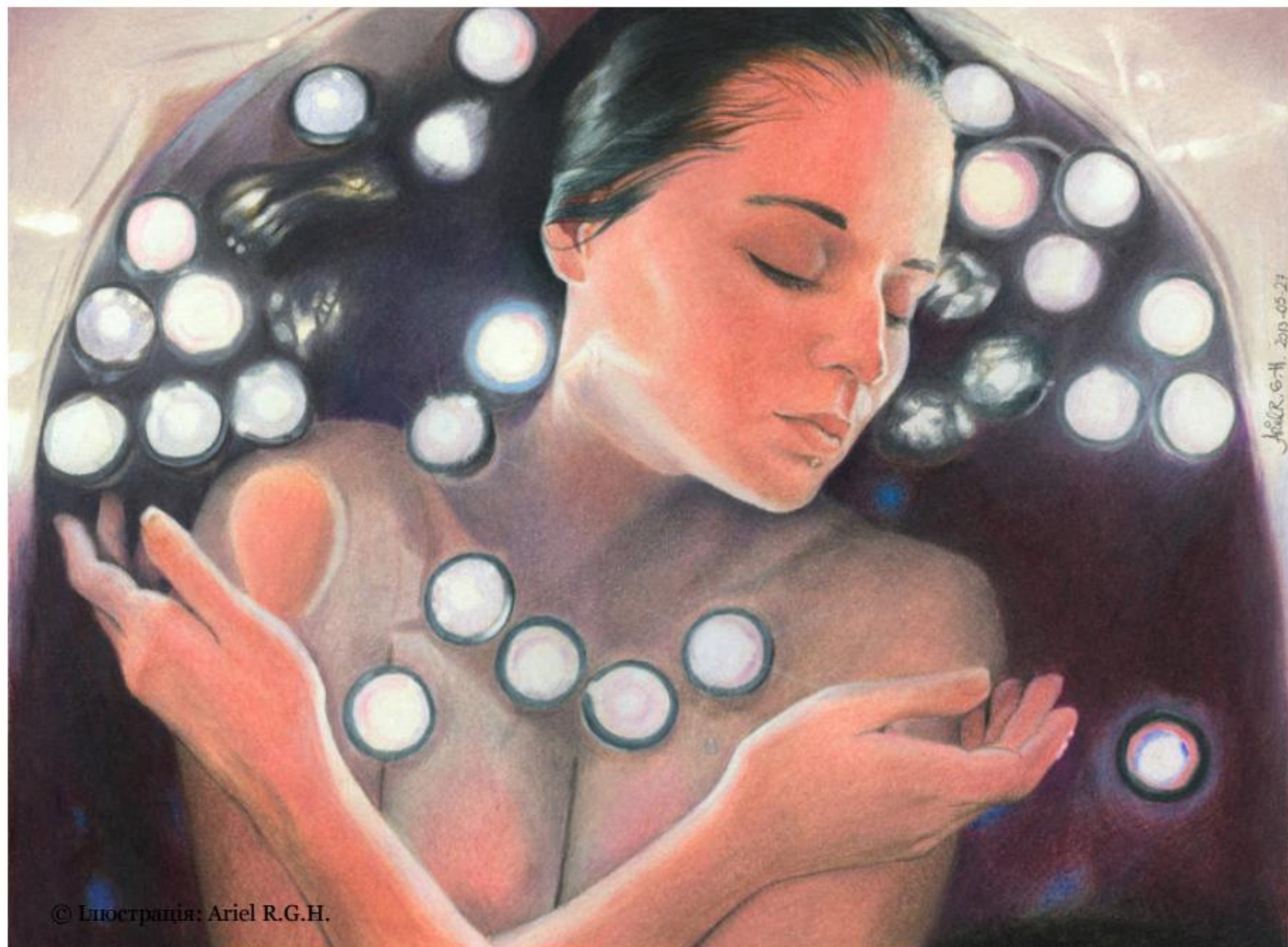
воленням готувала на газовому вогні, пригадуючи бабусині кулінарні уроки, і обкладала весь дім запашними свічками. Вона обожнювала свічки і приємні запахи.

Ярина завжди справляла враження сильної жінки, яка, певно, нічого близько до серця не бере. Та, коли її намагались зачепити словами, вона вмiла відповідати тим же. Хоча дуже часто посмішка Ярини зводила все нанівець. Коли її намагались образити – жінка все зводила нанівець.

Зовнішність – така нетипова для тієї країни. Жінку часто приймали за іноземку. Обличчя із незабутніх подорожей. Обличчя, яке вигадують романтики, щоб заспокоїти своє слабке серце.

Жінка не любила, коли не дотримувались слова і, коли лукавили. Вона любила щирість і цінила почуття гумору. Не любила свою лiнь (хоча її в неї не було!) і балакучий язик, але обожнювала своїх студентів та дозволяла їм ці слабкості. Вона захоплювалась екстремальними видами спорту і часто собі щось вивихала, вибивала. Не вірила в жіночу дружбу і здебільшого її супутниками були чоловіки, котрих вона цінила за простоту, але стомлювалась від них через те, що вони бачили в ній лише, як Ярина сама казала, «м'ясо». Не зважаючи на це, жінка дуже любила своє тіло та своє ім'я, особливо, коли її називали Яркою.

Вона постійно мiнялась в середині і старанно приховувала свій внутрішній світ. Проте лише недавно жінка стала говорити із самотністю на ти, проводячи вихідні на дачі.

© Ілюстрація: Ariel R.G.H.

Це було страшенно нетипово для неї. Не сама самотність, а фізичний стан спокою – вона ніколи не сиділа на місці, наче намагалась від когось втікти.

День жінка проводила за ноутбуком, набираючи свій новий роман. А як тільки сутеніло, знімала окуляри, стомлено потираючи очі, дивилась у затушоване вікно і щось млосно піднімалось її тілом, дістаючись до найінтимніших місць...

/Часомить/

**Тому й приснився,
Що спати лягла я
З думками про нього...
Якби знагтя, що це – сон,--
Чи стала б я прокидатись.
Оно Коматі**

Ванна повна і навколо запашні свічки. Аромат сповнює повітря чарівною чутливістю. Жінка роздягається, неквапом скидаючи кожну частину одягу, тремтливо торкаючись пахучої шкіри. Ванна повна і тілом її здійснюється потаємна млість.

Нарешті одяг покидає тіло. Він весь на землі. Непотрібний та обтяжливий. Під пальцями знову пробігає тіло – і мороз по шкірі – неквапом. У думках лише аромат свічок. Вона поволі опускається у ванну. Вода (вона!) магічно відблискує у світлі блаженських вогників, і печене тіло просить печених, лагідних дотиків, але тут лише вода. Лише вона.

Шелест. Легко-ласкаво зривається її зітхання-цілунок і думки – геть. Як добре забути про години і бути само-одиноким. Як добре! Але тут лише вода. Час. Час чарує чарівністю, зачудовано чинячи, чаклуючи... Нічого не чути.

Свічки догорають і їй доводиться підводитись. Вона обтирається рушником, накидає халат, взуває величезні м'які капці і розніжено-розбещено піднімається нагору в свою спальню. У кімнаті тепло, затишно і вікно міцно зашторене, щоб не бачити глумливої Ночі. Ліжко вже розстелене – шовкова постіль вилискує під куцими пломінчиками свічок. В кімнаті чарує аромат, а на підлозі – пухнастий килим. Вона знімає капці і ступає на нього. Підходить до столу, сідає. Там папір і ручка – майже забуті речі.

Вона – Деміург, але це стало її професією, її обов'язком. Вона пише для когось, враховуючи чужі смаки, в'язнучи в тенетах чужих думок. Від неї вимагається. Зараз – майже забуті речі. Цей папір, ручка, а не клавіатура, і воля писати лише для себе, писати все – про себе, вкладати душу, не озираючись.

Майже забуті речі...

«Мені страшно. Страшно... Я згадую себе маленькою дівчинкою, і хочеться, щоб хтось обняв і сказав – нема нічого страшного. Але нема. Нікого. Я – сама. Людині кажуть: «Ти – особлива. Таких, як ти – один на мільйон. Таких, як ти – ... НЕМА». І людина відчуває себе одною на всьому світі. І це, що вона особлива, не означає, що її будуть цінити. До неї будуть приходити, дивитись на неї, захоплюватись і йти. Великий гарний діамант. Єдиний у світі.

Мені страшно. Іноді мені здається – я боюсь себе. Мабуть, я погана. Люди тікають від мене. Спочатку все добре, добре, а потім – тікають. Причина в мені. Просто я... не знаю.

Я боюсь лицемірства, воно переповнює моє життя так виразно і яскраво, наче молоко в глечики. Аж по вінця. І добре видно, коли яка капля зривається з краю. А вони зриваються. Як люди, що тікають, залишаючи мене на одинці.

І я перестала їм вірити. Я пускаю чоловіків у своє ліжко, але лише для сексу. Жодного з них я не залишаю для сну. Жодному з них я не довірю свій сон.

Знаєш, можна плакати, коли болячи, сміятись, коли смішно, впасти, коли поставлять підніжку, і встати, коли подадуть руку, але ніколи не можна вірити цим клятим

словом. І, заради Бога, не говори їх так, наче вони значать для тебе більше ніж один погляд.

Іноді хочеться бути німим. Так прекрасно позбавити свої губи лукавих слів. Тоді б я вірила лише очам, тоді б я дивилась людям прямо в душу, і вони розуміли б це і не говорили зайвих, клятих, отруйних слів!»

Остання буква лягає на папір, і вона стомлено підводиться. Халат падає на підлогу непотрібною маскою краси. Жінка бере з накаслика крем, і оголене тіло ледь чути шурхотить на шовковій постелі. Вона натискає на тюбик, залишаючи довгі лінії крему на стегнах і вверх, на животі і вверх. Руки – печено, неквапом торкаються шкіри. Вони, наче проникають глибше, наче проникають до останньої межі, віддаючись по всьому тілу хвилями. І їх не хочеться спиняти. Рукам цієї ночі дана воля в пошуках бажань. Дана воля проникати глибше...

«Ти – перед ким мені не соромно, ти перед ким у мене нема слів. Ти – знаєш про мене все! Ти – Я»

/Залишишся зі мною для сну?/

Ніч бездумно блукала десь за вікном, а свічки поволі гасли, лякаючись людського вогню.

/Час. Багато Часу/

Вона складала свої листи в накаслик, допоки одного разу не знайшла в ній купу інших конвертів.

***

Він з'явився на дорозі оповитій легким туманом. Його постать непоспішала: вона поволі долала відстань. Ти стоїш на узбіччі і терпляче чекаєш його наближення. Ось він проминув поворот до містечка і твердо попрямував по шляху до будинку мага. У чоловіка довга вузлувата палиця в руках, але хода впевнена.

Він призупиняє крок, коли помічає тебе. Ти дивишся на нього з-під капюшона і чекаєш. Подорожній знову рушає, наближається і спиняється.

– Чого тобі треба? – запитує старий.

– Скажи, чи я правильно все роблю? – промовляєш ти.

– А мені звідки знати.

– Ти ж пророк.

– А-а. Ти долі своєї шукаєш? Скоро. Вже скоро, – посміхається він.

– Справді? – ти опускаєш голову.

– Аякже. Ще трохи терпіння.

Він рушає. Обминає тебе і йде далі. Тобі залишається чекати.

***

«Ви хочете жити в цьому світі? А в цьому?» Книга Успішних Пропозицій

Він стояв перед дверима будинку. Старий, бородатий пілігрим був одягнений в товстий шерстяний плащ, котрий надійно захищав його від перших морозів. Дерев'яна дорожня палиця ніби росла із землі, потім в руку, потім прагнула до неба, завершуючись чудернацьким вузлом – Знаком Пророка. Його сіріюча постать, оповита легким туманом, нагадувала небажане видіння із поганої фантазії.

Деміург відчув його наближення ще задалегідь і зараз вже стояв за дверима. Маг дивився на залізну ручку і думав, що чекає його після того, як він її натисне. Бачити майбутнє – важкий дар, мало не прокляття, бо ж навіщо знання, якщо все одно не зміниш. «Чи зміниш?» Мага мучили вагання. «Чи хочеш дізнатись щось про майбутнє? /Приреченість?/ Чи зможеш? Чи впевнений? У тебе ж є ще вибір. Зачинися і вдаї, що дома нікого немає. /Приреченість!/ Правда є вибір?»

Вагання питаннями. Пророк ніколи не скаже більше,

ніж тобі треба. «А звідки він знає?» Знати – дар Проклятого. Пророк – загадка.

Двері відчинились, і не відомо чи це зробив маг, чи так було дійсно передбачено минулим. Приречено минулим.

– Хочеш загадку? – Деміург стрімко рушив до чоловіка, що стояв навпроти. – Кого людина бачить щодня, маг – рідко, Бог – ніколи?

Він різко зупинився за метр від Пророка. Їхні очі врешті зустрілись. Наче дві скали, між якими луною провалля розходиться.

– Я бачу ти не сам, – замислено кивнув старий, овіяний сивиною чоловік назад.

– Що? Хто?! – нервово сіпнувся Гійом.

Він рвучко розвернувся. Позаду ніким і не пахло.

– О, я забув, що ти не бачиш, – поспішив виправдатись Пророк. – Твій Дім живий. І не просто живий.

– Дім?! – ці слова знову змусили мага інстинктивно оглянутись.

– Я вже давно не бачив *рівного собі*, – розписаний павутинням зморщок чоловік змінив тон, наче вправно перекинув музичний інструмент з однієї руки в іншу, – Мабуть... два роки вже. Нас мало, але з кожним роком здається, ніби зникаємо ми, як старі легенди. Не вірять люди зараз в легенди, зате діти люблять послухати давні перекази про героїв. Полякатись при вогні, погрітись одне біля одного студеного вечора. І я – ніби тоді грію біля них свої змерзлі кістки. А ще добре: не бояться вони мене, як батьки їхні – люди. Скажу тобі: люди і діти – зовсім різні створіння, і нема між ними нічого спільного.

Маг строго глянув на Пророка:

– Ти чого прийшов? Про дітей байки розказувати?

Чоловік тюкнув землю своєю палицею і лукаво зиркнув на Гійома:

– Ти ж любиш дітей, я знаю. До кого збігаються дітлахи із околиць? До тебе. А знаєш, що між ними і такими старими як я спільного?

– Що?

– І вони, і я – близькі до вічності. Вони нещодавно народились, я – скоро помру.

Він нахилився ближче до Гійома.

– То може й ти став ближчим до вічності?

Маг напружився всім тілом.

– Хочеш сказати, що я скоро помру?

Пророк, що несе звістку про смерть. Твою смерть.

– Ні-і, – старий мотнув сивим волоссям. – Не до смерті – до вічності!

Він раптом замовк і діловито оглянувся довкола, а потім трохи жалібно промовив:

– Їсти чогось хочеться. Та й перепочити з дороги не завадило б...

Гійом наче опритомнів.

– Ох, вибач! Звичайно, ходімо в дім – будь моїм гостем, – схаменувся хазяїн.

І обоє рушили в дім.

/Час. Час, що минає/

Вони сиділи на кухні, після ситної трапези. Пили чай і задивлялись у вікно, наче шукаючи там щось давно забуте і безцінне.

– Давно я не подорожував по світі. Давно не бачив далеких країв. Не знаю як тепер живуть, що діється на півночі, на сході... – промовив маг.

– Світ наш звичний скоро зникне... – сказав Пророк, замислено роздивляючись горнятко в руках, наче побачив в ньому щось, чого не помічав ніколи досі.

– Що? – здивувався Гійом. – А що залишиться?

– Нічого так просто не зникає, і щось таки залишиться. Прийде Інший Час і, мабуть, інший світ. Комуś доведеться чекати тисячу років, а Час тоді ввійде сам в себе, як нитка в голку. Хтось наважиться віддати за когось життя, а хтось

таки віддасть. Хтось доведе своє справжнє кохання, а хтось лише почне його творити. Але Час все одно прийде. Інший.

Він замовк. Деяку хвилину стояла тиша.

– Це було твоє пророцтво? Жаль, не записав, – Гійом посміхнувся, але гірко-гірко, ніби пив таку каву.

– Гадаєш, я розумію більше, ніж ти із цих слів? – пирхнув старий.

– Хіба пророк сам не знає, що каже?

– Воно то так... Але не так. Є лише ймовірність. Ймовірність, що так буде. Або так, або так, або ще інакше.

Гійом насупився.

– То який тоді толк із твого пророцтва? Для чого людей лякаєш?

– Ну, от я з десятком таким як ти розкажу його – і вони повірять. І станеться тоді так, як я прорікав, – посміхнувся пілігрим. – Пророцтво збувається в першу чергу у ваших головах! Але хіба ж ти не відчуваєш, що скоро все зміниться?

Старий лукаво примружився. Якусь мить панувала тиша, а потім на кухні пролунав такий гучний сміх, якого, мабуть, цей дім ніколи не чув! Обоє реготали від душі.

– Ти схожий на того продавця, що кричав: купіть у мене, бо мені треба продати, – ледве опанував себе Гійом.

– Таки так... Ох, моя старі кості! Не можна так смішити людей!

– Я передбачаю, що ти вмреш зі сміху! У-у! – кривлявся хазяїн дому, і вони знову сміялись, як діти.

Маг і Пророк ще довго розводили теревені, щасливі розбавити свою самотність.

***

«Чорна мітка-логотип – знак вашої смерті». Піратська реклама

Ніч виповзла з-під землі, загрибаючи припорошений снігом ґрунт. Холод та здичавілі почвари лісу вирвались з її смердючої пащі, і вона вдоволено зиркнула на двері дому, з яких виходив маг.

Гійом почав знову відвідувати Поля Гри. Він проникав туди через Вир, що знаходився поблизу, в лісі. Вир, який показав йому Вовк.

Моторошний незнайомец, що крутився постійно поруч із Домом і чари не могли його виявити все більше непокоїв Гійома. Інколи він не міг заснути через цю незбагненну присутність когось поруч.

/Час чатує на тебе/

А ще листи. Вони краяли Деміурга і ліпили, як заманеться.

«Хто має чекати тисячу років? Хто пише мені? Хто?..»

Хтось!

«З-за спини прокрався звук

І у плечі – тук!»

Гійом шарпнувся назад і завмер. Очі наповнились страхом. На розі будинку, на відстані п'яти метрів, мертвів чорний силует в плащі з капюшоном. Рука його піднялась ввверх, наче він хотів зупинити мага, наче дуже бажав щось сказати. А інша рука... рукав якось неприродно висів.

Постать ворухнулась і зникла за будинком. Гійом кинувся за нею. Стіна, стіна. Тверда земля хрипить під ногами: «Гей-гай – серце давай!» Холодне повітря обпікає горло і заходить в легені. Поворот. Аморфні тіні спілітаються в клубок, збігаються в мішок, бери – не дури. Мовчи... Помри!

Нікого.

«Ця істота добре володіє маскувальними чарами. Як Якоб колись. До того, як збожеволів».

«Попросив у Бога волі,

відшукав нової долі!» – реготала Ніч і маг рушив в ліс.

/Час ночі довгий. Час/
сичав навздогін йому ліс, поки він, повертаючись з Гри,
біг до будинку. Гримнувши дверима за собою, Гійом нарешті
відчув себе в безпеці.

/Та покаже бій – дім вже не фортеця/

Він ще трохи постояв, прислухаючись, а потім піднявся
нагору. Кинув в піч пару дров і

/Вогонь – в мені!/
розпалив їх. Здалось ніби одразу ж приємне тепло роз-

теклось по тілу. Маг скинув плащ, сів на ліжко і замислився.
Думки штовхались в голові важкими брилами, викреслюючи
густі іскри сумнівів.

Гійом задивився на вогонь. Поволі тріск дров перестав
для нього існувати, і Деміург несподівано зрозумів, яка на-
вколо тиша. Порожнеча дому не видавала жодного звуку,
жодного натяку на рух. Тиша була відчутна на дотик. «Так
буває перед тим... перед бурею».

Вікно вибухнуло тисячею скалок скла і немилосердним
холодом. У кімнату ввірвався кажан. Спочатку звичайних
розмірів, але в польоті він зробив моторошну метаморфозу
і осів гігантською тінню в кутку. Скло сипалось на підлогу
неймовірно довго, ніби хтось зголодніло смакував цією
миттю.

Густочорна істота запалала тоненькими шпаринками
очей. Вогонь в печі згас – мертва, перелякана тиша відчула

себе повним володарем. Десь далеко мав бути світанок.

– Я прийшов попередити тебе! – голос істоти перели-
вався, зловісно намагаючись зімітувати одразу цілу купу
потворних голосів. Він наче линув із самого мага, наче то
був його власний внутрішній страхітливий голос. Голос
Страху.

«Кажан. Посланець. Маги вищих рівнів використовували
цих істот в ролі вісників смерті. Самі ж Кажани вважали
себе хранителями смерті».

Гійом спокійно кивнув.

– Знаю. Знову помирати?

Істота гучно засичала. Сміх?

– Не зараз. Я лише попереджаю.

Маг подумав, подумав і сказав:

– Ага. Вважай справу зроблено.

Порух руки. Якийсь незграбний, недбалый, зайвий.

/Вода і Вітер! Холод з вікна/

У повітрі промайнули вістря льоду. Кажан був готовий.
Тінь блискавично розкрилась, і очі-шпаринки запалали
ще пронизливіше. Льодяні вістря, не досягнувши мети,
розлетілись на дрібненькі скалки. Вони сипались на підлогу
неймовірно довго, ніби хтось зголодніло смакував цією
миттю.

Вогонь знову запалав в печі. Легким, тихим тріском, і
тиша відступила перед своїм старим суперником. Отак
слабке перемагає сильне. Самовпевнена посмішка і вогонь
з печі простягає свою гігантську, неймовірну руку до тіні.

Почувся жахливий вереск, що ламався десятками інших
потворних голосів. Величезна, архетипна тінь страху, що
височіла аж до стелі, палала вогнем, а маленький маг сидів
на ліжку і щось швидко шепотів. Істота чесно опиралась,
але Гійом натискав. Вогонь стискав останні звуки.

Світало. Новонароджене світло разом із холодним ві-
тром вільно проникало в кімнату. А потім був дим, що
поспішно вибіг в розбите вікно, щоб його не спіймали на
гарячому.

«Завтра. Завтра або ніколи».

***

На білому полотні простору хтось малював Вогнем, Во-
дою, Землею, Вітром і Часом надприродну реальність. Ре-
альність п'яти стихій. Простір був таким божевільним, що
здоровий глузд не мав за що тут вчепитись. Проте Гійом
вже добре знав це місце, котре називали – Полями Гри.

Сюди сходились істоти із Нижніх і Верхніх Світів. Сюди
сходились, щоб ризикнути і зіграти у смертельну гру, в якій
можна було здобути багато нагород. Створіння різних ви-
дів і рас приходили сюди, щоб розвинути себе, покращити
свою майстерність і навички, здобути безцінні знання.

Проте Гійом приходив сюди не за цим всім. Маг при-
ходив сюди за помстою. Десь тут існував вбивця Карен. «Десь
тут серед Перших П'яти Веж, адже Карен не могла дійти
далі».

Кожного разу, коли Гійом входив в Поля, він жахався
від тієї дурниці, що вчинила 19-тирічна дівчина, сунув-
шись сюди. Це була вірна смерть! Все одно, що вийти із
голими руками проти ведмеда.

«Невже вона так любила мене, що була готова на все?!
Невже вона була сліпа від любові?!»

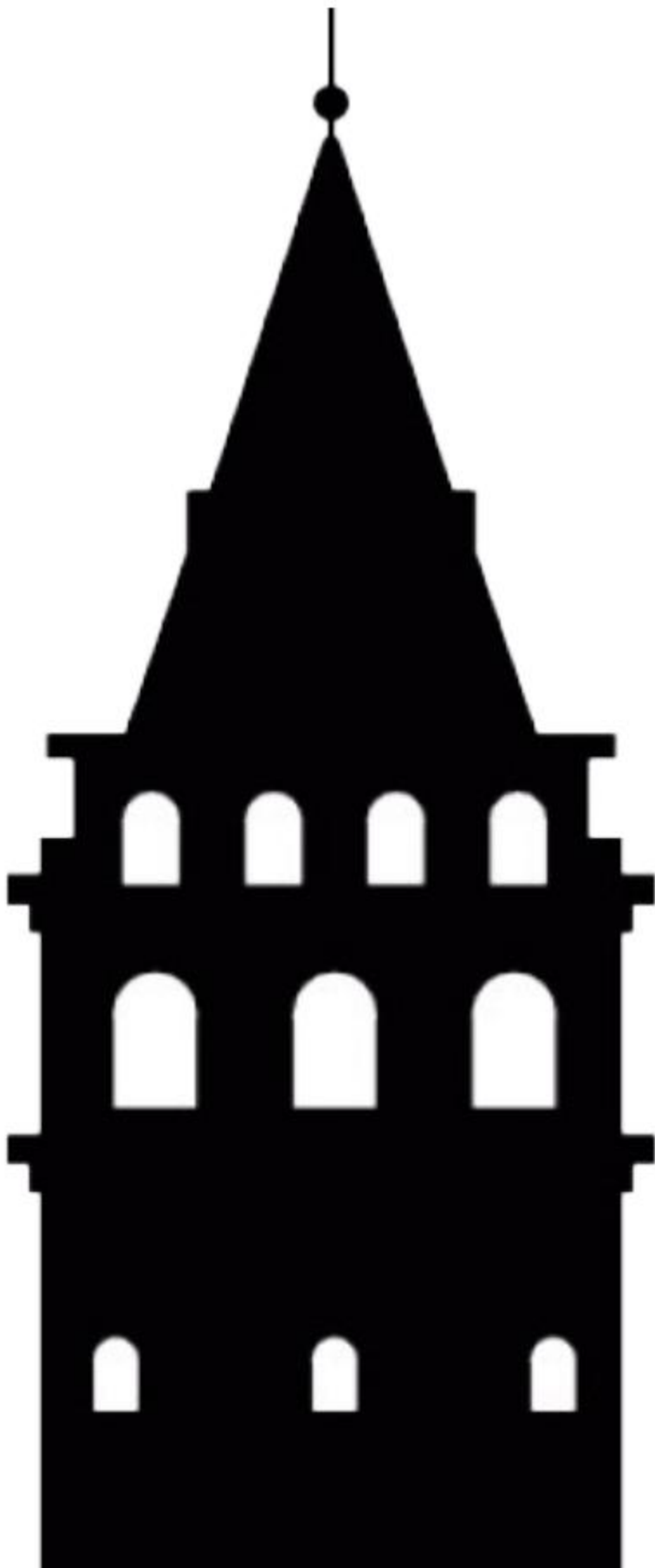
Карен ніколи не була схожа на дурненьке дівчисько...

Горизонт вигнувся дугою вогненної заграви і погас.

Вітер спинився на порозі Дому.

Гійом набуває людської форми і опиняється серед без-
межної білизни гірських вершин. Люди-сосни скрушно
хитаються на схилах, і гудуть гори, співають про зиму. Над
магом – сіра, насуплена далечінь розмішує хмари в чай з
молоком. І сниться небу сніг.

Він побачив Першу Вежу і рушив до неї. Знайти убивцю

Карен на Полях Гри було все одно, що знайти логіку у чистій абстракції. Тут не було ніякої звичної раціональності, нічого впорядкованого. Але це не був Хаос – на Полях існували свої правила. І Гійому доводилось їх порушувати.

Саме тому минулого разу до нього прийшов *інший*, а потім і Кажан. Гійом ризикнув і мало не пожертвував життям, але тепер він точно знав, хто міг убити Карен: це був володар Першої Вежі.

Гійом подолав відстань (якщо це можна було так назвати) до височезної споруди, що гранітним пальцем вказувала на небо. Він уже зібрав всі сили, щоб розпочати сутичку, як поруч тінню промайнув Вовк... Це був той самий Вовк, що допоміг йому тої ночі знайти Вир, той самий Вовк, що врятував його від смерті. І цього разу магові здалася ця істота ще могутнішою, ще загадковішою.

Гійом відчув слова Вовка: «Ти впевнений, що хочеш цього?» Гійом кивнув: «Інакше все марно. Її смерть, моє життя – все». «Як знати... Навіть пророки бачать лише ймовірність. І сам час... Сам час ще не знає, що його чекає. Сама вічність в очікуванні. І знаєш чого воно чекає?» «Чого?» – запитав Гійом, намагаючись вловити риси Вовка, що так майстерно маскувався серед простору. «Вони чекають на тебе. На твій вибір...» – промовив він і зник.

У цю ж мить в Гійома мало не влучив удар повітря (вогню? землі? води?). Маг в останню секунду змінився і одразу ж відповів. Його атакували охоронці Вежі. Було пізно відступати.

Реальність перетворилась на вогонь-вітер – саме ці стихії були найкращими для битви. Простір розкраяла перша кров і перша смерть. Проте охоронців ставало лише більше. Гійом атакував і зовсім позбавив себе людських рис – він став великим згустком енергії, що не знав жалю і милосердя. Знову кров і знову смерть.

Зненацька хтось наче ввімкнув світло – битва стала такою реальною, як це є у житті, у звичних умовах. Ніщо не перетікало і не міняло форму. Все стало твердим на дотик.

«Вовк? Знову він? Для чого він мені допомагає постійно?»

На мить охоронці ошелешено завмерли, і Гійом майстерно скористався цим: льодяні диски порозтинали навпіл кожного так швидко, що жоден навіть не встиг зойкнути.

Маг кинувся всередину. Реальність знову стала абсурдною. Він знайшов у одному із варіантів простору сходи і кинувся підніматись по них...

***

**«Будинок чекав тисячу років і думав: я – вчора,
я – завтра, я – час».**
Із книги «Шляхи Істинні»

Ярина Уляницька сиділа на ліжку і читала листи. А потім перечитувала. За вікном бавився день, барабанив у шибку і галасував, а вона на мить переводила погляд на стіну і потім знову спрагло на листи, ніби хотіла будь-що вивчити їх на пам'ять. Жінка ніяк не могла зрозуміти звідки вони взялись і хто їх писав. Для неї настала одна з тих митей, коли мозок вперто відмовляється приймати дійсність.

Ярина подзвонила і відпросилась з пар на понеділок: на вечір вона вирішила щось перевірити і, перед тим як лягати спати, написала ще один свій лист та поклала до шухляди. Сон був неспокійний і важкий...

/Час. Тисяча років/

Гійом перенишпорив увесь дім, а потім знову сів читати нові, не його листи, з його, чорт забирай, накаслика.

«– Вашої душі можна торкнутись?»

– Якщо руки чисті».

І вони торкались – ті слова на папері. Знову і знову.

«Хто?! Як?!»

Перед сном він написав ще одне послання і поставив у шухляду. Довго не міг заснути – з грудей щось наполегливо озивалось. Маг зрозумів, що це не через недавні рани.

/Час. Тисяча років/

Ярина збудилась дуже рано і одразу ж кинулась до накаслика. Там був один лист, але не її – чужий, хоча чому чужий – не чужий, то був лист *когось* вже дуже знайомого.

Весь день жінка бігала по будинку, не знаходячи собі місця. Випила вина, проте легше не стало. Мало їла і допізна розв'язувала китайські кросворди. Ввечері написала: «Хто ти? Я нічого не розумію».

Лягла в ліжку, але сон не йшов. Довелось прийняти сподійне.

/Час. Глиби часу/

Він знайшов її послання і відповів, хоча сам був таким же розгубленим.

***

«Листи. Зараз вже ніхто не пише справжніх листів. Цивілізація вбила цей старий прекрасний спосіб зв'язку. Любовні листи, таємні послання, загадки чужого почерку – цього вже нема. Воно зникло. Ніхто не сидить над аркушем паперу, не виводить граційні букви, котрі складаються в слова, котрі складаються в речення, в зміст, в почуття. Ніхто вже не запечатує конверти, не несе на пошту, не відсилає із трепетом в грудях, і нікому йти на пошту, отримувати листа, вікривати із трепетом в грудях. Ніхто і нікому.

Свічки. Зараз не палять свічки, бо завжди є електрика. А колись вони вимірювали навіть час: на них ставили відмітки, і коли догорало до цього місця, то це означало, що минуло стільки-то часу. У них вимірювали акти в театрі: дія не могла тривати довше, ніж горіли свічки. Хіба можна знайти кращу метафору часу і людини, ніж свічка?

А ще біля них писались листи. Ніжно, із любов'ю, старанно виводились букви, котрі складали слова, котрі...

Зараз ні листів, ні свічок немає. Їх вбила цивілізація. Або люди».

/Час. Ще трошки часу. Вже скоро/

«Який він – твій світ?»

«Зовсім звичайний у порівнянні із твоїм. Тут нема магії, нема казкових істот. І легенди несправжні».

«Зате у вас є багато іншого магічного. Ти писала неймовірні речі! Я навіть спочатку подумав, що ти із Полей Гри».

«А що це – Поля Гри?»

«Жахливе місце, чесно кажучи».

«Хах! Значить ти мені його не покажеш? =)»

«Це фізично складно зробити. А що значить цей знак =) ?»

Вони пізнавали одне одного і з кожним словом розумілись все краще. Що може бути спільного між двома різними світами? Але яке це було щастя – зустрітись

тут, на межі часу, тисячоліть і різних реальностей!

Обом було страшно і нестерпно захопливо. Вони боялись розірвати те, що їх таким дивним чином пов'язало. Обоє спали в одному домі, в одній кімнаті по лівий бік від вікна на одному ліжку. Їх розділяло лише тисяча років.

***

– Ти прийшов. Я знав, що так буде.

Гійом раптом завмер – він впізнав того, хто зовсім нещодавно приходив до нього, ховаючись за маріонеткою Грота.

– Не думаю, що ти сподівався на мій візит. Інакше ти не залишив би мене в живих.

Маг перебував на самій вершині Першої Вежі. Довкола було відкрите небо Полів Гри. Насуплене небо, вічне небо, небо, де могли мешкати найдавніші, найстрашніші боги!

Інший повернувся до Гійома і по-доброму посміхнувся.

– Я залишив тобі життя, бо ж все не так просто, як у тебе там серед людей. Це все – гра. І Кажана я прислав лише тому, що хотів роздрознити тебе. Дати тобі привід бути рішучішим.

– А пророка ти не прислав? – хмикнув Гійом.

– Пророка? Ні, якщо ти думаєш, що я плету довкола тебе аж такі складні ходи – то ти помиляєшся.

Інший хамелеонився у просторі, і Гійом був готовий у будь-яку секунду відбити атаку.

– Де Володар Вежі? – суворо запитав Гійом.

– Як? Ти ще не зрозумів?

Довкола них почали збиратись змії блискавок. Вони в'юнились і сичали. «Відволікає увагу».

– Це – я, – сказав *інший*.

Гійом зібрав всі сили і витиснув із себе сміх.

– Я думав Володар Вежі буде складнішим суперником. Не думав, що це ти.

Володар Вежі розвів руками.

– Тим краще для тебе. Або для мене, якщо ти недооцінюєш мої сили.

– То значить це ти її вбив... Ось звідки ти знав, на яку приманку мене виманити із дому.

– Лист від Карен?

– Ага.

– Гійом, мені доведеться розчарувати тебе, але я не вбивав її. Це надто просто і нецікаво. Це не по-ігровому, а ми ж перебуваємо саме там, де правила існування диктує Гра!

– Що ти хочеш сказати? – Гійом заледве стримувався, щоб не вдарити цих змії-блискавок, що потроху стискали коло довкола двох суперників.

– Я відірвав її частину руки і вирвав око. Вона залишилась скаліченою. Але живою.

«Невже це правда?»

Гійом раптом згадав постать біля Дому: із дивним рукавом, що обвисав; завжди в капюшоні... Невже Карен? Невже це була Карен? Але що вона хотіла мені сказати? Для чого прийшла?

– Я не вірю тобі! Парру не міг мені збрехати! І Якоб... він збожеволів через її смерть.

– Я нічого не знаю про ваші людські стосунки, хлопче, але моя гра із тобою добігає...

Все відбулось надто стрімко для *іншого*. Зненацька його оточив стовп води і всі змії-блискавки, наче по команді, вдарили всередину. Розряд був неймовірно потужним! Вежа здригнулась глибоким стогоном і розкололась. Її останній крик переливався безліччю голосів, а на місці *іншого* – танцював вихор попелу.

Маг падав на землю і бачив, як від сусідніх веж до нього мчать четверо вершників. Внизу йому похололо: це були решта Володарів Веж.

Гійом кинувся стрімголов тікати із Полей Гри. А в голові у нього біснувались думки. Невже все брехня? Чому Парру збрехав йому? Можливо, він не знав? Де Карен? Що з нею?

Гійом озирнувся назад – вершники не збирались відставати. Маг зрозумів, що тепер його може спасти лише чудо.

***

«І коли прийде Інший Час, скажуть тобі – вмирай, той приймеш те, що обіцяно».

Пророк

Ти легко пробираєшся в дім, і той із полегшенням зітхає: «Збулось». У будинку пусто й темно. Тихо причиняються двері позаду і підлога привітно рипить під ногами. Ліворуч бачиш, як простягається якась закинута кімната – певно, туди ніхто не ходить. Праворуч – кухня. На столі виструнчилась свічка, тому ти прямуєш туди. Лунають твої полохливі магичні слова і полум'я горить, світло пригортається до тебе.

Ти сідаєш на стілець і скидаєш капюшон. Обличчя – стомлене, зосереджене. Губи – стримані, неціловані. Погляд – що наче бачив тисячу років, погляд, що витримав їх.

«Ну ось я і вдома».

У пам'яті мимовілі виринають закарбовані образи і ти плачеш. Стримано пускаючи сльози на щоку, витираючи їх абияк. З грудей щось ненав'язливо озивається, і це точно не через колишні рани.

Дім співчутливо зітхає і намагається розрадити. «Ну, ну. Не плач. Вставай. Я все покажу».

Ти слухаєшся і, прихопивши свічку, йдеш, бо Час настав. І каже він тобі: «Пора. Комусь таки треба».

/І якщо я стану героєм, не звинувачуйте мене/

Ти слухаєшся і піднімаєшся по сходах, а Час говорить: «Знаєш, приходять зміни і все стає іншим, а дещо іншим вже не може стати, тому... Ти ж розумієш? А жертвувати доводиться завжди. Хто стане героєм?»

«Але герой – не жертва», – кажеш ти.

«Помиляєшся. Іти і знати, що помреш – чи це не істинний героїзм?»

Ти на хвильку нахилиєшся і загинаєш килимок біля порогу кімнати.

«Отак. Лівий кут: заходити і виходити він буде з правої ноги. Ось назад і перечепиться. Так мале перемагає велике».

Ти ступаєш в його кімнату. Вікно забите великою дошкою, а стеля і стіни в кутку почорнілі. Збоку ще одні двері – там покинута вся в пилюці кімната з великою зачищеною шафою. Ставиш свічку на стіл біля вікна. Полум'я гасне від твого подиху і ти сідаєш в темряві.

Час приходить різний. Інколи – рятувати, інколи – вмирати. А це – *твій* Час.

«В мене нема вибору?» – питаєш.

«Ні. Ти – герой».

/І дав Бог людині право вибирати – добро чи зло. А в кого нема цього права – той не людина. В народі їх називають – Героями/

Жертви...

***

«І хто насмілиться стати Героєм лише для однієї людини, буде Символом для інших».

Пророк

Ярина вже загасила свічки і майже спала, коли темрява в кімнаті загрозливо згула. Стіни, наче прокинулись і почали дихати. Меблі зарипіли, випускаючи старих привидів. «Ух! Бух! Нечистий дух! Прибігав, налякав, душу Яринки вкрав!» У темряві щось затарабанило, заструсилось, по кімнаті закрутилось. Сон похливно здійнявся і щасливо прошмигнув повз зграю Страхів, що люто накинулись на жінку. Вона миттєво сіла, підібгавши під себе коліна, скрутившись, щоб бути якомога меншою. Щось і далі дико бісилося десь там, за порогом людського зору, а отже і розуміння. Згодом раптово стихло і не зрозуміти було чи це благо, чи засідка.

Ярина тремтіла, та все ж через деякий час наважилась підвестись. Перед вікном зважливо блимнуло її оголене тіло, і вона намацала свічку і сірники на столі. Вжик! Полум'я горить, тож вже майже не страшно. Хоча...

Щось ніби загарчало, і Ярина зрозуміла, що звук іде, мабуть, із накаслика, в який вона зазвичай клала листи і де вони так загадково зникали. Жінка одягнула халат і зі свічкою, як з мечем, повільно, але рішуче попрямувала вперед. Темрява слухняно розсувалась, пропускаючи її. Нічні почвари плигали навколо, кривлялись і дуріли з такої веселої забавки. «Ух! Бух! Нечистий дух!» Нарешті Ярина опинилась біля накаслика. «Відкрий шухляду», – ніби хтось шепнув на вухо. Дух? Вона злякано повела очима.

Раптом шухляда сама вискочила назустріч, мало не вдаривши її по руці, що вже простягалась. Зойк луснув тишу і та, заскигливши, побігла геть. «О Господи!» – слова, що начебто і не вимовлені. В середині лежав аркуш паперу. На ньому великими буквами світився напис. Жінка піднесла аркуш ближче до очей, щоб прочитати.

«Ти могла б покохати ту людину, що писала тобі?»

Я могла б? Але я навіть його не бачила. А це важливо?

«Уже покохала!» – може через балакучий язик, а може просто так було передбачено, але Ярина промовила ці слова вголос, і напис на папері проступив новими сліпучими

рунами.

«Ти змогла б віддати за нього життя?»

Що?!

/І хто насмілиться стати Героєм лише.../

Вона думала, але вона не могла залишити своє життя і померти заради... Кого?

/Або ти людина, або.../

«Ні», – слово, що начебто і не вимовлено. Свічка раптово погасла і напис теж. Темрява навколо скупчилась, ущільнилась. Чомусь стало холодно.

Ярина рушила до столу і знову запалила вогонь, а потім сіла на ліжку. Жінка сиділа довго. Думки шматували її стомлену свідомість, думки перетворились в найбільше жахіття її життя. І вона заплакала. Заридала, спутавши волосся, згубивши душу. «Ух, дух!»

/Любов – дуже рідко має вірність. В одну мить хтось клянеться у вічності. В іншу – уже розлюбив. Хіба це чогось варто супроти часу?/

– Чуєш, ти?! Хто ти там?! Я можу! Я можу померти!

Крик такий незвичний в нічній тиші. Ярина підбігла знову до відкритої шухляди і взяла листок.

«Ну що ж, ти маєш можливість побачити його», – слова з'являлись блискучим узором і поступались іншим: «Лише тобі доведеться залишитись у тому часі замість нього. Тебе вб'ють замість нього... Іди в іншу кімнату. Без свічки».

І вона пішла. Там стояла велика дерев'яна шафа, якою жінка не користувалась. Вайлувата тінь бовваніла, сторожко дивлячись з-під стелі. Вона підозріло втупилась в незнайомку, принохувалась і врешті, ствердно кивнувши, відкрилась назустріч їй. Дверцята схлипнули і Ярина ступила крок у внутрішню темряву.

А далі був холод...

***

«– Час іти?»

– Час і ти!»

Книга Боротьби

«Ти можеш обдурити час, але ти все одно один.

От якби вдвох...»

Парру

Він увірвався в дім і одразу ж завмер, відчувши небезпеку, – всередині хтось був. Але спочатку маг зачинив двері і старанно перевірів охоронні закляття – скоро їм доведеться показати наскільки вони міцні.

– Хто тут?!

Гійом був схожий на пораненого звіра, якому вже нікуди тікати. Гійом був просто схожий на звіра. Маг майже фізично відчував шалене наближення Володарів Веж. «Ви за нашими душами? Ну що ж, вам пощастило – сьогодні безкоштовно!»

Гійом глянув на кухню, на кімнату ліворуч і кинувся вгору. Сходи, як завжди, привітно, але стурбовано – рип-рип. Він влетів у свою кімнату і відчув чийось присутність у сусідній, коли внизу у двері щось вдарило із несамовитою силою!

/Пора тікати, та біля дверей вже стоять/

«Ну що – час вмирати Героєм», – і Гійом знову кинувся назад, проте в темряві через щось перечепився і впав, щиро приклавшись до підлоги.

«Ого, вже до землі тягне!»

Маг спробував підвестись, як раптом із сусідньої кімнати почувся глухий стукіт, ніби з якої коробки. Гійом завмер, і стук повторився та ще й з голосом. Внизу за дверима сяйнув вогонь, що протиснувся крізь шпарини навіть всередину. «Зняли закляття!»

Він підвівся і знову прислухався до розпачливого голо-

су. Той лунав із сусідньої до його кімнати, і Гійом пригадав величезну шафу, що там стояла.

Маг рушив на голос. У кімнаті темрява, пилюка і гостре відчуття когось. Зсередини шафи хтось відчайдушно гунав.
– Випустіть!

Гійом підійшов і відчинив. Її наче щось виштовхнуло звідти, тому руки жінки одразу ж вперлись в його груди. Очі – великі і прелякані. Сльози? Вже затерті, забуті – лише страх. Німий, сухий, незрозумілий.

– Я... – поглядом просто в душу. – Я – прийшла. То це ти?.. О господи!.. Ззаду!

Маг розвертається. Розвертається життя перед ним – встигнути б згадати.

*/Вітер в мені!/
Гійом обернувся блискавично. І зупинився.*

Їх було троє: Та, яка нічого не розуміла, не могла обіцяти вірності, але принесла комусь своє життя, бо хотіла бути людиною, Той, хто шукав себе в часі, але не знайшов, шукав себе в людях, але боявся, хто вже готовий був стати Героєм, і нарешті Та, яка вже все віддала і залишилось їй лише

*/Жертва!/
забути останнє бажання.*

– Карен!

Він впізнав її, хоч і з пов'язкою на оці, і шрамом, і дивною, неприродною рукою-рукавом. Він впізнав її після багатьох років.

Час зупинив мить, погрався, розкрутив і побіг далі. Далі!

– Ти мусиш тікати! – Карен ступила крок вперед

«Час тоді ввійде в себе, як нитка в голку...»

– Що? Чому? Куди? – питання губляться, все губиться в її неприродному погляді.

Вона гірко посміхнулась.

– Я теж хотіла б тебе багато запитати. Але, мабуть, вже...

Ти будеш першим. Час обрав тебе і її...

Внизу пролунав вибух, наче двері розлетілись на друзки.

– ...Ти будеш відкривати новий світ! Час пройде з тобою в Себе Іншого. Іншого через тисячу років.

Кроки на сходах. Біг.

– Все!

Вона зі всієї сили штовхнула його і маг, разом з Яриною, повалились в темряву шафи. Але далі був чомусь лиш холод, а за кілька секунд – крик на мить поєднав небо і землю, розродився новою душею Дому.

***

Минуло тисячу років. Довгих... Хтось чекав весь цей час, хтось прожив його, як одну мить, а тисячолітнє небо то сміялось, то супилось з височини, і дивувалось, що навіть Час іноді хоче втікти від себе.

Вони знову випали з шафи, кумедно повалившись одне на одного. За ними ступив Час, зустрівшись з собою. Вони стояли – вічність супроти вічності. Вони стояли вічність.

«Хто ти?»

«Хто ти!»

«Чого ти прийшов?»

«Забрати тебе».

«Куди?»

«Час покаже».

«Все це лише тихий перебір струн на вітру... Твій і мій світи. Все це лише тиха музика на вітру. Все це мине і розтане у танці енергій. І ми з тобою... Дві вічності. І ми з тобою – всього лише тихий перебір струн».

«Відчуваєш? Ми танемо у світлі енергій».

«Час і ти».

«Час і ти».

І два часи стали одним. Два світи – стали одним. Вірність – єдине, що може стати понад Час.

Маг кинувся назад до шафи, але дверці були міцно зачинені. Він навіть не стукав. Він все зрозумів.

«Не вернути. Нічого. Не втримати».

Гійом повернувся до неї. Її очі білили в темряві на фоні світлої рамки відчинених дверей позаду. Обоє стояли, і тиша щільно обступила їх в очікуванні.

«В очікуванні чуда».

– Що далі? – запитала Ярина.

Вона знала, що ніхто їй не пояснить нічого, вона знала, що дуже мало розуміє, і тому вигадала лише це.

– Ну, не тримай гостя в темряві – веди на світло, – посміхнувся Гійом.

Вони пройшли в її кімнату, де свічки продовжували своє неквапливе, але коротке життя.

– До болю знайома кімната, – сказав маг. – Тільки інтер'єр в мене інший.

Жінка знову глянула у висунуту шухляду, ніби шукаючи пояснення, ніби шукаючи виправдання, адже в кожній книжці автор до чогось приходить, адже в кожній книжці є момент істини. На папері виблискували нові позолочені букви.

Згодом Гійом і Ярина сиділи за столом і стривожено читали.

«Сподіваюсь ви будете щасливі, адже навіть тоді мої тисяча років чекання. У вас є шанс почати все по-іншому. Можете сміятись над Часом, він бо знає наскільки мізерний супроти того, що вас зв'язує. Він бо знає чого насправді боїться».

Щиро Ваш, Дім.

Щиро Ваш, Вовк».

Він довірливо глянув на неї.

– Пригостиш мене чаєм?

***

Лист до мене в майбутньому.

Привіт. Як в тебе справи? Ти щаслива? Я сподіваюсь, так. Ти маєш бути щасливою. Ти смієшся? Ти й досі смієшся? Чи зустрічаєшся ти із Марком? Селеною? Ярком? Вони залишились твоїми друзями? Ти ж не полишила роботу в університеті? Бо я ніколи б не полишила ні Марка, ні Селену, ні Ярка. А ти, певно, й не змінилась. Хіба що стала трохи щасливіша. Не плачеш? Лише коли дивишся зрушліві фільми? Це добре. Я сподіваюсь, ти розумієш, що плакати не треба. Не для цього ти народилась.

Ти пишеш? Пиєш щось гарне? Твої книги читають? Навіть, якщо людям не подобається, не засмучуйся через них. Не зраджуй своїм відчуттям. Сприймай біль з гумором. Ти завжди це вміла робити. Я впевнена, ти й досі смієшся.

Як там дім? Він стоїть? Дурне запитання – я переконана, що будинок стоїть. Він такий, як час. Піклуєшся про нього? Обов'язково піклуйся, доглядай дім. Він так багато для нас зробив. Стояв 1000 років! Ти лише задумайся.

А як там Гійом? Він з тобою? О, яка з вас гарна пара, як ви пасуєте одне одному! Ви повинні бути разом. І бути щасливими. Заради тебе. Заради нього. Ніколи не плакати.

Я думаю, ми скоро побачимось. Пройде трохи часу, і ти читатимеш це із усмішкою. Ти будеш сміятись. Я рада, що підніму тобі настрої цими невибагливими рядками. Я мусіла написати, мусіла дізнатись, що в тебе все добре. До зустрічі!

Твоя Ярина.

Кінець.

За книгою Ярки Уляницької «Час і ти»

Талан та талант

Чжу Приходько був дуже благочестивим монахом. Наставник бойових мистецтв моїтського монастиря Луньхе, аскет та вірець просвітлення оправив небесну блакить монашої ризи, повторив про себе: «Не роблю зла, не прагну зла, не бачу зла!» — і рішуче відчинив двері борделю.

Бордель «33 Задоволення» бачив різних відвідувачів, але Монах та його сумна супутниця справили враження.

Гості озиралися сором'язливо та сконфужено, дівки зацікавлено обмацували статну фігуру монаха поглядами, а охоронець нерішуче сунувся навперейми.

Чжу обвів поглядом все, крім дівчат, знайшов хазяйку закладу і показав їй штуку срібла.

Та відреагувала миттєво. Жестом зупинивши охоронця, вона шанобливо вклонилася й запитала:

— Чого бажаєте?

— Чи є у вас руді дівчата?

— Ого! — здивувалася хазяйка. — Якби в мене були, то це був би чайний дім. Та нащо вам так переплачувати?!

— Треба руду.

Коли вони вийшли, хазяйка тихенько шепнула охоронцю:

— Вбий їх!

Більше того охоронця не бачили.

***

Тим часом незвичайні відвідувачі борделю опинилися на площі Весільних Дарунків. Там було велелюдно. В центрі стояв височенний поміст без огорожі. Натовп, здебільшого моряки та службовці, ревів і вирував, напіраючи на низеньку огорожу.

Два бійці завзято билися на рингу.

Поки Монах та Ґу — так звали його сестру — прокладали собі дорогу через натовп вболівальників, один із бійців послав суперника за край кола. Той перевернувся в повітрі і важко впав на бруківку.

Пролунав довгий удар здорового мідного гонгу. Глиняна табличка з ім'ям переможеного зірвалася з самого верху височеного табло і впала на гору черепків, піднявши куряву. Натовп вибухнув. Ті, кому пощастило, кинулися міняти ставки на гроші.

Не звертаючи увагу на весь цей гамір, наші герої перетнули майдан і зупинилися під старою дубовою вивіскою. Лаковані ієрогліфи вицвіли з часом, але назві це радше личило:

«Гамаюн. Розмови та роздуми», — прочитала Ґу, гадаючи, щоб це могло значити.

Монах поправив ризу, нарочито розправив плечі і сказав:

— Прийшли. Ось тут мій добрий знайомий...

— Він теж військовий?

— Ні, — монах озирнувся на сестру.

— Вчений?

— Корчмар.

З відчинених дверей на Ґу накотила хвиля голосів. «Роз-

© Ілюстрація: 1gan

мови», — шепнула Ґу брату. — «До роздумів або не дійшло, або вони просто тихіші».

Повітря пахло гарячим вином та гарним м'ясом. Ґу підняла брови і косо глянула на брата. Монах у корчмі?

Всередині корчма складала величезний єдиний простір. Напівтемна зала з дерев'яними колонами охоплювала три крила чималої будівлі.

Зараз там було майже порожньо. Невеличкі компанії відвідувачів розділяла значна відстань і надійна завеса тютюнового диму. Але любителі розмов та роздумів компенсували таку ізоляцію гучністю. Сперечалися, кричали, горланили.

В принципі, в кожній з компаній уважно слухали, але Ґу це не впало в очі. Вона очікувала чогось іншого.

— О! Ось цей у них відповідає за роздуми! — Ґу ткнула пальцем, але не розраховувала чи то гучність голосу, чи то слух цілі. Похмурий тип у формі судді підняв голову від прозорої пляшки поважного розміру.

Брат кинув на неї косий погляд: «Ну-ну!» З усіх сил намагаючись невимушено посміхатися, Ґу сховалася за його спиною.

Чжу кинув торбу за порожній стіл.

— Сідай. Якраз поїмо.

— Раки під сливами, як ти любиш? — Ґу була рада можливості відволіктися.

— Так. Корчмарю! Раки під сливами... — Чжу якось ніяково запнувся.

— І, звісно, під рисову горілку, як ви любите! — корчмар вже був біля них.

— Гм, без спиртного.

***

Корчмар — невисокий спритний старий на ім'я Юань Беззубатий — виявився не просто старим знайомим Чжу, а

радше його шанувальником:

— Я чув, ти знайшов себе на шляху просвітлення?

Замість плати він попросив захистити корчму від нечистої сили. Монах посміявся, але погодився і протягом наступних днів обвішав все оберезами, а всі стіни та двері пообводив лінією чарівної в'язі.

Юань був дуже радий, і тепер поруч із вівіскою красувалося:

«Заклад убезпечено від сварливих жінок та демонів!»

***

— Хто це?

Корчмар прибрав зі столу порожню пляшку і поглянув на слідчого.

— Монах? Чжу Приходько, з роду Рябошурів, колись служив тут.

— У монастирі?

— Льотчиком. Кореш твого боса, до речі.

— А вдовиця? Що їм тут треба?

— Ти для чого цікавишся?

Живе обличчя старого зберегло вираз чемної уваги, але не треба було добре знати людей, щоби помітити, як посмішка стала птучною.

Обличчя слідчого майже не змінилося, і треба було добре знати його, щоби помітити, як гіркота в його погляді підсилювалася.

— Юаню, ми знаємо одне одного... не знаю, скільки я тут служу, мабуть. Закон...

— Закон? — корчмар розлючено грюкнув новою пляшкою. — Як так у тебе постійно виходить, що закон на одному боці, а правда — на іншому?

***

Ґу із жахом зрозуміла, що до неї йде той самий похмурий суддя, якого вона призначила відповідальним за роздуми в закладі.

Брата поруч не було, тож не сховаєшся. Ґу вдягла свою найчемнішу посмішку.

— Слідчий Янь до ваших послуг, — відрекомендувався він, приклавши кулак до долоні.

Ґу теж вклонилася.

— Ґу, сестра Чжу Приходько.

— Так. То ви шукаєте свою доньку, яка незаконно потрапила в рабство? — тут корчмар подивився на слідчого з-за стійки. — Опишіть мені її. Що сталося?

Ґу розповіла все, як є.

— Сяо-Сі руда, тендітна, гарненька. Велика розумниця.

— Як мати?

На очах Ґу забриніли сльози.

— Ну, — слідчий торкнувся її плеча, — ноги, як у вас?

— Ні, — схлипнула Ґу, — не перев'язані. Ви нам допоможете?

Слідчий скривився.

Ґу знову схлипнула.

— Ви служите в карному відомстві...

— Не просто служу, а очолюю карників. Відповідаю за сраний спокій у цьому сраному місті. І мене ваші визвольні війни дістали уже!

Ґу відчула безпорадність та безсиле роздратування. Вперше їй спало на думку, що знайдуться люди, які не вважатимуть, що вона робить праву справу. Хай безнадійну, хай навіть деякі вважають, що вона чинить хибно. Але вона й гадки не мала, що хтось сумніватиметься, що правда на її боці.

— Я знаю, правда на вашому боці, — заперечив слідчий.

— Просто від того мало користі. Мені, людям, вам і вашій доньці.

Ґу охопила злість.

— То що ви від мене хочете?!

Слідчий відкрив рота, щось сказати. Закрив. З досадою клацнув язиком і опустив очі долу. Потім подивився їй у вічі і сказав:

— Пробачте.

І в цю мить Ґу відчула, наскільки щиро він це каже. Від усього серця. Але, як зауважив сам пан Янь, «від того мало користі» йому, людям, їй і Сяо-Сі.

Вона торкнулася його руки.

— Будь ласка. Ми всі робимо те, що можемо.

Вони проговорили ще більше двох годин. Але ці розмови не принесли нікому полегшення.

***

Невдовзі у Чжу теж відбулася цікава розмова, хоча зайняла вона набагато менше часу.

Якось раннім вечором, коли вони з сестрою поверталися до корчми, їх перестріли вісім яскраво одягнених парубків і запросили до бесіди.

Із легким поклоном Чжу відповів:

— Панове, судячи зі зброї у вас в руках, питання релігії вас не цікавлять...

Тим із вас, хто вважає, що Вулинь — то географічна назва, треба сказати, що характерною зброєю монахів-вущенків моїстського монастиря Луньхе є залізний ланцюг особливого устрою. Вони носять його через плече. Це символізує циклічність.

Зброя це дуже підступна, але не спроможна відвести удар супротивника м'яко. Можна тільки перебити удар чи ухилитися. Звідси мистецтво миттєвого переходу від повного розслаблення до максимального напруження. В монахів це називається Великий Вибух у Малому Просторі.

Майстер цього мистецтва може проткнути пальцем глиняний глек. Зовні це виглядає так, ніби глек трухлявий.

© Люстрація: funkychinaman

Він приставляє палець без помітного зусилля, потім — раз! — ткнув, і кераміка провалилася.

Але в бою цих прихованих рухів не буде. Злі короткі удари, високий темп, дуже жорстка техніка.

Тож, поки ви все це читали, монах вже давно пішов, а комунікабельні хлопці з битками лежать на землі і глибоко переживають ту «бесіду»

***

Вечором того ж дня Чжу спитав корчмаря:

— Юаню, чуєш, хто у вас тут мафія? Хто кришує всі заклади?

— Мафія? Ха! Магістрат міста, не хочеш? Євнух Пу.

— Пу!? Не може бути! — Чжу аж підскачів.

Співрозмовники подивилися на нього, і сестра запитала:

— То ти і його знаєш?

— Так, то мій старий друг!

Корчмар гмикнув:

— Он воно як!

— Цікавилися алхімією, а що?

***

Наступного ж дня монах пішов до приймальної магістрата. Він злетів по розкішних сходах. Привітно кивнувши спантеличеним охоронцям, відчинив собі двері і жваво зайшов усередину. Блакитна риза виляса за ним, мов курява за вершником.

Заклад справляв двозначне враження доглянутості і недбалості водночас. Серед драпірованого шовку, мореного дерева та полірованого каміння Губився непоказного виду клерк. Голос у нього був такий самий блідий та невразливий.

Він, здається, не дуже повірив близькому знайомству з Пу, але пішов доповісти «вельможному панові магістрату». Попросив зачекати і зник на півгодини.

Через півгодини таким самим невразливим голосом він передав «гарячі вітання» і запрошення до маєтку пана Пу на чай через 2 дні.

***

— Мені треба перевдягнутися.

— Гу, одяг у тебе чистий.

— Та! В ошатне. Така нагода!

— О! І багато з тобою... шатів?

— Один. Дивися!

Гу гордо дістала з гаманця на поясі вишиваний мішечок. Хитро подивилася на Чжу і, наче фокусник, почала тягнути невагоме прозоре полотно. Вона витягала й витягала, раз за разом випростовуючи в повітря хмари кольорового шовку, які звиваючись, наче дим, плавно осідали долу.

Чжу приголомшено споглядав за цим священнодійством.

Сукня була не просто несподівано великою. Вона була величезна. Багатошарова. Що було зовсім не зайвим, якщо врахувати прозорість неймовірно тонкої тканини. Вона сяяла ніжними барвами і лилася муаровими хвилями. Чжу в житті не бачив нічого подібного. Він зачаровано простягнув руку торкнутися шовку, переконатися, що це — не ілюзія.

— Така тонка. Як вони це роблять? — він протягнув тканину крізь пальці. — Як вона не рветься, коли її шиють? А ще цікаво, скільки воно коштує.

«І звідки в тебе гроші на це», — подумала Гу про себе.

— Це не вони роблять. Це Сяо-Сі виткала. З павутиння, — Гу посміхнулася.

Як би сильно Чжу не здивувала несподівана поява сукні, але ефектна поява самої Гу його по-справжньому вразила.

Вона з'явилася на сходах із впевненістю жінки, що знає

силу своїх чар. Замість того, щоби спускатися, вона зробила кілька граційних рухів — напівкрок, напівтанок — і покрутилася туди-сюди, ніби питала: «Ну як?» Питання було риторичним.

Контингент корчми складала чоловіки, як любив казати корчмар, філософського складу. Але в ту мить розмови та роздуми в корчмі «Гамаюн» припинилися.

Усі голови повернулися в її бік.

Сукня була довгою і великою. Вона закривала все кількома шарами, але не сховала тіло, а оповила його наче туманом, обіцяючи солодкі таємниці під своїм ніжним покровом. Поли, рукава та шлейфи злітали і дихали з кожним рухом повітря.

У дзвінкий тиші слідчий оглушливо гучно перекинув склянку на своєму столі. Він підвівся і приклав кулак до долоні в урочистому привітанні.

Хтось зааплодував. З усіх боків посипалися компліменти.

Гу подобалася собі в ту мить. Вона рано вийшла заміж, стала вдовою і все життя прожила в своєму тихому маєтку, де ніколи не було публіки. А ще вона була впевнена, що старий друг її брата вирішить їхню проблему. Успіх крутив голову, і, здавалося, ніщо не могло зіпсувати її гарного настрою.

Чарівну мить порушив саркастичний голос Чжу:

— Дарма стараєшся. Він євнух.

***

Багато прикрашена шовком кімната зустріла напівтемрявою та прохолодою. Легкий бриз з веранди коливав шовкові полотна.

Чотири дівчинки років дванадцяти грали тиху мелодію і співали.

Дивлячись на них, пані Гу не змогла втримати сліз, а Чжу насупився і прискіпливо дивився на Євнуха.

Гладка фігура господаря випливала з сутінків внутрішніх покоїв. Спочатку з'явилося віяло, потім широкі рукава до підлоги, потім загорнуте в шовк та парчу черево і нарешті велика голова із високим чолом. Випечене обличчя виражало гостинність.

Вони обмінялися поклонами, і Пу запитав:

— Що так засмутило вельмишановну пані?

Бідолашна вдовиця кинулася на коліна і розповіла все євнухові:

— Будь ласка, віддайте її мені! У вас там дівчат повно. А ми нікому не розкажемо, ніхто ніколи не дізнається!

Магістрат квапливо підняв її з колін:

— Ну-ну, будь ласка, встаньте. Обіцяю, я зроблю все можливе. А зараз чому би нам не попити чаю, як старим друзям? А ви розкажете, що ви збираєтесь робити.

Вони сіли за стіл, і євнух подав знак співакам продовжувати. Чжу підняв брови:

— Друже, я прошу прибрати музику

— Чжу, ну яка різниця? Відішлю я їх, і що? Хоч викупив та звільнив би! Таких співачок у Місті — тисячі й тисячі. Співачки і доходні доми — традиція цього міста. Може, єдина традиція. Сам ти в свій час віддав їй належне, ні? Хотів би ти тоді, щоби всі дівки поїхали додому?

***

— То як ваше чаювання?

— А, пане слідчий. Здається, так, як і ваша допомога.

У цей час в корчмі «Гамаюн» було вже порожньо. Брат хлюпнув Гу по плечу: «Здужимо!» — і проча-

пав нагору. Ґу зі слідчим лишились фактично самі.

— Розбиті мрії? Заради Вічного Неба, Ґу, ви аж з лиця спали!

— А ви уважні, — Ґу зміряла Слідчого поглядом, — як на карника, який замість, щоб злодіїв ловити, горілку п'є.

Слідчий обвів воловими очима стіл, ніби бачив його вперше, і зупинився на великій напівпорожній пляшці. Незадоволений інспекцією, він зітхнув, гмикнув і, показуючи обома руками на стіл, запропонував:

— Ґу! Зробіть честь! Складіть мені компанію, — і зовсім іншим голосом: — Я знаю, як воно...

Ґу розлютилася й набрали повні груді повітря, щоби кинути різкі слова прямо у вічі... Але, дивлячись у ці сумні очі, вона відчула, що не зможе.

Несподівано для себе самої вона розплакалася.

Пекучі сльози заслали їй світ. Вона ридала.

Вона лаяла слідчого й кричала, що він у всьому винен. Била його кулаками. Вона жалілася на свою долю. З плачем вона розповідала йому про свою доньку Сяо-Сі.

Ґу не дуже помітила, як він змусив її випити повну чарку

горілки. Як він опинився на ногах біля неї і обійняв її. Просто коли вона виплакала сльози, він був поруч. І їй стало легше.

Слідчий стояв, тримаючи її в своїх руках, великих та незграбних. Він відчував, як пахне її волосся — жорстке й руде, навіть охайно зібране воно пахло чимось диким, чистим і недоречним у цьому клятому місті. Якби він ще вмів плакати, то заплакав би. Оплакуючи її доньку, саму Ґу і своє грішне життя, де він не знає, як допомогти жінці.

Коли б він був молодший, то поклявся б зробити так, щоби ця жінка ніколи не плакала. На жаль, він давно переріс такі клятви.

Янь притулив її ближче до серця.

— Ви п'яні, — сказала Ґу. Просто щоби щось сказати, бо їй було ніяково.

— Так. Щовечір.

— Відмінна програма!

Обдавши його крижаною зневагою, Ґу пішла.

Отак за мить все розпалося, і слідчий Янь опинився там, де і був усі ці роки.

***

Шовкові прапори по обидва боки від входу ліниво вигиналися від вітру, напис на них зазначав:

«Фешенебельний чайний дім «Колиска Природи».

Спокій та насолода»

Але Чжу було неспокійно. Він востаннє озирнувся на сестру, і вони увійшли.

Обстановка всередині рішуче відрізнялася від кількох попередніх закладів.

Замість південної стіни зала виходила на терасу. З тераси відкривався вид на гори і море внизу.

У небі пливли силуети вітрильників. Так повільно, що здавалося, ніби вони висять у повітрі. Чжу завжди зачаровувала ця різниця між ревом вітру на палубі і безтурботним спокоєм, коли дивишся з землі.

***

Щоразу, як вони заходили до чергового притону, серце Ґу обливалося кров'ю. Але тут вона із полегшенням помітила, що ніякої розпусти не видно. Де-не-де траплялися невеличкі компанії, цілком пристойні. Люди насолоджувалися музикою, вели жваву приємну бесіду.

Тим не менш, синю ризу її брата косими поглядами зустрічали і тут. У Ґу защемило під серцем.

Аж раптом:

— Чжу! Вітер у чоботях! Чого ти так вирядився!? Стривай, я зараз Янголятко покличу. Вона тепер рулить!

Це, мабуть, була перша жінка в закладі таки схожа на шльондру. Гарненька, дорого вдягнута, але помітно старша від решти дівчат. Вона безцеремонно повисла в монаха на шиї. Ґу подивилася на брата з жахом.

— Ви знайомі?!

— Серденько, — розсміялася шльондра, — у цьому місті важко знайти жінку, з якою він незнайомий! Блискучий Чжу Приходько, — вона похитала головою, поцокала язиком та нарешті відчепилася і припустила кудись вглиб закладу. — Пані Лусінь! Янголятко! Іди подивися на це!

Чжу потупився собі під ноги, ніяково посміхнувся і розвів руками:

— Помилки молодості.

Як потім з'ясувалося, «блискучого» Чжу дійсно знають у всіх дорогах закладах. Знала його і тутешня хазяйка:

— Приходько, ти би хоч монашу ризу зняв, конспіраторе!

— О, цей чарівний плащ може робити мене невидимим. Лусінь сяяла, як начищений п'ятак, але хоча б не лізла обійматися. «І то добре», — подумала Ґу.

Втім, брат, схоже, довіряв хвойді, бо розповів усе, як є, і

© Люстрація: 转采子

попросив знайти Сяо-Сі. Лусінь пообіцяла допомогти.

Разом із подругою вони обсіли його і щебетали без зупини години зо дві. Раптом Лусінь стала на мить серйозною:

— Так то ти і є. У місті тільки і говорять, що про божевільного монаха. Слухай, тобою вже зацікавилися, — вона показала на стелю.

— Здогадуюсь.

Не вірячи своїм очам, Гу дивилася, як брат обіймається з повіями. Ще й посміхається, мов ідіот.

Ні, це не міг бути її брат. Блискучий офіцер... «Блискучий», — Гу скривилася. Офіцер. Зразковий офіцер. Гордість повітряного флоту, яким вона запам'ятала його з візитів «з міста» додому. З цього самого міста. Зразковий монах. Та навіть інші монахи-моїсти розповідали легенди про його аскезу! Блискучий Чжу Приходько. Тьху...

Думки Гу перервали найбезцеремоннішим чином. Молодий панок — веселий володар життя — ляснув її по сраці й, наче нічого не сталося, пройшов далі, куди він там йшов.

Вдовиця в два кроки наздогнала його і заліпила ляпаса, вклавши в нього все своє розчарування та злобу. Такого, що той панок аж оступився. Й не слухаючи нерозбірливих вибачень, рушила до виходу.

***

Гу хлопнула дверима й пішла додому сама. Пекуча образа краяла їй серце. Щоки горіли.

Точніше, їй здавалося, що вона йшла додому... Бо вже за кілька поворотів вона зрозуміла, що ніколи тут не проходила. А ще після кількох — що й повернутися не може.

Словом, Гу заблукала.

Вона запитала кількох перехожих дорогу до корчми «Гамаюн», але ніхто їй не допоміг.

Бідолашна вже вирішила, що треба спитати дорогу до площі, насилу пригадавши назву. Як раптом до неї підійшли два хлопця й сказали, що знають дорогу.

На вигляд хлопці були такі, що вірилося, де корчма вони знають точно. Один був кривий і по-підлітковому хирлявий, другий — сутулий і на дві голови нижчий від товариша. Неповнолітні п'янички, шпана.

Зовнішність їй не сподобалася, та Гу розсудила, що вони вдвічі молодші від неї, а довкола повно народу. До того ж, варіантів було небагато. Тож Гу подякувала, і вони рушили.

Хлопці вивели її із заграджених лотками вулиць у якісь провулки. Коротким шляхом, як пояснив один з провідників.

Гу тривожно озирнулася.

Обмальовані стіни. Бруд.

Жінка вийшла вішати білизну і зиркнула на Гу так, ніби це вона їх сюди привела.

Втім, Гу була несказанно їй рада. Будь-які люди. Будь-які свідки...

Раптом сутулий буркнув щось, і та хутко зникла.

Серце Гу впало.

Пробелькотівши щось на зразок: «Я згадала дорогу!» — вона припустила назад.

— Ні, пані, ні! Не в цей бік!

Гу почула, що попереду — звідки вони прийшли — хтось насвистував простенький мотивчик і йшов розв'язною ходою професійного лотра.

Гу перелякалася ще більше.

***

Але з-за рогу вийшов птах зовсім іншого польоту. Юнак в білому. Стрункий, але м'язистий, він тримав між пальцями довгу соплку.

«Чи не заодно він з ними?» — промайнуло в голові Гу. Вона озирнулася на хлопців-хуліганів, але нікого там не побачила.

Юнак подивився на Гу, ніби її в цій глушині й шукав, і спитав:

— Пробачте, будь ласка, ви часом не сестра Чжу Приходька?

Гу це набридло:

— Я Гу Бурштинова. А ви один з його друзів? — останнє слово вона наче сіплюнула.

Крижана відповідь, здається, не так образила, як засмутила парубка, але він швидко взяв себе в руки.

— Пробачте.

Гу стало трохи соромно. Вона уважніше роздивилася свого рятівника.

Що ж, мабуть, саме так вона уявляла собі друзів Чжу.

Розслаблена плавність рухів видавала знавця бойових мистецтв, проте обличчя світилося розумом. Це було безтурботне обличчя людини, яка не звикла багато працювати. Він міг бути молодим вченим чи поетом. Не кажучи вже про дудку. Любитель музики, як і Чжу.

Гу розповіла йому, як вона заблукала. Коли вона дійшла до орієнтирів, серед яких були: лоток зі смаженими кажанами, червона білизна у вікні та мертвий голуб, Гао — так звали юнака — розсміявся так щиро, що Гу з легким серцем приєдналася. З ним було легко.

Він був дуже чемний. Говорив майже книжними фразами. Як дітей вчать говорити в школі.

— Ви не голодні? Я знаю місце де чудово готують... кажанів.

— Кажанів?

— Так. Ви не любите?

— Не знаю. Я не куштувала. У нас не було часу ходити по генделиках.

— Чому? Як можна приїхати до Зорепаду й не ходити по ресторанах?

Гу розповіла про доньку. Гао слухав, не перебиваючи, але так само розслаблено.

Дочекавшись до кінця, він спитав:

— Чому ж Чжу не знайшов мене?! Знаєте, нам неодмінно треба з ним зустрітися й обговорити цю справу! Як чоловік з чоловіком.

Тим часом Гу не зчулася, як погодилася спробувати кажанів. Ще й з гарячим вином.

Гао щедро підливав, але сам пив ще більше, тож Гу вирішила не перейматися.

Було приємно після всіх отих нервів просто сісти розслабитися. Просто побалакати.

Виявилося, Гао знає звідки вона родом:

— Чжу багато розповідав про ваші краї. Я завжди хотів побачити річкові заводи.

— Плавні.

Гу помітила, що Гао насправді справляв враження радше чемного співрозмовника, ніж освіченого. Він не розповідав ніяких дивовижних речей, як її брат, проте чудово вмів слухати. «Мабуть, таки музикант», — подумала Гу.

— Слухай, хотіла спитати. А що в тебе за дудка? Така довга. Вона справжня?

— Аякже!

— Ти граєш?

— Ще і як!

Гао встав, розпрямився і весь подався навшпиньки, так, що Гу злякалася, що він зараз злетить. Підніс соплку до губ, прикрив очі, й полилася чарівна потойбічна мелодія. Пальці його пурхали, а Гу ніби бачила далекі тумани на пагорбах, дівчат, що проводжали коханих, зламани верби, дивних птахів і знову пагорби в тумані.

Мелодія змінювала мелодію, і Гу, трохи нетвереза, втратила відчуття часу. Нарешті Гао зупинився і спитав, чи їй сподобалося.

— Дуже гарно. Де ти навчився так грати?

Гао розповів, що він сирота, не знає своїх батьків. Але

дитиною його підбрав посадовець і виховав, як рідного сина. Бо своїх дітей у нього не було. Сам дуже освічений чоловік, євнух не жалів нічого задля освіти прийомного сина.

Ґу не одразу зрозуміла, що йдеться про євнуха Пу — нинішнього магістрата міста. Це одразу нагадало їй про справи, й вона зазбиралася.

Ґао вивів її до знайомої вулиці й церемонно відкланявся.

«Цікаво, скільки йому років? Такий молодий», — подумала Ґу. — «Чорт! А скільки ж йому було, коли Чжу жив тут?!»

© Ілюстрація: 1gan

***

Слідчий Янь не з'являвся в корчмі кілька днів.

Він не пив. І якщо дні його заповнювала служба, то вечори зяяли порожнечою, наче дірка в зубі.

Зрештою він зрозумів, що діла не буде. Треба поговорити.

Тож він пішов зі служби раніше. Привів себе до ладу й відправився до корчми.

Ні Ґу, ні її просвітленого брата ще не було. Тож слідчий замовив міцного... чаю — чим чимало перелякав Беззубатого — і сів чекати.

Ґу заявила пізно під вечір.

Не вірячи своїм очам, слідчий Янь дивився, як Ґу зухвало прокладає собі шлях від входу просто до його столу.

Вона сперлася обома кулаками об стіл і, обдавши страшним перегаром, сказала:

— О! Слідчий! Привіт. Як я рада!

— О Небеса! Що з вами? Де ви були? Ваш брат побіг вас шукати. Я відрядив карників!

Вона проігнорувала це повідомлення:

— Я зустріла чудову людину, яка мені допоможе.

— Ґу. Ніхто, чуєте, ніхто в цьому клятому місті не допоможе вам.

З легким серцем удовиця відмахнулася і з величезним

задоволенням розповіла про свою зустріч.

Шок на обличчі Слідчого змінився глибоким занепокоєнням.

— Ґу! Це був Ґао Підорлик — вигодуванець Євнуха Пу.

— Підорлик?! — її більше зацікавило чудернацьке прізвисько.

— Ну, його так прозвали. Але, Ґу, зберіться! Ця людина є дуже хитра й небезпечна. Він веде всі темні справи Євнуха. Ґу-у! Послухайте! — Слідчий покладав пальцями. — Як багато ви йому розповіли?

***

Врешті-решт за них взяли по-справжньому.

Двері корчми ривком відійшли в бік, і на порозі з'явилися молодики міцної статури. Вдягнені нагло та дорого. Пики, як на підбір, такі, що молоко кисне.

Монах кинув оком на гостей:

— А, хлопці з Вуліні.

Полум'я свічки на його столі пружно хитнулося. Він незворушно прибрав папери і сьорбнув гарячий чай.

Хлопці мовчки розійшлися і пропустили юнака в білому. Це був Ґао — той самий «знайомий Чжу», якого зустріла Ґу.

У його руках була та ж сама сопілка. Юнак хвацько стукнув нею по порозу. Звук вийшов дзвінкий, металевий.

Отже, Ґао безцеремонно зайшов і сказав:

— Монаше, дарма ти не втік. Магістр Пу кілька разів попереджав тебе по-доброму.

— Та, останні три посланці Євнуха Пу були, я би сказав, небалакучі.

— Як прикро... Ну, нічого, в пеклі побалакаєте.

Хлопці біля стіни підбралися. Один енергійно розім'яв шию.

У цю мить на сходах позаду Чжу з'явилася Ґу. Вона була із торбою на плечі, в дорожньому одязі. Вона перелякано глянула на людей євнуха, нервово облизала губи і гукнула:

— Чжу! Я готова!

— Добре, ходім!

Із цими словами Чжу запалив щось від свічки і щигликом відправив цю крихітну річ хлопцям під ноги. Біла іскра прокреслила рису в повітрі і торкнулася срібних знаків від нечистої сили.

Ті, хто дивився, що воно там полетіло, постраждали більше за всіх. Лінія вздовж всієї стіни жажнула злим біло-жовтим спалахом, бризнувши бамбуковими друзками під коліна зарізякам. Юнак зненацька присів, а от його хлопці були ближче до стіни, тож впали, як підкошені.

Позаду стала стіна кольорового диму.

А монах в ту мить уже був на ногах і встиг відвернути обличчя.

Він схопив сестру за руку, й вони проскочили в задні двері на кухню.

Із бокових дверей їм навперейми кинулися двоє озброєних, але в них за спиною вибухнув оберіг, що висів над дверима.

Одним махом втікачі пролетіли всю кухню. Монах затримався біля жаровні, хапнув вогню в якусь кружку і всучив сестрі.

Вихід на вулицю перекривали двоє хлопців з шаблями наголо. Чжу відпустив руку сестри і, не збавляючи ходу, рушив на них. Але за мить відчув різкий рух позаду. То був ще один бандит біля стіни.

Той пропустив його вперед і рубанув по потилиці. Розвертатися було пізно, рух тягнув тіло монаха вперед.

Чжу впав нападникам під ноги. Важке лезо на довгому ратовищі зі свистом пройшло над його головою. Продовжуючи рух, він підсік їх. Хлопці із шаблями накрилися ногами.

Продовжуючи той самий рух, Чжу скочив на ноги об-

личчям до нападника позаду. Коротким ударом ланцюга він поцілів у скроню. Той ще не встиг зупинити важке лезо дадао після першого промаху. Хрусь!

Все це відбулося за мить, швидше, ніж Ґу встигла зупинитися. Чжу схопив сестру за руку й потягнув до виходу.

Вони опинилися у вузькому провулку. Стіни стояли близько, і вікон в них не було. То була задня вуличка. Праворуч від них був глухий кут, а ліворуч провулок повертав і далі виходив на вулицю з лавками та лотками. Чжу знав, що там їх не впіймають.

Зсередини почувся гуркіт і нові вибухи — погоня просувалася.

Вони знов припустили вперед. Ґу вже не могла бігти.

Коли вони пройшли вперед, з інших дверей позаду непомітно вислизнув чоловік у плащі з товстого льону. Він ніс вогнемет.

Утікачі тим часом завернули за ріг. Попереду добре виділася вулиця.

Вони пробігли ще кроків двадцять, коли з вулиці, не кваплячись, зайшли здоровенний бугай з ракетницею і біловолосий мечник в окулярах від сонця.

Важка ракетниця на 30 комор — здоровенний такий барабан розміром з діжку — висіла на широкому шкіряному ремені через плече.

Бугай вперся ногами в землю і розвернув її вздовж провулку. Альбінос став поруч і перехопив довгий меч зручніше.

За спинами втікачів із ревом піднялася стіна вогню.

З обох боків почулося тупотіння. Посипалася черепиця, і на дахах по обидва боки з'явилися стрільці з десятизарядними джуганами.

На мить все завмерло.

Було чути тільки гул вогню. Раптом один зі стрільців вистрілив. Стріла дзвінко висікла іскри зі стіни. Зарядні рами самострілів заторохтіли всі разом, стріли дощем посипалися вниз у провулок.

Монах змахнув перші стріли плащем і відерся на дах.

Мов ламана блискавка, він пролетів вздовж карнизу, стрибаючи з одного боку на іншій. Стрільці відсахнулися, хто не встиг — то капець. Ті, що стояли подалі, автоматично перенесли вогонь за його рухом — і кілька чоловік по обидва боки влучили одне в одного.

Але вже за мить останні стрільці оговталися і впорядкували вогонь так, щоби накрити площу і не чіпляти своїх. Троє метнулися знов до карнизу — за жінкою.

...Яка тим часом підпалювала ґноти гранат! Цілу в'язанку характерних бамбукових трубок із хвостами запалів.

Кілька хвостів вже жваво диміли, а Ґу, бліда, як смерть, і далі мочала усю в'язанку в кружку з вогнем.

Стрільці на карнизі викотили очі, один із них гаркнув:

— Не стрілай! — І вже до Ґу: — Викидай в огонь, курво! Викидай гранати, кому кажу!

Та переляканими очима подивилася на націлені самостріли і навмисно кинула шашку собі під ноги. Стрільців наче вітром здуло. Ґу обома руками кинула весь оберемок вперед і вгору. Шашки розкотилися по всьому провулку.

Пролунали глухі вибухи.

Але замість вбивчої хвилі на волю вирвалися клуби бурого диму. Миттю вони затопили провулок і, повільно вируючи, поповзли вгору на дахи.

Монах зістрибнув вниз і миттю розчинився в диму.

Знову все завмерло.

Над задимленим провулком в повітрі з'явилася біла фігура. Гао, юнак із сопілкою, перелетів будинок і м'яко опустився позаду стрільців.

Стрільці перезаряджалися і тривожно вдивлялися в дим. Хтось відтягав поранених.

Гао лунко вигукнув у провулок:

— Монаше! Тобі не втекти!

У кінці провулку бугай з ракетницею заревів і відкрив вогонь. Він гатив навмання. Ракети з виттям вистрибували з діжки і пірнали в каламутну завісу. Вулиця здригнулася від вибухів. Вогняні спалахи підсвічували дим зсередини. Кілька уламків пролетіли над головами стрільців.

Раптом просто перед стрільцями в диму спалахнула небесно-блакитна риза монаха. Знов застукотіли самостріли. Здавалося, ціль на мить підвисла в повітрі, щоби увібрати більше стріл, і каменем рухнула вниз.

Тим часом голий по пояс монах нечутно виліз на дах біля крайнього стрільця. Той полетів вниз головою, не встигнувши зойкнути.

Заволодівши самострілом, монах вправно розрядив його в ракетника. Стреляв він нешвидко, проте стріли одна за одною били в ціль.

Стрільці якраз припинили шалений вогонь по його плащу, і кожен удар зарядної рами віддавався гулко та лунко. Вони нажахано заклакли.

Монах відкинув розряджену зброю і кинувся на них. Наче косяк плотви, стрільці сипанули врозтіч.

Чжу помітив юнака в білому, на ходу підхопив джугани і вистрілив.

Той легко відбив три стріли, і вони зійшлися.

Юнак виявився гідним суперником. Але після кількох сходок він розірвав дистанцію і вказав головою вбік. Там, на протилежний дах, виліз білоголовий мечник. Одяг його був у безладі. Окуляри пропали, і абсолютно червоні очі горіли нелюдською люттю. Поруч з ним кілька стрільців готувалися стріляти з коліна.

Крізь дим з усіх боків було чути кашель і стогін поранених.

Гао, все ще опатно одягнений в незаплямовано білий одяг, посміхнувся і підняв долоню.

© Люстрація: jonchan

У цю мить між ними впала бамбукова димова шашка і покотилася назад до карнизу.

Нові клуби щільного диму поглинули дах.

З півхвилини Гао напружено очікував удару з туману. Потім зрозумів, що його не буде. Треба прибрати дим. Він недбало кинув кілька слів і впевнено накреслив пас рукою.

Цієї ж митті дужий порив вимів дим з провулку наче зірвав покрив. На землі валялося кілька тіл, позаду догоряли цятки вогню з вогнемету, курилися стріляні димові шашки. Люди відкашлювалися.

Монаха та жінки ніде не було видно.

Гао Підорлик в серцях кинув свою дудку під ноги.

***

Євнух Пу прийняв фіаско на диво спокійно.

Коли Гао Підорлик прийшов з повинною, він відірвався від гральної дошки, сумно посміхнувся і сказав:

— Чжу, Чжу, кого ти шукаєш... — міркуючи, Пу відстукував дріб пальцями. — Гао! Знайдіть, кого він шукає! І викличте слідчого Яня!

***

— О, пане слідчий! Ви до нас? Заходьте-заходьте!

Монах енергійно махав рукою з альтанки біля фонтану з плямистими коропами. Він щиро посміхався і сявав так, ніби дійсно побачив старого друга, а не карника, який знайшов його схованку.

Щоправда, схованкою це назвати важко. Вони стояли на вулиці в Місті Знань. Охайні будиночки потопають у зелені й квітах, ліхтарі на кожному кроці, ставки з лелеками і горбаті місточки через канали. Феншуй!

Слідчий уявляв собі зустріч зовсім не так. Привітність монаха збила його з пантелику. Проте робота є робота.

Розігруючи гостинного господаря й далі, монах повів

його в один із будинків — дім пана Хо, Археолога. Двері, як і скрізь у Місті Знань, були незамкнені. Янь про себе зітхнув.

Господаря ніде не було видно. Вони піднялися до кімнатки на горищі.

З середини з чайником в руках визирнула пані Гу. Але щойно побачила карника, посмішка на її обличчі змінилася тривогою.

— Гу, дивися, які в нас гості! — вигукнув монах з порога.

Слово «гості» неприємно нагадало слідчому мету його візиту. Він зупинився в проході й сказав:

— Я прийшов вас заарештувати!

Гарний карник вміє виглядати й говорити погрозово. Їх спеціально вчать цьому.

Чжу перебив його:

— Перепрошую, мене чи Гу? Бо вона, здається, не проти!

Гу обурено схопила ротом повітря. Чайник з'їхав з таці і впав. Але монах, не змінюючись в обличчі, перехопив його в падінні, ніби невимушеним жестом взявши з полиці. «Хай йому грець! Ще й кришку піймав!» — подумав слідчий.

Гу рефлексивно брата не вразили:

— Дуже дотепно!

Слідчий докинув:

— У вас там монастир чи циркова школа? Я серйозно.

— Отакої! То часто ти ходиш заарештовувати сам-один? Без наряду? Бо твоя уніформа не така вже й нарядна. Заходь, поговоримо.

Гу пішла в кімнату за ганчіркою, обернулася з кімнати і привітно посміхнулася:

— Бачите, пане Янь, як із ним важко! Проходьте вже, не стійте на порозі!

— Ви ледь не спалили квартал в центрі міста. Розпочали збройну бійку. Вбили шістьох людей і ще багато поранили. Це тюрма.

— Ну, щодо руйнації, то це все вона, — веселий монах показав на сестру, — доведеться тобі її таки заарештувати. А щодо жертв, то, вибач, вийшло прикре непорозуміння. Тепер я бачу, що як законослухняний громадянин я мусив дати себе вбити. Просто там, звідки я родом, трохи інші звичаї. Але, друже, тут трохи є і твоя провина... Жертви були, як би це сказати.... Зарізки? Вбивці? Гангстери? То, може, тобі слід їх краще ловити, щоби їх не вбивали? Гадаю, їм було б краще за ґратами.

Слідчий опустил очі. Йому хотілося схопитися за шаблю і провчити цього блазня, йому хотілося випити і напиться, йому хотілося перебити всіх злочинців, яких він терпів у своєму місті, і щоби ніхто ніколи не закидав йому нічого подібного у вічі... Натомість слідчий Янь сумно всміхнувся. Він похитав головою і зайшов усередину. Пити чай.

Маленька кімната на горищі мала, як одразу помітив Слідчий, два виходи. Два вузьких ліжка, гарний міцний стіл. Над ним висіла велика паперова лампа. На столі лежали тонесенькі деталі якогось механізму і кілька аркушів з грубими кресленнями.

— Як вас таких у монахи беруть?

— Та! А яких ще брати?

— Значить так. Послухайте, що я скажу. Я можу закрити очі, правда ваша й усе таке інше. Але я на службі. Коли ти отримуєш прямий наказ, то виконуєш його. До того ж, я не можу «закривати очі» довго. Завжди знайдеться людина, яка захоче вислужитися, — слідчий замислився, — може, навіть, не одна... Якщо я вас знайшов за пару днів, то вас знайдуть і інші. За тиждень. І потім будуть питання до мене. У вас, Гу, є 5 днів, щоби знайти свою доньку. Або не знайти. І покинути місто. П'ять днів.

Монах насупився, а Гу почала дякувати. Щиро та гаряче. Слідчому було неприємно. Він відчув неясну провину.

Але зрештою Гу заварила ще чаю, і незграбна мить по-

ступово минулася.

Парою годин пізніше, коли розмови давно перейшли на легші теми, монах раптово спитав:

— А як ти знайшов нас?

— Для приходу, який тут не мешкає, ти несподівано добре сховався. Але, Чжу, це моє місто.

Вони помовчали, сьорбаючи чай.

Слідчий подивився у крихітне віконце на сонливі вулички.

— Слухай, а як сталося, що вас не помітили? Місто Знань. Самі науковці. Тут всі всіх знають. Така парочка?

Відповіла Гу. Не приховуючи захвату, вона пояснила:

— А нас помітили, але не надали значення. Це ж дім головного археолога. Тож всі звикли, що до нього навідуються дивні гості.

Слідчий посміхнувся і покрутив головою. Потім зітхнув і насупився.

***

— А щодо нашого слідчого, — євнух поставив чашку на блюдце і подав знак наповнити, — ти бачив його шаблю?

— Так, звичайнісінька шабля. Казенна.

— Ні, Гао. Ні. Цю шаблю йому подарував я. Замовляв її у Фаня Начемасла.

— Ого!

— Так, з кращої заморської криці, яку він спеціально порадив. Він зробив досконалу шаблю. Ідеал, яким «казенна» шабля мріє бути. Пан Янь не знає про це.

— Але чому?! Нащо робити дорогу звичайну шаблю?

— Бо я помітив, що йому іноді дарують зброю. Коштовну. Та він її не носить.

— А вашу носить?

— Не розлучається з нею.

— То й що?

— Підхід, Гао, підхід.

— Підхід. Чи не занадто складно, вчителю?

— Не знаю, Гао, — євнух посмикав накладну бороду, — не знаю...

***

Минали дні. Чжу із сестрою прочесали більшу частину злочинних закладів. Вони були у матроських кабаках і постійних дворах з «додатковими послугами», у звичайних борделях та в окремих хатках на одну шльондру. Вони бачили співачок та танцюристок, що торгували своїм тілом, і були у фешенебельних закладах, де продавали насамперед приємну компанію. Лусінь та корчмар розпитали по своїх каналах. Але марно.

Вони перебирали останні варіанти, які Чжу спочатку відкинув як невірні.

***

Зала була тісна, брудна та прокурена. Автомат в кутку дзвінко грав жахливу музику, яка мала би приваблювати клієнтів. Вздовж стін стояли лави, на яких сиділи «дівчата» — всі за межами «достиглого віку». Здебільшого затаскані шльондри, кілька з них палили люльки. До них де-не-де тулилися діти 8-12 років — недостатньо гарні, щоби поважні притони взяли їх на виховання.

«Добре, що я не взяв Гу із собою», — вкотре подумав Чжу.

«Товар» пасли два товстопикі чуваки, одягнені помітно краще за дівок та клієнтів. Байдужість в'їлася в їхні пики, мов старий бруд.

Один затуляв собою прохід до «кімнат» і ледаче сперечався з замурзаними дегенератами за додаткову плату. Ті з упертістю п'яних наполягали, що дівка одна, і вони беруть її в складчину.

Другий пиколиций страхував ззаду.

На монаха вони кинули оком, коли він увійшов, і більше не звертали уваги. Його небесна риза теж не справила враження.

Звичайного щебету тут не було і близько. Проте через картонні стіни було чути все.

Раптом п'яна лайка перекрила решту звуків. Хтось із сильним південним акцентом кричав матом, щоби шльондра зробила... багатого досвіду і ерудиції Чжу бракувало, щоби зрозуміти, що саме. Жінка ревіла. Почулися удари, і плач перейшов у виття.

Сутенер, що стояв ближче, неквапом повернувся на звук і зіщулювався, міркуючи. Його товариш харкнув на підлогу:

— Забий! Він там нічого не ламає. Чуєш.

Обидва повернулися до трійки проблемних клієнтів.

Чемні вітання тут зайві, монах придушив бажання спалити гадючник — «Не бачу зла!» — й прочистив горло:

— Агов! У вас є руді дівчата?

Так! Тепер на нього звернули увагу. Лайка стихла, здавалося, шум за картонними стінами якимось ущух і віддалився.

Найстаріша шльондра хлопнула себе по коліну і зареготала.

Старший охоронець сплюнув і сказав:

— Йди звідси!

***

На вулиці монах побачив корчмаря Юаня. Той, схоже, чекав на нього. Після квапливого поклону корчмар сказав:

— Чжу, в мене для тебе погані новини!

— То не новина. Кажі!

— Люди Пу забрали з «Чорної Лилеї» руду панянку з блакитними очима.

— Я там був. Там такої нема.

— Її не показували клієнтам.

— Цікаво.

— Та правда!

— Я перевірю.

— Перевірй!

— Слухай, єдина причина забрати її — це щоби знайти мене. Тож звідки ти, — монах ткнув в бік корчмаря пальцем, — звідки ти дізнався?

— Я!.. — почав той досить впевнено, потім передумав і припустив вулицею.

Кроків за двадцять він озирнувся і крикнув:

— Монаше! Післязавтра пан Пу віддасть її своїм солдатам!

***

Наступного дня слідчого Яня викликали до магістрата, той сидів з Гао у гральному павільйоні. Не відповівши на привітання, євнух спитав:

— Як просувається справа з тим монахом-убивцею?

— Злочинців шукаємо по всьому місту. Варту на брамах подвоїли. Порт та летовисько перевіряємо. Я відібрав найкращих людей. Ми готові схопити їх, щойно знайдемо!

— Ну, знайти їх не так важко. Гао?

Гао неохоче відірвався від гральної дошки, ніби щойно помітив слідчого, і точно вказав, де схованка монаха.

Коли слідчий вийшов, євнух, міркуючи, покрутив в руках фігурку і сказав:

— Як ми добре знаємо, відбірні бійці йому не знадобляться. Бо монаха там нема, його сестра там сама.

— Ах! — зітхнув Гао. — Беззахисна жінка, як це зворушливо.

— Саме так! Гао, відправ когось за ним придивитися.

— Я пошлю Негативного.

— Альбіноса? Він має зуб на них, це не завадить?

***

Незграбно націливши джугани на бамбукову завісу, що

заміняла двері на горище, вдовиця щосили вдивлялася в темряву і напружено слухала. Там хтось був! Серце несамо-вито калатало.

Брат лишив їй зброю і розповів, що робити. Але, здається, просто щоби не було так страшно його чекати.

Тактичні переваги допомагають тому, хто збирається битися. А якщо ти не можеш битися, то вони тобі ні до чого. Їу не уявляла собі, щоб вона билася... чи стріляла.

Вона все ще нічого не чула, коли на бамбукову штору лягла ледь помітна тінь.

Їу облизала сухим язиком сухі губи і затамувала подих. От і все.

Усе завмерло.

Їу несподівано заспокоїлася. Повільно й нечутно видихнула і плавнесенько натисла спуск, так, ніби робила це тисячу разів.

Але в цю мить тінь раптово хитнулася. Стріла з різким ударом прошила завісу. І знайомий голос пролунав з-за порогу — несподівано гучно в цій тиші:

— Ого! То ви вмієте цим користуватися?

— Ні, — відповіла Їу з явним полегшенням. — Пане Янь?

— Так, — слідчий відсунув завісу. — Не стріляйте. Я прийшов попередити. А де Чжу?

Їу запалила лампу, і вони прояснили ситуацію.

Їу збрала речі й приготувалася тікати до іншої схованки. Слідчому пора було повернутися до своїх людей.

У цю мить лампа знову згасла.

— Чого це воно?

Їу схопила його за руку:

— Це сигнал! Хтось іде сюди!

***

У глибині приміського маєтку Пу був потаємний закуток. Там за густою кулісою грабів стояло невисоке склепіння у вигляді панцира черепахи.

Гостям його не показували. Мало хто зі слуг знав, що всередині, а тим паче бував там.

Зараз непримітною стежкою поспішав рослий слуга у конічному брилі. Аж ось він зник всередині.

Кошлатий Вонг був у Павільйоні Чорної Черепахи Півночі неодноразово, але такого, як сьогодні, ще не бачив!

Зсередини приміщення здавалося значно більшим, можливо, тому що сходило вниз, наче землянка.

Посередині зали з'явилося узвиштя, оббите червоним шовком. По кутах стояли віттарі і курилися пахощі, над ними висіли довгі вузькі прапори з написами.

Підлогу вкривала складна мережа ліній та знаків. Серед них горіли жовті свічки. Ще у підлозі скрізь були отвори. Деякі закриті важкими чавунними кришками. Інші відкриті. Кришки стояли поруч, а з отворів рівними стовпчиками било вгору синювате полум'я.

Стояла страшена задуха. Важке гаряче повітря липнуло до шкіри, як патока.

Вікон не було, світло давали численні свічки та роззявлені пащі керамічних драконів і демонів — топки пузатих апаратів. Апарати стояли на столах та підлозі під стінами. Десь за ними були полиці з посудом, але Вонг ледь бачив їхні контури. Усе здавалося масним та неясним.

Углибині горіла ще одна велика пляма. Там стояла висока пічка пірамідальної форми. З усіх її вікон на всіх поверхвах виривалося полум'я.

Усе це гуло і булькало, як далекий гірський потік, чи радше бурхлива підземна ріка у глибокій печері.

Євнух Пу у дивному вбранні стояв на узвишті. На його голові — велика рогата корона, яка теж курилася благовоніями. Знизу в мокрій від поту сорочці стояв Гао.

Вонг якусь мить очманіло витріщав очі, потім схаменувся, швидко вклонився і завмер, не розгинаючись повністю.

— Усе готове?

— Так, пане магістрате, стрільці виставлені, тривогу активовано, — голос Вонга трохи здригнувся. — Ті ваші... чаклуни. Прийшли.

— Добре, йди.

Переляканий Вонг кулею вилетів нагору, а Пу звернувся до учня:

— Бачиш, Гао, Пастка готова. Нема потреби ризикувати життям на передньому краї. Вважай це уроком.

Гао вкотре приклав кулак до долоні:

— Учителю! Цей монах тренувався у Дані. Нам не подолати його без мого кунг-фу! Скільки б людей там не було!

— Пусте. Він тільки людина. Ніхто не встоїть проти тисячі стріл. А я боюся, що ти полізеши один-на-один. Ось де небезпека! Я люблю тебе, як рідного сина, і наказую тобі, як батько.

— А якщо вони втечуть? Наші люди...

— Гао! Він тільки людина. І він один. Та я не лишаю нічого на удачу. Якщо він вирветься, то я задію, — чаклун обвів рукою довкола, — сили, неспідвладні людині.

Гао дикувато озирнувся, інfernальне видовище його не переконало.

— Чари? Вони не зігнуть метал, не зупинять занесену руку.

На мить пихате обличчя Пу стало дуже втомленим.

— Це, синку, не «чари»... Це — Таблиці Сі.

— Таблиці Сі!?

Очі Гао округлилися від жаху, він кинувся на коліна і, благаючи, склав руки:

— Учителю! Благаю, не робіть цього! Ви самі казали не торкатися Таблиць Сі. Нізащо, навіть, коли я пізнаю Шлях Демонів! Нізащо!

— Тобі це казав я. То я знаю, що роблю!

— Але йдеться не тільки про нас!

Розмову перервав слуга у брилі. Він увірвався до приміщення і квапливо схилився в уклоні.

— Якісь новини?

— Це точно!

При звуках цього голосу юнак глянув на слугу з підозрою, а євнух Пу підскочив від несподіванки.

Монах підняв голову і широко посміхнувся. Він скинув халат і бриль — і риза його засяяла в підземеллі, наче шматок весняного неба.

Він прискіпливо окинув оком інтер'єр:

— Бачу, колупаєшся в тому самому лайні?

Пу сіпнувся відповісте щось різке, але передумав захищатися. Він кивнув на монаше вбрання:

— А ти все шукаєш безсмертя?

— Усе на світі безсмертне. І все марніє.

Ланцюг тихо дзенькнув. Крапля крові скотилася ним на підлогу.

***

Слідчий озирнувся через плече. Судячи зі звуків, бандити оговталися від несподіванки.

Першим в провулок вибрався Альбінос. Він виринув з диму, стискаючи меч в одній руці, а іншою тримаючись за стіну. Нові окуляри він так і не купив, і тепер очі його палали в сутінках червоним.

Невдовзі за ним з'явилися інші.

Альбінос помітив слідчого з Їу, ткнув в їхній бік мечем і щось коротко крикнув.

Бандити побігли за ними. Слідчий піддав ходу.

Чорт, по прямій не втекти! Слідчий зиркнув на ноги Їу, та дріботіла, як могла, але її крихітні ніжки просто були непридатні для бігу. Єдина надія — загубитися й дістатися якомусь людних вечірніх вулиць.

— Сюди!

Слідчий заштовхнув Їу у відкриті двері якоїсь хати й ширнув за нею.

© Ілюстрація: AcerB

Люди в залі вечеряли. Жінки заверещали, діти заплакали.

Слідчий потяг Ґу до дверей задньої кімнати. Там мали бути вікна.

— Матінко рідна! Що ти робиш!? — Ґу вперлася обома ногами. В очах її був такий жах, що, здавалося, його вона перелякалася більше, ніж бандитів.

«Чорт! Що я роблю!?» — подумав слідчий і ривком закинув Ґу до кімнати.

Спальня. Вікно! Янь рубанув раму з одного боку і вирвав її разом з папером. Вперед!

Людей на вулиці було мало. Не загубитися!

З дому позаду них лунали крики. Їхня поява через вікно дуже налякала перехожих. Хтось тікав. Хтось зупинився на безпечній відстані — дивитися. Хтось кликав карників.

«Дуже дотепно!» — подумав Янь. — «Я у формі!»

У кінці вулиці з крамниці вискочили два дужі хлопці. Перший вибіг без зброї, другий тримав в руках стілець.

— Злодюги! Злодюги! — ширилося вулицею.

«Чудово! Вуличне правосуддя. Тільки цього не вистачало!»

У цю мить на даху з'явилися розбійники. Переслідувачі!

Слідчий вказав на них і закричав:

— Тримайте!

А поки люди дивилися, штовхнув Ґу вздовж вулиці:

— Біжи!

Перший бандит зістрибнув вниз. Здоровенний зарізяка

з м'ясницьким тесаком.

Хтось одразу огрів його ззаду голоблею. Він розвернувся, але в спину йому полетіла бочка з під риби.

«О! Або народ правильно оцінив ситуацію, або всі мочать всіх, що теж непогано!»

Бандит заревів і кинувся на людей. Ті сипанули врозтіч. Але ззаду в нього полетіли стільці. Ще один бандит зістрибнув з даху — на допомогу.

Решта швиденько позадкували.

Але Негативний та ще троє побігли, стрибаючи з даху на дах, вздовж вулиці.

— Чорт!

Слідчий кинувся наздоганяти.

Якийсь добродій перехопив Ґу. Мабуть, вирішив затримати всіх, доки не розберуться.

— Чорт!!!

Слідчий кинувся виручати. Викрутив тому руку, щоби кинути, але права рука була зайнята шаблею.

Вони якось вирвалися до бокової вулиці. Слідчий відстав від Ґу кроків на сорок. Бандитам доведеться або йти в обхід, або зістрибнути в натовп...

І вони таки зістрибнули. Негативний рубанув першого, хто під руку потрапив, і гаркнув:

— З дороги! З дороги!

Вуличне правосуддя кинулося від них на всі боки. Слідчий розвернувся до них лицем. Затримати.

Він кинув останній погляд на Ґу... і побачив, як вона зробила ще один поворот праворуч.

— От чорт! Ґу! Не туди!!!

Він стрімголов кинувся за нею.

***

Ґао тим часом схопив свою залізну сопілку. Впевненим кроком вийшов вперед і зробив пару складних блискавичних рухів, запрошуючи.

Чжу вибухнув.

Ґао ледь встиг закритися від першого удару і вислизнув убік. Монах, здавалося, був одразу з усіх боків. Ланцюг обплітав його сопілку і — ф-фух — пролітав поза захистом, так, що Ґао ледь встигав прибрати голову. Залізний ціпок давав чудовий захист, але юнак ледь встигав захищатися.

Монах не рухався. Він з'являвся в різних місцях між серіями ударів, і Ґао бачив його стоп-кадрами.

Вхопивши мить, Ґао відштовхнувся від підлоги і злетів, шукаючи порятунку вгорі... На жаль, забув з переляку, де вони знаходилися. Він одразу вривався головою в склепіння. Не встиг ні отямитися, ані впасти, як його скаженим ривком потягло вниз. Ногу оплів залізний ланцюг.

Ґао збив щось важке, перекотився і скочив.

Монах був уже поруч! По його чолу стікав піт, але стійка здавалася повністю розслабленою, навіть розхлябаною. Він трохи переніс вагу на одну ногу.

Ґао метнувся під стіну. Праворуч була якась полиця, позаду — стіл з алхімічним знаряддям.

Монах атакував, завдаючи ударів з обох боків, ще й на трьох рівнях. Полиця вибухнула бризками скляного місива і реактивів. Раніше, ніж сам усвідомив, що він робить, Ґао дзигою вкрутився під стіл і розвернувся у стійку вже по той бік від монаха.

Тієї ж миті залізний ланцюг розірвав пузатий апарат на столі. Ґао, як міг, прикрив обличчя. Із хмари пари, іскор та

бризок на нього вилетів кам'яний стіл.

Чжу знав, що євнух з ним не битиметься, тому не беріг сили. Але й на повну він не викладався. Хлопець бився блискуче, та, звісно, не рівня йому.

Зараз кінець було вже вирішено, і Чжу спокійно та обережно підходив до жертви, поки той підводився.

Десь в глибині зали євнух бурмотів свої закляття. Монах знав, що йому вони не допоможуть, але приглядавав упівока. Раптом Чаклун різко вигукнув і замовк, викинувши руки до свого учня.

Гао підскочив з підлоги ривком і ногою підкинув до рук свою зброю. Залізна труба миттєво перетворилася на сяючий диск. Вона гула, співала чисту ноту, а напівмертвий юнак бездоганно проходив одну форму за іншою.

Трохи здивований цим несподіваним спектаклем і другим диханням ворога, монах підбрався для кидку і рвонув уперед!

Ланцюг жалісно дзвякнув, і страшна сила сіпнула його з рук. У ту ж мить Чжу відчув сильний удар знизу в ребра. Він відлетів назад. Гаряче повітря палило легені.

Зібране та відсторонене обличчя монаха прибрало звірячий вищір. Вродливе обличчя юнака навпаки перетворилося на срібну личину шолому. Жодна емоція не торкалася цієї маски.

Вони знову зішлись. Але тепер бити Гао було все одно, що бити воду. Блокувати — все одно, що захищатися від бурхливого потоку. Він не встигав за різкими рухами монаха, але це єдине, чому монах був досі живий. Чжу метався, мов заєць, а Гао став недоторканий.

Монах ширяв непередбачено з боку в бік, міняв нижні та верхні форми, однак пропускав удар за ударом. Його лють перейшла якійсь поріг, за яким він знову отримав змогу спостерігати і думати. Він бачив ніби зі сторони, як вбивають його тіло. Було видно, що його поразка — питання часу. Але в цьому стані він був не здатен здаватися.

Обпалений люттю розум бачив однаково добре все й одразу, близьке чи далеке, помічав речі невидимі звичайним оком. Він бачив зв'язок між блискавичними рухами юнака і швидкоплинними змінами гримаси євнуха, дрібним здриганням його простягнутих рук. Він відчув силову артерію, пульсуючу ріку енергії, що бриніла між вівтарем та його опонентом.

Він зібрав останні сили і шугнув в обхід Гао, щоби дістати справжнього ворога. «Серце і голову», а не його «руку».

Гао кинувся навперейми й невдовзі притис Чжу до стіни з полицями.

Раптом ланцюг намертво обвив сопілку Гао. Чжу відчув, то є його останній шанс, і рвонув тіло назад, наче батіг. Цей рух вириває зброю з рук. Але Гао спритно перехопив лівою рукою ланцюг і викинув праву вперед, в обличчя монаху. Його ціпок підлетів догори і закрутився в повітрі.

Тієї ж миті в голові монаха розірвалося сонце. Білий спалах перекрив його зір, і рука зіслизнула з ланцюга.

Гао відкинув ланцюг поза себе, впіймав свою дудку в повітрі і перевів її рух в удар.

Без зброї, майже без сил, Чжу відступав вздовж стіни. Намагаючись дістати його, одержимий юнак трощив полиці. Друзки сікли шкіру і одяг обом, та жоден не звертав уваги.

***

Слідчий запізнився. Як він не біг, але Гу опинилася там раніше. І кричати їй більше не можна... бо почують свої.

Попереду вже блищали широкі конічні шоломи. Гу добігла до засідки карників. Засідки, яку слідчий Янь сам і поставив!

І ось картина. Підозрювана біжить вулицею, щоправда, з несподіваного напрямку, проте прямо в пастку. А він — слідчий Янь — переслідує «злочинця». Герой!

То що тепер робити?

Двоє карників перегородили їй дорогу. Гу зупинилася за кілька кроків від них і розгублено озирнулася на слідчого. Груді її ходили ходуном, як в загнаного звіра.

«Краще пізно, ніж ніколи? Раніше треба було озирнутися!»

Що тут поробиш. Владним голосом слідчий скомандував:

— Взяти її!

***

Раптом Євнух Пу на своєму п'єдесталі відчув спиною пронизливий погляд. Потойбічну присутність, що прагне набути форми та образу. Він озирнувся. Очі його в димному мареві підземелля нічого не побачили, але помилки бути не могло. До нього прийшла підмога!

На мить чаклун відволікся і втратив зв'язок з учнем.

Гао тим часом заніс розмачулену палицю для удару, вкотре сподіваючись, що той стане останнім. Безмежний спокій та визначеність охопили його. Повз нього повільно пропливали уламки, хаотичні ривки і удари супротивника розбивалися на окремі непередбачувані, але дуже плавні рухи.

Раптом джерело цього спокою дало збій, похитнулося. Шалена швидкість герцю мутною хвилею захлеснула його, біль у кожній частині розбитого, посіченого тіла встав перед ним стіною.

За мить все пройшло... Та було вже пізно. Він відчув, як жорстка долоня супротивника входить в його сонячне сілєтіння. Чжу зник з його поля зору, потім ривок і поштовх. Він відчув, як дугою вигинається його хребет. Кам'яна підлога налетіла на нього звідкись згори й ззаду. Темрява.

Чжу весь у крові, знесилений сів поруч із переможеним супротивником. Видихнув, втомлено глянув на євнуха.

— Тобі гаплик.

Той зблід. Але тут євнух знову відчув, як за спиною повітря згущається, набуваючи форми. «Ще трохи часу!» — подумав він з відчаєм.

— То ти тепер зайнявся кунг-фу, Чжу? Які в тебе завжди мужні, які чоловічі захоплення. Навіть на монаха.

— Кунг-фу? Зараз я тобі покажу.

Чжу скривився і встав, спираючись на поторочену дудку.

«Погано!» — подумав євнух. — «Говори! Говори! Говори!»

— Чжу, в мене нема твоєї племінниці.

— Я знаю, Пу, — Чжу перевів дух, хитаючись. — Я перевірів бордель. Ви взяли іншу дівчину.

— Брешеш. Якби ти знав, то не прийшов би.

Чжу гмикнув.

Він вже зробив кілька кроків до євнуха, але тепер зупинився. Подивився на залізну сопілку в руках і пішов підбирати свій ланцюг. Коли він нахилився підняти його, то закашлявся і ледь не впав. Отруйне повітря не давало дихати.

Він знов озирнувся довкола.

— То ти не кинув Шлях Демонів?

— Ні, і, як бачиш, досяг успіхів.

— Як бачиш?

Чжу уважно озирнувся, придивляючись до вівтарів та написів. Раптом страшна здогадка вразила його.

— Ти божевільний!..

Він впився очима кудись за спину євнуха.

— А ти жалюгідний. Візьміть його!

***

«Це те, про що ми домовлялися. Я попереджав!» — казав собі слідчий.

Арешт пройшов гладко. Ґу не робила спроб утекти, і канґу їй вдягати не стали.

Слідчий відвів очі. Він почувався паскудно. Коли Ґу поглянула на нього, він відвернувся зовсім.

І наштотхнувся поглядом на альбіноса.

Той стояв через вулицю від карників і посміхався на весь рот. Довжелезний меч він нібито сховав за спину. Поруч стояло три його поплічники. От вони дивилися на карників, як солдат на вошу.

Але Негативний був саме задоволення. Він мерзотно прицмокнув губами і показав жест «гарний песик».

Ґірка образа піднялася в слідчому. Він подивився на Ґу і звернувся до своїх підлеглих:

— Оце нам щастить! Дивіться, ось Негативний Фей — в розшуку за вбивство у трьох князівствах, а у нас підозрюється в контрабанді, розбої і торгівлі людьми. Лі Дурман, позбавлений медичної ліцензії, — Янь показав на наступного зарізяку — сухорлявого лося з обвітраним обличчям, — наркотики, викрадення зі зломом, зґвалтування, розбій і торгівля людьми. Далі Бао Журба — підозрюється у вбивстві посадовця і торгівлі людьми. Сяо Цуцик, — Янь зробив паузу, — дрібні крадіжки та чоловіча проституція.

Кров кинулася в обличчя наймолодшому. Він вихопив приховану зброю, але альбінос втримав його за лікоть.

Сам він проте аж почервонів від злості й просичав до слідчого:

— Ти що, сука, робиш?

Так файно слідчий давно не почувався! Смакуючи мить, він продовжував, не звернувши уваги:

— Тож слухай мою команду! Перед нами, панове, небезпечні й давно розшукувані злочинці. Заарештувати їх! — І вже до злочинців: — Іменем закону, складіть зброю і не чиніть опору!

***

Білоголовий мечник подивився у вічі слідчому, ніби не вірячи: «Ти це серйозно?»

Поступово вираз його обличчя змінився. Так дивляться у вічі ворогу перед битвою, оцінюючи його сили, рішучість, дух.

Карники тим часом почали обережно розходитися на два боки, відрізаючи бандитам шляхи відходу.

Вони робили свою справу мовчки, не обмінюючись словами, презираючись, щоби переконатися, що кожен товариш зайняв своє місце і всі розуміють, що їм робити, однаково.

Бандити стояли біля стіни. Вона прикривала їм спину, але не давала втекти.

Їх було менше, четверо проти сімох. Але це були ватажки зграї, загартовані злодії. Тож здаватися вони не збиралися.

Охочі глядачі, що назбиралися подивитися на арешт, тепер швидко тікали. Першим вхопився замурзаний лотр неясного віку. І одразу побігли всі інші.

Запала така тиша, що її можна було різати ножом. Дивлячись в очі слідчому, стежачи за дрібнішим його рухом, альбінос виставив уперед меч.

Наче за командою, карники потягнули зброю. Обережно, не зводячи очей із супротивників, ще потроху підправляючи позицію.

У глибокій тиші було чутно їхні м'які кроки і тихе сичання металу, з яким шабля повзе з піхов.

Бандити вихопили свою зброю ривком, відчайдушно і нагло.

І бій розпочався.

Слідчий кинувся на альбіноса.

Той легко випурхнув з-під його клинка і рвонувся назовні — з півкільця карників.

Плечистий рубака з дадао, який тримався позаду, перекрив йому шлях.

Слідчий Янь замість того, щоби розвертатися, забіг на стіну і відскочив від неї назад, через голови.

Білоголовий пройшов блискавичним зигзагом і одним махом зарубав двох карників, що заходили збоку.

Бій на мить завмер, всі призупинилися з несподіванки. Слідчий аж задихнувся.

Альбінос побачив, що вихід йому перекрили, вицирився на слідчого, відступив трохи вглиб і кинув крізь зуби:

— Євнух тебе зарие! Чуєш? Усіх вас поховає.

«Це ще треба дожити!»

Карники знову рушили на бандитів. Цього раз вони не схлюснулися, а підступали обережно, але впевнено.

Бандити перегрупувалися так, щоби не заважаючи одне одному прикривати боки.

Але завирував бій, і за мить все змішалось.

Після кількох сходок слідчий дістав одного з ворогів. Зі страшної рани на носі хльостала кров, але той лишався на ногах. «Накурений, чи що?»

Поки слідчий барився, дивлячись на недобитого ворога, то і сам дістав мечем під коліно. На щастя, удар не розсік кістку, і карник теж лишився на ногах.

Ще один зарізяка — завзятий і наймолодший — вискочив наперед і рубанув когось по ребрах. Але йому розрубали плече, і він упав поруч.

Троє проти п'яти. І пораненні з обох боків.

Та ніхто вже не зупинявся з приводу поранених! Запах крові ударив у голову.

Ніздрі роздуті, очі витріщені. Клинки виблискували і свистіли в повітрі. Всі билися руками і ногами, блискавично ухилялися і відскакували.

Невдовзі дісталось всім, так чи інакше. Але билися ще завзятіше.

Раптом на вулицю вискочив натовп. Попереду біг той самий лотр, що першим втік на початку сутички. А за ним — не менше десятка озброєних зарізяк.

Лотр показав пальцем на карників і відскочив у бік вулиці.

© Ілюстрація: MarkTarrisse

Хоча навряд чи бандитам були потрібні вказівки. Це була бригада альбіноса!

Вони набрали швидкість і з розгону вривалися в бік карників...

Ті якимось дивом встояли. Але тепер вони опинилися в оточенні, а ворогів було набагато більше.

Альбінос відступив і голосно скомандував:

— Відпустіть їх. Хай тікають. А з тобою, Яню, сволото, ми поговоримо потім.

Сутичка зупинилася. Бандити відтягнули поранених з-під ніг і дали дорогу карникам.

Ті збилися спина до спини і, виставивши шаблі, почали відходити.

Негативний щось стиха сказав слідчому. Два слова, не більше.

Почувши це, слідчий з криком наскочив на альбіноса.

І герць поновився з несамовитою люттю.

Після кількох скажених сходок, які неозброєним оком було б навіть важко розділити одна від одної, слідчий підсік ногою свого суперника. Той втратив рівновагу, і Янь коротко рубанув його через обличчя. Альбінос впустив меч і упав на коліна, притуливши до рани долоні.

Тим часом бандити втратили ще кількох чоловік.

Вони відтягнулися і невпевнено презиралися. Поглядали на пораненого ватажка, який вив щось, стоячи на колінах. Ударом ноги слідчий збив його на землю.

Бій остаточно зупинився. Карники знову були в оточені і стікали кров'ю. Вони ледь трималися на ногах, важко дихали. На кожного приходилося ще по двоє, не менше.

Проте й бандити не очікували на таку відсіч. Ніхто не хотів бути наступним...

У цю мить з іншого боку вулиці з шумом і тупотом показався великий загін карників. З шаблями наголо, з алебардами, джуганами і в бронях вони бігли строем, а вів їх... той самий чоловік, про якого Янь казав, що він хоче вислужитися.

Янь прищулившись подивився на нього, потім на небо і витер рукавом кров з обличчя.

«Хай йому грець, нехай забирає посаду!» — подумав Янь.

Загриміло залізо. Це хтось кинув тесак на бруківку. Бандити почали здаватися.

Коли негативного виводили, він підняв спазлюжене обличчя. Молочно-біле з чорно-червоною кров'ю. І проштовхнув через неслухняні розсічені губи.

— Євнух мене випустить. А тебе, курво, з-під землі дістануть!

Слідчий втомлено смикнув плечима і пошукав очима Гу.

***

Першу потвору Монах зустрів ударом розкритої долоні. Удар пройшов крізь булькату морду без опору, але все її довге, схоже на змія тіло одразу зупинилося і розсипалося сивим димом.

Монах, напівпримруживши очі, повільно і зосереджено перемінив стійку, ніби робив вправу.

По обидва боки від євнуха, як переляканий табун, рвонули вперед напівоформлені тіні.

Монах у вирі димних потвор почав свій божевільний танок.

У нього відкрилося друге дихання, дивлячись на нього, ніхто би не повірив, що він щойно ледь ворушився, кульгаючи залю.

Сили демонів буквально розсіювалися. Та Євнух Пу тільки посміхнувся. Він відчував, як за першою хвилиною молодших і жадібніших духів вилазять на цей світ старші та страшніші.

Повз нього пройшла істота, схожа на величезну хижу мавпу, цілком оформлений кошмар з плоті і крові. Вона вже йшла по землі, а не летіла в повітрі. Чудовисько мимохідь зиркнуло на нього, і була в тому погляді така лютість і зневага, що в євнуха все похололо всередині. Щось торкнулося його ноги. По іншу руку від нього людиноподібна сороконіжка плавним рухом стекла з узвишся в зал на підлогу.

Холод пробіг по спині євнуха: «Що я роблю! Я знав, що буде гидота, але не думав, що настільки». Але найгірше, що це відчуття було десь глибше, ніж те, що він бачив очима.

А в залі тим часом кипів шалений герць. От тепер Чжу викладався на повну. Він ніколи не знав, не підозрював, що в нього є такі сили.

Повітря наповнював рев і гарчання. Із уламком залізної дудки в одній руці і ланцюгом в іншій він бився вже навіть і не на смерть. Неважливо, виживе він чи ні, що станеться з Сяо-Сі та й з усіма нещасними в цьому клятому місті. Ставки були тепер вищими. Очі його горіли, він сам був схожий на демона.

Вороги наседали хвилями. Коли їх ставало менше, він рвучко просувався вперед. Він розумів, що йому треба пробитися до вівтарів — лише кілька кроків. Бо найголовніше — заткнути цю діру.

Але одразу насадила наступна хвиля, і його відсували назад. Чудовиська були дедалі реальнішими, вбити їх ставало дедалі важче.

Там, де він проходив, безплотні демони жадібно припадали до крапель його крові на підлозі, ловили їх на льоту, гризлися, як голодні собаки.

Безтілесні химери не могли заподіяти йому шкоди, а його удари проходили скрізь них. Але вони відвертали увагу й приховували справжніх чудовиськ.

Просування Чжу до вівтарів зупинилося, і його почали тіснити.

Відступивши під захист стіни, він помітив велику склянну пляшку. З неї текла олія, чи що це було, і жваво палала яскравим жовтим вогнем.

Обпікаючи руки, Монах схопив склянку і відгородив себе широким палаючим колом. Демони відскочили, а він опинився у широкому вільному просторі. Монах витер з лоба кров, повісив ланцюг на плече і сів молитися.

Демони оскаженіли і з несамовитим ревом кинулися до нездоланної перешкоди. Раптом одне за одним вони почали стрибати просто у вогонь. Він поглинав їх, але полум'я змінило колір на фіолетовий, а язики перетворилися на гострі зуби. Саме вогненне коло перетворилося на потворну пащу. Та з силою захлопнулася на грудях монаха.

Але той не поворухнувся.

Невдовзі сильний порив вітру прокотився підземеллям. Він розсіяв і здув усі химери. Проте кілька демонів, які встигли набрати плоті і крові, лишилися.

***

Тим часом євнух Пу на своєму узвишші давно не дивився у залу. Він розвернувся туди, де його стараннями з'явилася дірка у просторі. Вона виглядала дуже вагомо і матеріально, як невеличке віконце неясної форми. Це не сподобалося євнуху.

Він гарячково згадував і пробував одне за одним закляття для контролю демонів.

У отворі з'явився величезний пазур, спробував краї на міцність. Пу побачив, як вони піддаються. За пазуром пролізла велетенська лапа. Вона пройшла до кінця, застрягла, звільнилася і обмацала простір довкола «вікна». Потім лапа зникла, і в отвір зазирнуло око. Воно дивилося просто на євнуха.

Той кинувся до вівтарів на краю платформи.

Пу хотів зрушити вівтар з місця, але руки проскочили крізь дерево, як крізь примару. Пу зойкнув, змінився в обличчі і гарячково вдарив вівтар кілька разів. Марно.

Позаду нього роздався регіт і ревіння. З перекошеним від жаху обличчям євнух озирнувся і там, замість ока, побачив десятки дужих рук. Ці руки хапалися за край отвору і щосили розсували його.

Пу вигукнув коротке закляття, але голос його зірвався. Він заплющив очі, обливав покусані губи і повторив теж

саме закляття впевнено та співуче. І з силою вдарив по тих руках.

Ті, у які він влучив, миттєво обвуглилися і позабиралися назад у пекло. З того боку почулося виття.

В отворі з'явилася цілком матеріальна потвора. Вона вицирилася на чаклуна, і той розрядив в бойове закляття. Він кинувся відчіплювати ті руки, але зсередини полізли нові чорти.

Закипіла сутичка, і дуже скоро він опинився в оточенні з трьох сторін.

Аж раптом:

— Тримайся!

Поруч з ним опинився монах, і вони стали пліч-о-пліч.

Так вони билися, доки не перестали розуміти, де вони і скільки часу минуло. Потороч перла на них спочатку з усіх боків, потім — з самого отвору, який на той час був уже розміром з чималі двері.

Коли натиск ущух, вони не одразу збагнули, що сталося.

Вони розійшлися один від одного, шукаючи нових нападників.

Заморені, виснажені понад межі людських можливостей, вони стояли і очманіло посміхалися одне одному.

Раптом одна й та сама думка промайнула в обох. Євнух метнувся в бік виходу, але в нього не було шансів.

Чжу вбив його одним коротким ударом і ногою штовхнув тіло в палаючий отвір.

Він повернувся до найближчого вівтаря і навідліг перетягнув його ланцюгом. Той розлетівся вщент, і ворота до пекла провалилися всередину себе.

Монах розбив усі вівтарі і підпалив поміст.

Сили покидали його, зламані ребра боліли, скривавлений і знекровлений він почвалав на вихід.

— Треба вибиратися звідси.

***

Того ж вечора, опівночі, з погорілого склепіння Павільйону Черепахи вилізло на волю кілька неясних фігур. Притискаючись до землі — чорнота на фоні чорної сажі — вони розповзлися по саду.

Тієї ж ночі тіло Гао — прийомного сина зниклого магистрата — теж зникло без сліду.

З тих пір маєток із дивним садом кілька разів перепродавали, щоразу дешевше. Але ніхто з хазяїв у ньому так і не обжився. Люди закинули той клятий маєток, і він занепав.

***

Біля самих воріт в'язниці слідчий побачив Гу.

— Ти що, здуріла!?

— Не сердься, будь ласка. Це єдине місце, де тебе можна було знайти. Хочу подякувати тобі як слід.

Він подивився на неї дуже довгим поглядом. Потім раптово отямився.

Взяв її за руку:

— О Небеса! Ходімо, доки тебе не побачили!

— Ходім. А куди?

«Цікаве питання». Куди він може піти після сьогоднішніх «подвигів»?

Слідчий невесело посміхнувся:

— Ну, я — додому. Речі пакувати.

— Можна спитати, куди ти поїдеш?

— Не знаю.

Гу подивилася йому у вічі:

— Яню, їдь до мого маєтку!

***

Обшукавши всі злачні місця злачного міста, вони так і не знайшли Сяо-Сі. Ще одне життя розчинилося в цій безодні без сліду.

Наступний день застав монаха та його сестру у придо-

рожньому гендлі на краю міста.

Чжу був у мирському і зливався з подорожніми. Летовиська були для них тепер закриті, варта шукала їх по всьому місту, тож вони вирішили йти через гори.

Гу сиділа перед свічкою і тихо плакала. В руках у неї повільно горів портрет її доньки. Це був передостанній.

Чжу мовчки їв.

Раптом хтось поруч запитав:

— Пробачте, а звідки ви знаєте пані Сяо-Сі?

***

Через пару годин монах, пані Гу та їхній новий знайомий п'яні та піднесені з'явилися біля величезних дубових воріт. Поруч був напис:

«Небесні верфі вельможного пана Фу Манчу.

Відомі на землі, шановані у небі»

Їхній балакучий супутник, зубатий хлопець у потертих бавовняних шортах і куртці, з п'яним запалом затарабанив у ворота. Після коротких, але дуже експресивних перемовин з охороною їх пропустили.

Голосно балакаючи та жестикулюючи, гості із захватом роздивлялися довкола.

Вони проходили величезні павільйони, де збирали грандіозні вітрильники.

Проходили заставлені деталями оснастки коридори та розкидані по всій площі майстерні, де кипіла робота.

На невеличкому внутрішньому летовиську чарівники проводили ритуал Запалення Вогню.

Люди пробігали назустріч. Начальники кричали на підлеглих. Звідусіль лунав шум роботи.

Зрештою, вони вийшли до павільйону ткацької майстерні.

— Вам чого?

Провідник упер руки в боки:

— А де тут є пані Шовкопряд?

— Пані головна майстриня дуже зайняті.

Хлопець усім своїм видом показав, що так не піде.

— Сяо-Сі! Родина кличе!

Зсередини з'явилося розлючене личко Сяо-Сі. Але вираз обличчя одразу змінився:

— Мамо!!! Ти жива!

Пані Гу одразу розплакалася. Сяо-Сі кинулася їй на шию і залізла на руки разом з ногами.

Сяо-Сі щебетала без зупину. На шум з павільйону вибігали дівчата. Звістка про дивовижну зустріч поширювалася, бо люди підходили і підходили. Здавалося, кожен робітник прийшов розділити їхню радість. Всі вітали Сяо-Сі і дуже раділи за неї.

Дівчина розповіла, що як тільки работорговці дізналися про її уміння, то вирішили продавати її як ткачиху. Так вона опинилася на Верфях, наразі начальницею над ткачами, що роблять вітрила та інші шовкові речі для вітрильників.

Додому вона не схотіла, натомість звала маму до себе.

Відповів за сестру Чжу:

— Гхм-м. Ну, може, потім, якось... колись. Вона в розшуку.

***

За воротами. Чжу:

— Гаразд. Тепер треба придумати, що казати учням.

Сестра, глузливо:

— Як пройшло паломництво?

— Просвітлився.

Кінець.

8
ОКТАБРЯ
2016
ГОДА

КНЕВ, КИНОТЕАТР
«КРАКОВ»

РУСАНОВСКАЯ НАБЕРЕЖНАЯ, 12

14:00-23:00

КиївSteampCon

КОВЕНТ-ГАРДЕН

(ДЖАЗ-ФЬЮЖЕН)

RED VIOLIN

(СКРИПИЧНЫЕ КАВЕРЫ)

СТАРИННЫЕ ТАНЦЫ С МАСТЕР-КЛАССОМ
КОНКУРСЫ И СОРЕВНОВАНИЯ, ЛЕКТОРИИ, ФОТОЗОНА
ЯРМАРКА РЕМЕСЛЕННИКОВ, ПРЕЗЕНТАЦИИ КНИГ, КОМКСА И ФИЛЬМА
ТАНЦОРЫ, НАСТОЛЬНЫЕ И КАРТОЧНЫЕ ИГРЫ
ЛОКАЦИЯ «ГУЛЯНКА НА КЛАДБИЩЕ»

ВЗНОС - 100 ГРН ДО 7 ОКТАБРЯ,
150 ГРН - В ДЕНЬ КОНВЕНТА

С БРАСЛЕТОМ ФЕСТИВАЛЯ ФАНТАСТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ LITERRA В ДЕНЬ КОНВЕНТА - 100 ГРН.

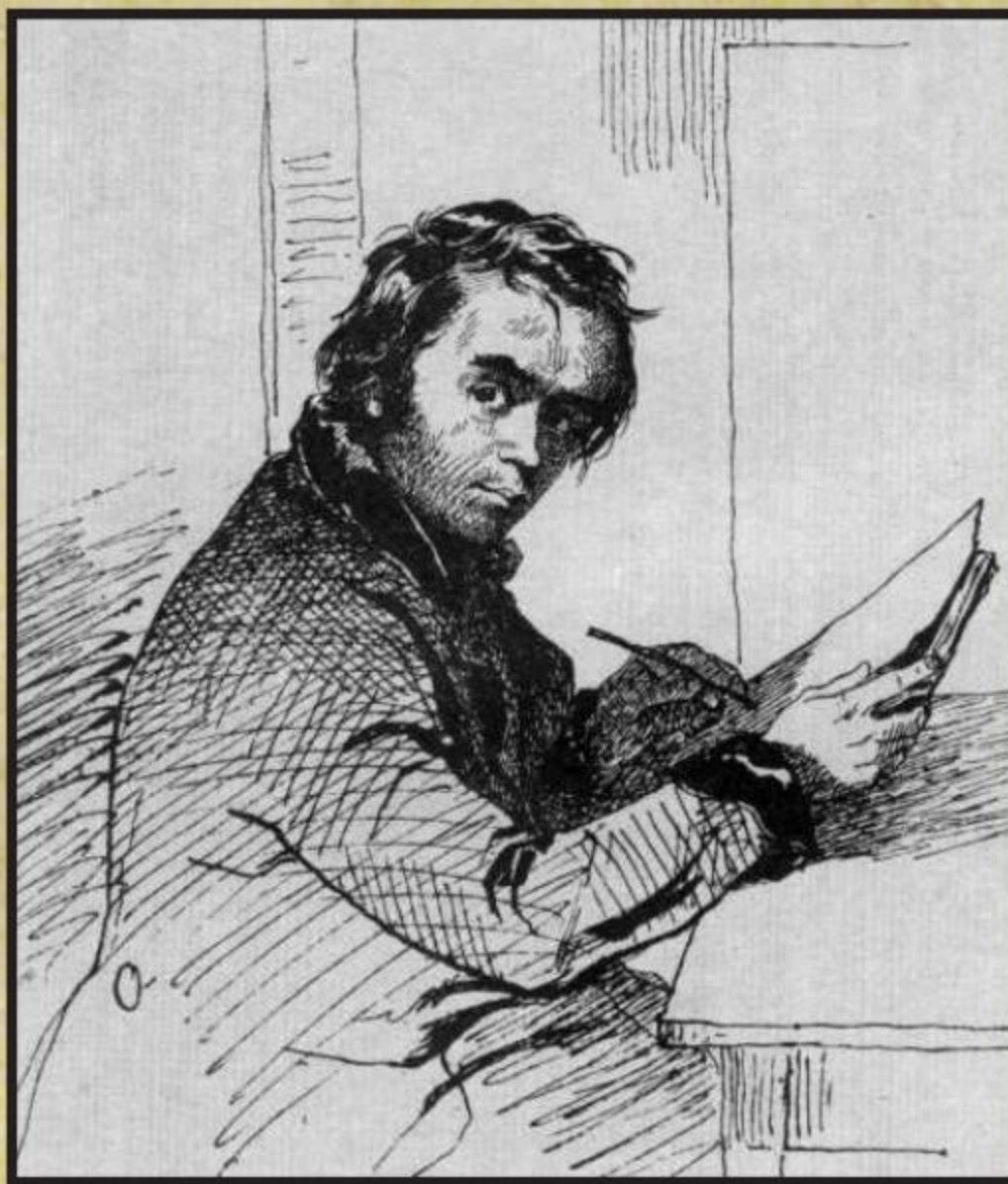

РОЗШУКУЮТЬСЯ

- Письменники • поети • художники •
- журналісти • перекладачі • верстальники •

*Гарно малюєш? Пишеш прозу чи вірші?
Тоді надсилай свої твори нам!*

svit_fantasy@ukr.net

ВИМОГИ ДО ТВОРІВ (ЧИТАЛЬНЯ):

1. Грамотність.
2. Жанр фентезі або наявність фентезійних елементів. Твори із наукової фантастики не розглядаються.
3. Обсяг: оповідання до 30 тисяч знаків без пробілів, повісті до 100 тисяч знаків без пробілів (друк по частинах у кількох випусках). Приймаються лише дописані твори, рукописи не рецензуються.
4. Надсилайте документ у форматі .doc чи .docx
5. У документі обов'язково вкажіть свої ім'я та прізвище, назву твору. Псевдоніми допускаються.
6. Мова українська.

ВИМОГИ ДО ЗОБРАЖЕНЬ:

1. Журнал приймає як звичайні малюнки, так і комп'ютерну графіку.
2. Надсилайте якісне фото без тіней чи хороший скан.
3. Якщо це ілюстрація, в листі додавайте підпис до якої вона книги чи фільму.
4. Не надсилайте змальовані та чужі малюнки! Поважайте їхніх авторів!
5. Комікси допускаються. Якщо комікс серійний, можливе налагодження постійної публікації. Мова українська.

**ТАКОЖ ЖУРНАЛ ШУКАЄ АВТОРІВ СТАТЕЙ, РЕДАКТОРА НОВИН ТА ВЕРСТАЛЬНИКА,
БАЖАЮЧИХ ПЕРЕКЛАДАТИ КЛАСИКУ ФЕНТЕЗИ!**

«Світ Фентезі» в соцмережах:

vk.com/sf_magazine_ua

www.facebook.com/TheWorldOfFantasy.info

У наступному номері:

- LiTerraCon 2016
- «Гаррі Поттер і прокляте дитя»
- «Дім дивних дітей»:
книга vs фільм
- Наруто: кінець епохи
- «Фантастичні звірі
і де їх шукати»